

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Diskusní fórum

UMĚLECKÉ VZDĚLÁVÁNÍ A ROLE KULTURNÍCH INSTITUCÍ

Praha

22. – 23. září 2011

SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ

Pod záštitou ministra kultury a České komise pro UNESCO

Organizátoři:

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Ministerstvo kultury ČR

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu

Partneři:

Asociace základních uměleckých škol České republiky

Česká hudební rada

Janáčkova akademie múzických umění

Společnost pro hudební výchovu

Univerzita Palackého v Olomouci

Ústřední umělecká rada základních uměleckých škol

DISKUSNÍ FÓRUM
UMĚLECKÉ VZDĚLÁVÁNÍ
A ROLE KULTURNÍCH INSTITUCÍ

Praha 22. – 23. září 2011

SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ

***„Civilizovaná společnost potřebuje kulturu a umění
stejně jako vědu jako zdroj vědění a kreativity.“***

Arjo Klamer

OBSAH

Ivo Medek (JAMU)	9
Úvodní referát	

TÉMA • DOSTUPNOST UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

A/ Evropa

Barbara Neudlingarová (Kulturkontakt Austria)	17
Kulturní vzdělávání ve školách – otevírání dětské tvořivosti	
Culture Education with schools – unlocking children's creativity	
Staša Závitkovská (British Council, Praha)	20
Současný stav uměleckého vzdělávání v UK	
Current State of Arts Education in the UK	
Heinrich Blömeke (Goethe Institut, Praha)	23
Umělecké vzdělávání v Německu – přehled nedávných iniciativ	
Arts Education in Germany – Overview of recent initiatives	
Charlotte Fouchetová (Francouzský institut, Praha)	29
Umělecké vzdělávání ve Francii / Arts Education in France	
Timo Klemettinen	32
(Association of the Finnish Music Schools / Asociace finských hudebních a uměleckých škol)	
Úloha Evropské hudební rady (EMC) a Mezinárodní hudební rady (IMC) v celosvětovém měřítku	
Role of the European Music Council (EMC) and International Music Council (IMC) in a global musical life	
Helena Maffliová (European Music School Union / Conservatoire de Lausanne)	40
Co je to Evropská hudební unie a jaké jsou její cíle	
What is EMU and what does it stand for	
Tomáš Kolafa (ZUŠ Liberec, European Music School Union)	49
Systém základního uměleckého školství v Evropě a v ČR	
Barbora Novotná (NIPOS)	51
OMC pracovní skupina pro součinnost ve vzdělávání, zejména uměleckém	

B/ Česká republika

1) Přehled formálního uměleckého vzdělávání v ČR, koncepce, výhledy

Jiřina Tichá (MŠMT)	54
Formální umělecké vzdělávání v ČR, koncepce, výhledy	
Stanislava Juchelková (Česká školní inspekce)	63
Kvalita uměleckého vzdělávání	

Jiří Stárek (Národní ústav pro vzdělávání)	65
Reforma v ZUŠ – zásady, principy, východiska	

Jindřiška Kudrlová (Asociace ZUŠ ČR; ZUŠ Písek)	
Historie a současnost ZUŠ v ČR	70
Historie a současnost Asociace základních uměleckých škol České republiky	73

Aleš Chalupský (Ústřední umělecká rada ZUŠ)	74
Ústřední umělecká rada ZUŠ ČR a význam práce uměleckých rad	

Milan Kubík (Asociace ředitelů konzervatoří, Konzervatoř Teplice)	76
K umělecko-pedagogické přípravě absolventů konzervatoří	

2) Přehled neformálního uměleckého vzdělávání v ČR, koncepce, výhledy

Lenka Láznovská (NIPOS)	82
Neformální umělecké vzdělávání – pojmy, koncepce, organizace, formy, problémy a otevřené otázky	

TÉMA • KVALITA UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ, PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE

Petr Piňha	95
Umělecké vzdělávání jako integrující prvek výchovy a vzniku osobnosti	

• Hudební výchova

Jan Prchal (PdF Univerzity J. E. Purkyně), Jiří Holubec (PdF Univerzity J. E. Purkyně)	101
Umělecké vzdělávání v podmínkách školní hudební výchovy	

Vít Zouhar (Univerzita Palackého v Olomouci), Ivo Medek (JAMU)	103
Slyšet jinak: komponování pro každého	

Lukáš Holec (ZUŠ Český Krumlov)	107
Medvíďata – umělecká výchova v příkladu dětského tělesa	

• Dramatická výchova, divadlo

Jaroslav Provazník (DAMU, Sdružení pro tvořivou dramatiku)	111
Dramatická výchova a škola	

Irena Konývková (ZUŠ Ostrov, Ústřední umělecká rada ZUŠ)	115
Mezinárodní divadelní projekty a festivaly – zdroje uměleckých a sociokulturních inspirací	

Pavel Němeček (Sdružení D)	117
Dramacentra jako servis školám	

Tomáš Doležal (SVČ Lužánky Brno, PdF Masarykovy univerzity)	119
Kultura mezi panely – Studio dramatické výchovy Labyrint	

• Výtvarná výchova

Markéta Pastorová (Národní ústav pro vzdělávání)	124
Výtvarná výchova ve všeobecném vzdělávání	

Zuzana Hrubošová (ZUŠ Olomouc)	131
Výtvarné obory na ZUŠ	

Zdena Synecká (NIPOS-ARTAMA)	134
Vzdělávání výtvarných pedagogů na přípravných seminářích k celostátním přehlídkám výtvarných prací dětí a mládeže	

Jaroslav Vančát (FHS UK; česká sekce INSEA)	136
Význam organizace INSEA pro další vzdělávání v oboru výtvarná výchova	

• Film

Markéta Pastorová (Národní ústav pro vzdělávání)	141
Filmová/Audiovizuální výchova jako Doplňující vzdělávací obor	

Rudolf Adler (FAMU)	143
Koncepce vzdělávacího obsahu předmětu Filmová/Audiovizuální výchova pro základní školy a gymnázia	

Miroslav Tuščák (NIPOS-ARTAMA)	146
Školní a dětská filmová tvorba v ČR	

• Tanec

Romana Lisnerová (ZŠ a MŠ Praha-Slivenec)	151
Taneční a pohybová výchova v základním vzdělávání	

Eva Blažíčková (Konzervatoř Duncan centre, Praha)	154
Výchova tancem	

Zuzana Smugalová (NIPOS-ARTAMA)	157
Ozvěny Kutné Hory	

• Tradiční lidová kultura

Alena Schauerová (Masarykova univerzita)	163
Návraty k tradicím lidové kultury	

Markéta Lukešová (Národní ústav lidové kultury)	165
Úloha NÚLK v procesu vytváření pozitivního vztahu dětí k lidové kultuře	

Živana Vajsarová (ZUŠ Praha 5)	168
Cestička k domovu – udržení a rozvíjení tradičního tanečního umění a příklad dlouholeté práce s tanečním souborem Jaro	

TÉMA • KVALITA UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ, PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE

Edukační projekty kulturních institucí

David Mareček (Česká filharmonie)	173
Hudební vzdělávání dětí v programu symfonického orchestru	
Jan Press (Moravská galerie v Brně)	179
Edukační projekty v kontextu výstavní činnosti Moravské galerie v Brně	
Vladimír Fekar (Městské divadlo Zlín)	184
Vztah profesionální divadelní instituce a institucí věnujících se divadelnímu vzdělávání	
Jarmila Šlaisová (Středisko IMPULS, Hradec Králové)	187
Středisko amatérské kultury IMPULS Hradec Králové vás zve...	
Ilona Vojancová (Národní památkový ústav, Soubor lidových staveb Vysočina)	190
Vzdělávací programy pro veřejnost s využitím prvků tradiční lidové kultury	
Petr Drkula (Muzeum Novojičínska)	193
Oživování tradiční lidové zpěvnosti jako předmět muzejní animace	

Občanská sdružení

Roman Černík (JOHAN, o.s.)	199
Občanské sdružení JOHAN, plzeňský most mezi uměním a vzděláváním	

Závěry ze dvou panelových diskusí	207
--	-----

Závěry z Diskusního fóra	209
---	-----

Přílohy

Evropský program pro kulturu	211
Pracovní skupina pro součinnost ve vzdělávání, zejména uměleckém (Závěrečná zpráva)	
Druhá světová konference o umělecké výchově	217
Soulský program: cíle pro rozvoj umělecké výchovy	

ÚVODNÍ REFERÁT

Ivo Medek

Vážení přátelé,

když jsme s kolegy a přáteli postupně připravovali toto diskusní fórum, uvědomovali jsme si stále více a více, jak nesmírně široké je toto téma i skutečnost, že se jedná o problém celosvětový, byť v každé zemi má svá specifika. Proto je celá řada myšlenek a názorů, které v mém příspěvku zazní, převzata ze závěrů 2. světové konference UNESCO o umělecké výchově, jež proběhla v roce 2010 v korejském Soulu a na níž jsem měl možnost též vystoupit, a rovněž z výstupů závěrečné zprávy Evropského programu pro kulturu.

Vzdělávací a umělecké aktivity kulturních institucí v ČR se soustavně prolínají a střetávají. Umělecké instituce a sdružení realizují nejrůznější edukační činnosti a vstupují tak do sféry vzdělávací, vzdělávací instituce pak hojně realizují činnost uměleckou. Přes toto soustavné střetávání se nejsou tyto procesy podchyceny na úrovni ani jednoho ze zainteresovaných resortů – tedy MK a MŠMT – a neexistuje ani jejich vzájemná komunikace v této oblasti. Citelně chybí společná platforma pro dialog v řešení situací průběžně vznikajících na těchto „třecích“ plochách ve prospěch společného cíle – duchovního rozvoje a podpory emočního vnímání světa zejména u dětí a mládeže.

Existence umění byla doposud vždy považována za něco samozřejmého, něco, co se nepotřebuje obhajovat. Až komerčním médiím posledních dekád se stále více daří vytvářet dojem, že umění je především zábava – a i ta zhusťta nekvalitní – kde již zdaleka není cílem duchovní obohacení a emoční rozvoj člověka, ale produkce komerčního zboží, u něž je jediným sledovaným atributem jeho prodejnost, a to za každou cenu a bez jakéhokoliv zájmu o kvalitu a hodnotu. Na vývoj člověka, zejména v oblasti jeho výchovy, působí zpravidla tato laciná zábava kontraproduktivně. Zároveň cíleně zamlžuje a zpochybňuje postavení, roli, účel a dopad umění.

Pro úspěšný a vyvážený rozvoj společnosti je však skutečné umění životně důležité a nezbytné, jako jediné totiž funguje jako kompenzace naprosto dominantního racionálního vnímání současného světa. A je to právě umění, které je schopno poskytnout ekvivalentní emoční stránku vnímání a dohromady tak spoluvytvářet harmonický rozvoj člověka.

„Umění a kultura jako veřejné statky produkují tzv. pozitivní externalitu pro společnost jako celek, ať již je jimi udržení kulturního dědictví pro budoucí generace, vzdělávací a kultivační efekty, posílení národní identity, vytváření inovačního potenciálu“ (Kateřina Koutná¹) nebo prevence

Prof. MgA. Ing. Ivo Medek, Ph.D. je rektor Janáčkovy akademie múzických umění v Brně a člen prezidia České hudební rady. V minulosti na JAMU absolvoval magisterské a doktorské studium kompozice u prof. Aloise Piňose, v současné době zde sám působí jako profesor kompozice. Je autorem více než padesáti orchestrálních, komorních a elektroakustických kompozic včetně komorních oper a multimediálních děl. Řada jeho skladeb byla provedena na prestižních festivalech v Evropě, Americe a Asii, vydána na CD a nahrána v ČR a zahraničí. Rozsáhlé jsou také Medkovy přednáškové a publikační aktivity. Je spoluzakladatelem souborů *Ars inkognita* (1984) a *Ensemble Marijan* (1999), který se specializuje na improvizovanou hudbu a multimediální projekty. Dále je spoluzakladatelem a organizátorem mezinárodní konference *Musica Nova*, stejně jako mezinárodního *Percussion Workshop* Trstěnice. Na Hudební fakultě JAMU koordinuje program *Slyšet jinak*.

rizik – od různých forem kriminality a drogové závislosti přes sociální otázky a jejich řešení – např. zapojováním minorit a problémových komunit do uměleckých programů, vytvářením platformy pro komunikaci mezi minoritní a majoritní společností a v neposlední řadě i prevencí „v tom nejširším slova smyslu, jakousi prevencí ‘nelidství’“ (Koutná).

Zásadní roli hraje umění, podobně jako věda a výzkum, v poznávání světa. A obojí potřebujeme stejně, jak ostatně uvádí Sheldon Richmond²: „...moje teze říká, že nestojíme před dvěma samostatnými obory, ale jde o interakci mezi uměním a vědou, která vede k analogickému rozvoji.“ Ještě zřetelněji se vyslovil T. G. Masaryk³: „Dílo umělecké je výronem zvláštního poznávání světa i pravím dále, že je právě tak samostatné a oprávněné jako poznávání vědecké.“ Stěžejní je i možná interakce, kdy prostřednictvím uměleckého vzdělávání je aktivizována kreativita využívaná ve vědeckém poznávání. Jak říká Arjo Klamer⁴: „Civilizovaná společnost potřebuje kulturu a umění stejně jako vědu – jako zdroj vědění a kreativity.“ Pro vyvážený rozvoj osobnosti jsou oba dva vzájemně se doplňující způsoby poznávání světa, vědecko-racionální a umělecko-emoční zcela nezbytné. Umberto Eco je přesvědčen, že věci můžeme poznávat buď prostřednictvím definic, nebo prostřednictvím příběhů. Jen vyvážením obou způsobů v procesu vzdělávání dětí, mládeže i dospělých lze dosáhnout jejich plnohodnotného a harmonického duchovního rozvoje a připravenosti pro život. S plnou vážností je nutno vzít toto břímě na sebe, a to co nejrychleji, protože jak píše Weizsäcker⁵: „...sestylizovali jsme svou společnost takovým způsobem, jaký neodpovídá ani vnímání citovému, ani vnímání rozumovému. Následkem je rozklad citů a oněmění rozumu.“

Umění přirozenou cestou vychovává. Umělecké vzdělání poskytuje člověku skrze jeho vnímání další rozměr jeho bytí, a to i u pasivního přístupu. Nebojím se říct, že dělá člověka lepším, a to v celé řadě aspektů. Viděli jste někdy lidi

jdoucí z opery nebo koncertu vážné hudby, aby dělali výtržnosti? Nebo děti navštěvující ZUŠ, jak přepadají své spolužáky a kradou jim mobily? Zkušenosti z rozvojových zemí, kde byly do uměleckých projektů zařazeny děti ze slumů a dalších rizikových prostředí, ukazují zásadní změny v jejich chování již v průběhu dlouhodobějších programů. Děti i dospělí dělající umění mají navíc ještě jednu zcela zásadní výhodu – nenudí se – a je prokázáno, že právě nuda je jedním z rizikových faktorů – ostatně poslední „prázdninové“ události v Evropě to jen dokazují.

Ale málo známá a velmi významná jsou i fakta o obrovském přímém ekonomickém přínosu kreativního sektoru v rámci EU (studie The Economy of Culture in Europe), který má obrat větší než sektor např. potravin, tabáku nebo chemický průmysl, a v němž „umělecká díla tvoří zhruba třetinu celé hodnoty tohoto sektoru (Michael Hutter⁶ z Technické univerzity v Berlíně). Je tedy zřejmé, že dotace do této sféry (včetně vzdělávání) je v ekonomickém kontextu vysoce návratná a měla by se rekrutovat ze spojených prostředků resortů, do nichž přichází tyto příjmy, nikoliv pouze ze zdrojů MK a MŠMT. Stejně tak je třeba se zamyslet, zda institucionální podpora nepochybnitelně významného výzkumu, vývoje a inovací by neměla mít adekvátní podán v institucionální podpoře umění.

Celoevropsky se stále hledají cesty, jak zvýšit konkurenceschopnost, jak vychovávat výjimečně schopné lidi pro všechny oblasti, kdy jedním z hlavních atributů kvality takovýchto jedinců je mimořádně rozvinutá kreativita, která spočívá, jak uvádí Rod Fisher⁷ v International Intelligence on Culture „...ve vizi toho, co je možné a v uskutečňování této vize.“ Někdo je kreativní více, jiný méně. Nicméně je prokázáno, že kreativitu lze aktivovat. A umění je pro to jedním z nejlepších katalyzátorů. I z tohoto důvodu jsou v posledních letech ve světě (a už i v rozvojových zemích) rutinně a samozřejmě využívány umělecké postupy a přístupy pro stimulaci a rozvoj kreativity s pozitivními výstupy v oblastech od umělecké činnosti daleko vzdálených: zejména v oblasti

výzkumu a vývoje, sociálních vztahů, ale i ryze podnikatelských aktivit, kdy umělci jsou rutinně bráni do projektových týmů v oblastech s uměním nijak nesouvisějících. I této sféře byla věnována na Soulském zasedání mimořádná pozornost. V ČR je tato možnost zatím velmi upozaděna a žádným způsobem nevstupuje ani do systému výuky, ani není podporována.

Intuice a kreativita jsou základními předpoklady jakékoliv tvůrčí činnosti, ve světě umění jsou však podmínkou nutnou již pro samotný vstup do jeho bran. Politika státu se vyvážeností obou výše zmíněných typů duchovního rozvoje člověka prakticky nezabývá, ve vzdělávacím procesu pak jen zcela marginálně.

A pak je zde ještě jedna skutečnost – dle mého názoru zcela zásadní. Tou je zodpovědnost za budoucí duchovní vývoj generací našich dětí a vnuků. Mám teď na mysli zejména rizika obrovského boomu internetové komunikace a zábavy. Je samozřejmé, že internetové firmy sledují komerční cíle, potřebují, aby lidé u počítače seděli, pokud možno co nejvíce, a jejich zásadní strategií je ukazovat věci podobné těm, které uživatel chce vidět, které se mu líbí; stále více věcí je vám uděláno na přání, stále více se podbízí. Tak se paradoxně svět, který máme poznávat, stává naším odrazem. Lidé, ale zejména děti, stále více utíkají z reálného světa do virtuální reality, kde je vše tak, jak si přejí, nebo se to dá pár stisky tlačítek udělat; a v nejhorším případě je zde vždy undo, cancel nebo exit... Nebude-li existovat pro jejich potěšení a zábavu alternativa, kdy budou něco samy – nejlépe vlastníma rukama – vytvářet, zkoumat a objevovat, budou zde zanedlouho celé generace tlačítkových dětí, kterým ale už rodiče nebudou říkat – už u toho webu sedíš dvě hodiny, běž dělat taky něco jiného. A právě sféra umění je jednou z mála těchto alternativ pro budoucnost.

Umělecké vzdělávání probíhá, jak známo, na dvou úrovních: jako formální na školách různých typů, a pod záštitou MŠMT a jako neformální, poskytované nejrůznějšími typy uměleckých

a vzdělávacích institucí, organizací a sdružení. Ke střetu a prolínání obou typů dochází u nás paradoxně nejčastěji až na samém konci řetězce, a to přímo u cílové skupiny, tedy dětí a mládeže navštěvujících formální výchovu na školách, a neformální v různých kroužcích, na kurzech a dalších aktivitách. Jen výjimečně funguje propojenost obou typů, a to jak z pohledu odborného a metodického, tak i z hlediska financování. Hledání platformy pro komunikaci mezi nimi je ostatně jedním z podnětů, které by mělo vznést toto diskusní fórum k dalšímu rozpracování. Přitom rozhodně nelze říci, že by ve sféře neformálního vzdělávání nefungovala celá řada aktivit a projektů - od příspěvkových organizací MK, regionů a obcí až k celé dlouhé řadě iniciativ, občanských sdružení a neziskovek i podnikatelských subjektů. Chybí však výměna zkušeností, cílené vytváření metodik a sítí pro jejich sdílení i šíření dobrých příkladů z praxe, propojenost na odborníky na vzdělávání a výzkum v této oblasti, spolupráce s formálním vzděláváním, způsoby evaluace projektů a v neposlední řadě i jasně definovaná podpora ze strany státu včetně pravidel a zdrojů pro financování (speciální grantový systém, meziresortní Fond pro kreativitu či jiná cesta). Hledá-li Národní ekonomická rada vlády (NERV) na vládní úrovni, jak vystavět konstrukci konkurenceschopnosti naší země, pak toto jsou její základy.

Zastavme se ještě chvíli u formálního uměleckého vzdělávání v České republice a jeho dvou větví; jednou jsou základní školy a gymnázia a druhou ZUŠ a konzervatoře.

V obou větvích by se měly daleko více uplatňovat postupy rozvíjející kreativitu dětí – jejich fantazii, schopnost poslouchat a vidět, vytvářet vlastní zvukové, vizuální i pohybové světy, improvizovat, posilovat transdisciplinaritu ve vzdělávání, nahrazovat pasivní účast aktivním děláním. V dalších blocích diskusního fóra budou představeny přístupy, jak na prvním i druhém stupni pracovat v tomto duchu i s takzvaně umělecky netalentovanými nebo handicapovanými. Je nutné otevřít diskusi mezi jednotlivými

druhy umění ve vztahu ke vzdělávání a na bázi oborových didaktik tak, aby se hledala „nado-borová“ témata vztahující se ke kreativitě jako celku a k tvůrčímu procesu jako způsobu uchopování a poznávání světa, jak popsala tento problém Markéta Pastorová z Národního ústavu pro vzdělávání při přípravě této konference. V tomto ohledu jsou umělecké výchovy na školách mimořádnou příležitostí, která však zhusta protéká mezi prsty. Bude extrémně záviset na širokém rozhledu ředitelů zodpovědných za ŠVP, aby se výše zmíněné atributy promítly do výuky.

V oblasti druhé větve panuje hodně slyšitelný názor, že – když to přeženu – „my máme ZUŠ, konzervatoře a akademie – všechno je skvělé!“ Nepochybně je existence tohoto třístupňového systému věcí velmi pozitivní. Je potřeba neustále vyzdvihovat široký přístup v provozování umění právě díky ZUŠ a zamezit nápadům na jejich jakoukoliv restriktii. Stále se na profesionálních scénách objevuje celá řada špičkových českých umělců, souborů i orchestrů, což je svědectvím dobrých výsledků konzervatoří a vysokých uměleckých škol.

Na druhé straně nesdílím pocit, že v celé této větvi je vše v nejlepším pořádku – zejména právě z pohledu rozvíjení kreativního prostředí a výuky vedené tímto směrem, a to na školách všech zmíněných typů. Vzhledem k malému časovému prostoru se více zaměřím na hudební vzdělávání, ve kterém se již desítky let pohybují. Problémy jiných uměleckých výchov se jistě objeví v dalších příspěvcích.

K ZUŠ (ale žel to platí i pro konzervatoře a UVŠ) mám jedinou připomínku – snažme se z dětí nevychovávat hrací stroječky interpretující „ty černé kuličky mezi linkami,“ a to co nejrychleji s nadějí, že postoupí se dvěma skladbami, které hrají už dva roky stále dokola, v různých soutěžích, což přinese slávu hlavně pedagogovi. Nahraďme interpretační drill v hodinách nástroje a nudění se v nauce komplexním rozvojem hudebnosti, fantazie, schopností slyšet, koncentrovat se, komunikovat i uvolnit se a v neposlední řadě prostou radostí z tvoření.

V návaznosti na ZUŠ bych si dovolil zásah i do vlastních řad: v 18 letech opustí mladý člověk, opravdu hluboce pohroužený do hudby, základní uměleckou školu, a jediná možnost jak dál, je privátní výuka. Zcela chybí celoživotní vzdělávání v uměleckých oborech, které by takovými lidem dovolilo pokračovat – ne s cílem být virtuózem, ale s možností dělat prakticky umění, třeba až do konce života – s možností zlepšovat se získáváním dalších podnětů, setkávat se s dalšími podobnými v souborech, mít přístup do knihoven k materiálům, apod. Na JAMU se o tom již jedná – snad se vbrzku dočkáme otevření takového typu studia.

Co říci ke konzervatořím – zase si dovolím trochu té „kacířiny“: jako děkan Hudební fakulty jsem šest let pravidelně listoval testy obecného kulturního rozhledu a bohužel dosti často jsem viděl u adeptů s výbornými výsledky v nástroji hodnocení pod 10 bodů z celkových 25. Je otázkou, zda je pro vysokoškolské studium (i při specifikách umělecké VŠ) vůbec možné takové uchazeče přijímat. Je dostatečně známo, že těmi opravdu špičkovými umělci se stávají lidé s rozsáhlým vhladem do širokého spektra problémů souvisejících s vlastním uměleckým výkonem. I ti absolventi UVŠ, kteří se nestanou sólovými hvězdami, se mohou stát platnými orchestrálními hráči, jsou-li dostatečně houževnatí a prokážou-li skutečný talent. Co však dělají ti neúspěšní, kteří se z konzervatoře na vysokou školu nedostanou, a mají přitom stejně nedostatečné vědomosti ve svém vlastním oboru (připomínám, že test je zaměřen na umění, kulturu, společenské vědy a historii)? Jaké jsou asi jejich výsledky v ostatních předmětech obecného vzdělání, když víme, jak jsou – vzhledem ke koncepci studijních plánů a ve srovnání s gymnázii – tyto dimenzovány? Jistě, k zodpovědnému prohlášení je zde nutná podrobná analýza úspěšnosti absolventů konzervatoří vzhledem k UVŠ i ostatním VŠ a jejich zaměstnatelnosti v umělecké sféře, a z ní je pak třeba odvozovat další úvahy a kroky. Nicméně, zásadní posílení obecné vzdělanosti považuji za velmi důležité, a to i pro umělecký růst studentů.

V souvislosti s cílem MŠMT zaměřit pozornost na tzv. krátký (dvouletý) cyklus VŠ studia se rovněž vynořuje otázka, zda ve spolupráci konzervatoří a akademií netransformovat dvouletý pomaturitní „mistrovský“ studijní běh končící „středoškolským“ titulem DiS. na novou formu krátkého cyklu vysokoškolského studia zaštitěného příslušnou UVŠ.

Úkolem mého příspěvku bylo nastínit a pootevřít řadu problémů. Abychom se v nich zcela neztratil, zkusme na závěr shrnout to podstatné: čemu by tedy bylo dobré věnovat primární pozornost?

Především vytváření programů pro soustavou a dlouhodobou spolupráci vzdělávacích a uměleckých institucí v oblasti edukace. Za tím účelem najít cestu, jak obnovit komunikaci mezi MK a MŠMT – optimálně dosáhnout toho, aby resorty jmenovaly pracovníky obou ministerstev za tuto komunikaci zodpovědné a vytvořit společnou koordinační a informační platformu mezi oběma resorty. Implementovat závěry Evropského programu pro kulturu 2010 a Soulské deklarace. Zřídit oborové edukační komise MŠMT – MKČR pro hudbu, divadlo, tanec, film a výtvarné umění.

Z pohledu financování pak iniciovat vznik grantového okruhu dotovaného z obou ministerstev, případně zvážit možnost založení meziresortního (MK, MŠMT, MPO, MZV) fondu pro kreativitu, který by podporoval projekty na podporu rozvoje kreativity v nejrůznějších podobách vytvářené vzdělávacími i uměleckými institucemi včetně vytváření sítí, financování rezidenčních pobytů umělců ve školách a edukátorů v uměleckých institucích apod. V neposlední řadě pak usilovat na úrovni vlády o zavedení institucionální podpory umění jako ekvivalentu institucionální podpory výzkumu, vývoje a inovací. Prostřednictvím umění zavádět umělecké a kulturní dimenze do jiných akademických oborů.

Je třeba koordinovat úsilí státní správy, občanských organizací, vysokých škol a profesních

sdužení s cílem posílení zásad, koncepcí a praktik umělecké výchovy. Zatím individuálně a živelně se vyskytující příklady dobré praxe ve sféře výchovných i uměleckých institucí synergicky propojit a zvýšit tak kvalitu formálního i neformálního uměleckého vzdělávání. Posílit spolupráci vzdělávacích a uměleckých institucí v regionech.

Je nutné deklarovat uměleckou výchovu jako základ vyváženého kreativního, emocionálního, estetického, kognitivního a sociálního rozvoje dětí, mládeže i dospělých, posílit synergii mezi těmito složkami a zajistit zájemcům ze všech sociálních prostředí celoživotní přístup.

Dělat zodpovědné PR umělecké výchově a zvyšovat tak povědomí veřejnosti i politiků o jejích hodnotách. Podněcovat její podporu ve veřejných i soukromých sektorech a cíleně ji využívat v aktivaci kreativních a inovativních schopností společnosti, jejího sociálního, kulturního a ekonomického rozvoje. Podporovat uznávání pozitivních sociálních a kulturních dimenzí umělecké výchovy včetně široké škály zážitků tradičního i soudobého umění, terapeutických a zdravotních dimenzí, potenciálu zachovávat a rozvíjet identitu a dědictví, podporovat rozmanitost a mezikulturní dialog, sociální soudržnost a odpovědnost, i schopnost reagovat na závažné globální výzvy – zejména v postkonfliktních situacích na všech úrovních.

Začlenit umělecké zásady a praktiky do přípravy budoucích učitelů a poskytovat udržitelné vzdělávání a odborný rozvoj praktikujícím učitelům. Umožnit a rozšiřovat spolupráci mezi pedagogy a umělci ve školách i mimo školu, zapojovat také rodiče a komunity.

Provést zodpovědné přehodnocení pedagogické způsobilosti absolventů uměleckých VVŠ tak, aby byly jasně vytyčeny podmínky pro plné využití jejich odborných znalostí, dovedností a kompetencí v uměleckém vzdělávání, zejména v oblastech, kde lze jen velmi těžko suplovat odborné umělecké vzdělání vzděláním pedagogickým.

Zapojit alternativní přístupy podporující kreativitu do ŠVP i akreditovaných programů dalšího vzdělávání učitelů a vytvářet nové edukační strategie a programy napříč vzdělávacími systémy. Zásadním způsobem podporovat transdisciplinaritu vzdělávání.

Ze všech výše zmíněných důvodů pak důsledně dohlížet na náročná kritéria pro uměleckou výchovu reagující na infrastrukturu a místní a kulturní potřeby. Usilovat o vysokou kvalitu koncepce a realizace programů neformální výchovy, a na všech stupních formálního uměleckého vzdělávání provést evaluaci profilu absolventa z hlediska rozvoje nejen jeho znalostí, dovedností a kompetencí, ale cíleně i nabytého kreativního potenciálu.

V neposlední řadě usilovat o výměnu zkušeností mezi výzkumem v oboru a praxí. Výzkumné aktivity začít do srovnání edukačních aktivit v ČR a EU, tvorby evaluačních nástrojů pro projekty, zkoumání vlivu uměleckého vzdělání na rizikové faktory, zhodnotit ekonomickou efektivnost investic do kultury včetně dlouhodobého a soustavného výzkumu kreativity a jejího přínosu v nejširším kontextu.

A zcela na závěr – pravidelně opakovat Diskusní fórum k uměleckému vzdělávání tak, aby se od

letošního širokého iniciačního startu mohlo soustavně pokračovat směrem k jednotlivým problémům.

Poznámky:

¹Koutná,K.: Proč by na kulturu (ne)měly být vydávány peníze daňového poplatníka?, HIS VOICE, Vol. 4, 2011, pp 8-13

²Richmond, S.: The Interaction of Art and Science, In: Leonardo, Vol. 17, no. 2, p. 81

³Masaryk,T.,G.: o studiu děl básnických, 2. vyd. Praha:Gustav Voleský, 1926, p.13

⁴Klamer, A.: Weg met die sleetse excuses, NRC Handelsblad, 27.8.2010

⁵Weizsäcker,C.,F.: Wege in der Gefahr, München, Hanser 1976, p. 258

⁶Hutter,M: In: příspěvek na konferenci Fórum pro kreativní Evropu Praha 2010

⁷Fisher,R.: In: příspěvek na konferenci Fórum pro kreativní Evropu Praha 2010

Téma

DOSTUPNOST UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

A/ EVROPA

moderátor: Vít Zouhar

Barbara Neudlingerová

KULTURNÍ VZDĚLÁVÁNÍ VE ŠKOLÁCH – OTEVÍRÁNÍ DĚTSKÉ TVOŘIVOSTI

CULTURE EDUCATION WITH SCHOOLS – UNLOCKING CHILDREN'S CREATIVITY

KulturKontakt Austria

KulturKontakt Austria je organizace, která funguje jako styčná plocha mezi uměním, kulturou a vzděláváním. Působí v Rakousku a jihovýchodní Evropě a její činnost je navázána na Federální ministerstvo pro vzdělávání, umění a kulturu, které ji podporuje.

Má tři oddělení: Spolupráce ve vzdělávání, Kultura a sponzoring a Umělecké a kulturní vzdělávání.

Oddělení uměleckého a kulturního vzdělávání podporuje především spolupráci těchto subjektů:

- umělci a školy
- kulturní instituce a školy

Umělecké a kulturní vzdělávání v rakouských školách – národní politika

Od roku 2007 má Rakousko pouze jedno ministerstvo pro umění, kulturu i vzdělávání. Do té doby patřila kultura do jednoho resortu společně s vědou (univerzity) a vzděláváním (školy), umění náleželo k resortu jinému. Dnešní situace je pro kulturní vzdělávání velice výhodná.

Osnovy vztahující se ke kultuře a umění jsou tvořeny tímto federálním ministerstvem, jejich

implementace je povinná v 9 provinciích či spolkových zemích (Länder). Velmi obecně řečeno, vliv spolkových zemí je dosti omezen.

Kulturní vzdělávání (Kulturelle Bildung) v Rakousku je obecně chápáno jako souborný termín, který zahrnuje:

- školní (formální) vzdělávání v tradičních uměleckých oborech: hudební, výtvarná výchova a textilní umění (Textile Arts Education)
- kulturní vzdělávání jako součást dalších předmětů, např. tanec v rámci tělesné výchovy
- poskytování vzdělávacích programů kulturními institucemi (tzv. Kulturvermittlung = zprostředkování kultury)
- stimulování spolupráce mezi školami a kulturními institucemi

Od roku 2007 jsou „kulturní vzdělávání“ a „účast na kultuře“ klíčovými úkoly a jednou ze zásadních priorit jak v kulturní, tak ve vzdělávací politice.

V rámci příslušného ministerstva bylo ustaveno koordinační oddělení pro kulturní vzdělávání a od roku 2008 existuje Koordináční středisko pro kulturní vzdělávání ve školách, které koordinuje aktivity v institucích, které vzdělávají učitele.

Barbara Neudlingerová je vedoucí oddělení kulturního vzdělávání v rakouské organizaci KulturKontakt Austria. Absolvovala vysokoškolská studia v oboru komunikace. Od roku 1992 pracuje v oblasti umění a kultury se zaměřením na projekty financované z EU a na programy networkingu. V roce 2003 začala pracovat v KulturKontakt Austria. Dnes je odpovědná za příspěvky a poradenství v expertních skupinách EU (pracovní skupina pro součinnost mezi kulturou a vzděláním, pracovní skupina pro úlohu veřejných uměleckých a kulturních institucí v propagaci lepšího přístupu a širší účasti v kultuře), jakož i za koordinaci evropských sítí a platform, jako jsou ACEnet / Arts Culture Education Network (Síť pro umělecké kulturní vzdělávání) a comACE / Community of Knowledge on Arts and Cultural Education in Europe (Společnost pro znalosti o uměleckém a kulturním vzdělávání v Evropě).

Rakousko má také nový typ škol, tzv. Nové školy druhého stupně, kterých je nyní asi 400. Všichni studenti ve věku od 10 do 14 let se zde učí v jednom typu školy, tj. nejsou rozdělováni do gymnázií, akademických škol druhého stupně či do nižších škol druhého stupně.

Rakouská ministryně pro vzdělávání, umění a kulturu Claudia Schmied se nechala slyšet, že do roku 2013 bude každá škola spolupracovat s kulturními institucemi.

Všechny nezbytné informace o různých detailech formálního i neformálního vzdělávání nejen v Rakousku, ale i ve Francii, Belgii a Nizozemí poskytuje webový portál www.comace.org. Funguje jako on-line kompendium a glosář; webové stránky jsou založeny a doplňovány zmíněnými zeměmi a nyní se hledají cesty, jak zapojit další evropské země.

Umělecké a kulturní vzdělávání v rakouských školách – fakta a čísla

Rakousko má přibližně 8,3 milionu obyvatel, z nichž tvoří cca 1,2 milionu žáci/studenti a 125 000 učitelé. Pracují přibližně na 6 000 školách. Je zajímavou skutečností, že 40 % z tohoto 1,2 milionu žáků absolvuje tzv. profesní vzdělávání (vocational training).

KulturKontakt Austria (KKA) – oddělení uměleckého a kulturního vzdělávání

Toto oddělení má v gesci podporu inovativních projektů, iniciativ a metod kulturního vzdělávání v rakouském školském sektoru; zabývá se všemi typy škol a všemi druhy umění. Poskytuje

bezplatné poradenství pro učitele, profesionální umělce a kulturní pracovníky, kteří chtějí navzájem spolupracovat. Inicjuje a nabízí také poradenské služby školám a kulturním institucím, které se ke spolupráci připravují.

Několik příkladů:

Dialogue Events – Artists working in schools / Dialogy – Umělci pracující ve školách

Dialogue Events fungují jako dílny ve školách vedené profesionálními umělci společně s žáky a učiteli. Jsou největším doplňujícím kulturně-vzdělávacím programem v Rakousku.

Každoročně nabízí KulturKontakt Austria poradenství a částečné financování pro přibližně 3 300 dílen v rakouských školách. Ty se přihlašují on-line, KKA financuje částečně honorář umělců v průměrné výši 200 – 300 €, v závislosti na délce dílny. Dialogue Events pokrývají nejrozličnější umělecké formy: hudbu, architekturu, design, divadlo, tanec, film a nová média či literaturu.

„Duše je kusem smírkového papíru a má spoustu nepřátel,“ napsala jedenáctiletá dívka v dílně „Píšeme svoji první báseň“ s rakouským spisovatelem Friedrichem Hahnem. Žáci psali poezii a texty, četli je nahlas a účastnili se diskusí.

Vstupné zdarma pro mladé lidi do 19 let a iniciativa Kulturní vzdělávání se školami /Cultural Education with schools/ ve federálních muzeích

V roce 2010 zavedlo Federální ministerstvo pro vzdělávání, umění a kulturu volné vstupné pro mladé lidi do 19 let v deseti rakouských federálních muzeích, která se nacházejí v hlavním městě a téměř všechna jsou umístěna v centrální čtvrti Vídně.

Hlavní příčinou a motivací této iniciativy byly otázky: které skupiny obyvatelstva skutečně využívají kulturní nabídku federálních muzeí? Kdo je z této nabídky vyloučen? A z jakého důvodu? Důvodů může být mnoho:

- velká vzdálenost od hlavního města
- špatná rodinná situace
- sociální situace na hranici chudoby (nízká životní úroveň)
- 40 % mladé rakouské populace navštěvuje střední odborná učiliště či školy, jejichž osnovy nezahrnují kulturní vzdělávání
- fyzický handicap, potřeba speciální asistence pro přístup např. do muzea
- jazykové problémy

Jak mohou kulturní instituce poskytnout své služby by těm, kteří dosud z nejrůznějších důvodů jejich nabídky nevyužili? Prokázalo se totiž, že pouhé „otevření dveří“ a vyhlášení vstupu zadarmo nové návštěvníky nepřiláká. Je to běh na dlouhou trať. Proto ministerstvo zmocnilo KulturKontakt, aby rozvinul Kulturní vzdělávání se školami ve federálních muzeích. Cílem této dvouleté iniciativy je zasáhnout co nejširší spektrum veřejnosti: ministerstvo se nejprve zaměřilo na rozvoj vzdělávacích programů pro děti a mladé lidi, kteří nepatří k běžným návštěvníkům federálních muzeí. Vzniklo celkem 50 projektů, 658 různých aktivit, jichž se zúčastnilo na 13 000 žáků.

Tyto aktivity zahrnovaly:

- tvorbu učebních materiálů pro kulturní vzdělávání ve třídách těch rakouských škol, které jsou příliš daleko od Vídně (cca 80 %) a nemohou si dovolit věnovat čas a peníze potřebné pro návštěvu federálních muzeí
- pomoc při projektech muzeí určených především učňům
- podpora projektů zacílených na děti a mladé lidi migrantů (snaha zapojit je jako aktivní pomocníky a povzbudit je, aby přivedli své příbuzné a ukázali jim to „své“ muzeum; práce s různými jazyky)
- sledování potřeb slepých dětí a mladých lidí; podpora projektů zabývajících se právy handicapovaných lidí na přístup ke kulturním službám, např. vytvoření třírozměrných reliéfů některých obrazů v Muzeu dějin umění

p[ART] – Partnerství mezi školami a kulturními institucemi

Tímto programem podporuje KKA dlouhodobou spolupráci mezi školami a kulturními institucemi. V každém partnerství pracuje jedna škola společně s jednou kulturní institucí po dobu tří let. Během tohoto období můžeme poskytnout finanční podporu, a to v průměru cca 10 000 € na každý projekt. V současnosti probíhá 23 projektů, jejichž cílem je posílit zájem žáků a studentů o kulturu a zakládat či pěstovat trvale udržitelná partnerství mezi školami a kulturními institucemi.

Například v rámci projektu Umění je třída (Kunst ist Klasse – ve smyslu „umění je prima“ i „umění je učebna“ zároveň) spolupracuje Muzeum moderního umění Carinthia s učňovským školicím střediskem. Muzeum i škola si navzájem otevřely své prostory, byla navržena flexibilní učebna, pracovní kurzy i setkání se konaly v aule muzea. Platnou součástí výuky byla návštěva probíhajících výstav, vznikly také speciální webové stránky.

Umělci v tvořivém vzdělávání

Projekt Umělci v tvořivém vzdělávání vzniknul s cílem podporovat a zlepšit spolupráci mezi školami, učiteli a umělci v chudinských čtvrtích a chudých oblastech. Je v běhu od roku 2010 do roku 2011 s rozpočtem 400 000 €, z nichž 200 000 € poskytla Evropská komise. Pracuje na něm společně 25 zkušených umělců z devíti evropských zemí: Anglie, Rakousko, Nizozemí, Švédsko, Bulharsko, Rumunsko, Srbsko, Slovensko a Turecko. Ve školním roce 2010/2011 se umělci dostali do 25 škol, pořádali výměnné zájezdy a stáže, společně pracovali ve školních třídách. Umělci na závěr vytvoří praktickou příručku, ve které shrnou své zkušenosti z projektů, v nichž pracovali na vzniku dlouhodobé a úspěšné spolupráce s učiteli na základních školách.

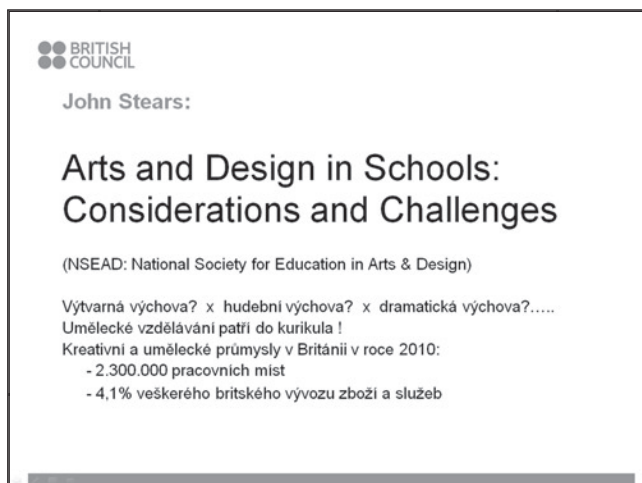
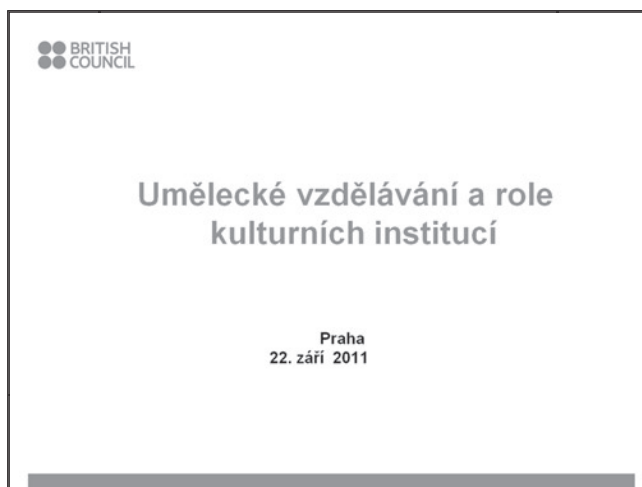
Staša Závitkovská

SOUČASNÝ STAV UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ V UK **CURRENT STATE OF ARTS EDUCATION IN THE UK**

Příspěvek se zaměří na úspěšné projekty uměleckého vzdělávání ve Spojeném království, kde se spolupráce mezi školami a kulturními institucemi realizuje na vysoké úrovni.

***PhDr. Staša Závitkovská** je projektová manažerka British Council v oblasti vzdělávání a výuky anglického jazyka. Absolvovala Filozofickou fakultu Karlovy univerzity, v letech 1978 – 1985 působila jako učitelka angličtiny, v letech 1985 – 1991 jako školitelka učitelů.*

Od autorky jsme bohužel neobdrželi příspěvek v textové podobě, proto předkládáme její prezentaci v powerpointu.

John Stears:

‘Metodika pro vzdělávání’

(education officer)

Každé velké muzeum a galerie v Británii

Většina menších muzeí a galerií

Programy ‘šité na míru’ dětem a mladé generaci

Spolupráce s místními školami

Organizace tematicky zaměřených návštěv do kulturních zařízení

Návštěvy odborníků z oblasti umění ve školách

Hudební tělesa, divadelní společnosti: podpora uměleckého vzdělávání ve školách

Příklad výměny zkušeností s Českou republikou:

Avantgardní britská divadelní skupina *Forced Entertainment*

Divadlo Archa (*Void Story*)

Seminář pro posluchače divadelních oborů

Royal Shakespeare Company (Tracy Irish, Education Officer)

Metodická práce se SŠ studenty v rámci projektu **Connecting Classrooms**

The Big Noise

(Raploch, Stirling, Skotsko)

Založeno na venezuelském vzdělávacím modelu *El Sistema*

Žákovský orchestr: Inspirace, motivace, úspěch

El Sistema je nyní i v České republice!

Podívejte se na The Big Noise v akci!

<http://www.youtube.com/watch?v=YzhwpjEmkic>

Děkuji za pozornost

Stasa.Zavitkovska@britishcouncil.cz

T: 221 991 116

www.britishcouncil.cz

Heinrich Blömeke

UMĚLECKÉ VZDĚLÁVÁNÍ V NĚMECKU – PŘEHLED NEDÁVNÝCH INICIATIV ARTS EDUCATION IN GERMANY – OVERVIEW OF RECENT INITIATIVES

Příspěvek představil několik projektů, které v současné době probíhají v Německu: 1. Kulturní agenti pro tvořivé školy (Culture Agents for Creative Schools), 2. Hudební nástroj pro každé dítě (An Instrument for Every Child), 3. Über Lebenskunst: Iniciativa pro kulturu a udržitelnost (Über Lebenskunst: Initiative for Culture and Sustainability) a 4. BerliPhilEducation: Vzdělávací program Berlínského filharmonického orchestru (BerliPhilEducation: The Education Programme of the Berlin Philharmonic Orchestra).

***Dr. Heinrich Blömeke** je ředitelem oddělení strategie a vedoucí pobočky Goethe-Institutu v Mnichově (Německo). Získal doktorát v oboru francouzské historie. Pracoval jako ředitel německých kulturních center v Ann Arbor (USA), Alžíru, Singapuru, Novém Dillí a v Praze (1989 – 2011). Byl oblastním ředitelem Goethe-institutů v jižní Asii (2002 – 2004) a od roku 2008 také ve východní a střední Evropě.*

Od autora jsme bohužel neobdrželi příspěvek v textové podobě, proto předkládáme jeho prezentaci v powerpointu.

I. SOCIAL CONTEXT

Seite 2
Goethe-Institut

1. TRADITIONALLY DENSE NET OF PUBLIC FUNDED CULTURAL INSTITUTIONS (MUSEUMS, THEATERS, OPERA HOUSES, ORCHESTRAS ETC.)
2. SOCIAL CHANGES IN CONTEMPORARY GERMAN SOCIETY
 - DEMOGRAPHIC (E.G. AGING TRADITIONAL AUDIENCE, INFLUX OF IMMIGRANTS)
 - CULTURAL SHIFTS OF VALUES AND TASTES (E.G. MULTICULTURALISM, PATCHWORK FAMILIES, YOUTH-, NET- OR SUB- CULTURES)

12 13 14

II. GOALS OF CULTURAL EDUCATION

Seite 3
Goethe-Institut

1. AUDIENCE DEVELOPMENT FOR 'ELITIST' INSTITUTIONS (E.G. BPHIL EDUCATION, MUSEUMS) AND PARTICIPATION OF YOUNG GENERATIONS
2. PERSONNEL DEVELOPMENT ('BILDUNG') THROUGH ARTS
3. CIVIC PARTICIPATION IN PUBLIC AFFAIRS THROUGH ARTS EDUCATION (E.G. HERITAGE, IDENTITY, COMMUNITY, NATION)
4. ARTS EDUCATION AS A CONTRIBUTION TO SOCIAL COHESION (COMMUNITY)

12 13 14

III. EXAMPLES

1. AN INSTRUMENT FOR EVERY CHILD

Seite 4
Goethe-Institut

ALL PRIMARY SCHOOL CHILDREN IN THE RUHR REGION WERE GIVEN THE OPPORTUNITY TO RECEIVE QUALIFIED INSTRUMENTAL INSTRUCTION ONCE OR TWICE A WEEK. EACH CHILD WERE GIVEN AN INSTRUMENT OF HIS/HER CHOOSING FOR THE DURATION OF THE PROJECT.

THE PROGRAMME WAS CARRIED OUT JOINTLY BY THE FEDERAL CULTURAL FOUNDATION, THE STATE OF NORTH RHINE-WESTPHALIA, LOCAL COMMUNITIES AND THE GLS TREUHAND FOUNDATIONS FOR THE FUTURE (ZUKUNFTSSTIFTUNG BILDUNG IN DER GLS TREUHAND). FURTHERMORE, ITS FUNDING WAS SUPPLEMENTED BY DONATIONS FROM CORPORATE AND PRIVATE SPONSORS. THE STATE OF NORTH RHINE-WESTPHALIA HAS AGREED TO CONTINUE FUNDING THE PROGRAMME BEYOND 2010 WHICH WILL ENSURE ITS SUSTAINABILITY.

BUDGET: 10 MILLION EUROS FOR ITS PROJECT AN INSTRUMENT FOR EVERY CHILD FROM 2007 TO 2010.

[HTTP://WWW.KULTURSTIFTUNG-DES-BUNDES.DE/CMS/EN/PROGRAMME/KUNST_DER_VERMITTLUNG/ARC_HIV/AN_INSTRUMENT_FOR EVERY CHILD 3006 40.HTML](http://www.kulturstiftung-des-bundes.de/cms/en/programme/kunst_der_vermittlung/arc_hiv/an_instrument_for_every_child_3006_40.html)

III. EXAMPLES

2. CULTURE AGENTS FOR CREATIVE SCHOOLS (2010-2016)

Seite 5
Goethe-Institut

1. BUDGET: C 20 MIO

2. 46 CULTURE AGENTS IN 138 SCHOOLS IN 5 FEDERAL STATES

3. THE CULTURE AGENTS WILL COLLABORATE WITH PUPILS, TEACHERS, PRINCIPALS, PARENTS, ARTISTS AND CULTURAL INSTITUTIONS IN CREATING A COMPREHENSIVE, CROSS-DISCIPLINARY CULTURAL EDUCATION PROGRAMME AND ESTABLISHING LONG-TERM COOPERATIVE VENTURES BETWEEN SCHOOLS AND CULTURAL INSTITUTIONS. EACH CULTURE AGENT WILL SUPERVISE A LOCAL NETWORK OF UP TO THREE SCHOOLS.

[HTTP://WWW.KULTURSTIFTUNG-DES-BUNDES.DE/CMS/EN/PROGRAMME/KUNST_DER_VERMITTLUNG/AGENTEN.HTML](http://www.kulturstiftung-des-bundes.de/cms/en/programme/kunst_der_vermittlung/agenten.html)

III. EXAMPLES

3. SCHULE@MUSEUM SCHOOL@MUSEUM

Seite 6
Goethe-Institut

1. COOPERATION OF GERMAN MUSEUMS ASSOCIATION, THE ASSOCIATION OF ART TEACHERS AND THE FEDERAL ASSOCIATION OF MUSEUM PEDAGOGY SINCE 2004; SPONSORED BY THE PRIVATE MERCATOR FOUNDATION AND THE FEDERAL AGENCY FOR CIVIC EDUCATION
2. - TANDEM OF PRACTITIONERS FROM SCHOOLS AND MUSEUMS TO DEVELOP IDEAS FOR THE CREATIVE USE OF MUSEUMS WITH THE SPECIAL EMPHASIS ON INTER-CULTURAL ASPECTS (TARGET SCHOOLS: INSTITUTIONS WITH LARGE NUMBER OF KIDS WITH MIGRANT BACKGROUND)
- ESTABLISHMENT OF 'THINK TANK' TO COLLECT BY CALL FOR IDEAS EXAMPLES OF BEST PRACTICES OF LONGTERM COOPERATION BETWEEN SCHOOLS AND MUSEUMS

3. USE OF INTERNET TO MAKE THE MODELS AVAILABLE

[HTTP://WWW.SCHULE-MUSEUM.DE/IDEE/](http://www.schule-museum.de/idee/)

III. EXAMPLES

4. INITIATIVE FOR CULTURE AND SUSTAINABILITY (ÜBER LEBENSKUNST)

Seite 7
Goethe-Institut

IN CONJUNCTION WITH A BIGGER PROJECT ON CULTURE AND SUSTAINABILITY AN EDUCATION PROGRAMME WAS DESIGNED

- 18 SELECTED ARTISTS AND CREATIVE INDIVIDUALS FROM THROUGHOUT GERMANY WILL RECEIVE PRACTICALLY ORIENTED TRAINING IN TEN DIFFERENT MODULES TO PREPARE THEM TO WORK WITH STUDENTS.

- TOGETHER WITH PARTNER SCHOOLS, THEY WILL DEVELOP THEIR OWN CULTURAL AND SUSTAINABLE PROJECTS TO BE PRESENTED AT THE ÜBER LEBENSKUNST.FESTIVAL IN THE SUMMER OF 2011.

- STARTING IN THE 2011/12 SCHOOL YEAR, THE ARTISTS WILL BRING THEIR EXPERTISE AND CREATIVITY TO SCHOOLS, SCHOOLYARDS AND NEIGHBORHOODS WHERE THEY WILL TEST OUT MODELS FOR SUSTAINABLE LIVING TOGETHER WITH CHILDREN AND YOUNG PEOPLE. THEIR MISSION IS TO CHANGE YOUNG PEOPLE'S PERCEPTIONS, TO HEIGHTEN THEIR AWARENESS, TO TAP INTO THEIR CREATIVITY AND TO ENCOURAGE THEM TO SOLVE PROBLEMS WITH CONFIDENCE AND COMMITMENT.

[HTTP://WWW.UEBER-LEBENSKUNST.COM/EDUCATION.HTML](http://www.ueber-lebenskunst.com/education.html)

IV. EXAMPLES

5. BPHILEDUCATION

Seite 8
Goethe-Institut

GOALS:

OPENING UP of Berlin Philharmonic Orchestra TO AS WIDE AN AUDIENCE AS POSSIBLE AND TO CONNECT WITH PEOPLE FROM ALL KINDS OF DIFFERENT EDUCATIONAL AND SOCIAL BACKGROUNDS.

FUNDING:

DEUTSCHE BANK

PROJECT AREAS:

- CREATIVE PROJECTS
- MEET THE ORCHESTRA
- YOUNG TALENTS
- INTERCULTURAL ENCOUNTERS
- FURTHER/CONTINUED EDUCATION
- TEACHING MATERIAL

[HTTP://WWW.BERLINER-
PHILHARMONIKER.DE/EN/EDUCATION/ABOUT-BPHIL-
EDUCATION/](http://www.berliner-philharmoniker.de/en/education/about-bphil-education/)

**THANK YOU FOR YOUR
ATTENTION.**

Charlotte Fouchetová

UMĚLECKÉ A KULTURNÍ VZDĚLÁVÁNÍ VE FRANCII ARTS AND CULTURAL EDUCATION IN FRANCE

Umělecké a kulturní vzdělávání je důležité pro demokratizaci kultury a rovné příležitosti. Přístup k umění a kultuře umožněný všem je hlavním cílem veřejného vzdělávacího systému v naší zemi. Jako podmínka pro úspěšné vzdělávání jednotlivce i jeho budoucí profesní život má zásadní význam, a mají v něm svou úlohu všichni aktéři kulturní politiky. Velkou důležitostí přikládáme partnerství mezi jednotlivými ministerstvy a jejich vztahu k místním či regionálním zastupitelstvím a kulturním institucím.

Klíčová data

Už v sedmdesátých letech 20. století se začalo ve Francii uvažovat o významné hodnotě uměleckého rozměru v obecném vzdělávání. Začaly vznikat různé projekty, které si kladly za cíl vytvořit a začlenit do obecného vzdělávacího programu základy pro novou pedagogiku, která bude mít kulturní, umělecký rozměr a bude otevřená vůči modernímu světu.

Od roku 1983 spolupracuje Ministerstvo kultury s Ministerstvem školství na rozšíření oblasti uměleckého vzdělávání s těmito cíli:

- zahrnout všechny disciplíny
- zvýšit míru spolupráce mezi vzdělávacím systémem a kulturními institucemi
- začleňovat kulturní profesionály do různých (vzdělávacích) projektů a akcí

V současné době platí ve Francii pětiletý Plán pro umění a kulturu ve školách (poprvé od roku

2000), který poskytuje uměleckým a kulturním institucím (více než 6 000 kulturních institucí: muzea, divadla, kina apod.) nezbytné prostředky umožňující realizovat společné iniciativy s partnery v oblasti vzdělávání. Byly definovány hlavní linie Plánu, jako např. podpora inovativních vzdělávacích iniciativ a školení uměleckých a kulturních aktérů, zprostředkovatelů i učitelů.

Umělecké a kulturní vzdělávání je důležité pro:

- podporu tvořivosti mladých lidí
- podnícení jejich intelektuální zvědavosti
- pozvednutí jejich osobní kultury

Tento proces je založen na čtyřech základních principech:

- přímý vztah k uměleckým dílům a umělcům; návštěva míst, kde se umění „děje“
- celoživotní učení obecných dějin umění
- skutečná umělecká praxe ve škole či mimo ni
- vzdělávání/školení učitelů v oboru uměleckého a kulturního vzdělávání

Od programů pro mateřské školy po programy bakalářské

Praktická umělecká činnost (hudební a vizuální umění)

Programy jsou založeny na povinném uměleckém vzdělávání stanoveném ve školních osnovách – výuka výtvarného umění a hudby na základní a střední škole.

Charlotte Fouchetová je zástupkyní ředitele Francouzského institutu v Praze. Absolvovala studia kulturní mediace a řízení kulturních organizací, během své kariéry pak pracovala v různých francouzských institucích (Národní opera v Paříži, festival Ile-de-France či Quai Branly Museum). V rámci studia mezikulturního dialogu a mezinárodních vztahů podnikla řadu zahraničních misí, první z nich v letech 2004 – 2006 do Jižní Koreje.

Praktická hudební tvorba bývá často pro studenty první příležitostí k vystoupení na veřejnosti. U studentů pomáhá rozvíjet vědomí kolektivu a spolupráce, přispívá k integraci jedince a rozšíření jeho obecných znalostí.

Classes à PAC (umělecký a kulturní projekt) – 2001

Systém *Classes à PAC* na školách podporuje vznik takových programů, které umožňují pedagogům spolupracovat s profesionálními umělci ve třídě 8 – 15 hodin ročně. Jedná se o zapojení umělců přímo do výuky, tzn. uměleckou a kulturní zkušenost získávají bez rozdílu všichni studenti ve třídě.

Systém otevírá možnosti vzdělávání v nejrůznějších oblastech umění a kultury – v architektuře, filmu, audiovizuální sféře, tanci, designu, literatuře, kulturním dědictví, fotografii, divadle... Propaguje různé iniciativy v umělecké oblasti a zároveň aktivní zapojení učitelů do projektu ve své vlastní třídě.

Každý projekt je jedinečný, funguje v něm partnerství učitele s profesionálním umělcem a počítá s aktivní iniciativou samotných studentů.

Umělecké dílny (střední školy) – 2001

Dílny jsou součástí volitelných školních aktivit. Kromě výchovy samotné objevují inovativní postupy ve vzdělávání a zabezpečují přístup studentů k umění. Pomáhají k tomu, aby se studenti setkávali s uměním různými cestami.

Umělecké dílny vytváří tým učitelů, studentů a dalších spolupracovníků v rámci každoročních projektů. Jsou určeny studentům a dobrovolníkům, pracuje se se všemi druhy umění. Dílny spolupracují s kulturními institucemi, otevírají přístup k současnému uměleckému životu.

Cíle:

- seznámit studenty s různorodostí uměleckého výrazu, podnítit praktický a kritický přístup k umění

- rozšířit studentům obzory v nahlížení na kulturu
- nabídnout studentům nové příležitosti pro vlastní umělecké vyjádření především prostřednictvím inovace a experimentování ve skupinových projektech
- rozvíjet diskuse, reflektovat velké umělecké produkce a umělecká témata
- zvýšit povědomí o profesích spojených se světem umění a kultury

V letech 2006 – 2007 se v dílnách diskutovala a hodnotila současná situace ve Francii. Jejich analýza měla za výsledek nové programy:

Ciné-lycées (Kino na střední škole) – 2010

V rámci programu se studenti pravidelně seznamují s velkými díly filmové tvorby. Ciné-lycées naplňují národní program vzdělávání v oblasti „středoškolských studentů a učni v kině“.

Výběr filmů je dostupný on-line na portálu, který byl vytvořen Ministerstvem školství a společnosti „France Television“.

Pro větší zapojení samotných studentů se někteří z nich podílejí na implementaci programu – organizují a plánují prezentace filmů.

Jednotlivá představení programu „Kino na střední škole“ se konají mimo školní vyučování. Umožňují studentům, aby se zapojili do kulturního života své školy, a připravují je na budoucí odpovědnost jako dospělých.

Rezidenční pobyty umělců – 2010

Rezidenční pobyty umělců na území Francie budované kolem tvořivých iniciativ trvají v časovém rozmezí několika týdnů nebo měsíců.

Mohou mít tři formy:

- tvořivé rezidentství nebo experimentální aktivity; záměrem je ukázat tvořivý proces po dobu celého vývoje uměleckého díla

- rozšiřování území, kde rezidenti žijí – jako součást strategie místního rozvoje
- činnost Residents Association – organizace, která zajišťuje přítomnost umělce v kulturní instituci po dobu 2 až 3 let

Rezidenční pobyt umělce má trojí poslání: tvorbu, rozšíření umělcova pole působnosti a u studentů zvýšení povědomí o umění jako takovém.

Škola či nižší střední škola („junior high school“) může nabídnout rezidenčním umělcům možnost práce, uměleckou a kulturní praxi, podporuje nová zkoumání a návštěvy míst, kde mohou umělci tvořit a svá díla dále rozšiřovat.

Dějiny umění

Výuka dějin umění je povinná pro všechny studenty od základní po střední školu. Umožňuje žákům a studentům získat znalosti o základních parametrech obecné kultury tím, že je porovnává (benchmarking), zabývá se prací z různých uměleckých disciplín, geografických oblastí a civilizací.

Další vzdělávání učitelů

Další vzdělávání učitelů je ve Francii nyní velmi aktuální a zásadní téma. Představuje most mezi profesionály v umění a učiteli, kteří musejí získat základní znalosti a potřebné nástroje k tomu, aby mohli připravovat umělecké projekty pro svoji třídu nebo školu.

Proto vybíráme ambiciózní projekty pro vzdělávání i další vzdělávání pedagogů, které se zaměřuje na umělecké vzdělávání a kulturní rozvoj. Funguje proto internetový portál určený pedagogům, který informuje o zdrojích pro nové projekty a umožňuje sdílet potřebné nástroje pro jejich přípravu. Různé subjekty organizují diskuse a tematická školení, kde se mohou pedagogové setkat, aby navzájem prokonzultovali své problémy z praxe.

Projekty iniciované kulturními institucemi

10 mois d'école et d'opéra

10 měsíců školy a opery

Počínaje sezónou 1991/1992 začala pořádat Opera National de Paris vzdělávací program pojmenovaný 10 měsíců školy a opery ve spolupráci s Ministerstvem školství.

10 měsíců školy a opery je primárně zaměřeno na mladé lidi ze škol nacházejících se z většiny v „prioritních vzdělávacích zónách“, tj. tam, kde nemají téměř nebo vůbec žádný přístup ke kultuře. Myšlenkou tohoto programu je:

- redukovat nerovné příležitosti
- propagovat integraci a sociální inkluzi

Každou sezónu program pracuje s 30 třídami školních dětí a mládeže ve věku od 4 do 20 let, od mateřské školy přes základní, střední školy až po školy odborné, celkem přibližně 1000 studentů. Každý učitelský tým vytváří projekt propojující školní třídu a operu. Plánuje takové činnosti, které vnesou do hry nejrozličnější dovednosti a aktivity nabízené oběma divadly.

Každá třída navštíví několikrát v roce Palais Garnier a Opera Bastille, kde se setkává s pracovníky opery (administrativními, technickými a uměleckými) a zhlédne představení baletu a opery. Konečná prezentace projektu pak může v různých třídách nabývat různých forem (kresba, výstava, film, novinářská práce, atd.).

Kromě toho mohou tři školní třídy využít uměleckých dílen zpěvu, tance či divadla po 3 hodiny týdně v Opera Bastille. Absolventi těchto dílen pak hrají představení na scéně amfiteátru Opera Bastille.

Jedním z primárních cílů programu 10 měsíců školy a opery je změnit učební metody pedagogů a zlepšit komunikaci ve vztahu rodič – dítě (každou sezónu zvou studenti své rodiče na návštěvu do Palais Garnier), učitel – žák a škola – žák v rámci přípravy na budoucí povolání.

Tento program, integrovaný do vzdělávacího procesu, chce dát nový rozměr pojmu „učení“ jako osvojování si nových znalostí i praktických dovedností.

Festival „Banlieues bleues“

Tento hudební festival se koná na pařížských předměstích a během let se podařilo organizátorům vybudovat z něj kompletní projekt s hostujícími umělci, školními třídami, a často také ve spolupráci s některou kulturní institucí, jež zabezpečuje prostor pro konání a prezentaci uměleckých děl, stejně jako dílny tvořivého psaní.

Přizvaní umělci se každoročně zapojují i do dalších festivalových aktivit: komplexní „Akční hudební“ systém setkávání a praktických uměleckých děl umožňuje stovkám mladých lidí, aby se začali zabývat do hloubky hudbou i lidskými příběhy. Nováčci, začátečníci i zkušení amatéři mají příležitost pracovat spolu hodiny, týdny i měsíce, vyměňovat si zkušenosti, vynalézat... společně se pak mohou chopit některých uměleckých projektů spadajících do sféry působnosti profesionálních

hudebníků (sbor elektronických bubeníků, perkuse...).

Tyto akce odrážejí velkou hudební rozmanitost festivalu a objevují různé nové světy: hudbu voodoo z Haiti, improvizaci, novou kubánskou filmovou hudbu Emira Kusturici, znovuobjevené jazzové standardy...

Kromě toho vzniká každým rokem publikace „Secteur Jazz“, jejímiž redaktory jsou sami studenti. Její obsah je výsledkem zkoumání, které provádějí s hostujícími hudebníky na Banlieues bleues. Píší články, vedou rozhovory, fotografují... Díky těmto činnostem se studenti naučí řadě dovedností – programování, plánování, hojnému styku s veřejností aj.

V rámci svého 15. ročníku se jazzový festival a „Sector jazz“ zabývaly také výstavou „Věk jazzu“ v prostorách Musée du quai Branly, která trvala od května do června roku 2009. Publikace se zabývala jak obecnými tématy výstavy, tak programem festivalu. Na jejím vzniku spolupracovali diváci Blue Suburbs i návštěvníci výstavy. Součástí festivalu byla i dílna vedená od října 2008 do března 2009 slavným antropologem a fotografem.

Některé odkazy:

<http://eduscol.education.fr/cid45602/dispositifs-de-l-action-culturelle.html>

<http://www.education.gouv.fr/cid20725/l-education-artistique-et-culturelle.html>

<http://www.culturalpolicies.net/web/france.php?aid=92>

<http://www.educart.culture.gouv.fr/>

<http://www.artpress.com/art-press-2--le-sommaire-du-numero-22,8950.media?a=25603>

Timo Klemettinen

ÚLOHA EVROPSKÉ HUDEBNÍ RADY (EMC) A MEZINÁRODNÍ HUDEBNÍ RADY (IMC) V CELOSVĚTOVÉM MĚŘÍTKU

ROLE OF THE EUROPEAN MUSIC COUNCIL (EMC) AND INTERNATIONAL MUSIC COUNCIL (IMC) IN A GLOBAL MUSICAL LIFE

Příspěvek představil Evropskou a Mezinárodní hudební radu, krátký přehled cílů, aktivit a úlohu EMC a IMC v evropském a globálním hudebním a kulturně politickém životě. Prezentace se zaměřila na hudebně vzdělávací a evropské kulturně politické aspekty.

Timo Klemettinen je od roku 2008 vedoucí Finské hudební rady a předseda předsednictva Evropské hudební rady (EMC). V roce 1994 absolvoval Sibelius Academy s titulem Master of Music (MMus), po absolvování pracoval jako hudebník na volné noze (klasická hudba a pop-jazz), učitel hudby a ředitel hudební školy. Od roku 1999 působil jako generální ředitel Asociace finských hudebních škol a od roku 2007 jako vedoucí Asociace finských uměleckých škol. Od roku 2007 je členem předsednictva Mezinárodní hudební rady (IMC) a představenstva Svazu evropských hudebních škol. Má i další zkušenosti z mezinárodní práce ve skandinávských kulturních organizacích, ve Svazu evropských konzervatoří a z poradní komise Unesco pro umělecké vzdělávání.

Od autora jsme bohužel neobdrželi příspěvek v textové podobě, proto předkládáme jeho prezentaci v powerpointu.

- In May 2011, the European Music Council (EMC) invited actors from the field of music education to discuss the implementation of the UNESCO *Seoul Agenda. Goals for the Development of Arts Education*.
- The main task of the seminar was to explore how the Seoul agenda can be adapted to music education in Europe.
- Over 40 representatives of European music education umbrella organisations were present. The participants have a wide range of experience, e.g. formal, non-formal and informal music education, diverse musical genres and competencies of cultural and educational policies at national and European level.

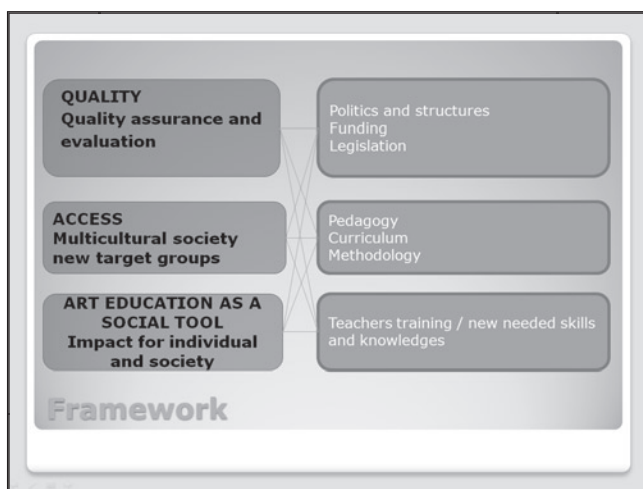
Bonn Declaration

The Bonn Declaration reflects common focal points for the development of music education in Europe.

It acknowledges the principle of subsidiarity and calls upon political decision makers at **local, regional, national and European** level to define common policies that promote the development of music education in Europe at all levels and to put these policies into practice.

The three goals of the Seoul Agenda are highly interlinked and cover important aspects of arts education. The Bonn Declaration reflects the arguments of the Seoul Agenda and gives interpretations of the three goals placing its own emphasis on the goals.

Bonn Declaration

- Under goal 1, the Bonn Declaration focuses on the aspect of providing “access to music education”, it looks at the precondition of the places where music education takes place and asks if they reflect the needs of the learners.
- Access to music education and active music participation is a human right which has to be ensured for people of all ages and all backgrounds in Europe guaranteeing that all citizens are given the right to express themselves freely through artistic means.
- This is in accordance with the Five Musical Rights of the International Music Council (IMC).
Therefore:

Goal 1: Access

- Music education must be a **continuous**, joined-up process from birth, through childhood and into adult life.
- Music education including participatory approaches must be a compulsory aspect of the curriculum in all European schools.
- Non formal and informal music education offers have to be recognized including an increased visibility of these projects
- Music education must be practiced in a variety of settings in order to reach the largest possible number of people. Formal, informal and non-formal methods must be used within the general school system, in specialised musical and artistic institutions, in the local community and in a wide range of non-artistic settings, for instance business, industry and social work.
- Opportunities and structures must be created but also barriers removed so that it is possible for anyone, irrespective of their age or social circumstances, to participate in music education.
- Music education must **reflect the diversity of the society** in which we live and must incorporate **societal** and **technological** developments.
- Cross curricular projects need to be developed, including interdisciplinary arts experiences as well as co-operation with non artistic disciplines.

Goal 1: Access

- **Assure that arts education activities and programmes are of a high quality in conception and delivery**
- Under goal 2, the Bonn Declaration focuses on the basic requirements how to reach high quality in music education.
- It is examined how training institutions for educators and educators themselves meet the quality demands.
- Educators include music teachers, general teachers and pedagogues in formal, non-formal and informal settings.
- A high quality of music education contributes to the personal development, therefore:

Goal 2: Quality

- High quality music education practitioners (music teachers in general schools, music educators in non formal and informal education settings) need to be involved already in music education **at the earliest stage** (pre-kindergarten and pre-school education) and included in all steps of music education of the life long learning cycle.
- All musicians that enter into music education must receive the necessary social and pedagogical training, ideally this is included as a compulsory element in the professional formation of the musician. Likewise, all education professionals should receive musical training in order to understand the value of music.
- Music Teacher Training:
 - must be modernised and equip the teachers with the most up-dated methods and tools
 - Learning outcomes of music teacher training should be used as a tool for the (re)development of curricula
 - The status of the music teacher and music educators must be raised.
- **Continued professional development** must be offered to all music education practitioners

Goal 2: Quality

- High quality **evaluation systems** need to be established for all levels of music education (higher education, music in schools, non formal and informal sectors) in order to ensure the development of innovative pedagogies that will engage a diversity of learners. These systems shall include criteria for defining the learning outcomes as well as the teaching.
- A shared understanding of quality between the different educational settings should be developed
- **Cooperation** between formal education institutions and non formal and informal music education settings should be increased and partnerships, e.g. between musicians and teachers encouraged
- The exchange of best practices at local, national and international level needs to be enforced

Goal 2: Quality

- Under goal 3, the Bonn Declaration reflects the interdependence of the individual and the society, it focuses on the extrinsic values of music and music education and re-emphasises the potential of music for social responsibility and intercultural dialogue.
- Cultural diversity is a reality in all European countries. Music is a powerful tool for the inclusion of people that are excluded for whatever reason (gender, age, socially, economically, culturally, etc.), and it may serve as a tool for building bridges and for meeting the social and cultural challenges of European societies, therefore:

Goal 3: Social and Cultural Challenges

- Music education must be **context-driven** and take into account the changes in society. Intercultural and socio-cultural training should be integrated in the training of all musicians and music education practitioners at all levels. Likewise workers from other disciplines should receive training in music in order to facilitate **cross-over between sectors**. They must be exposed to music to fully understand its value.
- Social and cultural challenges must be addressed by a variety of disciplines and cooperation between the cultural, educational and other sectors must be strengthened.
- The debate about the dichotomy of inclusion and quality has to be open; it is important to define the goals of a music project with social implications: the questions which skills are the focus of the project (artistic or social skills) should be addressed

Goal 3: Social and Cultural Challenges

- Music education institutions in the formal sector and organisations offering non-formal music education should offer more activities which are aimed at resolving the social and cultural challenges
- To be able to react on latest trends and to be up-to-date, music education institutions in formal, non-formal and informal settings should have **appropriate facilities** at hand including digital and music technology equipment
- **Research** as well as good practice examples need to be made available which proves the fact that music education helps to resolve cultural and social challenges

Goal 3: Social and Cultural Challenges

- Governments and Legislation need to ensure:
 - music education in the formal, non formal, and informal education settings because cultural diversity as well as participatory music education are essential for successful
 - public **funding** for formal, non-formal and informal music education in order to ensure that music education is accessible for all
 - the affordability of music education for all from all societal backgrounds, therefore **grants** must be made available in order to avoid elitism.
 - the diversity of learning, from the concept of "music education for all" to a high level of professionalism
 - sufficient funding for the provision of appropriate, high quality and up-to-date **teacher training**.
 - high quality of the education of the educators. If music education is taken seriously, the music education practioners must have adequate training in music

Recommendations to political decision makers at local, national and European level:

- Governments and Legislation need to ensure:
 - the **continuous professional training** of the music education practioners, also after having received their professional degree
 - sufficient funding for both projects highlighting the social benefits of music-making and those supporting traditional music education
 - sustainable funding and legislation for **quality assurance and evaluation**, which give important information on the social impact of music education.
 - **cross-over funding** for multi-sector projects i.e. health, welfare, development etc.
 - **sustainability** in its funding practices and create a balance between long-term structural funding and short-term project funding, this includes core funding to bodies organising activities in the field of music in order to be able to offer good quality education

Recommendations to political decision makers at local, national and European level:

Helena Maffliová

CO JE TO EVROPSKÁ HUDEBNÍ UNIE A JAKÉ JSOU JEJÍ CÍLE WHAT IS EMU AND WHAT DOES IT STAND FOR

Svaz evropských hudebních škol / European Music School Union (EMU) je neprofitní střešní organizace národních asociací hudebních škol šestadvaceti evropských zemí. Byla založena v roce 1973 a v současné době zahrnuje prostřednictvím své sítě víc než 6 000 hudebních škol, 150 000 odborných učitelů, 4 miliony studentů a žáků a 1 milion rodičů a příbuzných aktivně zapojených do hudebního vzdělávání v Evropě. Hlavní oblasti aktivit EMU jsou podpora a konzultace, rozvoj hudebního vzdělávání a spolupráce mezi různými uměleckými formami. V těchto oblastech činnosti se EMU zaměřuje na propagaci vysoké kvality a různorodosti v hudebním vzdělávání a podporuje rovnoprávnost a právo každého člověka na přístup k hudebnímu vzdělání. Dává svým členům výjimečnou hodnotu budováním povědomí, vytvářením příležitosti k propojení a zkvalitňováním viditelnosti iniciativ v hudebním vzdělávání. EMU je členem IMC a EMC a podporuje implementace Úmluvy UNESCO o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů, Hlavních směrů pro uměleckou výchovu UNESCO a Soulského programu.

Helena Maffliová (-Nissinenová) je ředitelka konzervatoře *Conservatoire de Lausanne* (od r. 2005). Studovala hru na klavír a pedagogiku, muzikologii, anglický jazyk a sociologii na *Smith College* (Northampton, Massachusetts), na *Sibelius Academy* a *Helsinské univerzitě*. Od svých devíti let pravidelně mezinárodně vystupuje jako sólistka, komorní hráčka a doprovodka. Realizuje rozsáhlou učitelskou činnost na konzervatoři v Lausanne, kde učí jak děti, tak i odborné studenty hru na piano a pedagogiku. Je členkou představenstva EMC a od května 2011 prezidentkou EMU. Má finské i švýcarské občanství a hovoří pěti jazyky, žije v Montreux ve Švýcarsku a v Berlíně.

Od autorky jsme bohužel neobdrželi příspěvek v textové podobě, proto předkládáme její prezentaci v powerpointu.

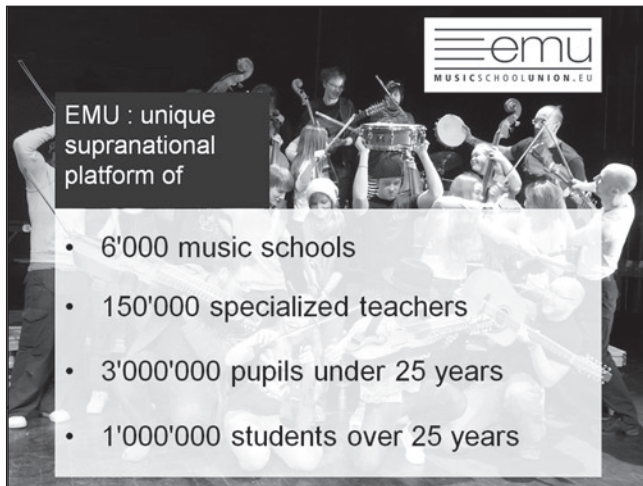

European
Musicschoolunion
(EMU)

emu
MUSICSCHOOLUNION.EU

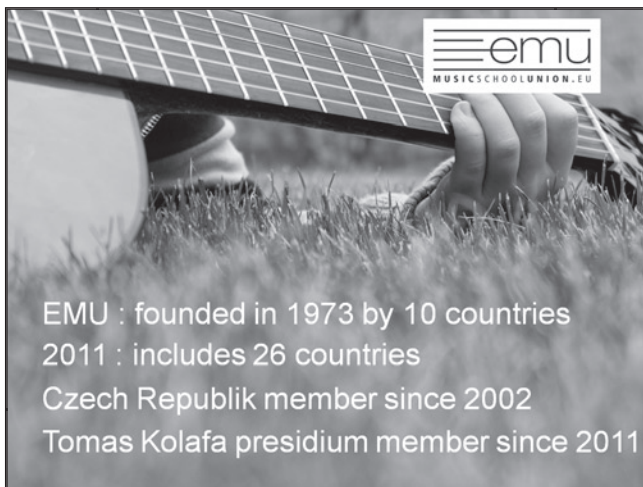
- Umbrella organization of 26 national music school associations in Europe
- Non-governmental and non-profit organization
- Member of the EMC and the IMC
- Counselor status within the Council of Europe in Strasbourg

EMU : unique
supranational
platform of

emu
MUSICSCHOOLUNION.EU

- 6'000 music schools
- 150'000 specialized teachers
- 3'000'000 pupils under 25 years
- 1'000'000 students over 25 years

emu
MUSIC SCHOOL UNION . EU

EMU : founded in 1973 by 10 countries
2011 : includes 26 countries
Czech Republik member since 2002
Tomas Kolafa presidium member since 2011

emu
MUSIC SCHOOL UNION . EU

The EMU will be the most
influential European organization in
the field of instrumental and vocal
extracurricular music education

EMU: 4 main fields of action

1. Advocacy and consultancy
2. Music education development
3. Co-operation between different art forms
4. Cultural development projects

**Advocacy
and Consultancy**

emu
MUSIC SCHOOL UNION . EU

- Draft general policy papers (Weimar Declaration 1999, Music Makes People 2002)
- Contact decision-making bodies on European level (Jan Figel 2007)
- Co-operate with the EMC music education WG (Bonn Declaration 2011)
- Organize presidium meetings in member countries, with their local, regional and national politicians (4 times each year)

emu
MUSIC SCHOOL UNION . EU

- Support the dissemination of intergovernmental documents on European level
- Inform and increase the visibility of the EMU and its members via website, newsletters, emu4you, EMU- publications, seminars
- Support the development of member associations (capacity-building, training)
- Develop EU-projects with members and participate to projects with partner organizations

- Implement the Unesco Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions, Road Map for Arts Education et Seoul Agenda on national and and European level
- Co-operate with other music education organizations (AEC, Polifonia project)
- Organize capacity-building seminars for music schools directors and teachers
- Produce mapping, statistics and diverse publications

Co-operation
between different
art forms

- EU-application and project „Arts connection“
- Mapping of existing organizations and networks of extracurricular arts education on local, regional and national level in Europe
- Questionnaire to recognize success criteria for such networks and organizations

- Guide presenting best practices and examples of successful co-operation
- First European conference « Forum on Arts Education » 2013

Tomáš Kolafa

SYSTÉM ZÁKLADNÍHO UMĚLECKÉHO ŠKOLSTVÍ V EVROPĚ A V ČR

Umělecké vzdělávání v České republice se během dvou století ustálilo na vzájemně provázaném funkčním třístupňovém systému:

1. základní umělecké školy
2. konzervatoře a střední umělecké školy
3. akademie a vysoké umělecké školy

Porovnáme-li výběr alespoň několika ukazatelů v 27 zemích Evropy, které přibližují zajišťování uměleckého vzdělávání, získáme nejzákladnější představu o podmínkách, v kterých se v současnosti umělecké vzdělávání nalézá (statistika European Music School Union):

ukazatel	ČR	Evropa (27 zemí)
přístup ke vzdělání	7,5%	6%
přijímací zkoušky	ano	15 zemí ne
ročníkové zkoušky	ano	7 zemí ne
vysvědčení	ano	9 zemí ne
školský zákon	ano	8 zemí ne
učební plány	ano	4 země ne
učební osnovy	ano	6 zemí ne
soutěže	ano	2 země ne
školné	ano	3 země ne

K přednostem systému základního uměleckého vzdělávání v České republice patří v první řadě právní vymezení základních uměleckých škol – školský zákon, vyhláška o základním uměleckém vzdělávání, zákon o pedagogických pracovnících, zákoník práce a vyhlášky s uvedenými zákony související. Vzhledem k omezenému času referátu se opět omezím na několik určujících aspektů. Základní umělecké školy jsou školami financovanými státem z 80 %, a tím je zohledněn základní princip rovného přístupu ke

vzdělání. Je požadována odborná i pedagogická způsobilost učitele a příslušný stupeň jeho vzdělání. Je jasně vymezeno další vzdělávání pedagogických pracovníků, zajištění sociálních a zdravotních odvodů z mezd zaměstnavatelů a další sociální a zaměstnanecké požitky. Pro základní umělecké vzdělávání jsou rámcovým vzdělávacím plánem vytvořena jednotná závazná minima. Široká síť škol – na území České republiky působí téměř 500 základních uměleckých škol – zajišťuje vysokou dostupnost vzdělávání. V neposlední řadě je jednoznačně základní a systémovou předností oproti Evropě existence čtyř uměleckých oborů, které se na školách mohou vyučovat – hudební, taneční, výtvarný a literárně-dramatický.

Mezi nadstandardní přednost můžeme zařadit trvalou komunikaci mezi Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT ČR) a školami, kdy Ústřední umělecká rada základních uměleckých škol ČR je poradním orgánem MŠMT ČR v oblasti umělecko-pedagogické, a dále Asociace základních uměleckých škol České republiky v oblasti školské legislativy. MŠMT ČR podporuje trvale rozvoj talentovaných žáků a porovnání úrovně výsledků vzdělávání pravidelným financováním soutěží základních uměleckých škol.

Systém základního uměleckého vzdělávání v ČR zcela naplňuje tzv: „Weimarskou deklaraci“, ze které vybírám několik základních tezí: „Umělecké školy jsou státem v rámci jeho veřejné odpovědnosti uznány jako nedílná součást uměleckého vzdělávání, na které si každý občan může činit nárok. Veřejná správa

Mgr. Tomáš Kolafa působí jako ředitel Základní umělecké školy Liberec a pedagog Divadelní fakulty Akademie múzických umění v Praze. Je absolventem Pedagogické fakulty v Ústí nad Labem a Karlovy Univerzity v Praze. Zastává funkci výkonného ředitele Asociace základních uměleckých škol České republiky a je členem Presidia European Music School Union.

va se nevyhýbá odpovědnosti za formování veřejných úkolů uměleckých škol. Jedná se o úkoly vzdělávací, kulturní a sociální politiky a politiky veřejné správy. Veřejná správa si uvědomuje, že přestože je soukromé sponzorství vítáno, nepředstavuje spolehlivý základ pro plánování a kontinuitu ve vzdělávání. Umělecké školy nemohou naplnit svůj mandát bez veřejného financování. Úplata za vzdělávání ze strany zákonných zástupců a studentů za umělecké vzdělávání (školné) by měla být

taková, aby její výše nebyla pro někoho překážkou ve vzdělávání.“

Praxe ukazuje, že systém základního uměleckého vzdělávání v České republice je pro ostatní evropské země v mnoha aspektech příkladný svou propracovaností, funkčností a možnostmi smysluplné spolupráce s literárními školami, kulturními institucemi a veřejnou správou. Pro mnohé evropské země je tento systém považován za modelově dokonalý a vzorový.

Barbora Novotná

OMC PRACOVNÍ SKUPINA PRO SOUČINNOST VE VZDĚLÁVÁNÍ, ZEJMÉNA UMĚLECKÉM

Pracovní skupina pracovala v rámci otevřené metody koordinace (OMC = Open Method of Coordination). OMC je mechanismus spolupráce mezi jednotlivými členskými státy, který by měl umožnit efektivnější dosažení společných cílů EU i v oblastech, kde pravomoci zůstávají do velké míry na úrovni členských států, ale kde je společný evropský „názor“ a postup nezbytný. Tato metoda je součástí lisabonské strategie a je dle Evropské komise velmi dobrým pracovním prostorem právě pro oblast kultury.

V rámci OMC jsou zřízeny přípravné orgány Rady EU (výbory), které mohou spravovat různý počet menších pracovních skupin. V letech 2008–2010 se k oblasti vzdělávání a kultury vázaly čtyři výbory, které byly ustanoveny Komisí k implementaci pracovního plánu Rady EU, a to: K. 1 Výbor pro vzdělávání, K. 2 Pracovní skupina pro mládež, K. 3 Výbor pro kulturní otázky, K. 4 Pracovní skupina pro audiovizuální média. Výbor pro kulturní otázky spravoval 4 pracovní skupiny: 1. Mobilita umělců a ostatních odborníků v oblasti kultury, 2. Potenciál kulturních a kreativních průmyslů, 3. Mobilita muzejních sbírek a aktivit a 4. Součinnost mezi kulturou a vzděláváním.

Členy této skupiny byli vždy dva zástupci z každého členského státu EU; ideou bylo, aby jeden z nich zastupoval resort kultury a druhý resort školství. Česká republika měla nakonec v této skupině dva zástupce z resortu kultury (Mgr. Kateřina Doležalová a Mgr. Barbora No-

votná), protože resort školství (kromě úvodního zasedání skupiny) žádného svého zástupce na zasedání nevysílal. Skupina pracovala nad očekávání dynamicky, scházela se třikrát ročně v Bruselu na valných zasedáních, která doplňovala další tematická setkání k užším problematikám. Prezidentem pracovní skupiny byl Jean-Marc Lauret, po personálních změnách ve Francii převzal vedení skupiny François Marie.

Skupina pracovala postupně na těchto tématech: obsah kulturního a uměleckého vzdělávání, občanská společnost: úloha kulturních institucí a umělců, vzdělávání umělců a učitelů, hodnocení a certifikace, mediální výchova, včetně audiovizuálních médií, partnerství s občanskou společností a odborná příprava umělců a kulturních pracovníků spolupracujících se vzdělávacími institucemi. Oficiálním výstupem intenzivní práce skupiny je Závěrečná zpráva z června 2010, která obsahuje několik desítek doporučení Evropské komisi i jednotlivým členským státům směřujících k tomu, aby se újeji provázala spolupráce resortu školství i kultury. Kompletní znění Závěrečné zprávy v anglickém jazyce je k dispozici na webových stránkách Evropské komise http://ec.europa.eu/culture/documents/mocedu_final_report_en.pdf. Oficiální překlad zásadních tezí a doporučení je zveřejněn na webových stránkách NIPOS: http://www.nipos-mk.cz/?attachment_id=11799.

Překlad klíčové části dokumentu naleznete v příloze Sborníku (pozn.red.).

Mgr. Barbora Novotná pracuje v NIPOS jako odborná pracovníce pro středoškolský sborový zpěv. Vystudovala klasický zpěv na Konzervatoři v Plzni a hudební výchovu na ZČU v Plzni. V letech 2008–2010 byla členkou OMC expertní pracovní skupiny pro součinnost ve vzdělávání, zejména uměleckém, na úrovni EU. V současné době členka pracovní skupiny s názvem Role umělců a kulturních institucí při participaci obyvatel na kultuře.

Téma

DOSTUPNOST UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

B/ ČESKÁ REPUBLIKA

1) přehled formálního uměleckého
vzdělávání v ČR, koncepce, výhledy

moderátor: Ivo Medek

Jiřina Tichá

FORMÁLNÍ UMĚLECKÉ VZDĚLÁVÁNÍ V ČR, KONCEPCE, VÝHLEDY

1. Cíle uměleckého vzdělávání

Umělecké vzdělávání se významně podílí na „rozvoji obecné tvořivosti nebo poznávací senzitivity a jejich transferu do jiných oborů.“¹

Naplnování obecného cíle uměleckého vzdělávání, „*uplatnění uměleckých činností pro rozvoj tvořivého potenciálu ve společnosti*,“² zajišťuje školský systém jednak přípravou expertů a výkonných umělců v jednotlivých uměleckých oborech, jednak všeobecným vzděláváním populace prostřednictvím tvůrčích činností, vycházejících z jednotlivých druhů umění – hudby, výtvarného umění, dramatického umění, filmu/audiovizu a tance.

Za *specifické cíle* formálního uměleckého vzdělávání³ je možné považovat:

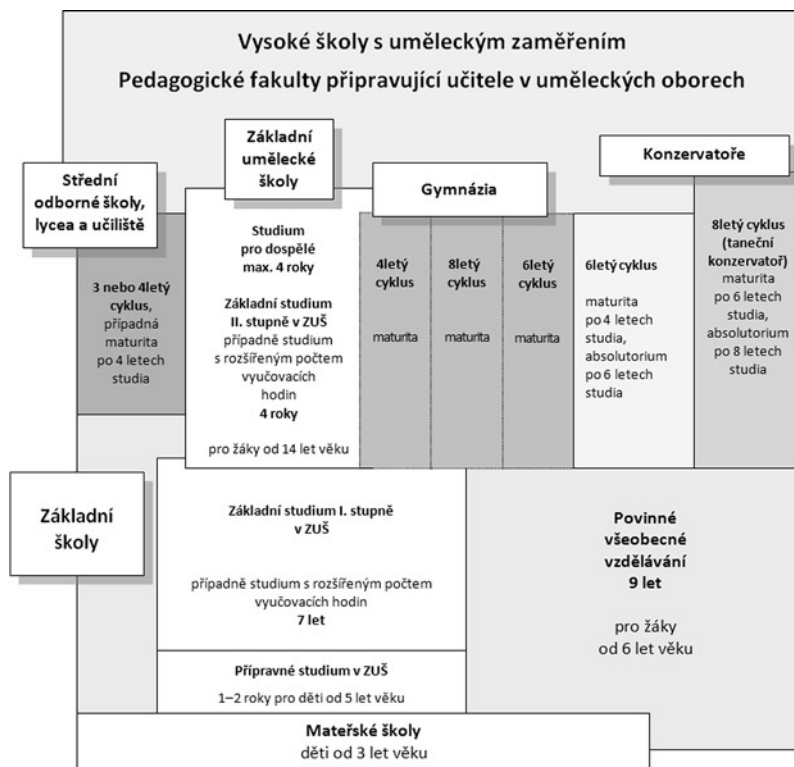
- rozvíjení tvořivých, poznávacích a komunikačních dispozic
- rozvíjení schopnosti vnímat, reflektovat a interpretovat umělecké nebo estetické fenomény
- rozvíjení předpokladů umělecké symbolizace a utváření stylu
- získávání technologických a řemeslných schopností
- získávání znalostí o vývoji umění v kulturním, historickém a sociálním kontextu
- pěstování schopností kritické reflexe umělecké, kulturní a společenské

2. Umělecké obory v různých úrovních vzdělávacího systému

Formální umělecké vzdělávání tvoří specifickou složku vzdělávacího systému a je zastoupeno ve všech jeho úrovních – počínaje předškolním vzděláváním a konče vzděláváním vysokoškolským.

UMĚLECKÉ OBORY V RŮZNÝCH ÚROVNÍCH VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU⁴

Mateřské školy neposkytují stupeň vzdělání. Kurikulárním dokumentem na státní úrovni je Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV)⁵.

Výtvarné, hudební, pohybové a dramatické aktivity jsou realizovány v rámci pěti vzdělávacích oblastí: Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, Dítě a svět.

Základní školy realizují stupeň základního vzdělání, které je spojeno s povinností školní docházky. Kurikulárním dokumentem na státní úrovni je Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV)⁶.

PaedDr. Jiřina Tichá je ředitelka Odboru předškolního, základního a základního uměleckého vzdělávání Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Oblast Umění a kultura je jednou z devíti vzdělávacích oblastí. Zahrnuje vzdělávací obory Hudební výchova a Výtvarná výchova. Vzdělávací obsah oblasti Umění a kultura je v podobě vyučovacích předmětů zařazen jako povinná součást vzdělávání v 1. – 9. ročníku základní školy.

Dramatická výchova, Filmová/Audiovizuální výchova a Taneční výchova⁷ jsou zařazeny do Doplňujících vzdělávacích oborů. Jejich vzdělávací obsah je možné realizovat na úrovni školních vzdělávacích programů jako další, nepovinný vyučovací předmět, modul nebo kurz, případně jej integrovat do jiných vyučovacích předmětů.

Uvedené doplňující vzdělávací obory vycházejí ze základní koncepce oblasti Umění a kultura. Na úrovni kurikulárních dokumentů je tak zpracován koncepčně pojatý a systematizovaný vzdělávací obsah, jehož základem jsou jednotlivé druhy umění (výtvarné umění, hudba, dramatické umění, film/audioviz, tanec).

Základní školy

(zdroj: databáze ÚIV – leden 2011)

území	školy	žáci	učitelé
Česká republika	4123	789 486	58 023

Rozšířená výuka některých vzdělávacích oborů RVP ZV												
Území	matematika a její aplikace		člověk a příroda		tělesná výchova		umění a kultura		informační a komunikační technologie		jiné	
	školy	žáci	školy	žáci	školy	žáci	školy	žáci	školy	žáci	školy	žáci
ČR	83	6 109	20	1 073	190	14 826	69	8 572	92	6 119	9	426

Pozn.: Běžné školy, které v rámci dosavadního vzdělávacího programu vyučují rozšířenou výuku některého vyučovacích předmětu, a školy, které již vyučují podle připravených školních vzdělávacích programů a mají uvedené rozšířené vyučování k některým vzdělávacím oborům.

O rozšířené vyuce rozhoduje v případě školního vzdělávacího programu ředitel školy a ten ji také ve školním vzdělávacím programu definuje. (Zdroj: databáze ÚIV podle stavu v 30. 9. 2010).

Gymnázia realizují úplné střední vzdělávání všeobecného charakteru. Kurikulárním dokumentem na státní úrovni je Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (RVP G)⁸. Oblast Umění a kultura je jednou z devíti vzdělávacích oblastí. Vzdělávacími obory na oblasti Umění a kultura jsou Hudební a Výtvarný obor. Tyto obory jsou zařazeny jako povinná součást vzdělávání do 1. a 2. ročníku čtyřletého cyklu 6. a 7. ročníku osmiletého cyklu a 4. a 5. ročníku šestiletého cyklu, přičemž žák si volí jako povinný jeden z oborů. Součástí vzdělávacího obsahu Umění a kultura je integrující téma Umělecká tvorba a komunikace, jehož obsah je povinný pro všechny žáky. Vyučovací předměty vycházející z oblasti Umění a kultura mohou být zařazovány i do vyšších ročníků gymnázia a je možné, aby z těchto předmětů žáci v rámci školní části maturity vykonávali maturitní zkoušku. Dramatický obor a Filmový/Audiovizuální obor jsou zařazeny do Doplňujících vzdělávacích oborů.⁹ Jejich vzdělávací obsah je možné realizovat na úrovni školních vzdělávacích programů jako další, nepovinný vyučovací předmět, modul nebo kurz, případně jej integrovat do jiných vyučovacích předmětů. Uvedené doplňující vzdělávací obory vycházejí ze základní koncepce oblasti Umění a kultura. Na úrovni kurikulárních dokumentů je zpracován koncepčně pojatý a systematizovaný vzdělávací obsah vycházející kromě tance ze všech druhů umění (výtvarné umění, hudba, dramatické umění, film/audioviz).

Gymnázia

(Zdroj: databáze ÚIV – leden 2011)

území	školy	žáci
Česká republika	372	139 066

Základní umělecké školy neposkytují stupeň vzdělání. Poskytují základy vzdělání v hudebním, výtvarném, tanečním a literárně-dramatickém oboru. Přestože připravují žáky na studium v středních a vysokých školách uměleckého nebo pedagogického zaměření a na studium na konzervatořích, nejsou nutným předpokladem pro to, aby žáci byli na tyto školy přijati. ZUŠ připravují rovněž žáky na neprofesionální uměleckou činnost.

Kurikulárním dokumentem na státní úrovni je Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké školy (RVP ZUŠ)¹⁰.

Do studia příslušného oboru jsou přijímáni žáci na základě prokázaných předpokladů (přípravné studium) nebo talentové zkoušky (studium I., a II. stupně a studium pro dospělé). Studium daného stupně uměleckého oboru je zakončeno závěrečnou zkouškou, která může mít podobu absolventského vystoupení nebo vystavení výtvarných prací¹¹.

Základní umělecké školy

(Zdroj: databáze ÚIV podle stavu v 30. 9. 2010)¹²

území	školy	pobočky	žáci	učitelé
Česká republika	485	821	234 565	11 349

Pozn.: Pobočky školy jsou zřizovány v místech, kde nejsou podmínky ke zřízení samostatné školy.

Žáci ²⁾				
z celku v oboru				
tanečním	výtvarném	literárně-dramatickém	hudebním s výukou	
			individuální skupinovou	kolektivní
28 284	46 175	8 586	141 741	9 779

Pozn.: 2) nezahrnují se žáci ve vzdělávání pro dospělé.

Učitelé (fyzické osoby) Učitelé (přepočtení na plně zaměstnané)	Učitelé (interní)					
	celkem	z toho ženy	z celku v oboru			
			tanečním	výtvarném	literárně-dramatickém	hudebním
Učitelé (fyzické osoby)	10 308	6 375	541	854	275	8 638

Učitelé (fyzické osoby) Učitelé (přepočtení na plně zaměstnané)	Učitelé (externí)					
	celkem	z toho ženy	z celku v oboru			
			tanečním	výtvarném	literárně-dramatickém	hudebním
Učitelé (fyzické osoby)	1 041	616	80	76	50	835

Konzervatoře poskytují stupeň vzdělání v rámci odborného uměleckého vzdělávání v hudebním, dramatickém a tanečním oboru. Připravují žáky na profesní kariéru v oblasti umění jako výkonné umělce, učitele v ZUŠ apod., případně na studium na vysokých školách s uměleckým zaměřením či na pedagogických fakultách.

(Zdroj: databáze ÚIV podle stavu v 30. 9. 2010)

území	školy	žáci
Česká republika	18	3 560

Střední odborné školy, lycea a učiliště poskytují stupeň vzdělání v rámci odborného vzdělávání. Podle typu odbornosti zařazují buď odborné vzdělávání přímo v daném uměleckém oboru (Umění a užité umění), či pedagogické vzdělávání (střední pedagogické školy a lycea), nebo tzv. Estetické vzdělávání jako všeobecný základ pro poznávání umění a kultury a pro upevňování a prohlubování vědomostí z této oblasti získaných na základní škole (především z literatury a obecně kulturního přehledu).

Vysoké školy s uměleckým zaměřením, případně pedagogické fakulty poskytují stupeň vzdělání. Absolventi se uplatňují v uměleckých profesích (výkonní umělci – interpreti, výtvarníci, skladatelé, sbornířtři, herci apod.) či jako pedagogové uměleckých oborů na různých typech škol.

(Zdroj: databáze ÚIV podle stavu v 30. 9. 2010)

Vysoká umělecká škola	žáci
AMU v Praze	1 412
AVU v Praze	331
VŠUP v Praze	469
JAMU v Brně	711

3. Tvůrčí činnosti žáků jako základ všeobecného vzdělávání

Základní vzdělávání se týká veškeré populace, a proto je zapotřebí věnovat zásadní pozornost vzdělávání, jehož základ je v uměleckých obrech. Z tohoto důvodu se budeme zabývat podrobněji koncepcí vzdělávací oblasti Umění a kultura.

Vzdělávací oblast **Umění a kultura** akcentuje tvůrčí proces jako propojující prvek vzdělávacího obsahu všech uměleckých oborů. Poskytuje východisko pro tvůrčí činnosti žáků, jejichž prostřednictvím dochází k „[...]uměleckému osvojování světa, tj. osvojování s estetickým účinkem, k rozvíjení specifického citění, tvořivosti, vnímavosti jedince v uměleckém dílu a jeho prostřednictvím k sobě samému i k okolnímu světu. Součástí tohoto procesu je hledání a nalézání vazeb mezi druhy umění na základě společných témat, schopnosti vcítit se do kulturních potřeb ostatních lidí a jimi vytvořených hodnot a přistupovat k nim s vědomím osobní účasti¹³.“

Tvůrčí činnosti, rozvíjejí tvůrčí myšlení, jehož přínos je pro proces celoživotního učení nenahraditelný: „[...] vysoká motivovanost, vytrvalost, odpovědnost, schopnost inspirovat se různými podněty, dovednost spojovat poznatky z různých oborů, odmítání tradičních postupů, nezávislost na autoritách, snaha vyřešit problém, objevit podstatu, nalézt nový postup či vytvořit nové umělecké dílo, tendence po úspornosti, elegantnosti, kráse nového řešení¹⁴.“

Skrze tvůrčí činnosti vstupuje do vzdělávání nejen bohatá škála prostředků, ale zejména specifické metody, postupy a strategie, které jiné obory nemohou žákům poskytnout.

Následující schémata přinášejí přehled názvů tvůrčích činností povinného vzdělávacího obsahu a nepovinného vzdělávacího obsahu:

Tvůrčí činnosti – základ povinného vzdělávacího obsahu		
Výtvarná výchova	Hudební výchova	
Základní školy	Základní školy	
Rozvíjení smyslové citlivosti	Vokální činnosti	
Uplatňování subjektivity	Instrumentální činnosti	
Ověřování komunikačních účinků	Hudebně pohybové činnosti	
	Poslechové činnosti	
Gymnázia	Gymnázia	
Obrazové znakové systémy	Produkce	
Znakové systémy výtvarného umění	Recepce a reflexe	
Umělecká tvorba a komunikace – společné integrující téma Hudebního a výtvarného oboru		
Umělecký proces a jeho vývoj		
Role subjektu v uměleckém procesu		
Úloha komunikace v uměleckém procesu		
Tvůrčí činnosti – základ nepovinného vzdělávacího obsahu		
Dramatická výchova	Filmová/Audiovizuální výchova	Taneční a pohybová výchova
Základní školy	Základní školy	Základní školy
Základní předpoklady dramatického jednání	Uplatnění subjektivity, pozorování, smyslového vnímání	Pohybová průprava
Proces dramatické a inscenační tvorby	Uplatnění kreativity, fantazie a senzibility	Prostorové citění
Recepce a reflexe dramatického umění	Komunikace, posilování a prohlubování komunikačních schopností	Vzájemné vztahy
		Pohyb s předmětem
		Hudba a tanec
		Improvizace/Improvizace a tvorba
Gymnázia	Gymnázia	
Dramatická a inscenační tvorba	Uplatnění subjektivity, pozorování, smyslového vnímání	
Dramatické umění	Uplatnění kreativity, fantazie a senzibility	
	Komunikace, posilování a prohlubování komunikačních schopností	

4. Aktuální témata rozvoje uměleckého vzdělávání

Aktuální témata vycházejí ze Závěrečné zprávy Pracovní skupiny pro součinnost ve vzdělávání, zejména uměleckém/Evropský program pro kulturu.

Témata si nekladou za cíl zabývat se otázkami postavení uměleckých oborů ve společnosti, ale podpořit jejich emancipaci a kvalitu ve všeobecném vzdělávání (zahrnuje veškerou populaci).

Podpora transdisciplinarit – dialog mezi jednotlivými druhy umění vzhledem ke vzdělávacímu procesu.

Základ pro spolupráci mezi uměleckými obory je zakotven v kurikulárních dokumentech pro základní a gymnaziální vzdělávání v oblasti Umění a kultura <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV-pomucka-ucitelum.pdf>

Kapitola 5.7 UMĚNÍ a KULTURA, část charakteristiky vzdělávací oblasti:

„Vzdělávací oblast Umění a kultura umožňuje žákům jiné než pouze racionální poznávání světa a odráží nezastupitelnou součást lidské existence - umění a kulturu. Kulturu, jako procesy i výsledky duchovní činnosti, umožňující chápat kontinuitu proměn historické zkušenosti, k níž dochází k socializaci jedince a jeho projekce do společenské existence, i jako neoddělitelnou součást každodenního života (kultura chování, oblíbení, cestování, práce). Umění, jako proces specifického poznávání a dorozumívání, v němž vznikají informace o vnějším a vnitřním světě a jeho vzájemné provázanosti, které nelze formulovat a sdělovat jinými než uměleckými prostředky.

Vzdělávání v této oblasti přináší umělecké osvojování světa, tj. osvojování s estetickým účinkem. V procesu uměleckého osvojování světa dochází k rozvíjení specifického citění, tvořivosti, vnímavosti jedince k uměleckému dílu a jeho prostřednictvím k sobě samému i k okolnímu světu. Součástí tohoto procesu je hledání a nalézání vazeb mezi druhy umění na základě společných témat, schopnosti vcítit se do kulturních potřeb ostatních lidí a jimi vytvořených hodnot a přistupovat k nim s vědomím osobní účasti. V tvořivých činnostech jsou rozvíjeny schopnosti nonverbálního vyjadřování prostřednictvím tónu a zvuku, linie, bodu, tvaru, barvy, gesta, mimiky atp.“

Ve skutečnosti však k mezioborovému dialogu nedochází, nedaří se, aby probíhala společná diskuze na bázi oborových didaktik uměleckých oborů s tím, že by se vzájemně hledala „nadoborová“ témata vztahující se ke **kreativitě jako celku a k tvůrčímu procesu jako způsobu uchopování/objevování světa**. Jednotlivé umělecké obory jsou mnohdy „zahleděny“ samy do sebe a k vnímání ostatních uměleckých oborů přistupují převážně ze svého pohledu a bez hlubší znalosti vzájemných odlišností, které jsou předpokladem pochopení toho, co je společné. Tato „sebestřednost“ v praxi často vede v tom, že nejsou dostatečně prezentovány společné zájmy a cíle uměleckých oborů, nejsou vhodnou formou popularizovány a jejich společný zájem (i jejich specifčnost) nejsou podpořeny argumenty srozumitelnými ostatním vzdělávacím oborům. V důsledku toho pak dochází v devalvací významu a přínosu tvůrčího procesu jak pro kvalitu života jedince, tak pro společnost. Přestože jsou umělecké obory zastoupeny v systému vzdělávání od předškolního vzdělávání až po vysokoškolské, jsou stále vnímány ve všeobecném vzdělávání spíše jako „doplňek“ vzdělání a jako činnosti relaxační.

Závěr:

- stanovit na teoretické bázi témata pro dlouhodobý dialog vedený napříč uměleckými obory, napříč různými úrovněmi vzdělávacího systému za účasti vrcholných uměleckých pracovišť, kulturních institucí a školské praxe

- otevřít diskusi ke kritériím pro rozpoznání kvality tvůrčí činnosti a odlišení činnosti tvůrčí od netvůrčí (např. v čem spočívá rozdíl mezi tvorbou a výrobou dekorativního předmětu, mezi tvůrčím procesem a zábavou apod.)

Systémově podpořit spolupráci mezi školami a kulturními institucemi

Stále ještě přetrvává na školách názor, že jít s žáky např. do galerie je ztráta času, neboť v současné době jsou obrazy přístupné na internetu. Je třeba podpořit kontakt s „živým uměním“, vysvětlovat pedagogické veřejnosti, zejména ředitelům, v čem je jeho přínos. Problém však je složitější, neboť často kulturní instituce přejímají roli školy v přístupu k obsahu edukace a nevyužívají tak svůj jedinečný potenciál. Bylo by vhodné otevřít téma poslání kulturních institucí do budoucna.

Poskytovat dostatečnou podporu počátečnímu vzdělávání učitelů, v oblasti umění a kultury, a jejich dalšímu profesnímu rozvoji

Otázky dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP) jsou propojeny s podporou transdisciplinarity.

Pro zajištění kvality DVPP (dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků) je důležité definovat cíle vzdělávání v jednotlivých uměleckých oborech, metody a prostředky, se kterými je třeba pracovat vzhledem k žákům. Definovat kritéria pro rozpoznání tvůrčí a netvůrčí činnosti žáků.

Formulovat kritéria pro udílení akreditace programů pro další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti Uměleckých disciplín.

5. Příklad spolupráce škol a kulturních institucí

Vhodným příkladem je nadcházející přípravné období spolupráce mezi školami a kulturními institucemi. V roce 2013 si bude ČR, Evropa a celý křesťanský svět připomínat 1150 výročí příchodu Sv. Cyrila a Metoděje na Moravu. MŠMT jakožto garant rozvoje kvality vzdělávání si plně uvědomuje význam Cyrilometodějského odkazu a bude se podílet na vzdělávacích aktivitách. Připravuje ve spolupráci s dalšími partnery a resorty edukativní projekt pro žáky ZŠ a SŠ, který bude formou vědomostní soutěže a doprovodných aktivit probíhat v roce 2012. K výročí Sv. Cyrila a Metoděje připraví MŠMT Letní školu pro učitele. V jednání s organizátory je též zajistit školám ZŠ a SŠ volný přístup na doprovodné aktivity – výstavy v muzeích a galeriích.

Pod záštitou Mons. ThLic. Dominika Duky, arcibiskupa pražského a metropolitě českých zemí a Slovenska Vladyky Kryštofa, připravuje filmová a produkční společnost Thre Brothers vícedílný hraný dokument Cyril a Metoděj, jehož cílem je atraktivní formou přiblížit široké veřejnosti jeden ze zlomových okamžiků historie, který spojil národy nábožensky a kulturně a dal zásadní impuls k rozvoji slovanské vzájemnosti. MŠMT vítá a podporuje vznik dokumentárního filmu Cyril a Metoděj a pan ministr Dobeš převzal nad výše uvedeným projektem osobní záštitu.

Poznámky:

¹ PASTOROVÁ, M. a SLAVÍK, J., Umělecké školství v ČR. In pedagogická encyklopedie. 1. vydání. Praha : Portál, 2009. Kapitola 1, s. 97 – 101.

² Viz výše

- ³ Specifické cíle formálního uměleckého vzdělávání vycházejí z pojetí zvláštních cílů uměleckého školství tak, jak jsou definovány v Pedagogické encyklopedii.
- ⁴ PASTOROVÁ, M. Umělecké obory ve všeobecném vzdělávání – perspektivy a úskalí. In ŠTOFKO, M. et al. Model a realita vyučování výtvarných a estetických předmětů. Bratislava : Asociace pedagogů výtvarných a estetických předmětů, 2011. s 61 – 73. ISBN 978-80-970470-0-9
- ⁵ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2006. 48 s. [cit. 2011-10-12]. Dostupné z WWW: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf
- ⁶ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami od 1. 9. 2007). [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2011-05-25]. Dostupné z http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf
- ⁷ Dramatická výchova je součástí Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Další dva doplňující vzdělávací obory byly schváleny až od 1. 9. 2010, a proto jsou uvedeny v samostatných odkazech. Filmová/Audiovizuální výchova pro základní vzdělávání Dostupné z http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/PV_Filmova_audiovizualni_vychova_VUP.pdf
Taneční a pohybová výchova pro základní vzdělávání
Dostupné z http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/DVO_tpv.pdf
- ⁸ Rámcový vzdělávací program pro gymnázia [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 100 s. [cit. 2011-10-12].
Dostupné z http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPG-2007-07_final.pdf
Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 103 s. [cit. 2011-10-12].
Dostupné z http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPGSP-2007-07_final.pdf
- ⁹ Filmová/ Audiovizuální výchova pro gymnázia
<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/GKHE/9953/FILMOVAAUDIOVIZUALNI-VYCHOVA-PRO-GYMNAZIA.html>
- ¹⁰ Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010. 63 s. [cit. 2011-09-15]. Dostupné z http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/PRM_RVPZUV_NAWEB.pdf
- ¹¹ PASTOROVÁ, M. a SLAVÍK, J. Umělecké školství v ČR. In pedagogická encyklopedie. 1. vydání. Praha: Portál, 2009. Kapitola 1, s. 97 – 101.
- ¹³ Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha : Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010. 63 s. [cit. 2011-09-15].
- ¹⁴ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha : Portál, 2003, s. 254

Stanislava Juchelková KVALITA UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

V úvodu bych ráda stručně představila Českou školní inspekci, dále způsob hodnocení škol a závěrem také své zkušenosti z inspekční činnosti v oblasti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Česká školní inspekce (ČŠI) je správní orgán s celostátní působností. Je organizačně členěna na ústředí České školní inspekce se sídlem v Praze a 14 regionálních inspektorátů.

ČŠI zajišťuje vnější hodnocení škol a resortní kontrolu. Ze zákona:

- získává a analyzuje informace
- zajišťuje a hodnotí podmínky, průběh a výsledky vzdělávání
- zajišťuje a hodnotí naplnění a soulad školního vzdělávacího programu a rámcový vzdělávací program
- vykonává státní kontrolu (zákon č. 552/1991 Sb.)
- vykonává veřejnosprávní kontrolu (zákon č. 320/2001 Sb.)

ČŠI svými kontrolními a hodnotitelskými činnostmi zajišťuje stav škol z hlediska:

- dodržování zákonitosti
- ochrany žáků (rovný přístup, bezpečná a zdravá škola)
- kvality výchovy a vzdělávání (identifikace úspěšných škol a postupů, podpora rozvoje osobnosti dětí a žáků, zaměření na skupiny se speciálně vzdělávacími potřebami a nadané žáky, celková úspěšnost dětí a žáků)
- cílů vzdělávání

ČŠI orientuje svou činnost především tak, aby napomáhala zvyšování kvality práce školy. Všechny školy, včetně uměleckých, jsou posuzovány na základě multikriteriálního hodnocení školy. Jednotlivá kritéria hodnocení (celkem 12) jsou veřejně přístupná na webových stránkách ČŠI. Hodnocení škol vychází z logického rámcového přístupu a objektivně měřitelných indikátorů, které jsou pro všechny školy stejné a každoročně jsou schvalovány MŠMT.

ČŠI se řídí Plánem hlavních úkolů pro daný školní rok. Na základě Kritérií hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání je vystavena **Inspekční zpráva**, která je veřejná. Neveřejný je pak **Protokol**.

ČŠI usiluje o tříletý cyklus inspekčních návštěv, v současné době se uvažuje o prodloužení tohoto cyklu. Výjimkou jsou inspekční návštěvy v uměleckých školách, které ani v tomto školním roce nejsou prioritou inspekční činnosti, nejsou v plánu hlavních úkolů. Důvodů je několik, ale tím nejpodstatnějším je právě probíhající kutikulární reforma: povinnost vyučovat podle školních vzdělávacích programů (ŠVP) připadá pro všechny umělecké školy na 1. září 2012. Proto se v tomto období inspekční činnost omezila na minimum.

V průběhu své inspekční činnosti se nám osvědčila spolupráce s metodickými či poradními orgány uměleckých škol. Spolupracujeme s Asociací základních uměleckých škol, a této spolupráce si velmi vážíme stejně jako příležitosti, kterou dostali někteří inspektoři v případě participace na tvorbě Rámcového vzdělávacího programu základního uměleckého vzdělávání. Byly to pro nás důležité

MgA. Stanislava Juchelková pracuje na České školní inspekci jako školní inspektorka se zaměřením na umělecké školy. Absolvovala Janáčkovu konzervatoř v Ostravě a Akademii múzických umění v Praze.

zdroje informací, které nám pomohly pochopit nejednu situaci ve škole, a hlavně to byla pro nás nezbytná příležitost k profesnímu setkávání.

Poznatky z inspekční činnosti

Jak jsem se již zmínila, v posledním období „žijí“ školy přechodem na ŠVP. Úroveň informovanosti, zkušenosti i praktické znalosti se regionálně liší. Jsou však takové regiony, které přípravu na přechod k ŠVP pojal velmi zodpovědně, s cílem pomoci si navzájem. Jako příklad dobré praxe bych uvedla Moravskoslezský kraj, kde se angažovaly především pilotní školy a staly se iniciátory projektu s názvem Artprogram. První Artprogram, který probíhal od června 2009 do června 2011, byl již úspěšně ukončen. Finančně byl zajištěn z grantu, jehož poskytovatelem je MŠMT v rámci „Podpory rozvoje klíčových kompetencí řídicích pracovníků ZUŠ“. Jednalo se o sérii školení, seminářů, workshopů a dalších vzdělávacích aktivit k podpoře klíčových kompetencí řídicích a budoucích řídicích pracovníků ZUŠ směrem k zavádění dvoustupňového kurikula do základního uměleckého vzdělávání – tzv. rámcového vzdělávání. V současné době běží ještě druhý Artprogram, který je zaměřen v pod-

poře klíčových kompetencí učitelů ZUŠ opět směrem k zavádění dvoustupňového kurikula do základního uměleckého vzdělávání. Jsem přesvědčena, že takové školy mají minimálními problémy s přípravou a tvorbou ŠVP.

Protože byl projekt otevřen i vybraným školám Olomouckého a Zlínského kraje, základní umělecké školy ve Zlínském kraji se inspirovaly a již svou činnost v oblasti vzdělávání rozvíjí v programu nazvaném Zlínart.

Umělecké školy svou programovou nabídkou výrazně formují celkové klima v regionech. Výrazně se podílejí na vytváření kulturního prostředí v místě působení a svými akcemi významně přispívají propagaci jednotlivých škol, měst i celého regionu. V oblasti soutěží a přehlídek jsou děti, žáci i studenti velmi úspěšní, o čemž svědčí ocenění nejen na úrovni jednotlivých regionů, ale i v celostátním měřítku, a stále častěji i s mezinárodní účastí.

Závěrem bych zdůraznila, co už bylo mnohokrát řečeno přede mnou: náš systém uměleckého vzdělávání je v Evropě ojedinělý a je na vysoké úrovni. Proto si zaslouží pozornost nás všech.

Jiří Stárek

REFORMA V ZUŠ – ZÁSADY, PRINCIPY, VÝCHODISKA

Krátce představit kurikulární reformu v základním uměleckém vzdělávání znamená vtěsnat do pěti minut pět let života realizačního týmu (Jiří Stárek, Alexandros Charalambidis, Luboš Lisner, Aleš Chalupský), čtyřicítky ředitelů a koordinátorů pilotních škol z celé ČR a nespočet aktivních učitelů, specialistů i odborníků z Výzkumného ústavu pedagogického v Praze. V krátkosti lze říci, že projekt Pilot ZUŠ, který reformu v tomto typu škol odstartoval, se blíží ke svému úspěšnému závěru. Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání otevřel dveře všem učitelům, kteří si přejí ovlivňovat to, co budou učit a jak budou učit. Žádné státem nastavené koncepte českého školství nemohou být úspěšné bez iniciativy a zápalu řadových učitelů. RVP ZUV tak dává učitelům i ředitelům možnost, aby si vytvořili školu podle svého. A učitelé, kteří své práci

věří, ji dělají zároveň nejlépe, jak umí. To je pak ta opravdová reforma „zespoda“, která nepotřebuje k tomu, aby byla úspěšná, hledat nějaké koncepty či standardy. Na této konferenci uslyšíme mnoho vzletných a vznešených vět o tom, jak výchova k umění přispívá k estetickému vnímání, rozvíjí vkus jedince a posiluje kulturnost národa. Faktem ale je, že když si u košile zapnete první knoflíček špatně, je celé zapínání špatné. A základní umělecké školy jsou v systému uměleckého vzdělávání v ČR oním pomyslným „prvním knoflíčkem“, na který takřka všichni ostatní (konzervatoře, vyšší odborné školy s uměleckým zaměřením, AMU apod.) úspěšně navazují. ZUŠ jsou tedy ten nejdůležitější „knoflíček u krku“. Pak je trochu s podivem, že se stále čas od času musejí bránit snahám těch, kteří by tyto školy vzaly nejraději spíše pod krkem.

Bc. Jiří Stárek je ředitel ZUŠ Praha 10 – Hostivař, Trhanovské nám. a vedoucí koordinačního týmu RVP ZUV ve Výzkumném ústavu pedagogickém. Studoval pražskou konzervatoř, UMPRUM a PdF UK – Centrum školského managementu. Od roku 1984 se věnuje pedagogické činnosti na ZUŠ. Je asistentem místopředsedy Senátu Parlamentu ČR a členem správní rady společnosti RESPEKT, o.p.s. V současné době se věnuje také přednáškové činnosti v oblasti školského managementu a od roku 2007 je manažerem projektu IPN MŠMT Pilot ZUŠ v Národním ústavu pro vzdělávání.

- Proč dělat reformu v ZUV?
- Jaké bylo zadání státu na její podobu?
- Co je třeba změnit a co zachovat?
- Jak jsme s reformou daleko?

Proč dělat reformu v ZUV?

- Evropská dimenze ve vzdělávání a potřeba rozvoje klíčových kompetencí žáků
- Struktura uměleckého vzdělávání v ČR a společný princip dvoustupňového kurikula
- Potřeba vnitřní proměny škol, vzdělávacích obsahů i metod výuky

Jaké bylo zadání státu na podobu reformy?

- Umožnit maximální liberalizaci vzdělávacího procesu *(posílit roli učitele, jako nositele změn ve škole)*
- Umožnit specializaci a profilaci jednotlivých škol
- Umožnit zavedení nových vyučovacích metod, organizačních forem a výukových činností
 - ✓ Definovat a standardizovat vzdělávací obsah uměleckých oborů
 - ✓ Posílit vědomí učitelů k zaměření na klíčové kompetence
 - ✓ Provázet kurikulární dokumenty navazujícího vzdělávání v uměleckých školách

Co změnit, co zachovat?

- komplexnost a systematicčnost vzdělávání
- odborné zajištění výuky a kvalita výsledků
- dostupnost uměleckého vzdělávání
- naplnění principu celoživotního vzdělávání
- individuální přístup k žákovi
- kulturní život v regionu, kultivace rodičů
- tradice uměleckého vzdělávání

Zachovat, rozvíjet a posilovat

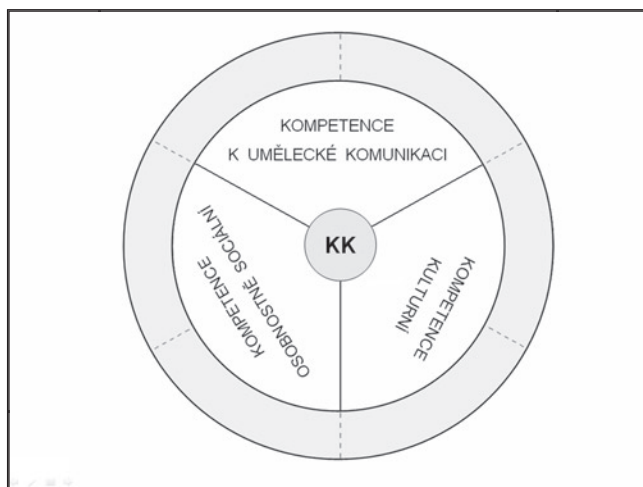
- neexistence učebních dokumentů pro některé předměty
- některé nereálně nastavené učební normy
- nevariabilita a příliš teoreticky pojatá výuka hudební teorie
- nedostatečná flexibilita ve vnímání nových uměleckých disciplín
- zkreslené hodnocení významu a smyslu uměleckých soutěží

Otevřít diskuzi, umožnit změnu

Jak jsme s reformou daleko?

- Rámcový vzdělávací program pro ZUV
- Manuál pro tvorbu ŠVP
- Metodické DVD pro učitele
- Proškolení „světloňoši“ v jednotlivých krajích
- Odborné a studijní materiály pro učitele

Jindřiška Kudrlová

HISTORIE A SOUČASNOST ZUŠ V ČR

Umělecké vzdělávání, především hudební, má v našich zemích dlouhou tradici. Jeho počátky sahají až do 17. století. Působením vynikajících kantorů v 18. století a vznikem městských hudebních škol ve století devatenáctém byla založena tradice organizovaného hudebního vzdělávání v českých zemích. Síť hudebních škol se v době první republiky dále rozšiřovala a tehdy byl stanoven nad těmito školami i odborný dohled. Po druhé světové válce byl zaveden jednotný typ základních hudebních škol. V šedesátých letech 20. století se tyto školy transformovaly na lidové školy umění, ve kterých postupně vznikaly další obory: taneční, výtvarné a literárně-dramatické. V době tzv. normalizace význam těchto škol poklesl zařazením mezi školská zařízení, a toto postavení potvrdila i novela zákona z roku 1984. Stále přetrvávající povědomí o tom, že vzdělávání na dnešních ZUŠ je jistá forma volnočasové aktivity (neboli zájmové vzdělávání) pochází právě z této doby, kdy neexistovaly jiné možnosti nejrůznějších aktivit pro děti tak, jako je tomu dnes. LŠU pak byly vnímány jako prostor, který nahrazuje tato prázdná místa. Teprve po revolučním roce 1989, přesněji v červnu 1990, byl novelizován školský zákon, a tyto školy se vrátily pod staronovým názvem Základní umělecké školy mezi vzdělávací instituce, tedy k původnímu významu a postavení ve vzdělávacím systému.

To, že základní umělecké školy nejsou zájmovou činností ani zájmovým vzděláváním nebo dokonce volnočasovou aktivitou, si mnozí představitelé krajů a obcí, ale i rodičovská veřejnost stále nedostatečně uvědomují a je třeba přiznat, že tomu napomáhá i používání nesprávné a zavá-

dějící terminologie v řadách ředitelů a učitelů na ZUŠ.

Umělecké vzdělávání na ZUŠ je systematická a dlouhodobá činnost, která je prováděna ve školách v rámci odborně stanovených kritérií. I když základní umělecké vzdělávání neposkytuje stupeň vzdělání, jedná se o komplexní studium poskytující základy vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech (nyní podle zásad obsažených v RVP ZUV), které jsou obsahově propojeny se studiem na středních, vyšších odborných a vysokých školách uměleckého nebo pedagogického zaměření. Přesto, že „de iure“ stupeň vzdělání ZUŠ neposkytují, „de facto“ poskytováno je, protože největší část žáků přijímaných na konzervatoře nebo střední a vyšší odborné školy s uměleckým zaměřením jsou žáci, kteří absolvovali vzdělávání právě na ZUŠ. Žáci jsou do vzdělávání na ZUŠ přijímáni na základě talentových přijímacích zkoušek a průběh a výsledky vzdělávacího procesu jsou pravidelně kontrolovány Českou školní inspekcí. Toto jsou jen některé pilíře, které vzdělávání na ZUŠ odlišují od vzdělávání zájmového. Snad nedůležitější je ovšem fakt, že forma studia má charakter systematického a vytrvalého studia, a ten posiluje u žáků vlastnosti, které zájmové vzdělávání nemůže poskytnout a není ani jeho smyslem, aby je poskytovalo.

Zájmové činnosti se naproti tomu provádějí ve školských zařízeních a zabývají se společenskými, tělovýchovnými a také esteticko-uměleckými aktivitami. Nejčastěji mají formu příležitostné rekreační nebo relaxační činnosti, která má povahu ušlechtilé zábavy a je hodnotnou náplní trávení volného času dětí a mládeže. Plní tím

Jindřiška Kudrlová je ředitelka ZUŠ Písek a prezidentka AZUŠ ČR. Studovala na konzervatoři v Plzni a v Praze, kde v roce 1980 absolvovala. Do roku 1984 působila jako učitelka hry na klavír na ZUŠ ve Vodňanech, po přestěhování pak na ZUŠ Písek. Od roku 2004 byla členkou rady AZUŠ ČR za Jihočeský kraj a od roku 2006 vykonává funkci její prezidentky.

také sociálně preventivní funkci proti rizikům spojených s dětskou kriminalitou, která mimo jiné vzniká také tím, že se děti ve volném čase nudí. Smyslem není žáka soustavně vzdělávat, ale umožnit mu, aby si naopak mohl vyzkoušet v relativně krátkém čase nejrůznější aktivity, a to i z oblasti umění. Zájmové vzdělávání nemá podobu progresivně vzdělávacího charakteru. Tím, že není koncipováno do tematických celků v časových rámcích a není prováděno prověřování dosaženého stupně na sebe navazujících znalostí a dovedností, je odlišnost s typem vzdělávání na ZUŠ naprosto patrná.

Často je slyšet argument, že žáci, kteří chodí do ZUŠ, školu navštěvují svobodně, nikdo je k tomu nenutí a navštěvují ji ve svém volném čase. Jsou to tedy volnočasové aktivity. Nikoliv, protože pouze ZŠ mají režim, pro který se dříve používal termín povinná školní docházka. Do všech ostatních typů škol, středních a vysokých, chodí děti také ze zájmu a ve „svém volném čase“ a nikdo je k tomu nenutí. To ale neznamená, že např. střední škola je proto volnočasová aktivita.

Může se objevit i argument, že již podle názvu § 109 je postavení našich škol v novém školském zákoně vedle jazykového a zájmového vzdělávání, a tento typ vzdělávání má tedy podobný charakter. Nikoliv – důvodem, proč jsou ZUŠ, jazykové školy a zájmové vzdělávání v tomto paragrafu společně, je ten, že všechny tři neposkytují stupeň vzdělání (závěrečné vysvědčení a výstup z těchto škol logicky nemůže být závaznou podmínkou pro přijetí dětí na střední a vyšší školy např. uměleckého typu. Vytrácela by se možnost soukromého a domácího vyučování a ve svém důsledku by to diskvalifikovalo žáky a uzavíralo celý vzdělávací systém).

Základní umělecké školy jsou také jednou z cest, jak zaujmout mladé lidi, naplnit a obohatit jejich život, který často prochází složitým vývojem, a pomoci jim odpovědět na různé otázky uměleckého, ale i lidského rozměru. Základní umělecké školy se se svým individu-

álním přístupem ke každému žákovi určitým způsobem vymykají, a tak pomáhají vyplnit široké spektrum (institucí), které utváří mladého člověka, aby se stal osobností a co nejlépe se zapojil do lidského společenství. Dalším jejich posláním je objevit a rozvíjet v každém žákovi jeho skutečné hodnoty a přednosti. Pomáhají mu v pochopení sebe samotného. Poskytují mu širší úhel pohledu na tento svět pomocí uměleckého uvědomování si života samotného. Dávají mu poznat, co znamená vlastní píle a pak následný a zasloužený úspěch. Nenechávají jej v pochybnosti, když člověk za něčím jde a plně se tomu věnuje, že může dosáhnout sebeuspokojení a životního štěstí. V uměleckých školách je prostředí, které dovede velice krásným a nenásilným způsobem formovat mladého člověka a zároveň jej vybavit takovými zkušenostmi, které mu pomáhají rozlišovat, co je dobré a co ne. Naši žáci většinou inklinují k hodnotám, které upevňují lidské společenství a pomáhají jej posunovat stále dál a dál. Uvědomují si svoji odpovědnost za sebe samé a nebojí se na sobě zapracovat, i když to vždy není ta nejpříjemnější cesta. Jsem přesvědčena, že žáci, kteří prošli studiem základní umělecké školy, jsou duchovně i duševně krásní mladí lidé, kterým umění nedovolilo, aby byli špatní. Studium na ZUŠ je často formovalo tak, aby v dospělosti mohli vstoupit do skutečného života připraveni a hlavně odpovědní za sebe samé, za své nejbližší, za své přátele.

Základní umělecké vzdělávání je v souladu s §109 školského zákona členěno na:

- přípravné studium
- základní studium I. a II. stupně
- studium s rozšířeným počtem vyučovacích hodin
- studium pro dospělé

Konkrétní předpisy pro samotnou organizaci a průběh základního uměleckého vzdělávání jsou stanoveny vyhláškou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 71/2005 Sb., o základním uměleckém vzdělávání.

Pojetí základního uměleckého vzdělávání a jeho organizace: přípravné studium představuje soustavný proces poznávání, ověřování a rozvíjení předpokladů a zájmu žáků o umělecké vzdělávání. Obzvláštní důraz je kladen na rozvoj elementárních návyků a dovedností u žáků, s cílem položit u nich stabilní základy pro následující vývoj a vzdělávání v umělecké oblasti. Má nejvýše dva ročníky a je určeno pro žáky od pěti let věku.

Účelem uměleckého vzdělávání na I. stupni základního studia je rozvíjení individuálních dispozic žáků. Postupné vzdělávání připravuje žáky na jejich umělecké aktivity spíše neprofesionálního rázu a také na vzdělávání ve středních školách uměleckého či pedagogického zaměření a v konzervatořích. Základní studium prvního stupně má sedm ročníků a je určeno pro žáky od sedmi let věku.

Druhý stupeň vzdělávání v rámci základního studia je orientován v první řadě na praktické uplatňování dovedností, získaných na předchozím stupni, a v neposlední řadě na hlubší rozvoj zájmů žáků. Na tomto stupni je pamatováno na individuální potřeby žáků tím, že je umožněn jejich osobnostní růst a rozvoj s přihlédnutím ke specifickým potřebám každého jedince,

v rámci aktivní umělecké činnosti a přípravy ke studiu na vysokých školách s uměleckým či pedagogickým zaměřením. Základní studium druhého stupně má čtyři ročníky a je určeno pro žáky od čtrnácti let věku.

Studium s rozšířeným počtem vyučovaných hodin pokrývá potřeby mimořádně talentovaných žáků možností hlubšího a obsahově náročnějšího studia. Studium s rozšířeným počtem vyučovacích hodin je určeno pro žáky základního studia prvního a druhého stupně, kteří prokážou mimořádné nadání a vynikající výsledky vzdělávání.

Studium pro dospělé pak umožňuje zájemcům bez omezení věkovou hranicí jejich další rozvoj v uměleckých oblastech v metodicky fundovaném prostředí v souladu s koncepcí celoživotního vzdělávání. Studium pro dospělé má nejvýše čtyři ročníky a délka vzdělávání v tomto studiu se určuje podle individuálních schopností žáka s přihlédnutím k jeho věku.

V současné době počet ročníků základního studia prvního a druhého stupně v jednotlivých uměleckých oborech stanovují učební plány, pro ZUŠ od roku 2012 to bude RVP pro základní umělecké vzdělávání.

Jindřiška Kudrlová

HISTORIE A SOUČASNOST ASOCIACE ZÁKLADNÍCH UMĚLECKÝCH ŠKOL ČESKÉ REPUBLIKY

Po roce 1989 vznikla nutková touha dát tehdejším LŠU novou tvář a novou vizi. Toto přání a jeho realizace bylo velice pozitivním krokem v životě našeho uměleckého školství. Tyto záměry se uskutečňovaly pod nově vzniklou asociací pedagogů základních uměleckých škol – „APZUŠ“ a současně vzniklými uměleckými radami.

V prosazování změn to neměla APZUŠ vůbec jednoduché. Po řadě složitých jednání vydalo v roce 1991 MŠMT vyhlášku o organizaci základního uměleckého školství. Tento dílčí úspěch přinesl určité zklidnění situace. Ale i tak ZUŠ ještě mnohokrát procházely velice krizovými křižovatkami své existence. A právě na příkladu těchto složitých situací se ukázalo, že úspěšným partnerem pro jednání s vládními představiteli může být pouze instituce, která se z principu sobě vlastnímu zabývá manažerstvím, metodou řízení a zvládá zákonodárství, a to v rovině, která dává naději na úspěšné řešení nastíněné problémové situace.

A tak vzniklo manažersky utvářené společenství současné Asociace ZUŠ, jehož tělem i hlavou jsou ředitelé ZUŠ.

Asociace základních uměleckých škol ČR zastupuje 365 škol a je tak největší školskou asociací. Jejím posláním a předmětem činnosti je:

- a) prosazování a ochrana existenčních a ekonomických zájmů základních uměleckých škol
- b) péče o rozvoj a kvalitu uměleckého školství v ČR

V rámci svého předmětu činnosti AZUŠ ČR zejména:

- a) usiluje o zachování sítě škol, jako široké základny pro vyhledávání talentovaných jedinců v systému uměleckého vzdělávání v ČR

- b) aktivně připomínkuje tvorbu a změny zákonných norem, týkajících se základního uměleckého vzdělávání
- c) vyjadřuje se k řešení pracovně-právních otázek základních uměleckých škol – členů AZUŠ ČR, a usiluje o takovou podobu financování ZUŠ, která zajistí rovný přístup k základnímu uměleckému vzdělávání
- d) spolupracuje při tvorbě a úpravách kurikulárních dokumentů a uplatňuje připomínky k podobě pedagogické dokumentace
- e) organizuje a spolupodílí se na vytváření podmínek pro další vzdělávání pedagogických pracovníků
- f) spolupracuje při tvorbě a realizaci přípravy budoucích učitelů, zejména ve vztahu k navazujícím uměleckým školám, pedagogickým fakultám a dalším výchovně vzdělávacím a výzkumným institucím

Jako profesní nepolitická celostátní organizace zastupuje základní umělecké školství v jednáních s ústředními orgány státní správy, s orgány územní samosprávy a jinými regionálními úřady, kde uplatňuje připomínky k legislativním návrhům, které se týkají základního uměleckého školství. Statutárním orgánem AZUŠ ČR je Rada, která je odpovědná za veškerou činnost a hospodaření. Počet členů Rady se rovná počtu krajů a každý kraj má jednoho zástupce. AZUŠ ČR je členem významné celoevropské organizace EMU, která v asociacích evropských zemí sdružuje více než 6 000 hudebních škol. Dále je členem Unie školských asociací CZESHA, která zastupuje školské asociace a sdružení v ČR.

Aleš Chalupský

ÚSTŘEDNÍ UMĚLECKÁ RADA ZUŠ ČR A VÝZNAM PRÁCE UMĚLECKÝCH RAD

Ústřední umělecká rada ZUŠ České republiky je podle Statutu vydaného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy dne 31. května 1993 poradním sborem MŠMT pro základní umělecké školy. Úkolem tohoto poradního sboru je projednávat a zpracovávat podněty a náměty přicházející z pedagogické praxe v základních uměleckých školách, vypracovávat podklady pro vyhlášení soutěží ZUŠ, zabezpečovat jejich odborný průběh a při řešení otázek týkajících se koncepce odborné výuky na základních uměleckých školách spolupracovat s dalšími poradními orgány MŠMT ČR, jeho resortními ústavy, středními, vyššími a vysokými školami uměleckého směru, s Asociací ZUŠ ČR, Českou školní inspekci a dalšími institucemi. Členové tohoto sboru jsou významnými pedagogy a uznávanými odborníky ve svém oboru, a to na republikové úrovni.

Základní umělecké vzdělávání v ZUŠ se realizuje ve čtyřech uměleckých oborech (hudební, taneční, výtvarný a literárně-dramatický). Těmto oborům a vzdělávacím zaměřením uvedeným v RVP ZUV odpovídá struktura uměleckých rad, členěná na jednotlivé oborové a nástrojové sekce. Vertikální prostupnost jednotlivých sekcí (od úrovně školní přes krajskou až po ústřední – republikovou) je nutnou podmínkou pro úspěšné zavedení reformy základního uměleckého vzdělávání, zajištění rychlého a nezkráceného přenosu odborných informací na všech úrovních a zajištění přípravy a organizace soutěží a přehlídek ZUŠ, kdy jsou podle potřeby a povahy soutěží a přehlídek využívány také okresní umělecké rady.

Ústřední umělecká rada je tedy nejvyšším článkem struktury a systému uměleckých rad, které tvoří vedoucí, resp. předsedové jednotlivých sekcí. Jejich působení má velký význam pro kvalitu základního uměleckého vzdělávání na všech těchto úrovních, a proto je důležité, aby jim vedení škol vytvořilo pro tuto práci optimální podmínky. Do svých funkcí jsou vedoucí – předsedové sekcí voleni podle Zásad o činnosti uměleckých rad, které od roku 2008, kdy byly schváleny jako vnitřní směrnice platná pro umělecké rady na všech stupních, vymezují kompetence a povinnosti všech členů těchto rad. Práce na úrovni kraje a republiky není honorována. (Novou strukturu ÚUR i uměleckých rad lze ukázat v rámci doplňující prezentace.)

V nedávné minulosti byla dominantní činností uměleckých rad organizace soutěží a přehlídek žáků ZUŠ. Tento úkol patří i v současnosti k důležitým, v dnešní době jej ale musíme vnímat jako součást v procesu změn, které přináší kurikulární reforma základního uměleckého vzdělávání. Spolupráce při tvorbě školních vzdělávacích programů je v tuto chvíli aktuální potřebou a hlavní náplní činnosti i v uměleckých radách. Odborná spolupráce s MŠMT na aktualizaci dokumentu RVP ZUV bude jedním z pozdějších úkolů ÚUR v budoucnosti. Soutěže a přehlídky jsou v této nové situaci jedním, nikoliv však hlavním, ukazatelem kvality našich škol. Velmi cennou hodnotou je především možnost srovnávání a konfrontace výsledků našich nejlepších žáků a jejich motivace k dal-

Aleš Chalupský je ředitel ZUŠ Praha 1, Biskupská 12, od roku 2001 také předseda sekce smyčcových nástrojů ÚUR ZUŠ ČR, od dubna 2008 předseda Ústřední umělecké rady. Je absolventem Gymnázia Vítězslava Nováka v Jindřichově Hradci a Konzervatoře v Praze v oboru violoncello ve třídě prof. J. Chuchra. Od roku 1982 je pedagogem hry na violoncello na LŠU Praha 2, později na ZUŠ Ilji Hurníka v Praze 2 a na ZUŠ Praha 1 Biskupská. V letech 2006 – 2009 pracoval v týmu pro přípravu dokumentu RVP ZUV jako garant hudebního oboru v rámci projektu Výzkumného ústavu pedagogického v Praze, od roku 2009 je členem realizačního týmu v projektu Pilot ZU a externím zaměstnancem VÚP Praha.

šímu vzdělávání, současně s ukázáním nejvyšší možné úrovně práce našich pedagogů. Výměna odborných zkušeností na této úrovni nás posunuje kupředu. Velmi významná je také spolupráce s pedagogy vyšších typů uměleckých škol

ve všech oborech. Je to jeden z dlouhodobých cílů v rámci koncepce Ústřední umělecké rady, který směřuje k posílení koncepce a vertikální kontinuity v systému uměleckého vzdělávání České republiky.

Milan Kubík

K UMĚLECKO-PEDAGOGICKÉ PŘÍPRAVĚ ABSOLVENTŮ KONZERVATOŘÍ

Příspěvek si kladl za cíl nastínit vývoj umělecko-pedagogického vzdělávání v rámci konzervatorního vzdělávání, a to od 2. poloviny 20. století až dosud včetně požadavků stanovených novými rámcovými vzdělávacími programy. Na základě dřívější a v současnosti platné legislativy pojednal o důležitosti odborné kvalifikace a profilu a uplatnění absolventa konzervatoře včetně jeho pedagogické přípravy. Příspěvek rovněž upozornil na nutnou a potřebnou spolupráci základních uměleckých škol a konzervatoří.

***Mgr. Milan Kubík** je ředitel Konzervatoře v Teplicích a zakládající člen Asociace ředitelů konzervatoří ČR, v níž byl v roce 2011 zvolen předsedou. Studoval na Konzervatoři v Teplicích hru na akordeon a klarinet. Po absolutoriu nastoupil jako učitel LŠU v Jirkově, kde se v roce 1986 na krátký čas ujal funkce ředitele. Od roku 1986 začal působit na Konzervatoři v Teplicích jako učitel hry na akordeon a základů hudební teorie.*

Od autora jsme bohužel neobdrželi příspěvek v textové podobě, proto předkládáme jeho prezentaci v powerpointu.

K umělecko – pedagogické přípravě absolventů konzervatoří

Diskusní fórum

Umělecké vzdělávání a role kulturních institucí
Praha 22. - 23. 9. 2011

Formální umělecké vzdělávání v ČR

Vzdělávání na konzervatoři ve školských zákonech – 1

- **Umělecko - pedagogickou přípravou rozumíme pedagogické vzdělání, které je potřebné pro vyučování uměleckým oborům**

- Konzervatoře - výchova hudebníků, ale ...
- Zakotvení v právních předpisech?

zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon) - § 15

zákon č. 63/1978 Sb., o opatřeních v soustavě základních a středních škol - § 10

zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon) - § 17

- Konzervatoř je (specifický typ odborné střední školy (z. č. 29/1984 Sb.)
- Obory: hudba, tanec, zpěv, hudebně dramatické umění, (dramatické umění)
- Délka studia: 4 roky + 1 – 2 roky
- Stupeň vzdělání: úplné střední odborné vzdělání, maturitní zkouška vyšší (odborné) vzdělání, absolventská zkouška
- V pomaturitním studiu se žáci zdokonalují pro kvalifikovaný výkon svého uměleckého povolání
- **!!! Není zmíněno vzdělávání žáků v oblasti pedagogiky !!!**
- Přitom vzdělávání v pedagogických disciplínách probíhalo (různá specifika) - učební plány, učební osnovy ...

Vzdělávání na konzervatoři ve školských zákonech - 2

zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

§ 7 vymezuje konzervatoř jako samostatný druh školy (vyjmuta ze středních škol)

§§ 86 – 91

- vzdělávání v konzervatoři poskytuje všeobecné vzdělání a připravuje žáky pro výkon **náročných uměleckých** nebo **umělecko pedagogických činností** v oborech hudba, tanec, zpěv a hudebně dramatické umění
- šestiletý vzdělávací program (osmiletý tanec)
- stupně vzdělání:
 - střední vzdělání s maturitní zkouškou a
 - vyšší odborné vzdělání v konzervatoři (absolutorium) označení DIS.
- **absolutorium** je komplexní odborná zkouška – skládá se:
 - a) z teoretické zkoušky z odborných předmětů
 - b) zkoušky z cizího jazyka
 - c) absolventské práce a její obhajoba
 - d) absolventského výkonu z hlavního oboru
 - e) pořipadě zkoušky z umělecko-pedagogické přípravy (kurzy na AMU ...

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících ..., - odborná kvalifikace

Pedagogické vzdělávání na konzervatoři v RVP - 1

r. 2010

RAMCOVÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY

pro obory vzdělání hudba, zpěv, tanec a hudebně dramatické umění

- vymezují odborné kompetence: umělecká činnost
umělecko-pedagogická činnost
- uplatnění absolventa: např.: instrumentalista, dirigent, skladatel, korepetitor atd.
učitel v ZUŠ a v konzervatořích
- absolutorium: 5 zkoušek - včetně umělecko-pedagogické přípravy (bez možnosti volby)
- umělecko – pedagogická příprava: (samostatná oblast vzdělávání) (9 oblastí)
 - platí pro všechna studijní zaměření – hlavní obory (i tzv. orchestrální)
 - vyučování v rozsahu minimálně 256 za studium
 - součástí je umělecko - pedagogická praxe v rozsahu min. 30 hodin
 - *pedagogika, psychologie, didaktika, metodiky a vyučovací praxe*

Pedagogické vzdělávání na konzervatoři v RVP - 2

Umělecko – pedagogická příprava

- Základy pedagogiky
 - přehled o dějinách, odborná terminologie, základy hudební pedagogiky, základní metody pedagogické diagnostiky, znalost pedagogických předpisů, organizace uměleckého vzdělávání, kompetence učitele ...
- Základy psychologie
 - odborná terminologie hudební psychologie, vývojové zvláštnosti jednotlivých věkových období, struktura osobnosti, psychické stavy a procesy, psychologie učení, vyrovnávání se se stresem ...
- Didaktika
 - vzdělávací cíle, RVP pro ZUV, sestavování učebních plánů, osobní příprava učitele, obsah, metody a organizační formy vyučování, individuální práce se žákem ...
- Metodika vyučování hlavního oboru
- Metodika vyučování PHV a HN
 - cíle, metody a formy vyučování, základní návyky u hudebního nástroje, zásady výběru notového materiálu, řešení problémů, didaktické zásady, volba metodických postupů v individuální výuce ...
 - cíle vzdělávání, průzkumy hudebnosti, rozvoj tvořivosti žáků, Česká Orffova škola, RVP pro ZUV, metody ve výuce, hudební pohybová výchova ...

Pedagogické vzdělávání na konzervatoři v RVP - 3

- pedagogický talent

- mnoho lidských činností vyžaduje talent ...
- vědomosti, zkušenosti, praxe, ale ...

- povinnost umělecko - pedagogické praxe

- lze plnit především ve spolupráci se ZUŠ

- často již funguje, ale ve větším rozsahu
- ředitelé konzervatoří ...

- cesta k profesionalizaci a společenskému uznání učitelského povolání

Mgr. Milan Kubík,
ředitel Konzervatoře v Teplicích,
předseda Asociace ředitelů konzervatoří ČR
kubik@konzervatořteplice.cz

Téma

DOSTUPNOST UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ
B/ ČESKÁ REPUBLIKA

2) přehled neformálního uměleckého vzdělávání v ČR,
koncepce, výhledy

moderátor: Ivo Medek

Lenka Lázňovská

NEFORMÁLNÍ UMĚLECKÉ VZDĚLÁVÁNÍ – POJMY, KONCEPCE, ORGANIZACE, FORMY, PROBLÉMY A OTEVŘENÉ OTÁZKY

I. Základní pojmy

Neformální vzdělávání, na rozdíl od vzdělávání formálního, je v současné době pojímáno jako skupinový, institucionalizovaný, plánovaný proces, který se uskutečňuje mimo či nad rámec formálního vzdělávacího kurikula, tj. ve volném, „nepovinném“ či mimoškolním čase. Jde o záměrné a řízené vzdělávání, avšak realizované dobrovolně a svobodně, v němž mají své místo pravidelnost, struktura a směřování ke zvolenému cíli. Může se týkat všech skupin obyvatelstva. Je vedeno profesionály nebo dobrovolníky. Plní většinou následující funkce:

- Rozvíjí schopnosti, dovednosti a kompetence (např. komunikativní), na něž ve formálním vzdělávání není tolik prostoru.
- Vytváří inkluzivní prostor, v němž se setkávají různé sociální skupiny.
- Přispívá k rozvoji osobnosti, k jejímu osobnímu, společenskému a profesnímu růstu
- Naplňuje volný čas a pozitivně ovlivňuje životní způsob.
- Pro společnost představuje významnou přidanou hodnotu, neboť přispívá k její soudržnosti a zlepšování vnitřních vazeb.

Zájmové vzdělávání poskytuje podle ustanovení § 11 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším, vyšším odborném a jiném vzdělávání účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Tento zákon nahradil pojmem zájmové vzdělávání dříve užívaný pojem mimo-

školní výchova. Zájmové vzdělávání se uskutečňuje ve školských zařízeních – střediska volného času, školní družiny a kluby. Střediska volného času se dále podílejí na další péči o nadané děti, žáky a studenty, zabezpečují také organizaci vybraných soutěží a přehlídek ve spolupráci se školami a dalšími institucemi. Řídí se vyhláškou č. 74/2005. Ta určuje, že zájmové vzdělávání lze realizovat zejména těmito formami:

- příležitostnou výchovnou, vzdělávací, zájmovou, tematickou rekreační činností nespojenou s pobytem mimo místo, kde právnická osoba vykonává činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání
- pravidelnou výchovnou, vzdělávací a zájmovou činností
- táborovou činností a další činností mimo místo
- osvětovou činností včetně shromažďování a poskytování informací pro děti, žáky a studenty, popřípadě další osoby, a vedením k prevenci patologických jevů
- individuální prací, zejména vytvářením podmínek pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů
- využitím otevřené nabídky spontánních činností

Je zřejmé, že neformální a zájmové vzdělávání mají řadu společných znaků, především dobrovolnost a orientaci do sféry volného času. Mezi další typické společné charakteristiky patří také otevřenost, zájem, svoboda výběru, uspokojení potřeb, pestrost obsahu, aktivita. Volný čas bývá charakterizován jako optimální sociální prostor

Mgr. Lenka Lázňovská je ředitelka Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu (NIPOS). Absolvovala FF UK a má za sebou bohatý profesní život, i když je stále zaměstnána v jedné instituci (resp. v její novodobé nástupyni). Působila jako redaktorka, odborný pracovník analytik, přednášela a publikovala. Vedla dva rozsáhlé humanitní výzkumy, byla členkou týmu rozsáhlého dlouhodobého projektu mapování českého amatérského divadla. Specializuje se na teorii neprofesionálního umění. Má díky působení v různých NNO velké mezinárodní zkušenosti.

pro sebezvoj osobnosti prostřednictvím svobodně volených činností. Liší se adresátem a institucionálním zabezpečením. Zájmové vzdělávání se týká pouze dětí, žáků a studentů, neformální se týká všech. Zájmové vzdělávání realizují pouze ve vyhláše uvedené školská zařízení. Neformální vzdělávání realizují různé právnické osoby. Jsou to kulturní a osvětová zařízení zřizovaná orgány veřejné správy, a to jak specializovaná, jako jsou paměťové instituce (muzea včetně muzeí v přírodě, galerie, veřejné knihovny), umělecká produkční zařízení (zejména divadla) i obecná, jako domy kultury, kulturní a osvětová střediska apod. Další skupinou jsou nevládní neziskové organizace (především občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace) a konečně třetí skupinou jsou podnikatelské subjekty (akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným a další typy). Zájmové vzdělávání je realizováno převážně školskými pracovníky, neformálními pedagogy, pracovníky jiných resortů a dobrovolníky. V ČR je např. cca 1500 nevládních neziskových organizací, které působí v této oblasti.

Jaká je motivace pro neformální vzdělávání? U dospělých a dětí to bývají důvody rodinné (např. tradice zpívání ve sboru), prestižní, u dospělých především individuální potřeba a zájem, omezeně vliv médií, jistá móda. Na otázky, kdo tě přivedl do uměleckého tělesa, odpovídají děti většinou, že je přivedli rodiče nebo prarodiče (citace z výzkumu NIPOS, o němž budu hovořit v další části). V menšině jsou děti, které uvedly, že to byli kamarádi, nebo že přišly z vlastního popudu. Ne vždy to však znamená, že také rodiče byli členy nějakého souboru (pouze třetina respondentů). U dospělých mezi účastníky převažují lidé s přirozeným zájmem o okolí a společnost, kteří chtějí v životě uspět, a jsou proto vysoce motivovaní. Jsou to lidé, kteří mají dostatek volného času (to je čas, který člověku zbude po splnění pracovních a mimopracovních povinností). Typickými účastníky jsou osoby do 25 let a starší nad 60 let, samostatní jedinci se stabilní sociální situací a ženy s výjimkou žen na mateřské dovolené.

Jaké jsou bariéry?

- nedostatek peněz (ohroženými skupinami jsou sociálně slabí a nezaměstnaní)
- nedostatek času (ohroženou skupinou jsou matky na mateřské dovolené a lidé středního věku, kteří rozvíjejí svou kariéru)
- nedostatek motivace (může jít o pouhou lenost, průzkumy životního stylu českých dětí často docházejí k výsledku, že se většina dětské populace ve volném čase nudí)
- nízká informovanost o nabídce, náročnost, nedůvěra v efektivnost

K zájmovému a neformálnímu vzdělávání má velmi blízko informální učení. Označujeme jím učení v rámci každodenních aktivit, práci, rodině, ve volném čase. Jde zejména o učení praxí. V oblasti dětí a mládeže se informální učení odehrává v dětských a mládežnických a volnočasových iniciativách, ve skupinách vrstevníků a dobrovolných aktivitách. Hovořím o tom zejména proto, že umělecké soubory a skupiny jsou rovněž formou informálního učení.

II. Konceptní dokumenty k uměleckému vzdělávání zejména v oblasti kultury

Neformální vzdělávání společně se vzdělávacím zájmovým, formálním a informálním je integrální součástí systému dalšího vzdělávání v ČR. Je přijímáno a používáno v oblasti praxe i vzdělávací politiky, takže je nedílnou součástí národních strategií a dokumentů zastřešujících koncept celoživotního učení. Koncepte dalšího vzdělávání v ČR na léta 2011 až 2015 připravená MŠMT ve spolupráci s dalšími resorty se zmiňuje jednak o roli zájmového vzdělávání v kulturním a uměleckém vzdělávání, a také o tom, že pozici uměleckého vzdělávání mezi ostatními vzdělávacími obory je třeba zvyšovat, neboť posiluje představivost, originalitu, koncentraci, dovednosti, další schopnosti a kompetence, které podporují uplatnění jedince v pracovním i občanském životě. Jako klíčové opatření je uvedena podpora partnerství mezi školami a kulturními institucemi (knihovny, muzea, gale-

rie, divadla, koncertní sály, kina) a posílení partnerství MŠMT a MK. Hovoří-li se o kulturních institucích, jde vždy o vzdělávání neformální.

O významu kulturní výchovy veřejnosti včetně uměleckého vzdělávání se pozitivně vyjadřují všechny aktuální mezinárodní dokumenty UNESCO včetně Úmluvy o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů (ta podporuje např. vzdělávání veřejnosti ve smyslu upevňování vědomí důležitosti kultury). Rovněž dokumenty Evropské unie (zejména tzv. Zelená kniha – Uvolnění potenciálu kulturních a tvůrčích odvětví) zdůrazňuje posílením vazby mezi kulturou a vzděláváním tak, aby se jedinec naučil využívat a rozvíjet svůj tvůrčí potenciál.

Strategie hospodářského růstu ČR na léta 2005 – 2013 chápe kulturu jako samostatnou prioritní osu. Počítá s využitím Kulturního potenciálu jako prostředku hospodářského růstu. Zahrnuje mj. i podporu rozvoje regionů prostřednictvím budování kulturní infrastruktury a zlepšování podmínek pro poskytování služeb.

Státní kulturní politika (2009 – 2014) si jako jeden z cílů klade rozvoj osobnosti (zvýraznit roli kultury v individuálním a osobnostním růstu občanů) a jako prostředek chce posílit vliv kultury v oblasti vzdělávání. Jedno z opatření proklamuje posílení výuky znalostí o kultuře a kulturních dovednostech nejen ve vzdělávacích zařízeních, nýbrž i se zapojením kulturních institucí. Hovoří o nutnosti posílit partnerství s MŠMT.

Koncepce účinnější podpory umění na léta 2004 – 2013, která podobně jako Zelená kniha přistupuje k umění jako k faktoru sociálního a ekonomického rozvoje společnosti jak s ohledem na potenciál kulturního a kreativního průmyslu, tak na multiplikační efekty související s poskytováním veřejných kulturních služeb, ukládá následující úkoly:

a/ vytvořit koncepci umění a vzdělání zaměřenou na:

- podporu projektů užití současného umění v rámci školního vzdělávání

- vzdělávání prostřednictvím umění mimo školní vzdělávání zejména v rámci divadel, galerií, knihoven, uměleckých center apod.
- podporu kulturních dovedností jak praktických (výtvarných, hudebních, dramatických...), tak teoretických (orientace v možnostech uměleckého vyjadřování, kultivace vnímání uměleckých děl, znalost „uměleckých“ jazyků, možností různých médií)

b/ podpořit další vzdělávání umělců, uměleckých manažerů, administrátorů a animatorů prostřednictvím dotačního řízení

Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu (2011 – 2015) počítá v části nazvané Uchovávání, šíření, prezentace předávání hodnot tradiční lidové kultury s těmito opatřeními:

- Zpracovávat a vydávat učební texty, obrázové a zvukové pomůcky pro školní a mimoškolní výchovu v poznávání a osvojování jevů tradiční lidové kultury tuzemských regionů se zvláštním zřetelem na jevy zapsané do Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury ČR a krajských seznamů.
- Podporovat mimoškolní formy vzdělávání a školení prostřednictvím grantového systému a zvláštních stipendií zaměřených na uchování jevů tradiční lidové kultury.

III. Role resortu kultury při podpoře neformálního vzdělávání

a/ Ministerstvo kultury

Neformální umělecké vzdělávání je podporováno v řadě dotačních programů, a to včetně specifických, jako jsou národnostní menšiny a zdravotně postižení. V dotačních programech samostatného oddělení umění, samostatného oddělení literatury a knihoven, odboru médií a audiovizí a v programech odboru regionální a národnostní kultury (jednotlivé řady oborů neprofesionálního umění, tradiční lidové kul-

tury, kulturní aktivity národnostních menšin a osob se zdravotním postižením) najdeme okruhy týkající se neformálního vzdělávání. Jde jednak o vzdělávací aktivity jako jsou semináře, workshopy, odborné kurzy, tvůrčí dílny, jednak o podporu umělecké tvorby a prezentačních aktivit jako prostředku veřejné edukace v oblasti přijímání umění, a konečně také o odborné konference a sympozia na témata související s uměnovědami, popřípadě interpretační soutěže pro mladé umělce s postgraduálním obsahem. Ke vzdělávání v této oblasti přispívají rovněž podpořené ediční tituly a periodika jako jsou Taneč-

ní zóna, Loutkář, Hudební rozhledy, Folk a další. V uvedených dotačních titulech jsou vzdělávací aktivity podporující kreativitu a osvojování uměleckých jazyků jednotlivých druhů umění vždy uváděny jako jedno z důležitých témat. Podporovány jsou rovněž aktivity směřující k dalšímu vzdělávání učitelů a osob, které se aktivně podílejí na stimulování veřejné edukace v oblasti umění, tradiční lidové kultury a projekty, které využívají umění k terapeutickým účelům. Většina projektů je podpořena z programu nazvaného Kulturní aktivity. Pro konkrétnější představu uvádím některé z projektů, které MK podpořilo v letech 2010 nebo 2011. Jsou nadregionálního významu a jejich nositeli jsou většinou NNO, zejména občanská sdružení. Na realizaci celého programu MK vyčleňuje každoročně částku cca 450 milionů Kč.

- Mistrovské pěvecké kurzy pořádané Mezinárodním pěveckým centrem A. Dvořáka
- Institut světelného designu (ČOSDAT)

- Festival s mezinárodními dílnami v oblasti moderního tance Siraex v Klášterci n. O.
- Velká inventura v Hradci Králové umožňující prezentaci různých scénických produkcí jako open air festival (Poco a poco animato, o. s.)
- Kurzy Axmanovy techniky modelování pro nevidomé
- Dramatické studio Citadela (Bohnická divadelní společnost, o. s.)
- Výtvarné studio Oáza pro lidi s mentálním postižením Praha
- Dílny dětského a mladého divadla na různých místech ČR (STD, o.s.)
- Kurz praktické režie (Divadlo bez záruky, o.s.)
- Setkání mladých amatérských divadelníků v Šumperku (Společnost amatérské divadlo a svět, o.s.)
- Letní filmová škola (Asociace filmových klubů ČR)
- Výchova mladého filmového diváka na školách (Jeden svět, o.p.s.)
- Abeceda umění (Akropolis Uherské Hradiště a.s.)
- Dramatická škola (ADA, o.s.)
- Tvůrčí dílny tradičních řemesel (Spolek přátel muzea Českého ráje, Turnov)
- Národopisná slavnost v Kinského zahradě (Sdružení pro dětskou taneční tvořivost, o. s.)

b/ Příspěvkové organizace MK

Ministerstvo kultury zřizuje v současné době třicet příspěvkových organizací, z nichž většina patří do oblasti kulturního dědictví. Systematicky se uměleckému vzdělávání neformálního typu věnují zejména Institut umění – Divadelní ústav, Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, Moravská zemská galerie, Národní galerie, Národní ústav lidové kultury se sídlem ve Strážnici, Česká filharmonie a příležitostně také většina ostatních. Bohatou činností, která má významný zahraniční přesah, vyvíjí IU-DÚ. Je možné uvést vzdělávání v rámci Pražského Quadriennale (např. mezinárodní teoretická

sympozia), tréninkové programy pro umělecké manažery v oblasti performing arts, dramaturgy a umělecké ředitele festivalů a divadel, divadelní kritiky a teoretiky v programu SPACE (mobilita umělců), ediční činnost, odborná konzultační činnost a umělecko-výchovné projekty, jako byl v roce 2009 Špalíček v roce oslav B. Martinů. NIPOS poskytuje jako veřejnou kulturní službu informační a odborný servis většině oborů neprofesionálního umění a dětských estetických aktivit. Tento servis zahrnuje rovněž nabídku dílen a seminářů, konaných jak při jednotlivých celostátních přehlídkách, tak i mimo ně, většinou akreditovaných MŠMT. Patří mezi ně např. cca deset týdenních seminářů v rámci festivalu Loutkářská Chrudim, 15 desetidenních dílen v rámci vzdělávacího programu Jiráskova Hronova, setkání Klubu sborníků dětských pěveckých sborů (3x ročně, z toho jedno týdenní), nabídka seminářů pro učitele výtvarné výchovy, cyklické vzdělávání v oblasti moderního tance a pohybové výchovy a dramatické výchovy. NÚLK Strážnice, který je odborným garantem plnění Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu, se specializuje na vzdělávání v této oblasti (viz příspěvky v sekci Tradiční lidová kultura). Jako doklad toho, že prakticky každá příspěvková organizace se v nějaké formě věnuje neformálnímu uměleckému vzdělávání, uvedu pouze několik příkladů. Muzeum romské kultury v Brně realizuje dětský muzejní volnočasový klub, v němž se každý všední den scházejí zejména romské děti v různých uměleckých kroužcích. Muzeum památník Lidice je realizátorem mezinárodní dětské výtvarné výstavy Lidice, za formu veřejné edukace můžeme označit rovněž výstavy výtvarných děl v muzeích a galeriích. Zajímavou příležitostí k uplatnění svého vzdělání dostali absolventi oboru Výchovná dramatika v muzejní pedagogice včetně animačních programů, které dnes nabízejí všechna muzea včetně těch státních.

c/ Role infrastruktury kultury v neformálním vzdělávání

Infrastrukturou rozumíme všechny poskytovatele veřejných služeb kultury bez ohledu na jejich

právní statut. Jsou to příspěvkové organizace obcí a měst, organizační složky úřadů veřejné správy, nevládní neziskové organizace (zejména občanská sdružení a obecně prospěšné společnosti) a podnikatelské subjekty. Z hlediska obsahu jejich činnosti je můžeme dělit na paměťové instituce (muzea, knihovny, galerie), umělecko-produkční subjekty (divadla, umělecké soubory dalších žánrů), osvětová a edukační zařízení (kulturní střediska, domy kultury, besedy apod.) Řada z nich se v neformálním vzdělávání významně angažuje. Jejich vzdělávací aktivity se řadí do několika skupin:

- nabídka a servis školám (uvádění divadelních představení a koncertů v rámci výchovných programů), další vzdělávání učitelů a pedagogických pracovníků, spolupráce se specializovanými zejména středními školami – např. konzervatořemi a vyššími odbornými školami hereckými, prezentace činnosti základních uměleckých škol ve formě výročních akademii, zvykoslovných programů
- nabídka kurzů, dílen a seminářů v jednotlivých uměleckých oborech a tradiční lidové kultuře pro veřejnost včetně dospělých; jak jednorázové, tak cyklické včetně letních škol
- zřizování uměleckých studií při umělecko-produkčních organizacích (obvyklá jsou např. herecká studia při divadlech)
- servis pro neprofesionální umělecká tělesa a také pro umělce – jednotlivce včetně poskytování organizačního zázemí a produkce jejich uměleckých artefaktů ve formě veřejných vystoupení, výstav
- prezentace profesionálních umělců a souborů často formou abonentních řad
- podpora zájmových klubů, které se zabývají uměním (např. kruhy přátel hudby, filmové kluby apod.)
- podpora čtenářské gramotnosti (veřejná čtení, interpretace uměleckých textů apod.)
- animační projekty v muzeích včetně interaktivních programů typu „muzeum jako hra“
- interdisciplinární projekty spojující různé aktivity, příkladem mohou být muzejní noci nebo animované prohlídky historických objektů

Tento přehled nemůže být úplným výčtem. Přesto však zřetelně dokládá rozsah příležitostí pro veřejnou edukaci obyvatel v oblasti uměleckého vzdělávání, které u dětí a mládeže doplňují činnosti školských institucí a zařízení a u dospělých je jeho nezastupitelným gestorem. V místech přitom dochází k přirozené spolupráci kulturních a školských subjektů, které společně vytvářejí kulturní nabídku v místě. Potřeba spolupráce je oboustranná, vzájemně prospěšná a vlastně k tomu žádné doporučení veřejné správy není zapotřebí. Aniž bych to chtěla českým školám vyčítat, nemohu nepoznamenat, že nevidím tendenci v zahraničí rozšířenou, kdy školy zejména v malých sídlech fungují jako víceúčelová zařízení. Ve dne jsou běžnými školami a večer a ve volných dnech nabízejí své prostory pro kurzy a volnočasové aktivity vůbec, včetně kulturních. Demografický obraz ČR, kde převažují malá sídla do 5 tis. obyvatel, takovou alternativu nabízí.

Oblast kultury je pro umělecké neformální vzdělávání významným faktorem (u dospělých dokonce nezastupitelným). Na druhé straně to neznamena, že by mohla nahradit mezeru po základních uměleckých školách, pokud skutečně dojde k avizovanému omezení jejich počtu, případně k výraznému zdražení školného. ZUŠ by měly poskytovat především vzdělávání výběrové, jehož předpokladem je zřetelný nebo alespoň očekávaný talent. Toto konstatování je už vstupem do dalšího tématu neprofesionálního umění a dětských estetických aktivit jako do oblasti s nejvyšším stupněm ingerence obou resortů.

IV. Neprofesionální umělecké aktivity jako příležitost k neformálnímu vzdělávání

Neprofesionální umělecké aktivity (také neprofesionální umění, amatérské umění, u dětí estetická aktivita) se v historickém prostoru Čech, Moravy a Slezska kontinuálně rozvíjejí od konce 18. století. Objevují se ve dvou formách: jako aktivity individuální (fotografování, výtvarné aktivity, přednes, hra na hudební nástroje apod.), z nichž část je na pomezí umění a sportu např.

step, break dance a další, a jako aktivity kolektivně realizované (divadlo všech druhů, sborový zpěv, orchestrální hra, tanec různých druhů ve skupinových choreografiích a další). Řada z nich se tedy objevuje jak v individuální, tak v kolektivní podobě. Např. existují výtvarné či fotografické projekty, které spojují individuální tvůrce např. tematicky. Pro všechny typy aktivit platí, že jsou realizovány dobrovolně a ve volném čase. U dětí a mládeže mohou mít formu zájmového vzdělávání realizovaného ve volnočasových zařízeních nebo uměleckého vzdělávání v základním uměleckém školství. U dospělých jde vždy o vzdělávání neformálního typu.

Všechny aktivity nejsou jen hodnotným naplněním volného času. Mají pro společnost mnoho velmi důležitých funkcí: jako forma seberealizace rozvíjejí osobnost člověka, zejména v kolektivní formě jej socializují, vytvářejí celoživotní pozitivní vztah ke kultuře a umění. Evropské kulturní politiky oceňují amatérské umění právě pro tuto funkci. Pětiletý kvantitativní aplikovaný výzkum vybraných kolektivních dětských uměleckých aktivit realizovaný Národním informačním a poradenským střediskem pro kulturu prokázal srovnáváním dvou vzorků dětí (proměnná byl zájem o některou z aktivit realizovaných v rozsahu nad dvě hodiny týdně) pozitivní vliv na osobnost dítěte v tzv. klíčových kompetencích (kompetence k učení, k řešení problémů, schopnost komunikace, kompetence sociální a interpersonální, pracovní a občanské), nespecifické (tzv. neumělecké tvořivosti). K tomu byly vyvinuty originální verbální testy tvořivosti, které se opíraly o pět rysů tvořivého myšlení (fluence, flexibilita, senzitivita, fantazie a originalita). Dále se prokázal vliv v nespecifických rysech osobnosti (např. větší míra empatie). Výzkumem byl u dětí navštěvujících divadelní soubor, pěvecký sbor, soubor lidového tance, skupinu scénického tance a výtvarný kroužek prokázán tzv. expertní habitus (ve smyslu pojetí habitu francouzského sociologa a filozofa P. Bourdieu). To znamená, že se v relativně značném objemu disponibilního volného času zabývají některým druhem umění a jsou k tomu motivovány nápadně silněji než

běžná dětská populace, disponující nějakou mírou tzv. všeobecného generálního uměleckého faktoru (ten se např. u dětí z kontrolního vzorku projevil zájmem o kino či poslech vybraných hudebních žánrů). Expertní habitus je podmíněn a zároveň přispívá k nabývání nadprůměrného kulturního kapitálu. Toto nabývání je doprovázeno pozitivním transferem do života dítěte, jehož volný čas není k dispozici pro potenciálně nebo aktuálně destruktivní jevy. Děti ze souborů a kroužků častěji navštěvují kulturní akce a zařízení a mají vyšší znalosti o vybraném druhu umění než je běžné. Tato enkulturace se projevila rovněž vyšší mírou otevřenosti a tolerance vůči dalším druhům umění. Důležité je, že předmětem výzkumu nebyly výhradně špičkové soubory. Vedle souborů ze ZUŠ bylo hodně skupin ze základních škol (např. dětských pěveckých sborů nebo recitačních souborů), souborů z volnočasových zařízení (např. domů dětí), sokolských souborů apod. Lze tedy říci, že výsledky výzkumu jsou potvrzením významu aktivit pro utváření osobnosti člověka.

Jaká je veřejná podpora těchto aktivit? Ministerstvo kultury vyhláší samostatnou grantovou řadu pro neprofesionální umělecké aktivity (5 oborových řad). Samostatně je podporována tradiční lidová kultura jako plnění Koncepce účinnější péče o TLK. Dotace je určena různým subjektům s výjimkou státních příspěvkových organizací. Podporuje rovněž systém prestižních oborových celostátních přehlídek včetně postupových přehlídek v některých oborech. Odbor regionální a národnostní kultury, do jehož kompetence tato oblast patří, poskytuje podporu rovněž prostřednictvím obou příspěvkových organizací (NIPOS a NÚLK). NIPOS je garantem systému přehlídek, které jsou otevřené všem souborům (včetně školních, a to i souborům ZUŠ) a s výjimkou výtvarné výstavy dětí a mládeže (trienále) se konají každoročně. Systém postupových přehlídek umožňuje přehlédnout relativně velké spektrum souborů a jednotlivců a není čistou soutěží. Soutěžním prvkem je pouze postup do vyššího kola. Pro soubory i jednotlivce představují přehlídky

motivaci k činnosti, příležitost k odborné reflexi díla (vždy jsou součástí rozborové semináře) a představují saturaci přirozené potřeby setkávání a komunikace v oboru. NIPOS je pořadatelem 22 celostátních kol těchto přehlídek (ve spolupráci s obcemi a občanskými sdruženími), poskytuje rovněž informace, odborné poradenství, vydává odbornou literaturu včetně dvou časopisů Amatérská scéna a Tvořivá dramatika. NÚLK je pořadatelem nejstaršího mezinárodního folklorního festivalu v ČR, pořádá (společně s NIPOS a FoS) čtyřsemestrální Školu folklorních tradic, vydává specializovanou odbornou literaturu. Obě instituce poskytují tento servis jako veřejnou kulturní službu.

Další články veřejné správy, tj. obecní a krajská samospráva podporují aktivity ve svých dotačních titulech a prostřednictvím svých institucí. Pouze Královéhradecký kraj zřizuje samostatnou instituci, Středisko amatérské kultury Impuls jako krajskou servisní organizaci. Občanská sdružení a OPS jsou jednak (sdružení) formou právní existence uměleckých seskupení, jednak realizují různé projekty jako součást veřejných služeb kultury. Patrně největším občanským sdružením v této oblasti je Folklorní sdružení ČR, které vyvíjí rozsáhlou aktivitu v oblasti tanečního a hudebního folkloru. Sdružení jsou jak vzájemně prospěšná včetně typu tzv. profesních sdružení (např. Sdružení pro tvořivou dramaturgii), tak veřejně prospěšná. Pořádají přehlídky, festivaly, nabízejí neformální umělecké vzdělávání. Často v rámci veřejných služeb působí jako řešitel kulturní nabídky v dané obci. Je dobře, že obnovené organizace, např. Česká obec sokolská se vrátily ke své někdejší aktivitě v neformálním uměleckém vzdělávání, jako jsou hodnocené přehlídky sokolských souborů, dílny a semináře. O rozsahu aktivit NNO v této oblasti svědčí např. fakt, že počátkem 90. let minulého století založené Sdružení pro tvořivou dramaturgii pořádá ve spolupráci s NIPOS systematické kurzy dramatické výchovy (dnes třísemestrální – 290 hodin), které doplňují vysokoškolské studium oboru a jsou především určeny těm pedagogům, kteří nemají možnost

studovat DV na vysoké škole. Tyto kurzy absolvovalo více než 1000 pedagogů z celé ČR. Část z nich dnes už působí jako lektori.

V této oblasti rovněž působí resort školství. Ministerstvo školství vyhlašuje soutěže a přehlídky rozdělené do tří kategorií podle míry podpory resortu. Dvě přehlídky společně podporují oba resorty: CP dětské recitace (jako součást Festivalu Dětská scéna, jehož druhou částí je CP dětského divadla) a mezinárodní výstavu dětských prací Lidice, a podílejí se rovněž na podpoře systému postupových přehlídek v dětských a mladých oborech. MŠMT podporuje činnost a provoz Folklorního sdružení ČR a ve svých dotačních titulech umělecké a vzdělávací projekty dětských a mladých souborů. Podporu najdou i pobytové tábory se vzdělávacím programem v některé oblasti umění.

Klíčová je podpora státu v oblasti uměleckého vzdělávání: MŠMT financuje umělecké školy, financuje také jejich aktivity, jako jsou přehlídky a soutěže. Žáci rozpočet škol doplňují školným, které je v tuto chvíli sociálně únosné. Je faktem, že MŠMT uvažuje kvůli propadům v dětské populaci o jiném systému financování (platily by je kraje a razantně by se zvýšilo školné). Oba resorty si vyměňují informace o žádostech, mají zastoupení v grantových komisích, takže se nemůže stát, že tentýž projekt získá dvojitou dotaci. Zdá se tedy, že systém státní podpory funguje, a že nejsou problémy.

I když existují koncepce a dokumenty na úrovni vlády ČR, už samotné rozdělení přehlídek na podporované MK a podporované MŠMT nemá logiku nejen na první pohled. Mnohé přehlídky gestorované resortem kultury mají v názvu „školní“ nebo „studentské“ (CP školních dětských pěveckých sborů, CP studentských divadelních souborů apod.). Jsou nepochybně službou školám, neboť mají přímou návaznost na osnovy. Proč nenastavit systém tak, aby se obě ministerstva dohodla na společně deklarované podpoře? Nyní to v praxi vypadá tak, že ona jediná přehlídka zařazená do kategorie

A (dětský přednes), tedy s plnou podporou MŠMT, je často krajskými úřady chápána tak, že je výhradně v gesci resortu školství a že ten má plné právo určit pořadatele a podmínky, a tudíž nemusí respektovat celostátní propozice vydané NIPOS jako pořadatelem celostátního kola. Jako argument zaznívá věta, že rozhoduje ten, kdo akci platí, a že pořadatelem může být jen školská instituce. Vznikají neřešitelné situace, na něž doplácí ti, pro něž to všichni děláme. Pravidla, jimiž se pořadatel řídí, jsou naprosto odlišná, nelze např. proplatit cestovné lektorům. Pořadatelé jsou často tlačeni k vyhlašování pořadí (a na to vázané striktní odstupňování financí určených na ceny), přestože to vyhláška MŠMT č. 55/2005 Sb. nepožaduje a propozice NIPOS to zakazují. Tato nedorozumění odvádějí od hlavního poslání těchto aktivit, totiž od kultivace osobnosti dítěte prostřednictvím této aktivity.

Jedním z oborů právem označovaných jako „české stříbro“ jsou dětské pěvecké sbory. Fungují převážně při základních a základních uměleckých školách. Při základních školách jsou často vedeny jako zájmové kroužky. Ne vždy má však škola dostatek prostředků, aby práci učitele mohla uhradit. Z těchto důvodů sborů na ZŠ ubývá. Pro činnost sborů v obou případech je nezbytné mít vlastní občanské sdružení. Činnost sboru je totiž poměrně nákladná – notový materiál, korepetice, turné, soutěže, zahraniční zájezdy. Sbormistr by kromě umělecké a pedagogické činnosti měl být i manažerem a organizátorem, aby dokázal chod koncertního tělesa zajistit. Nenakládáme však na jejich bedra příliš těžké břemeno?

Je si resort školství skutečně vědom faktu, že činnost kulturních zařízení a institucí je servísem pro školy, který v mnoha případech nahrazuje neexistující nebo významně doplňuje systém odborné přípravy a dalšího vzdělávání? Jako příklad můžeme uvést Školu folklorních tradic NÚLK nebo systematické mnohaleté úsilí NIPOS koncepčně rozvíjet práci výtvarných pedagogů. Jsme jediní, kteří nevystavují na ote-

vřených výtvarných přehlídkách dětí a mládeže (minulá výstava se konala v Písku 2010, další bude v Litoměřicích v roce 2013) pouze výtvarné práce dětí, nýbrž si kladou za cíl posunout především metodické postupy výtvarných pedagogů (vystavujeme např. i výsledky využívání elektronických technologií). Samozřejmě tím nechci říci, že by se tyto aktivity měly předat školským institucím. Programová koncepční spolupráce příslušných institucí obou resortů je však nezbytná.

Systém prestižních celostátních přehlídek v jednotlivých uměleckých oborech neprofesionálních uměleckých aktivit gestorovaný MK a jeho institucí je někdy resortem školství zpochybnován (zejména jde o přehlídky dětských aktivit), a dokonce považován za konkurenci celostátních přehlídek základních uměleckých škol. Dovolte, abych veřejně prohlásila, že to považuji za nesmysl. Tyto přehlídky se ve srovnání se školskými konají každoročně a jsou zcela otevřené. Pro soubory základních uměleckých škol jsou příležitostí navíc, která jim přináší možnost srovnání a odborné reflexe. Často dokonce soubory ZUŠ mezi účastníky např. celostátní přehlídky skupin scénického tance převažují nebo tvoří polovinu účastníků. Pokud by tato příležitost nebyla, projevilo by se na kvalitě a výsledcích práce rovněž souborů ZUŠ.

Všechny státní dokumenty zabývající se politikou vzdělávání a kultury deklarují spolupráci obou resortů. Přesto v některých konkrétních případech spolupráce chybí. Uvedu konkrétní příklad. V říjnu 2008 byla při Radě EU ustavena expertní pracovní skupina pro součinnost ve vzdělávání, zvláště uměleckém. O výsledcích práce skupiny hovořila na fóru Mgr. B. Novotná. Na počátku v ní ČR zastupovali pracovníci obou resortů. Posléze zbyl jenom resort kultury a některé dokumenty za ČR byly zpracovány pouze s obtížemi, neboť předpokládaly vstup obou resortů. MK tak suplovalo roli, která programově měla být společná.

V. Shrnutí a doporučení

a/ shrnutí

Neformální umělecké vzdělávání, jehož základními znaky jsou volnočasovost, záměrnost a osobní zájem jako klíčová motivace (tyto znaky jej přitom spojují se vzděláváním zájmovým), je prostředkem rozvoje osobnosti, která formuje jeho vztah v umění, naplňuje volný čas a pozitivně ovlivňuje životní způsob. Představuje pro společnost významnou přídanou hodnotu.

Podobně jako umělecké vzdělávání formální rozvíjí schopnost uměleckého osvojování světa, posiluje vnímavost v umění, neboť se jeho prostřednictvím jedinec učí porozumět jazykům jednotlivých druhů umění. Kvalitní umělecké vzdělávání posiluje představivost, originalitu, touhu objevovat.

V ČR je realizováno v souladu s mezinárodními dokumenty (UNESCO, EU) a je součástí základních strategických a koncepčních dokumentů v oblasti vzdělávání i kultury. Ve všech dokumentech je deklarována spolupráce obou resortů. Přes toto pozitivní konstatování existují problémy a otevřené otázky.

Neformální umělecké vzdělávání poskytují především kulturní instituce a zařízení, přičemž u dětí a mládeže je doplňkem k formálnímu a zájmovému vzdělávání realizovaném v resortu školství (zejména je třeba zmínit unikátní síť základního uměleckého školství), u dospělých je pak role resortu kultury v neformálním uměleckém vzdělávání nezastupitelná. V této oblasti působí veřejné instituce, zařízení, nevládní neziskové organizace (především občanská sdružení a obecně prospěšné společnosti) i podnikatelské subjekty. Spolupráce kulturních a školských zařízení je přirozená a uskutečňuje se na mnoha úrovních. Je podporována státem (obě ministerstva) i samosprávou (obce, kraje).

Rozsahem nejvýznamnější formou neformálního uměleckého vzdělávání jsou zájmové umělecké aktivity. V ČR mají ve většině oborů velkou tradici, setkávají se mezi dětmi, mládeží, a stále překvapivě i mezi dospělými s velkým zájmem. Úspěchy na mezinárodních soutěžích a festivalech v zahraničí jsou dokladem vysoké umělecké kvality. Prostředkem jejich rozvoje je unikátní síť tzv. postupových přehlídek ve většině uměleckých oborů. Je otevřená všem souborům i jednotlivcům a přehlídky se s výjimkou výtvarného oboru dětí a mládeže (dospělá varianta neexistuje až na výjimky v několika regionech) konají každoročně. Jsou tedy i rozšířením možností pro rozvoj souborů při základních a základních uměleckých školách. Systém je podporovaný a gestorovaný MK a jeho příspěvkovou organizací. Aktivity jsou rovněž formou informálního uměleckého vzdělávání.

b/ doporučení

- Ustavit meziresortní expertní skupinu pro umělecké vzdělávání (gestorem mohou být např. NIPOS a Národní ústav pro vzdělávání), která se bude zabývat touto oblastí a doporučovat oběma ministerstvům koncepční opatření, připraví rovněž společnou implementaci Soulského programu.
- Obnovit komunikaci mezi oběma ministerstvy a jmenovat pracovníky odpovědné za tuto komunikaci.
- Zřídit na MK pracovní skupinu odpovědnou za umělecké vzdělávání v resortu (např. posílením kompetencí a rozšířením počtu pracovníků některého ze stávajících odborů a oddělení).
- Podpořit tuto oblast rovněž podporou výzkumných a inovativních projektů s využitím zahraničních zkušeností.

Téma

**KVALITA UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ
PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE**

moderátor: Roman Černík

Petr Piřha

UMĚLECKÉ VZDĚLÁVÁNÍ JAKO INTEGROJÍCÍ PRVEK VÝCHOVY A VZNIKU OSOBNOSTI

Český jazyk má hezké a výstižné úsloví: Nedělej z toho vědu. Užívá se ho v situacích, kdy někdo zbytečně komplikuje jednoduchou věc. Setká-
váme se s ním také často v kontextech, kdy se někdo vymlouvá na nesmyslné a zbytečné komplikace, aby nemusel něco jednoduchého udělat, protože se mu prostě nechce nic dělat a jen by o práci mluvil. Nevím, proč mě to úsloví tolikrát napadá při debatách o vzdělávání a výchově dětí na základních školách. Asi proto, že se současné školství zaplétá do stále složitějších byrokratických pavučin, které komplikují a posléze znemožňují práci učitelů, a současná pedagogika se utápí ve stále nesrozumitelnější terminologii, místo aby si kladla jednoduché otázky o dobře přehledném a staletí známém úkolu. Ve svém příspěvku se pokusím ukázat problematiku tohoto fóra v její základní jednoduchosti, tj. upozorním na několik málo základních kamenů, bez kterých jakákoli další rozprava nestojí pevně, nebo se od tématu vůbec odpojuje.

1. Ve škole tvoří vzdělávání a výchova nedělitelný celek a neexistuje žádný předmět, kde by vzdělávání nebylo zároveň výchovou, ani žádná činnost, při níž by výchova nebyla zároveň vzděláváním.
2. V lidském životě neexistuje nic, co by nemělo estetickou a duchovní dimenzi, a žádná činnost, která by neměla svá pravidla.
3. Umělecké činnosti vyžadují jiný druh nadání než činnosti naukové a jsou odlišným

způsobem namáhavé. Jsou dokonce charakterizované jiným způsobem myšlení. Z toho vyplývá, že pro umělecky nadané je umělecké vzdělávání nástupem k životnímu uplatnění, zatímco umělecky nendá-
daným má přinést alespoň základní, ale co možná velké povědomí o umění.

4. Děti chodí do školy, ale žijí ve společnosti, a proto ani jejich výchovu, ani jejich vzdělávání nelze beze zbytku delegovat na školy a omezit na dobu tam strávenou. Úspěch výchovy a vzdělávání je úměrný spolupráci mnoha specializovaných institucí, z nichž nejvýznamnější je rodina, a všech členů společnosti.
5. Kurikulum je ucelený program, scénář, podle kterého jsou žáci (dětí) vedeni k jasně stanovenému cíli. Tím je, že se dítě stane svému věku přiměřeně zralou, zdravě ustavenou osobností s takovým rozsahem znalostí a dovedností, aby se mohlo samostatně zařadit do života společnosti. K tomu je zapotřebí pevné vymezení učiva a dobrých, široce platných osnov. Osnovy umožňují přestupnost z jedné školy do druhé, což je při vzrůstající mobilitě obyvatel žádoucí. Dále plní tu funkci, že učitele vedou ve směru k cíli, což potřebují, aniž by to nějak podvazovalo jejich kreativitu.
6. Osvědčené a praktické dělení kurikula na jednotlivé předměty je pouze technickým prostředkem v tematizaci určitého učiva, které je částí celku učiva. Je třeba dbát na

Prof. PhDr. Petr Piřha, CSc., je český katolický kněz, bohemista a lingvista. Působil jako univerzitní profesor na řadě škol v ČR (MFF UK, PedF UK, MU Brno) i zahraničí (Leiden). Je autorem řady odborných a populárně naučných knih z oblasti výchovy, učení a lingvistiky a je jedním ze zakladatelů české matematické lingvistiky. V letech 1992 – 1994 zastával post ministra školství. Za své dílo obdržel řadu ocenění, mimo jiné New Europe Prize a Komenského medaili UNESCO.

to, aby byla zachována celistvost směřování k vytčenému cíli. Předměty nemohou ležet zcela diskrétně vedle sebe, musí se překrývat a propustovat. Výtvarná výchova má svoje svébytné učivo, ale zároveň má vynikající vazebnost mezipředmětovou. Vždy je možno ilustrovat látku probíranou v literatuře a dějepisu, biologii, zeměpisu atd. S geometrií má výtvarná výchova jasné přesahy v práci s pravidelnými, ale i nepravidelnými plošnými tvary. Při obvyklých podzimních tématech listu a koruny stromu lze navázat na gramatický pojem homonymie, atd.

Důležitou složkou výchovné práce je sociace dětí. Pro vytváření společenství třídy jsou umělecké předměty přínosné dvojím způsobem. Jednak se při nich ukazuje různost nadání a žáci se setkávají s významem různosti ve společnosti. Výtvarně a umělecky nadaní žáci, i když jsou třeba v naukových předmětech slabší, často získávají pro třídu mnohá vítězství v soutěžích. Jejich díla se uplatňují při výzdobě třídy i chodeb atd. Druhým, čím tyto předměty přispívají, je skutečnost, že se v nich dá více než jinde uplatnit skupinová práce. Zcela výjimečné postavení má v tom hudební výchova, ať už zpěv nebo orchestr, protože zkušenost různých hlasů, sola a tutti a vedení jedním dirigentem se promítá do pochopení, co je to role ve spolupráci, co je to podíl na úspěchu či neúspěchu celku atd.

Také z hlediska růstu osobnosti hrají umělecké předměty specifickou roli. Měly ji vždy, ale dnes, kdy stoupá počet psychologicky nevyrovnaných dětí, její význam stoupá. Mám na mysli nejružnější blokády dorozumění a komunikace vůbec. Umělecké předměty jsou častými, někdy i jedinými předměty, při nichž se děti zcela otevřeně vyjadřují o sobě a svém okolí.

Podíváme-li se na přínos těchto předmětů po linii ontogeneze, vidíme ho hned na přechodu od předškolního vzdělávání ke školní docházce. Tyto předměty pomáhají v přechodu od hraní

k práci. Mohli bychom dokonce zvažovat, zda psaní a k velké škodě dětí opomíjený krasopis neleží kdesi na překrytí kreslení, které hravě děti tak milují, a psaní, což je práce. Po celou dobu školní docházky je postup k dovednosti vedení ruky kultivací manuální zručnosti, ale i psychického uvolnění, odstranění napětí či strachu. Do střídání předmětů v rozvrhu je ukryto pro každého žáka, a zvláště žáka s vyhraněným nadáním či nenadáním poučení, že existují málo příjemné, ale i oddychové činnosti a podporuje se tak smysl pro překonávání variability životních situací, vytrvalost a statečnost.

Nejdůležitějším přínosem je však již zmíněná dimenze krásna, schopnost vnímat krásu, hledat ji a vytvářet. Zde čeká v dnešním přehnaném individualismu a relativismu učitele těžký zápas. Jednak musí hájit a měl by obhájit, že jsou objektivní estetická a umělecká kritéria, jednak musí hájit a měl by obhájit osobní názor proti přijetí téměř hysterického vyzdvižení čehokoli pomocí mediální kampaně. Chceme-li vychovat lidi s vlastním názorem, musíme se starat také o to, aby jejich názor byl odůvodněný, věcně správný a nepodléhal ani náladě osobní, ani náladám ve společnosti.

Na závěr uvedu jeden příklad pro ilustraci: v letošním roce uběhlo 800 let od narození sv. Anežky Přemyslovny. Jde o významnou a symbolickou postavu našich dějin, ale znalosti o ní byly minimální až nulové. Podařilo se vyhlásit celostátní výtvarnou soutěž, aby nejen děti, ale i učitelé věděli, o koho jde: na školy byl rozeslán čtivý, dětem přístupný životopis Anežky s jasnou akcentací jejích osobních kvalit. Ve školách iniciovali vstup do soutěže na mnoha místech učitelé dějepisu a češtiny. Po skončení soutěže uspořádala Národní galerie výstavu vítězných prací a byla tak úspěšná, že si její návštěvníci vynutili další vystavení i na jiných místech. Sochařská a kamenická škola v Hořicích se pod dojmem soutěže rozhodla zadat téma Anežky Přemyslovny jako téma klauzurních prací ve 3. a 4. ročníku. Kvalita

výkonu žáků se oproti jiným létům dramaticky zvýšila. Jediným vysvětlením je zatížení obtížným tématem a probuzení zájmu o postavu Anežky. Řadu návrhů bylo možné realizovat a v tuto chvíli stojí již na šesti místech Anežčina socha, jedna na nádvoří Senátu PČR. Odhalení soch vyvolalo silný ohlas a odvíjejí se od nich zajímavé kulturní iniciativy; v době absence pozitivních vzorů díky tomu všemu vstupuje postava, dílo a odkaz Anežky do širšího povědomí. Na výtvarnou soutěž navazují semináře historiků, spontánně vznikla literární soutěž a další. Myslím, že úspěšnost a širší ohlasu byla dána jednak postavou svaté Anežky, ale také komplexně pojatým záměrem soutěže. To totiž usnadnilo a v řadě případů umožnilo širokou podporu a spolupráci škol s dalšími kulturními

institucemi. Pozoruhodná přitom byla skvělá spolupráce institucí státních a církevních.

Mluví o tom proto, že jsem si ověřil svou starou thesei, že přes výtvarnou výchovu je možné zaujmout děti, přes děti oslovit rodiče a prarodiče, přes ně působit na celek společnosti. Správně zvolené a vhodně uchopené téma, na kterém se lidé shodnou, může sehrát velmi pozitivní roli v dnešní společnosti, která, ať je jakkoli pokleslá, konzumní či chaotická, také hledá.

Po zkušenosti s oslavou výročí Anežky Přemyslovny je chystána ještě pečlivěji oslava výročí slovanské misie na Velkou Moravu, což vůbec není redukovatelné na záležitost náboženskou. Jde také o počátek knižní kultury naší a zároveň slovanské. Zde bychom rádi, kdyby naše výtvarně-dějepisně-literární soutěže překročily území ČR a dostaly nadnárodní charakter.

Téma

**KVALITA UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ
PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE**

HUDEBNÍ VÝCHOVA

moderátor: Roman Černík

Jiří Holubec, Jan Prchal

UMĚLECKÉ VZDĚLÁVÁNÍ V PODMÍNKÁCH ŠKOLNÍ HUDEBNÍ VÝCHOVY

Jsmo velice rádi, že můžeme na fóru vystoupit jako zástupci Společnosti pro hudební výchovu (SHV), organizace založené v roce 1934, která se dlouhodobě zabývá hudební výchovou a uměleckým vzděláváním v nejširší rovině. Obzvláště potěšující je, že Společnost pro hudební výchovu se stala jedním z participujících subjektů tohoto setkání.

V ruce máme program koncertu vítězů ústředního kola soutěže ZUŠ v oboru Hra na smyčcové nástroje, které proběhlo v květnu v Liberci. I když na soutěže ZUŠ mám shodný názor jako ten, který zazněl v úvodním referátu¹, musím konstatovat, že výkony, které jsem měl možnost po dobu celého tří denního maratonu sledovat, byly vynikající, a ty na koncertu vítězů – dech beroucí. I přestože vím, že se jedná jen o tu pověstnou „špičku ledovce“, dovoluji si tvrdit, že umělecké školství u nás žádnou krizi neprochází

– naopak se domnívám, že dlouhodobě vykazují velmi dobré výsledky.

V současnosti dokončují ZUŠ práci na svých školních vzdělávacích programech v rámci reformy. Je to jistě velká výzva a zároveň šance. Je třeba dát školám čas – výsledky budou k dispozici během několika let. Jakýkoli zásah do systému základního uměleckého vzdělávání bych proto považoval za kontraproduktivní a škodlivý. Tím ovšem nechci říci, že je u nás v této oblasti vše v pořádku: ze Soulského programu mi vyplynul jakýsi akcent či apel na co nejširší dostupnost uměleckého vzdělávání, tedy jakýsi demokrati-zační faktor. Jestliže zde Mgr. Kolafa uvedl, že v základních uměleckých školách se vzdělává 7,5% mladé populace, je z toho patrné, že základní umělecké vzdělávání tento apel na co nejširší dostupnost zajistit nemůže. Umělecké vzdělávání obecně vždy bylo, je a nepochybně

Prof. PaedDr. Jiří Holubec Ph.D. působí na PdF UJEP v Ústí nad Labem, kterou v minulosti sám absolvoval. Kromě katedry hudební výchovy PdF UJEP učil také na Konzervatoři v Teplicích (1990 – 2006). Doktorské studium absolvoval na pražské HAMU. Věnuje se soustavně dirigentské a sbormistrovské činnosti (Smíšený pěvecký sbor Pedagogické fakulty, Děčínský pěvecký sbor, je také spoluzakladatelem univerzitního pěveckého sboru Chorea academica). Má bohaté zahraniční zkušenosti (Německo, USA). V roce 2004 vydal rozsáhlou monografii Česká hudební teorie 20. století. V roce 2003 se stal ředitelem Mezinárodního sympozia o sborovém zpěvu Cantus choralis, podílí se na přípravě Mezinárodního sympozia Cantus choralis Slovaca (Slovensko). Společně s dr. Janem Prchalem se věnuje organizaci a lektorské činnosti na Letní škole hudební výchovy v Liberci, je rovněž zakládajícím lektorem Letního hudebního tábora ve Lhotsku. V oblasti hudební výchovy je propagátorem moderních trendů založených zejména na praktických hudebních činnostech. Je autorem mnoha úprav vokálních i instrumentálních skladeb, vytvořených nejen pro umělecké, ale zejména pro pedagogické účely.

PaedDr. Jan Prchal je předsedou Společnosti pro hudební výchovu (SHV) a hlavním organizátorem Letní školy hudební výchovy. Jako pedagog vyučoval během své praxe téměř na všech typech škol: ZŠ, SŠ, ZUŠ, VŠ – PdF TU Liberec a v současnosti na PdF UJEP Ústí n. L. Dlouhodobě pracuje jako lektor, spolupracuje s VÚP, MŠMT (též jako recenzent učebnic) a byl členem mezíresortní komise MŠMT a MK (za Český hudební fond). Je autorem řady metodických pomůcek a tří učebnic pro HV (vše s doložkou MŠMT). Dlouhodobě se zabývá činnostním pojetím hudební výchovy.

i bude záležitostí poněkud výlučnou, která nebyla a není dostupná všem. Je zřejmé, že v loňském roce navštěvovalo ZUŠ v rámci České republiky 234 565 žáků a studentů. V referátu PaedDr. Tiché zaznělo, že na základních školách se povinně vzdělává 789 426 žáků. Zcela jasně mi tedy vyplývá, že ideální platformou pro realizaci myšlenek a cílů Soulského programu jsou základní školy, které ze zákona absolvuje 100% populace. Umělecké předměty (především hudební a výtvarná výchova) jsou součástí učebních plánů ve všech ročnících. Je evidentní, že se současným pojetím předmětu hudební výchova to možné není a je nutno nově definovat cíle předmětu jako takového. Nové přístupy k výuce a rozvíjení kreativity existují, a dokonce se formou projektů realizují (Slyšet jinak, Letní škola hudební výchovy...). Je otázkou, jak na tyto potřeby reagují instituce, které pedagogii připravují – katedry hudební výchovy pedagogických fakult.

Za jeden ze základních problémů uměleckého vzdělávání považujeme zkvalitnění přípravy budoucích pedagogů HV na pedagogických fakultách – tak, že jejich příprava v praktických disciplínách (nástroj, sbor, dirigování sboru apod.) bude chápána jako příprava umělecká, a tedy i patřičně finančně podporována (zvýšení koeficientu). Příprava učitelů HV na pedagogických fakultách v oblasti praktické (nástroj, zpěv, sborová a orchestrální praxe a její výstupy ve sborech, orchestrech atd.) není chápána jako

příprava „umělecká“, tedy v oblasti umění, ale jako záležitost čistě pedagogická, metodická, tedy běžná výuka, kterou lze realizovat i hromadně. Přestože mnozí učitelé HV dělají s dětmi skutečné umění a mají výborné výsledky, není hudební výchova (tedy umělecká výchova) považována za předmět umělecký, jinak by musela být financována jiným způsobem (konzervatořím a dokonce i některým ZUŠ mohou pedagogické fakulty jen závidět).

Dalším problémem je skutečnost, že v rámci probíhající reformy se vytvořil prostor, který umožňuje, aby hudební výchova nebyla vyučována ve všech ročnících základního vzdělávání (jedná se především o osmý a devátý ročník). Na řadě škol k tomu již dochází a SHV proti tomuto trendu velice rezolutně vystupuje. Je třeba trvat na tom, aby předmět, jehož obsahem je hudba, ať se pak již jmenuje jakkoliv, byl přítomen po celé základní vzdělávání v osnovách. Udržet až do 9. ročníku hudební výchovu, která rozvíjí téměř jako jediný předmět i cit, je nutné nejen proto, že se s ničím takovým již nemusí mladý člověk v životě setkat, ale také kvůli návaznosti na další teoretické, a především praktické vzdělávání, které probíhá na gymnáziích (čtyřletých) či konzervatořích. Hudba, cit a estetická výchova nesmí, zvláště v dnešní době, do určitého věku chybět.

Závěrem chci připomenout skutečnost, že se budoucí učitelé HV nerekutují pouze z oněch 7,5% žáků ZUŠ, nebo ještě menšího procenta žáků konzervatoří. Naopak: často jsou přivedeni a připraveni k přijímacím zkouškám na PF svými učiteli ze ZŠ a SŠ i díky tomu, že hráli pod jejich vedením léta v kapele nebo zpívali ve sborech.

Poznámky:

¹ Úvodní referát – Prof. MgA. Ing. Ivo Medek, Ph.D.

Vít Zouhar, Ivo Medek

SLYŠET JINAK: KOMPONOVÁNÍ PRO KAŽDÉHO

„Komponovat mohou všichni.“¹ David Graham

Na počátku programu Slyšet jinak byla úvaha, proč žáci v hudební výchově nemají příležitost být podobně tvořiví jako ve výtvarné výchově, proč dětská skladba nemůže být vnímána a posuzována rodinou i školou obdobně jako dětská kresba a proč je zvědavost a tvořivost v této oblasti často podceňována, aby byla ukončena rázným: „Buď zticha!“ Vždyť ve výtvarné výchově také není hlavním tématem nápodoba historických technik, měřítkem pro dětskou kresbu není vyzrálá tvorba respektovaných výtvarníků minulosti a od těch, co si rádi a často kreslí, se neočekává, že se stanou vizuálními umělci. Tak proč by obdobné principy neměly být podstatné v hudební výchově? Na základě těchto úvah vznikl v roce 2001 na Univerzitě Palackého v Olomouci a Janáčkově akademii múzických umění v Brně program zaměřený na rozvíjení tvořivosti v hudební výchově a komponování ve třídách. Nazvali jsme jej Slyšet jinak, nikoli proto, že by poslechové aktivity byly v programu hlavními, nýbrž abychom zdůraznili jiný způsob vnímání hudby a zvuků právě díky aktivnímu vytváření a interpretování hudby. Východiskem byly obdobně zaměřené projekty v Rakousku (Klangnetze), Německu a Velké Británii (Response)².

Změny v hudební výchově

S proměnou chápání role žáka ve výuce dochází v průběhu 60. let k postupným změnám pojetí

hudební výchovy na všeobecně vzdělávacích školách v Evropě a Severní Americe³. Na rozdíl od dřívější triády zpěv-nauka-poslech s důrazem na instruktáž, na teoretické a didaktizující informace, nové pojetí hudební výchovy klade důraz na prožívání a na vyrovnaný poměr aktivních složek ve výukovém procesu. Novým požadavkem je rovnoměrné zastoupení všech činností při výuce hudební výchovy, aktivit produkčních, reprodukcí a recepčních. Komponování ve třídách se v první polovině 60. let objevuje jako nové téma konferencí ISME⁴, a v této souvislosti už v roce 1966 Libor Melkus požadoval spolupráci hudebních pedagogů se skladateli, aby bylo možné řešit tyto otázky⁵.

Někteří britští pedagogové a skladatelé (Payntner, Aston, Swanwick, McNicol ad.) od počátku 70. let využívají prostředky experimentální hudby v hudební výchově (Music) na všeobecně vzdělávacích školách. Jednak v rozvoji produkčních aktivit, jednak jako prostředek poslechových a poznávacích aktivit. Skrze preference kompozičních činností je zdůrazněn prakticky orientovaný charakter vyučování ve smyslu Deweyovy zásady learning by doing. Díky těmto iniciativám proniká v 90. letech komponování na všechny stupně všeobecného vzdělání ve Velké Británii a do zdejšího Národního kurikula pro hudbu (National Curriculum for Music)⁶. Důsledek těchto změn lze sledovat na proměně modelu hudební výchovy.

Doc. Mga, Mgr. Vít Zouhar, Ph.D. přednáší na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, od roku 2010 je prorektorem univerzity. Hudební vzdělání získal v mládí od svých rodičů, skladbu vystudoval na JAMU v Brně u Miloslava Ištvana a na Hochschule für Musik u. darstellende Kunst Graz u Younghy Pagh-Paan a Hermanna Markuse Preßla. Muzikologii absolvoval na Masarykově univerzitě v Brně. Je autorem několika oper a řady orchestrálních, komorních a elektroakustických skladeb, které vznikly na objednávku předních souborů a festivalů. Je držitelem Ceny Alfreda Radoka za rok 2009, ceny veřejnost NUBERG 2010 a řady dalších skladatelských cen a ocenění (Musica Nova, Generace, OSA, ČHF ad.). Podílí se na přípravách kritického kompletního vydání děl Bohuslava Martinů. V roce 2001 Zouhar inicioval vznik programu „Slyšet jinak“.

Východiska

Výraz komponování je od 16. století chápán ve smyslu latinského slovesa *componere* primárně jako specializovaná hudební aktivita, resp. tvůrčí proces, jehož cílem a výsledkem je vznik kompozice (*compositio*). V historickém prostoru západní hudební kultury je tato aktivita svázána až do 20. století s notací. Pod vlivem Johna Cagea se po roce 1949 tento specializovaný význam však rozšiřuje na veškeré řízené i náhodné operace s hudebním materiálem a také na operace se zvukem a tichem, který se hudebním materiálem stává⁷. Tím se výraz „komponování“ rozšiřuje až k prostému spojování základních elementů v celek, a to v původním smyslu latinského významu *componere*, tedy seskládání. Tato změna, v níž notace a kompoziční techniky ztrácí centrální postavení, každý předmět se může stát hudebním nástrojem a kompoziční procesy mohou i nemusí být organizované, umožnila, aby se kompoziční činnost žáků mohla stát součástí výuky na všeobecně vzdělávacích školách. V důsledku toho skladatelé a pedagogové od 60. let minulého století vytvářejí metodické a didaktické postupy při využívání technik a principů experimentální hudby při komponování ve třídách⁸. A teoretikové tuto situaci reflektují a promítají do nové podoby hudební výchovy⁹. Na tuto situaci navazuje program *Slyšet jinak*.

Slyšet jinak

Hudební výchova bez bariér je jedním z klíčových východisek programu *Slyšet jinak*. Každý žák dostává šanci rozvíjet své vlohy a dovednosti bez ohledu na dosavadní hudební a sociokulturní zkušenosti. Každý zvuk a každý projev je chápán jako hudební, každý předmět jako hudební nástroj, spontánní interakce mezi zvuky jako improvizace a grafické nebo pokynové fixování zvuků a jejich následné reprodukování jako hudební kompozice. Klíčový je přitom princip 3 K: kreativita, komunikace a koncentrace. Hudební (zvuková) tvořivost je prostředkem v interkulturní komunikaci, a proto není svázána tradičními estetickými vzorci¹⁰. Improvizační a kompoziční

principy soudobé hudby jsou zde nástrojem, nikoli cílem a estetická východiska nadstavbou, neboť primární důraz je kladen na zážitek z tvorby a práce se zvukem. Komponování ve třídách (*team composing*, *composing in the classroom*) je vedeno tak, aby žáci sami využívali a uvědomovali si své schopnosti v individuálních i skupinových činnostech prostřednictvím her, vlastních exploračních, improvizčních a kompozičních aktivit. Děje se to bez požadavku předem osvojených poznatků, dovedností a vědomostí. Znalost notace nebo kompozičních technik proto není nezbytná, neboť žáci své skladby formují na základě zvukových her, příběhů a zážitků. Skladbu fixují s využitím grafických symbolů, slovních pokynů či hudebních objektů. A podobně postupují také při poznávání hudebních děl. Cílem takto pojaté výuky je podněcovat tvořivé myšlení žáků a posilovat jejich kompetence skrze zážitek a prožitek z kreativního procesu. O co méně klade nároky na vstupní znalosti žáků, o to však více požaduje kompetenci učitele v oblastech výukových i kompozičních metod¹¹. Také proto učitele ve třídách doplňuje hudebník a v týmu *Slyšet jinak* jsou jak pedagogové, tak skladatelé a interpreti, kteří ve výuce střídají své role.

Program je zaměřen dvěma směry: na rozvoj tvořivosti a na zpřístupňování existujících děl. V obou případech žáci vytvářejí své vlastní skladby, nástroje a grafické partitury. V případě zpřístupňování existujících děl žáci postupují tak, že řeší podobné úkoly jako autoři referenčních skladeb, avšak na úrovni svých vlastních schopností a dovedností¹². Poznávané skladby žáci vyslechnou, až když dokončí a zahrají své vlastní kompozice.

Program *Slyšet jinak* je realizován jako projektová aktivita rozšiřující nabídku hudební výchovy na základních a středních školách a paralelně doplňující edukační aktivity uměleckých institucí. Tým pedagogů a skladatelů z Univerzity Palackého a JAMU spolupracuje s řadou základních a středních škol a od roku 2007 také s Kompoziční dílnou pro nejmladší skladatele v Hradci nad

Moraváci a Kompoziční dílnou v Trstěnicích. Dále se členové týmu podílejí na projektu Národního divadla v Brně Nebojte se divadla (od r. 2009), spolupracovali s festivaly Expozice nové hudby Brno (2005), Ad libitum Warszawa (2006) ad. V uplynulých letech se projektů Slyšet jinak zúčastnilo více než 1600 žáků a studentů na všech typech škol v Olomouci, Brně, Praze, Varšavě a na řadě dalších míst. Intenzivní kurzy absolvovalo více než 200 pedagogů z různých typů škol. A každý z nich vytvořil nějakou skladbu, každý z nich komponoval.

Tento text vznikl v rámci projektu GAČR č. 408/09/0121.

Program je společně realizován na Univerzitě Palackého v Olomouci a na Janáčkově akademii múzických umění v Brně.

Poznámky:

¹ GRAHAM, David. Komponieren können alle. Positionen, Mai 1999, č. 39, s. 38.

² Viz např.: SCHNEIDER, Hans – BÖSZE, Cordula – STANGL, Burkhard (ed.): Klangnetze. Ein Versuch, die Wirklichkeit mit den Ohren zu erfinden. Saarbrücken, 2000.

³ ZOUHAR, Vít: Komponování ve třídách. Poznámky v prvním americkém a britském projektům. In: Inovace v hudební pedagogice a výchově v počtě Lea Kestenberga (1882-1962) Sborník z mezinárodní muzikologické konference konané 29. listopadu-1. prosince 2007 v Uměleckém centru Univerzity Palackého v Olomouci. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 186-190.

⁴ SYNEK, Jaromír: Komponování ve třídách. Reflexe projektů zaměřených na komponování dětí v české hudební publicistice od 50. let 20. století, Opus musicum, 2011, č. 3, s. 48-49.

⁵ „Domnívám se, že i u nás by měly pedagogické fakulty z vlastní iniciativy usilovat o navázání velmi těsného kontaktu s mladými skladateli a zajímat se o na hudebně výchovných problémech, i když je nesporné, že i sami skladatelé si musí být plně

vědomi své odpovědnosti a svého podílu na hudebním rozvoji mládeže. Vždyť je v jejich vlastním zájmu získat pro svou tvorbu co nejvíce zanícených mladých posluchačů.“ Libor Melkus: Problematika hudební výchovy na všeobecně vzdělávacích školách a příprava hudebních pedagogů. In: Václav Holzknecht a Vladimír Poš (eds.): Člověk potřebuje hudbu. Praha: Panton, 1969, s. 75-76.

⁶ Viz The National Curriculum online. Dostupné z <<http://www.nc.uk.net>>. Srovnej např.: ODAM, George: Teaching composing in secondary schools. The creative dream. In: SPURCE, Gary (ed.): Aspects of teaching secondary music. Perspectives on practice. London: RoutledgeFalmer, 2002, s. 121-139.

⁷ „The material of music is sound and silence. Integrating these is composing.“ John Cage v textu Forerunners of Modern Music. CAGE, John. Forerunners of modern music [1949]. In CAGE, John. Silence. Middletown: Wesleyan University Press, 1973; ²1979, s. 62.

⁸ Mezi prvními byli Raymond Murray Schaefer (The composer in the classroom, 1965), George Self (New Sounds in Class, 1967) a John Paynter s Peterem Astonem (Sound and Silence: Classroom projects in creative music, 1970).

⁹ Martin Skilbeck v kontextu kreativních trendů v hudební výchově v textu Ideologies and Values (1976) definoval tři hlavní ideologie v hudební výchově (classical humanism, progressivism and reconstructionism). Keith Swanwick a June Tillmann ve studii The sequence of musical development: a study of children's composition (British Journal of Music Education, 1986, 3 (3), s. 331) vytvořili model hudebního vývoje, který reaguje na komponování jako na novou situaci v hudební výchově. Tento model je dále využíván při formulování didaktických zásad pro komponování s dětmi ve třídách (např. Jannet Mills, Michele Kashub ad.).

¹⁰ Text navazuje na ZOUHAR, Vít: Slyšet jinak:

Každý může být skladatelem. In: Zouhar, Vít; Medek, Ivo; Synek Jaromír (eds.): *Slyšet jinak, 03: tvořivost a improvizace v hudební výchově na zvláštních školách*. Brno: JAMU, 2004, s. 11-23.

- ¹¹ Proto zdůrazňuje Michele Kaschube: „Any competent music educator can guide novice composers, but ultimately composition should be taught by teachers who enthusiastically pursue composition themselves. Teachers can take it upon themselves to learn the skills of composition through additional classes, summer workshops

or private study with a composer. It is likely that more opportunities to study composing and how to teach composition to young people will become available as more schools implement composition programs.” KASCHUBE, Michele: *Minds on music. Composition for dative and critical thinging*. Rowman & Littlefield Education, 2009, s. 375.

- ¹² Viz ZOUHAR, Vít: *Slyšet jinak. Komponování jako výuková metoda i nástroj v poznávání hudebních skladeb*. In: *Aeduca 2006*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007, s.1-5.

Lukáš Holec

MEDVÍĎATA – UMĚLECKÁ VÝCHOVA V PŘÍKLADU DĚTSKÉHO TĚLESA

Český Krumlov je menší město s asi 14 000 obyvateli ležící 22 km jihozápadně od Českých Budějovic, které bylo r. 1992 zapsáno do Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO.

Je zde 5 základních škol, 3 střední školy a ZUŠ Kostelní, která navazuje v uměleckém vzdělávání na dlouholetou tradici městského hudebního ústavu založeného r. 1780.

Při ZUŠ pracuje od roku 1995 českokrumlovský dětský sbor (ČDS), který nyní čítá více než 260 členů ve věku 4 až 18 let. Se svými 5 odděleními (Díblíci, Lentilky, Brumlíci, Medvíďata a Krumbrumchór) má za sebou více než 430 veřejných vystoupení a v rámci jeho působení jím prošlo již přes 670 dívek a 240 chlapců. Dnes má i mužské zpěváky, a tak jeho repertoár zahrnuje širokou škálu umělých i lidových písní od doby renesance až po současnost.

Na svém kontě má řadu úspěchů z festivalů a soutěží doma i v zahraničí. Školní sborová výuka v ZUŠ Č. Krumlov zahrnuje dle učebních plánů (podobně jako u řady dalších stejně početných výběrových sborů) hudebně pěveckou přípravu, hlasovou a intonační výchovu, hudební nauku a dějiny, vlastní ansámblovou praxi a početné veřejné koncertní aktivity. Rádi také formou různých jevištních projektů spolupracujeme s dramatickým, výtvarným i tanečním oborem naší základní umělecké školy.

Součástí dobrého fungování našeho dětského sboru je však také řada činností, se kterými škola zřizovaná státem může pomoci jen minimálně. K nim patří: víkendová a prázdninová soustředění, výměnné zájezdy v rámci ČR, účast na domácích i zahraničních festivalech a soutěžích, pořádání přehlídek a sborových setkání, vydavatelská činnost (letáky, brožury, sborníky not, CD).

To vše podporuje nejen sociální a mravní růst mladých lidí s touhou poznávat, obdivovat a tvořit, ale také jejich umělecké prožívání, vzdělávání a výchovu.

Proto máme od r. 2006 občanské sdružení (Sdružení rodičů a přátel ČDS), které pomáhá s organizací a zároveň finančně zajišťuje náklady těchto aktivit (prostřednictvím členských příspěvků, grantů, dotací a sponzorských darů přispívá zejména na dopravné, pojištění, nájemné za sály ke koncertům, odměny pro účinkující i soutěžící, ubytování a stravování na soustředěních, materiální náklady, tisky a propagace, foto a videozáznamy, dohody o provedení práce spolupracovníků...).

Vzájemné propojení školních a mimoškolních (volnočasových) aktivit našeho dětského sboru dokumentuje nezbytnou nutnost podpory a spolupráce MŠMT i MK.

Mgr. Lukáš Holec je pedagog ZUŠ Český Krumlov, kde od r. 2005 působí jako sbormistr českokrumlovského dětského sboru, ve kterém nyní zpívá ve 4 odděleních více než 200 dětí od 4 do 18 let. Absolvoval LŠU v Prachaticích (housle, kytara) a gymnázium. V roce 1992 ukončil studium na Pedagogické fakultě v Českých Budějovicích (český jazyk – hudební výchova). Vyučoval hudební výchovu na Gymnáziu v Krumlově a předmět Úvod do dějin hudby v rámci oboru kulturní historie při Historickém ústavu Jihočeské univerzity v Budějovicích. Mezi lety 1997 a 2007 byl ředitelem kůru u sv. Víta v Českém Krumlově a vedl zde chrámový sbor. Od roku 2006 je členem odborné rady pro dětský sborový zpěv při NIPOS-ARTAMA Praha.

Téma

**KVALITA UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ
PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE**

DRAMATICKÁ VÝCHOVA, DIVADLO

moderátor: Roman Černík

Jaroslav Provazník DRAMATICKÁ VÝCHOVA A ŠKOLA

Několik poznámek v současné situaci dramatické výchovy – co může nabídnout dnešní škola a co je k tomu potřeba

Od chvíle, kdy dramatické aktivity vstoupily na počátku 90. let znovu do českých základních a středních škol po více než dvouseťleté pauze (počítáno od 60. let 18. století, kdy Marie Terezie vydala zákaz veřejného předvádění řádových školských představení a brzo nato zakázala i nevěřejné školní produkce), uplynula už dvě desetiletí. Za tu dobu prokázala dramatická výchova svou životnost jako samostatný obor, který má nezastupitelné místo ve vzdělávání, od mateřských škol přes základní školy až po školy střední. Dnes už dramatická výchova disponuje nezanedbatelným množstvím kvalitních a probraných pedagogů, bohatou literaturou včetně odborného periodika (Tvořivá dramatika, ISSN 1211-8001), systematickými vzdělávacími akcemi pro učitele z praxe, má specializovanou vysokoškolskou pracoviště na obou uměleckých školách (katedra výchovné dramatiky na Divadelní fakultě AMU v Praze a ateliér Divadlo a výchova na Divadelní fakultě JAMU v Brně) a lze ji studovat jako specializaci na některých pedagogických fakultách. Dramatická výchova tedy už není jen volnočasovou, mimoškolní aktivitou, odkázanou na nepoučené nadšence, ale stala se součástí kurikula. Vedle literárně-dramatických oborů základních uměleckých škol, kde existuje už od počátku 60. let, vstoupila počátkem 90. let do základních škol nejprve v podobě volitelné literárně-dramatické výchovy na ZŠ, poté jako

samostatný předmět v Obecné/Občanské škole a dnes je jedním ze tří oborů vzdělávací oblasti Umění a kultura v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (byť zatím se statutem předmětu doplňujícího); kromě toho se objevuje také v aplikované podobě – její metody a techniky jsou s úspěchem využívány v některých předmětech, zejména na prvním stupni ZŠ. Navíc dramatická výchova proniká v posledních letech rovněž do muzeí a galerií – některé její metody a techniky jsou s úspěchem využívány v galerijních a muzejních edukačních, resp. animačních programech. Zatímco do 80. let se u nás dramatická výchova coby mimoškolní činnost rozvíjela především v podobě divadla hraného dětmi a dětského přednesu, v současné době se plnohodnotně rozvíjejí obě její větve – jak divadlo s dětmi a mládeží a přednes, tak interní dramatická výchova. Pozvolna a ztuhla, ale přeci jen se už také mění obecné povědomí o tom, co dramatická výchova je a není, pomalu už mizí scestné ztotožňování dramatické výchovy s besídkami či secvičováním scének a her imitujících ochotnické dospělé divadlo.

Jenže navzdory tomu, že dramatická výchova přestává být vnímána jako kuriózum, jako cosi, co ve „vážné“ škole nemá co dělat, naráží stále na bariéry predsudků a stereotypů.

Doc. Jaroslav Provazník je pedagog katedry výchovné dramatiky DAMU a externí pedagog dramatické výchovy na katedře primární pedagogiky PedF UK. Vystudoval franštinu a češtinu na FF UK. V roce 1990 založil odborný časopis *Tvořivá dramatika* a je jeho šéfredaktorem. Od roku 1989 pracoval v ÚKVČ (později NIPOS-ARTAMA) jako odborný pracovník pro dramatickou výchovu, dětské divadlo, dětský přednes a amatérské loutkářství. Vedle toho pracoval od konce 70. let s dětskými divadelními a loutkářskými soubory včetně kroužků dětí s lehkou mozkovou dysfunkcí. V letech 1998 – 2011 vedoucí katedry výchovné dramatiky DAMU. Podílel se na tvorbě osnov dramatické výchovy pro projekt *Obecná škola a Občanská škola* a kapitol o dramatické výchově v rámcových vzdělávacích programech pro základní a gymnaziální vzdělávání. Zabývá se koncipováním a vedením vzdělávacích kurzů dramatické výchovy, je členem porot a lektorských sborů celostátních a dalších přehlídek. V roce 1990 spoluzakládal Sdružení pro tvořivou dramaturgii, jehož je v současnosti předsedou.

Nedávno jsem oponoval jednu disertační práci, která se mj. zabývala také tím, jak funguje dramatická výchova v Libereckém kraji. Součástí výzkumu byly mj. dotazníky pro ředitele základních škol. Jejich součástí byla otázka, jak plánují realizovat dramatickou výchovu v nejbližším časovém horizontu. Výsledky této části výzkumu byly víc než výmluvné: začlenění dramatické výchovy jako samostatného povinného předmětu do výuky v horizontu jednoho roku až dvou let plánuje minimum ředitelů základních škol v Libereckém kraji. Větší zastoupení má mít v jejich školách dramatická výchova jako volitelný předmět (8,6%), středních hodnot dosahuje začlenění metod dramatické výchovy, které jsou nebo mají být využívány v různých předmětech, průřezových tématech nebo v projektovém vyučování (40–60%). A reakce ředitelů na samostatnou dramatickou výchovu (tedy nikoliv jen na jednotlivé dramatické metody aplikované v různých předmětech) je příznačná: třetina ředitelů projevila zájem o realizaci dramatické výchovy pouze formou dramatického kroužku v rámci školní družiny nebo jako mimoškolní aktivity, což svědčí o přetrvávajícím odsouvání dramatické výchovy (ale mnohdy i jiných esteticko-výchovných předmětů) na vedlejší kolej – jen do zájmové oblasti, jako by šlo o cosi zbytného, jako by šlo pouze o rekreaci či zábavu, která do „vážného“ výchovného a vyučovacího procesu nepatří.

Nejde mi o nekritické prosazování dramatické výchovy na úkor jiných předmětů, jde mi o podstatu věci, o smysl a podobu vzdělávání v našich školách.

Mám za to, že je třeba vzít konečně na vědomí, že umění nemůže být ve výchově a vzdělávání jen cosi okrajového a zbytného, protože je to nepominutelný prostředek poznávání světa, poznávání kvalitativně jiného, než které zprostředkovávají jiné obory, ale stejně důležitého. Mimochodem, jednu ze základních knih o dramatické výchově, která se věnuje práci nejvýznamnější a nejvlivnější osobnosti tohoto oboru Dorothy Heathcoteové, pojmenovala její

spoluautorka Betty Jane Wagnerová výstižně: *Drama as a learning medium*, tedy Drama jako prostředek učení.

Proč je důležité, aby se s dramatickou výchovou setkávaly všechny děti, nejen ty, které navštěvují základní umělecké školy nebo zájmové kroužky ve volném čase?

S dramatickým uměním v různých podobách a s dramatickými a divadelními prvky a principy se všichni odmalička dnes a denně setkáváme; zdaleka ne jen tehdy, když se vypravíme do divadla nebo do kina. Dramatičnost a scéničnost nás obklopuje od rána do večera, protože televize, video a počítače jsou už samozřejmou součástí našeho světa, do něhož patří mj. i reklamy. Ačkoliv to všechno se na děti valí od narození, mají ve škole pramalou příležitost se v té záplavě dramatičnosti a scéničnosti orientovat, učit se ji vnímat. A také bránit se nevkusy a zjevné i skryté manipulaci, která – například právě v reklamě nebo v počítačových hrách – cíleně maže hranici mezi realitou a fikcí. Dramatická umění a podstatu dramatičnosti a scéničnosti je ovšem stěží možné poznávat jen faktograficky (podle vzoru: „Shakespeare se narodil, zemřel, napsal...“). Stejně důležité je pronikat k jádru věci, poznávat to, co je podstatou divadla a dramatu, a to, jaké zákonitosti v nich fungují. To je však možné pouze prostřednictvím praktických činností, tedy takovými cestami, s nimiž se pracuje v dramatické výchově. Díky nim se žáci učí o divadle, o světě a o sobě především přímým prožitkem a vlastní zkušeností, a to v mimetické, rolové hře – tím, že svým jednáním vytvářejí fiktivní postavy a situace. Platí tu dvojnásob deweyovské „learning by doing“. V esteticko-výchovné oblasti to není nic překvapivého: analogicky vyučují svým předmětům tvořiví pedagogové výtvarné nebo hudební výchovy, protože ani tady se žáci neučí jen fakta o malířích, skladatelích, historii..., ale klíčové jsou tu praktické činnosti, při nichž mohou žáci zakusit zážitek vlastní tvorby, aby se prakticky dotkli podstaty, principů, zákonitostí, daného umění, a tím se přirozeně také kultivovali.

Specifikou dramatické výchovy – která je na jedné straně její výhodou, ale na druhé straně z ní vyplývá i její náročnost – je to, že jako jediný z estetickovýchovných oborů pracuje s celou osobností člověka, s osobností jako psychosomatickou jednotkou a se vztahy, které k ní patří a do nichž vstupuje. V dramatické výchově je tedy příležitost učit se jak o divadle, tak o světě a společnosti, protože učí žáky dívat se na věci z různých úhlů pohledu, rozvíjí schopnost reflektovat vlastní i cizí chování a jednání, stejně jako domýšlet z toho plynoucí důsledky – a to vše skrze mimetickou hru, tedy v bezpečí fikce.

S tím souvisí další výhoda dramatické výchovy: více než v jiných estetickovýchovných oborech tu je díky fikci, která vzniká „teď a tady“, příležitost učit se, jak důležitá jsou pravidla nejen pro hru, ale i pro život, a také učit se rozeznávat hranici mezi fikcí a realitou.

Jestliže jsem zatím hovořil především o dramatické výchově jako součásti výuky v základním a středním školství, neznamená to, že pomímám význam mimoškolních, zájmových aktivit. Naopak, ideální je, když děti, které na základě školní dramatické výchovy získají hlubší zájem o tento obor, mohou navštěvovat zájmový divadelní nebo dramatický kroužek nebo se ve svém volném čase věnovat přednesu. Existují školy, kde je činnost mimoškolních dramatických nebo divadelních kroužků podporována (včetně účasti na přehlídkách a dílnách) a kde je vnímána jako důležitá součást života školy a vítané rozšíření školního vzdělávacího programu. Není to však bohužel pravidlem. Je proto s podivem, že Ministerstvo školství je vyhlášovatelem pouze přehlídek LDO ZUŠ (a to ještě ne každý rok), zatímco u hlavní akce oboru, celostátní přehlídky dětského divadla a přednesu Dětská scéna, programově otevřené všem dětským dramatickým souborům a třídám, je pouze spoluvyhlášovatelem, protože ji má v oficiálním Vyhlášení soutěží a přehlídek, kterým se ředitelé škol řídí, zařazenou pouze mezi akcemi typu B, jako by se resortu školství týkala jen zčásti. (Ostatně několikrát, v různých „historických“ obdobích jsem si

už vyslechl názory od pracovníků MŠMT, že když se děti a učitelé věnují zájmové činnosti, resortu školství se to netýká, protože je to už věc resortu kultury....) Zařazení Dětské scény jako hlavní akce v oboru dramatické výchovy do kategorie B není zdaleka jen formalita: Ministerstvo školství tím dává školám a veřejnosti najevo, že jde podle něj o akci druhořadou, která se vzděláváním vlastně nesouvisí. Přitom otevřené přehlídky – celostátní Dětská scéna i její krajská předkola – jsou významným prostředkem rozvoje oboru. Je to půda, na které prezentují a reflektují svou práci jak skupiny žáků základních uměleckých škol, tak soubory z jakýchkoliv jiných zařízení (základních škol, středisek volného času, občanských sdružení atd.), a na kterých mají příležitost k dalšímu vzdělávání pedagogové ze všech typů školských zařízení. (Ostatně dílny a semináře pořádané v rámci Dětské scény jsou akreditovány MŠMT v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.) Na těchto přehlídkách je podstatný jejich pracovní a nesoutěžní charakter. Protože soutěžení v umění a potažmo v estetické výchově, kde jde o rozvíjení kreativity a osobitých přístupů, je nonsens a ve svém důsledku může být zcela kontraproduktivní.

Bylo období, kdy diskuse mezi resorty školství a kultury existovala a byla ku prospěchu všech estetickovýchovných oborů. V letech 2000–2006 se více méně pravidelně (nejprve čtyřikrát, později dvakrát do roka) scházela Meziresortní komise MK a MŠMT, která sice fungovala klopotně, složitě, ale význam přese všechno měla a leccos se díky ní dařilo alespoň pojmenovat, koordinovat a nejkřiklavější omyly napravit (např. revokace rozhodnutí vyřadit recitační přehlídky z akcí vyhlášených MŠMT, projednání resortní vyhlášky MŠMT k organizaci a financování přehlídek a soutěží, které přineslo mj. revoluční návrh, že na tyto akce je možné přispívat i z dalších zdrojů...).

Na základě vývoje dramatické výchovy v posledním dvacetiletí a na základě současné situace ve školách si dovoluji formulovat několik závěrů a také některé náměty k úvaze:

- V současné době se pracuje na úpravách Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Jsem přesvědčen, že přišel čas zařadit dramatickou výchovu jako regulérní (nikoliv jen doplňující) obor do vzdělávací oblasti Umění a kultury.
- Dramatická výchova dnes disponuje množstvím profesionálů – bakalářské a magisterské studium dramatické výchovy na obou uměleckých školách (DAMU a DiFA JAMU) i studium specializace Dramatická výchova na pedagogických fakultách absolvovalo od první poloviny 90. let už nezanedbatelné množství plně aprobovaných učitelů. Je tedy na čase rozšiřovat možnosti vysokoškolské přípravy učitelů dramatické výchovy, a nyní už i na pedagogických fakultách iniciovat vznik specializovaných kateder dramatické výchovy – analogicky ke katedrám výtvarné a hudební výchovy. Takové katedry by mohly zajišťovat studium dramatické výchovy nejen pro studenty tohoto oboru, ale mohly by nabízet i kurzy dramatické výchovy pro další obory, které o to jeví zájem, např. pro speciální pedagogiku, vychovatelství, rodinnou výchovu apod.
- Výraznou pomocí školám by v tomto oboru (ale i v dalších estetickovýchvonných oborech) mohla být profesionální centra dramatické výchovy (dramacentra), která by disponovala kvalitními odborníky (lektory, konzultanty), literaturou a prostory s alespoň základní divadelní technikou. Taková zařízení, která se osvědčila např. ve Velké Británii nebo v Nizozemí, by mohla školám nabízet spolupráci při výuce dramatické výchovy, připravovat pro ně výukové programy nebo projekty podle jejich potřeb apod. Zárodky dramacenter existují už dnes díky iniciativě odborníků na dramatickou výchovu v různých krajích ČR. To, co dnes chybí, je vytvoření institucionálních a finančních podmínek, aby centra mohla začít pracovat.
- A konečně mám za to, že je třeba navázat na zkušenosti z první poloviny minulého desetiletí, kdy existoval jakýs takýs dialog mezi resortem školství a resortem kultury, a obnovit nebo spíš nově zřídit pracovní skupinu expertů (meziresortní komisi), která by měla možnost diskutovat o všem, co se týká obou resortů, dávat podněty a návrhy k řešení toho, co který z oborů v daném okamžiku potřebuje.

Irena Konývková

MEZINÁRODNÍ DIVADELNÍ PROJEKTY A FESTIVALY – ZDROJE INSPIRACÍ

Slovenský prozaik a básník Andrej Plávka řekl: „Slovo je dobrý nástroj, jen na něj umět hrát.“

Právě literárně-dramatické obory jsou ty, které učí své žáky vyjádřit se pomocí slova a přitom se nebojí hledat inspiraci i v mezinárodních projektech a festivalech, ať už je jejich prostředkem sdělení slovo psané nebo sdělené různými formami divadla.

Psané slovo reprezentuje ZUŠ Liberec. Tato škola je v současné době jedním z účastníků česko-německo-polského projektu Stalag. Děti všech tří zemí vytvářejí literární texty vzniklé na základě rozhovorů se zajatci internačního tábora, ale třebaš také na základě poslechu hudby zde vzniklé. Do projektu literárně-dramatického oboru se zapojil i obor výtvarný. Cílem projektu je se především vzájemně pochopit.

Slovo sdělené prostřednictvím různých forem divadla reprezentuje v oboru loutkářství např. ZUŠ Žamberk, ZUŠ Olomouc či ZUŠ Plzeň (plzeňská pedagožka literárně-dramatického oboru Dana Jandová je zakladatelkou loutkového souboru Střípek, který dnes patří k nejvýraznějším loutkářským souborům v ČR a působí na poloprofesionální úrovni).

Další oblasti divadla reprezentuje ZUŠ Hradec Králové Na Střežině (v čele s autorkou knihy Cesta přednesu Emou Zámečnickovou), činohru ZUŠ Strakonice, ZUŠ Domažlice, ZUŠ Třinec či ZUŠ Uherské Hradiště.

Poslední jmenovaná základní umělecká škola se též zapojuje do různých projektů, a to i v rámci příhraniční spolupráce, např. se slovenskou ZUŠ z Bánovce nad Bebravou. Žáci obou literárně-dramatických oborů vzájemně poznávali své města, na základě svých zážitků pak tvořili ve smíšených skupinách různé mikropovídky, které zdramatizovali a následně zrealizovali. Vznikla tak česko-slovenská divadelní představení, která dobře ukázala, že je možné nalézt společná témata a společné způsoby sdělení. V představeních se nezapomínalo na pohyb a na výtvarnou složku.

Se zahraničím má dlouholetou zkušenost také ZUŠ Ostrov v projektech souboru HOP-HOP, jehož jsem vedoucí. V letošním roce na přelomu července a srpna jsme se zúčastnili projektu Everybody Dance Now.

Ideou projektu bylo oslavit londýnské olympijské hry roku 2012 vytvořením divadelní inscenace s tancem, o tanci, a to především z období mezi 20. až 70. lety. V této době byla historie anglického města Wolverhamptonu ovlivněna migrací Indů, Afrokaribičanů a východních Evropanů, kteří přinesli do nové země své zvyky a tance. Cílem projektu bylo zjistit, co tato tradice pro ně znamená a jaký vliv má tanec v zúčastněných zemích.

První setkání účastníků projektu proběhlo přesně rok před konáním Olympijských her, druhé pak na přelomu července a srpna 2011 jako společ-

Mgr. Irena Konývková je ředitelka ZUŠ Ostrov, od roku 1989 vedoucí krajské sekce LDO nejprve Západočeského a později Karlovarského kraje, od r. 2007 předsedkyně sekce LDO ÚUR ZUŠ. Absolventka PdF Plzeň a katedry tvořivé dramatiky DAMU Praha, od r. 1980 učitelka literárně-dramatického oboru a vedoucí významného dětského divadelního souboru HOP-HOP (na svém kontě má již 63 premiér). Zúčastňuje se mnoha mezinárodních divadelních projektů a je organizátorkou mezinárodního divadelního festivalu Ostrovské soukání. Je členkou odborné rady pro dětské divadlo, dětský přednes a dramatickou výchovu NIPOS-ARTAMA Praha a lektorkou seminářů především na téma práce s dětským divadelním souborem, s dětským hercem a na téma komunikace pohybem v Čechách i v zahraničí.

né workshopy zaměřené především na hudbu zúčastněných zemí a na tance z let dvacátých až sedmdesátých. Každá země přivezla příběh konkrétních lidí, skutečných situací, stejně jako nějaký svůj národní tanec. My Češi jsme ostatní učili Českou besedu. Poté se všichni, inspirování formou zpracování různých příběhů, rozjeli do svých domovů hledat příběh ze své země dvacátých až sedmdesátých let. Členové souboru HOP-HOP si vybrali knihu Zdeňky Bezděkové „Říkali mi Leni“, příběh inspirovaný skutečnou událostí o dívce, která byla dána na převýchovu do nacistického Německa.

Než vznikl scénář, museli jsme se seznámit s dobou, s fakty a indiciemi v knize: co je to USFET, převýchova, odkud bývaly děti dávány na převýchovu (při závěrečném společném hraní jsme pak zjistili, že děti z jiných zemí ani nevědí, že i naše děti byly dávány na převýchovu). Vytvářeli jsme také rodokmen rodiny Freiwald, rozebírali jsme vzpomínky Leni na dobu před odejmutím z rodiny, přemýšleli jsme, co si může Leni pamatovat, jaké máme my své nejzazší vzpomínky. Vzhledem k tomu, že silnou složkou inscenace byl pohyb, zabývali jsme se dlouho také pohybovou a taneční průpravou.

V současné době hraje soubor HOP-HOP toto představení pro školy. Po jeho odehrání si pak vždy povídáme s dětmi – diváky. Překvapuje nás u nich velký zájem o příběh a bývá až dojemné, jak i některé paní učitelky přidávají své osobní zkušenosti.

Projekt nás přivedl v tématu, ke kterému bychom se jindy do takové hloubky nedostali.

Důležitým zdrojem naší inspirace je také mezinárodní divadelní festival Ostrovské soukání, jehož pořadatelem je ZUŠ Ostrov a náš soubor.

V letošním roce se konal jeho osmý ročník za účasti souborů z Izraele, Španělska, Litvy, Polska, Belgie, Slovenska a souborů z ČR. Tématem festivalu bylo hledání cest, hledání cesty hrdiny v příběhu, ale i hledání cesty ztvárnění témat a příběhů při práci s dětmi a mládeží v divadelních souborech. Kromě samotných představení se všichni zapojili i do seminářů s tématy: Pohybové divadlo, Hudba, Typ a loutka, Práce s maskou, Redakční práce, Současný a moderní tanec, O.šach!U!. Jsem hrdá na to, že tyto semináře vedli z velké části moji žáci nebo žáci jiných učitelů literárně-dramatického oboru. Je zřejmé, že si tito mladí lidé dokážou poradit jak odborně (jsou studenty nebo absolventy uměleckých nebo filozofických fakult), ale také pedagogicky a jazykově. Zvládnou skupinu dvanácti až dvacetiletých mladých lidí zaujmout a dobře jim předat své nadšení z divadelního oboru.

Proč si myslím, že jsou mezinárodní projekty a festivaly dobré? O jejich významu hovoří právě schopnost žáků literárně-dramatického oboru vést semináře v různých světových jazycích na festivalu Ostrovské soukání, jsou lépe jazykově vybavení a mají velké komunikační dovednosti.

Pro celý soubor jsou tyto festivaly inspiračním zdrojem v uměleckém vyjádření. Pro mne, jako vedoucí jsou velkou studnicí režijních a pedagogických postupů, ale i témat. Neméně důležitá je pak i získaná schopnost pochopit jiné národy a národnosti prostřednictvím divadla.

„Slovo je dobrý nástroj, jen na něj umět hrát“ – myslím si, že díky své otevřenosti hledat inspiraci za hranicemi svého oboru, ale i za hranicemi našeho státu jsou literárně-dramatické obory schopny rozehrát tento nástroj mnoha barevnými tóny.

Pavel Němeček

DRAMACENTRA JAKO SERVIS ŠKOLÁM

Vliv výchovy prostřednictvím výchovně-dramatických a na divadlo zaměřených uměleckých forem, její dopad na formování osobnosti člověka je v ČR stále na nízké úrovni. Samozřejmě, že můžeme konstatovat řadu úspěchů – dramatická výchova je součástí RVP, existují dvě vysoké školy, kde se dá výchovná dramatika studovat, na některých školách existují poučení a nadšení učitelé. Na druhé straně nemůžeme být spokojeni s úrovní aplikace výchovné dramatiky ve školském procesu. Využití výchovné dramatiky v širším kontextu osobnostní výchovy a rozvoje sociální a emoční inteligence dětí a mládeže na českých školách stále chybí, nebo je uplatňováno sporadicky. Negativní je také fakt, že z celospolečenského hlediska dramatická výchova nemá srovnatelný respekt v rámci celonárodní podpory vzdělávání, jako má např. ekologická výchova či jazykové a IT vzdělávání.

Sdružení D realizuje ročně v českých školách cca 150 programů – lekcí výchovné dramatiky, a tak si můžeme dovolit hodnotit zájem škol, ale také případnou připravenost škol na realizaci takových programů vlastními silami. Zájem o programy výchovné dramatiky, ať už na téma prevence rizikového chování nebo v oblasti rozvoje kreativity, myšlení, kooperace a skupinové spolupráce dětí a mládeže, je veliký. Vysoká poptávka je ale také způsobena tím, že většina škol může jen stěží zabezpečit podobné programy pro vlastní školu vlastními silami. Aplikace programů výchovné dramatiky vyžaduje změnu přístupu ke třídnímu kolektivu, invenci v oblasti tvorby programu, specifické kompetence učitele. Programy vyžadují

čas na přípravu a s ohledem na rostoucí nároky v exaktních oborech se nelze domnívat, že by čas na přípravu programů učitelům přibývalo. Domníváme se, že další rozvoj a vyšší využití dramatické výchovy směřuje přes aktivní dlouhodobou činnost kulturně-vzdělávacích, výchovných a komunitních středisek, tzv. Dramacenter.

Dramacentrum je pojem používaný především ve Velké Británii, ale také v dalších evropských zemích a Spojených státech. Představuje prostor pro výchovu a vzdělávání různých cílových skupin prostřednictvím umění. Dramacentra mohou připravovat to, na co učitelům ve školách nestačí síly či chybí invence a odborná kompetence. Nejde o nahrazování výuky, ale o její doplňování a rozšiřování o velmi podstatnou součást vzdělávacího procesu – učení vlastní zkušeností, prostřednictvím prožitku. Dramacentra mohou být mostem v pochopení a přijetí různých literárních, dramatických, filmových východisek, prostředníkem k dalšímu využití etického a intelektuálního potenciálu, jenž různé umělecké žánry skrývají.

Svým charakterem je Dramacentrum otevřený prostor přístupný různým cílovým skupinám. Některé formy aplikované v Dramacentru (Divadlo Fórum, Divadlo ve výchově) jsou však speciálně zaměřeny na školní mládež, ale ve školách se dají jen těžko realizovat. Programy v Dramacentru jsou závislé na „atmosféře“ prostoru – potřebují speciální prostor včetně zatemnění, speciálního osvětlení, zázemí pro videotvorbu či hudební prezentace.

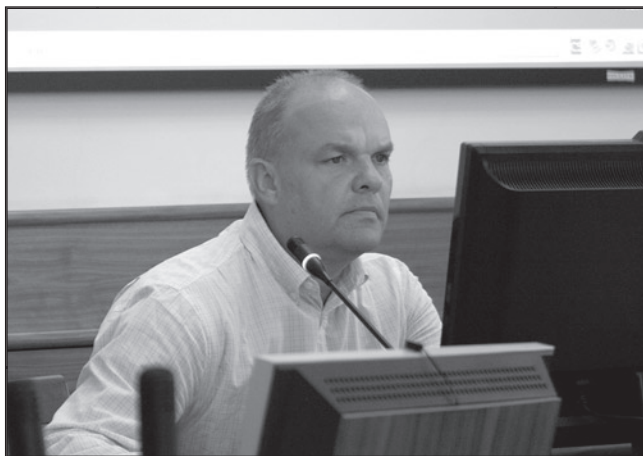
Ing. Pavel Němeček působí jako školitel a poradce v oblasti fundraisingu, strategického plánování a projektového řízení a jako externí pedagog dramatické výchovy a teorie dramatu na PdF UP a FF UP v Olomouci. Absolvoval VŠE v Praze a rozšiřující studium dramatické výchovy na DAMU v Praze. Od roku 1994 pracuje v oblasti rozvoje neziskového sektoru, je akreditovaným lektorem managementu neziskového sektoru. Více než 20 let se věnuje divadelní tvorbě a dramatické výchově. Je porotcem krajských i celostátních divadelních přehlídek a lektorem regionálních i celostátních seminářů.

Dramacentra mají zjevné společenské přínosy:

- Pomáhají školám v takových programech výchovy uměním, které pedagogové nemají čas vytvářet nebo na to nemají kompetence.
- Využívají celého potenciálu umělecké inspirace (literární, dramatické, výtvarné, pohybové, hudební...).
- Zprostředkují setkání s uměním a realitou v interaktivní formě – zapojují žáky a studenty prostřednictvím přímé účasti.
- Prostřednictvím přímého dialogu – v průběhu aktivity a také po aktivitě – mohou více ovlivnit postoje aktérů.
- Mohou připravit programy na míru šité komunitě, vycházející z jejích potřeb a k potřebám komunity se obrací.
- Oživují život v dané lokalitě.
- Jsou ekonomická – může v nich probíhat celodenní provoz.

Pro podporu využití dramatické výchovy prostřednictvím Dramacenter byla založena v březnu 2011 Asociace Dramacenter ČR, která si klade za cíl mj. aktivně prosazovat myšlenku Dramacenter na MŠMT, MK a MMR. Chceme dále také zlepšovat a vytvářet podmínky pro ovlivňování politických rozhodování na úrovni školství, kultury a místního rozvoje (tzn. získávat osoby s rozhodovacími pravomocemi pro myšlenku sítě Dramacenter).

Myslíme si, že je to užitečná iniciativa, jež může v konečném důsledku znásobit pozitivní dopad výchovné dramatiky na českých školách a rozšířit vliv výchovy uměním na širší skupinu žáků a studentů, kteří by zůstali výchovou uměním takto nedotčeni. K tomu je však potřeba porozumění této iniciativě ze strany MŠMT a MK a konkrétní podpora, např. formou nových systémových dotačních titulů pro zajištění existence a provozu Dramacenter v ČR.

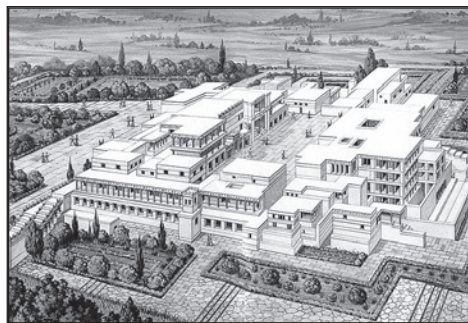
Tomáš Doležal

KULTURA MEZI PANELY

Studio dramatické výchovy LABYRINT

SDV LABYRINT je jedním z jedenácti pracovišť Střediska volného času LUŽÁNKY na území města Brna. Zabývá se zájmovou činností zaměřenou na různé druhy dramatického umění (divadlo, film, tanec) určenou především dětem a mládeži, doplňkově pak také dospělým.

Palác Knossos nacházející se na ostrově Kréta je pozůstatkem minojské kultury a dle mýtů se zde nacházelo sídlo krále Minoa, který si zde nechal vybudovat thébským stavitelem Daidalem bájný LABYRINT. Je to místo spjaté po staletí s příběhem, evropskou civilizací a kulturou mající svého genia loci stejně jako sídliště, kde se nachází naše

SDV LABYRINT. I to má ambici stát se místem, kde se lidé setkávají s příběhy starými i současnými, skutečnými i smyšlenými. Chce nabízet svým návštěvníkům silné zážitky dlouho přetrvávající v jejich vzpomínkách.

Bohunice jsou jedním z větších brněnských sídlišť sousedících s dalším sídlištěm, Starým Lískovcem. Žije zde 16,5 tis. obyvatel. Nejpočetnější věkovou skupinou jsou lidé mezi 25 až 59 lety. Školních dětí, které jsou cílovou skupinou činnosti SDV, je zde cca 1500.

Mýtus sídliště a jeho příběhy jsou inspirací pro mnohé z našich činností (divadelní náměty, filmové a fotografické exteriéry). Obytné panelové domy byly údajně stavěny tak, aby z výšky zobrazovaly ornament srpu a kladiva. Ulice byly pojmenovány názvy měst a míst v Sovětském svazu (Arménská, Sevastopolská, Kurská, Ukrajinská, Kyjevská...) a po hrdinech 2. světové války (Švermova, Koněvova...). I nákupní centra a restaurace dostaly jména podle nich (Don, Amur, Kavkaz, Kalinka). Po revoluci některé názvy zůstaly, jiné se změnily. Existoval i návrh pojmenovat ulice po postavách z večerníčků, takže bychom mohli chodit po Rákosníčkově, Fikově, Cipískově, ale nakonec se více ujaly názvy podle řek (Labská, Oderská, Dunajská...). I toto jsou

Mgr. Tomáš Doležal je vedoucí Studia dramatické výchovy LABYRINT, pobočky Střediska volného času Lužánky v Brně. Absolvoval PdF a FF MU (obory: matematika, základy techniky, dramatická výchova) a specializačního studia dramaterapie na Pedagogické fakultě UP v Olomouci. V současné době je v doktorandském studiu na PdF MU Brno. Od roku 1992 pedagogický pracovník Střediska dramatické výchovy Střediska volného času Lužánky, v letech 1994–2007 vedoucí tohoto úseku. Zakladatel a vedoucí divadelního souboru Kšandy a festivalu a dílny studentského a jiného mladého divadla Nadělení. Externí pedagog Pedagogické a Filozofické fakulty MU v Brně (dramatická výchova), Konzervatoře Brno (metodika herecké práce a dramatická výchova) a NEWTON COLLEGE Brno (metodika dramatické výchovy). Lektor přehlídek, dílen a seminářů divadla a dramatické výchovy u nás i v zahraničí. Člen odborných rad NIPOS-ARTAMA pro dětské divadlo, dětský přednes a dramatickou výchovu a mladé a netradiční divadlo. Kontakt: tom@luzanky.cz

příběhy, které nás v práci inspirují, stejně jako některá malebná zákoutí a místa spjatá s historií a kulturou.

Budova byla postavena v roce 1970 tehdy klasickým způsobem panelové konstrukce. Pro potřeby SDV byla budova v roce 1996 vnitřně zrekonstruována a upravena. Tím vznikl uvnitř divadelní sál s ochozem, tělocvična, výtvarný ateliér, klubová místnost. V přilehlé zahradě byl vybudován amfiteátr. Místní komunitou a vedením městské části jsme od této doby vnímáni jako kulturně společenské centrum, což bylo i původním zadáním ÚMČ Brno Bohunice. Od roku 1997 do roku 2008 fungoval v SDV LABYRINT také nízkoprahový klub pro problémovou mládež. Úskalím se stalo obtížné hledání souladu mezi sociální a pedagogickou činností.

Činnost SDV labyrint:

- kroužky (divadelní, literární, filmové, taneční)
- pobytové akce (soustředění, dílny, výlety)
- příměstské tábory (divadelní, filmové)
- letní a zimní pobytové tábory
- výukové programy
- vzdělávání (spolupráce s VŠ : PdF MU, DIFA JAMU, kurzy, dílny, semináře)
- soutěže (Dětská scéna – recitace, Mladá scéna, Šrámkův Písek – regionální postupová kola)
- akce pro veřejnost (divadelní představení, přehlídky, besedy)
- klubová činnost (dílny, EVS)

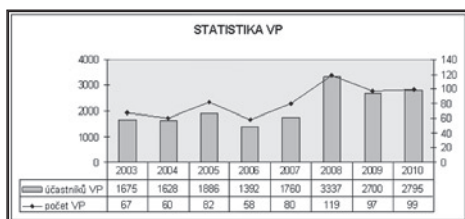
Kroužky:

Rok	2006 – 7	2007 – 8	2008 – 9	2010
počet členů	120	243	371	406
počet žáků	105	220	328	322
počet kroužků	10	25	30	29

Celkem se jedná o 29 kroužků, z toho je 15 divadelních, 9 tanečních, 4 filmové a mediální

a 1 hudební skupina. Pravidelně je navštěvuje 322 žáků, 23 předškoláků a 61 dospělých. Kdybychom tato čísla vztáhli na území městské části Brno Bohunice, vyšlo by nám, že naše umělecky zaměřené kroužky navštěvuje každé páté školou povinné dítě ze sídliště ve věku od 6 do 15 let.

Výukové programy:

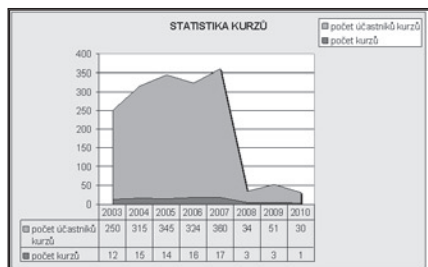
Kromě lekcí dramatické výchovy, které SVČ LUŽÁNKY školám nabízí již od roku 1986, realizujeme také programy spojené s dokumentárním filmem (JEDEN SVĚT, PŘÍBĚHY BEZPRÁVÍ) a hudební (A. DVOŘÁK: NOVOSVĚTSKÁ). Kromě účastnických poplatků není tato činnost jinak finančně zajištěna a nedaří se nám na ni získat prostředky v dotačních řízeních.

Akce pro veřejnost – divadelní představení:

Každoročně uskutečňujeme několik kulturně společenských akcí určených široké veřejnosti. Vzhledem k povaze naší činnosti jsou to nejčastěji divadelní představení převážně divadelních souborů pracujících v našem SDV, ale také pozvání profesionální a amatérští umělci. Snažíme se tak motivovat obyvatele sídliště k návštěvě divadla, které je blíž, než by čekali. Ne v honosně vybudovaných sálech divadel v centru města, kde se nedá zaparkovat, ale přímo v jejich sídlišti v alternativních prostorech přebudované mateřské školky.

Kurzy:

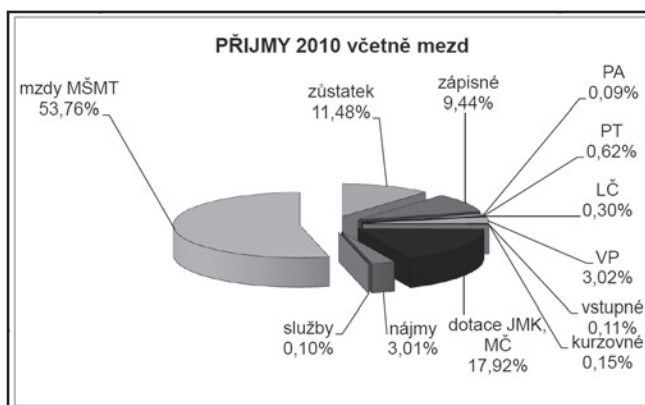
Ve spolupráci s Pedagogickou fakultou Masarykovy univerzity v Brně realizujeme v rámci osvětové metodické činnosti kurzy a další vzdělávací akce pro studenty, pedagogy a další zájemce o dramatickou výchovu. V roce 2011 se nám po-

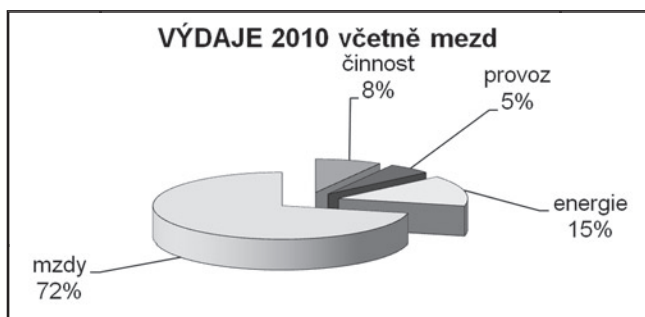
dařilo opětovně získat akreditaci MŠMT ČR pro pořádání kurzů pro učitele dramatické výchovy na základních školách.

Financování:

Příjmy

Výdaje

„Pracuji v mnoha zemích, a mám tudíž mnoho zkušeností s řadou lidí a s vybaveností dramatického zázemí. Mohu upřímně říct, že nic nepředčilo takové podmínky pro drama a pracující personál, který máte v Labyrintu. Jsem především velice vděčný Tomáši Doležalovi za jeho velkorysost a podporu, kterou ukázal vzor profesionality a vstřícnosti.“

Citace z děkovného dopisu Johna Sommerse, profesora Univerzity v Exeteru.

Personální zabezpečení činnosti SDV je pokryto 3,5 úvazkem pedagoga, který je finančně dotován Jihomoravským krajem z prostředků MŠMT ČR určených pro střediska volného času (SVČ LUŽÁNKY je příspěvková organizace zřízená Jihomoravským krajem). Příspěvky, resp. zápisné se snažíme držet na takové částce, aby byla dostupná i sociálně slabší klientele. Provoz SDV

je hrazen dotací MČ Brno Bohunice a Jihomoravského kraje. I díky úsporám z posledních let se nám daří získávat 30% všech příjmů vlastním přičiněním (zápisné, účastnické poplatky na akce, nabídka služeb atd.). Bohužel nás čeká už v příštím roce o 10% snížení mzdových prostředků, na které padnou právě tyto úsporou získané prostředky.

Téma

**KVALITA UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ
PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE**

VÝTVARNÁ VÝCHOVA

moderátor: Roman Černík

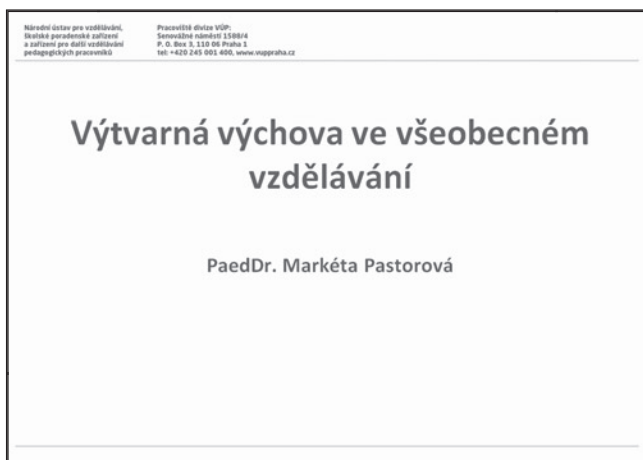
Markéta Pastorová

VÝTVARNÁ VÝCHOVA VE VŠEOBECNÉM VZDĚLÁVÁNÍ

Výtvarná výchova je ve všeobecném vzdělávání součástí oblasti Umění a kultura. Vzdělávací obsah výtvarné výchovy (základní vzdělávání) a výtvarného oboru (gymnázia) je zakotvený v rámcových vzdělávacích programech, je povinný a tvoří ucelený systém. Cíleně se zaměřuje na rozvíjení individuálních schopností žáků, zprostředkovává principy tvůrčího procesu a zakládá předpoklady pro celoživotní rozvíjení kreativity. Příspěvek ve stručnosti charakterizuje současné pojetí výtvarného vzdělávání v kurikulárních dokumentech a nahlíží na ně v kontextu Cílů rozvoje umělecké výchovy definovaných v Soulském programu. Zamýšlí se nad otázkami, které bude třeba v oblasti metodické podpory do budoucna řešit, má-li být kvalita výtvarného vzdělávání nejen zachována, ale i rozvíjena.

PaedDr. Markéta Pastorová je odborná pracovnice Výzkumného ústavu pedagogického v Praze (od 1. 7. 2011 Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků – Pracoviště divize VÚP). Vystudovala Pedagogickou fakultu UK v Praze. V letech 1987 až 1996 pracovala jako didaktik výtvarné výchovy v institucích pro další vzdělávání. Dlouhodobě se věnuje koncepci všeobecného vzdělávání v oblasti Umění a kultura a problematice průřezových témat. Je spoluautorkou kurikulárních dokumentů pro základní školy a gymnázia. V současné době vede oddělení koncepce všeobecného vzdělávání. Od roku 2006 externě vyučuje na VŠUP v Praze v rámci pedagogického modulu. Je členkou odborných rad a komisí.

Od autorky jsme bohužel neobdrželi příspěvek v textové podobě, proto předkládáme její prezentaci v powerpointu.

Národní ústav pro vzdělávání,
Ústřední poradenská služba
a sdílení pro další vzdělávání
pedagogických pracovníků

Pracoviště divize VOP:
Senovážná náměstí 1588/4
P. O. Box 3, 110 06 Praha 1
tel.: +420 245 951 495, www.uvppraha.cz

Výtvarná výchova/Výtvarný obor jako součást oblasti Umění a kultura

- Rozvíjí u žáků smyslovou citlivost, učí je pracovat s vlastními vjemy, pocity, prožitky, představami a myšlenkami jako zdrojem tvůrčí činnosti, vybavuje žáka dovednostmi užívat vizuální prostředky, dokumentovat vlastní tvorbu a její výsledky prezentovat.
- Povzbuzuje žáky k překonávání stereotypů v myšlení, vybízí je k tvůrčímu experimentu a objevování nových přístupů k tématům a hledání neobvyklých řešení.
- Učí žáky reflektovat výsledky vlastní tvorby i tvorby ostatních a vybavuje je znalostmi důležitými pro pochopení umělecké tvorby v kontextu kulturním, historickém a společenském.

Národní ústav pro vzdělávání,
Ústřední poradenská služba
a sdílení pro další vzdělávání
pedagogických pracovníků

Pracoviště divize VOP:
Senovážná náměstí 1588/4
P. O. Box 3, 110 06 Praha 1
tel.: +420 245 951 495, www.uvppraha.cz

Výtvarná výchova/Výtvarný obor jako součást oblasti Umění a kultura

Obsahové domény tvůrčích činností v základním vzdělávání:

- Rozvíjení smyslové citlivosti
- Uplatňování subjektivity
- Ověřování komunikačních prostředků

Gymnaziální vzdělávání dále rozvíjí tvůrčí schopnosti žáků tematickými okruhy:

- Obrazové znakové systémy
- Znakové systémy výtvarného umění

Zařazeno je integrující téma výtvarného a hudebního oboru:

- Umělecká tvorba a komunikace

Národní ústav pro vzdělávání,
Státní pedagogické zařízení
a zařízení pro další vzdělávání
pedagogických pracovníků

Pracoviště divize VOP:
Senovážná náměstí 1588/4
P. O. Box 3, 110 00 Praha 1
tel.: +420 243 901 400, www.voppraha.cz

Ověřování komunikačních účinků

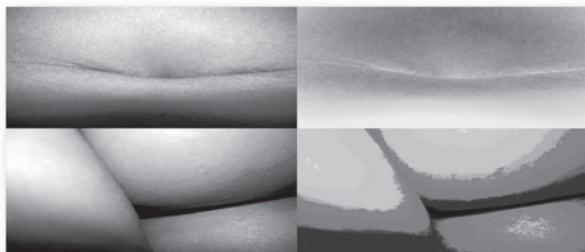

Proměny komunikačního obsahu vizuálních vyjádření, hledání nových možností pro uplatnění a prezentaci výsledků vlastní tvorby

Národní ústav pro vzdělávání,
Státní pedagogické zařízení
a zařízení pro další vzdělávání
pedagogických pracovníků

Pracoviště divize VOP:
Senovážná náměstí 1588/4
P. O. Box 3, 110 00 Praha 1
tel.: +420 243 901 400, www.voppraha.cz

Rozvíjení smyslové citlivosti

Tvary, objemy, světlostní a barevné kvality, jejich kombinace a proměny; rozeznávání podílu jednotlivých smyslů na vnímání reality

Národní ústav pro vzdělávání,
Školní poradenské zařízení
a zařízení pro další vzdělávání
pedagogických pracovníků

Pracoviště divize VOP:
Sennébřezní náměstí 1508/4
P. O. Box 3, 110 00 Praha 1
tel: +420 243 901 400, www.muppraha.cz

Uplatňování subjektivity

Uvědomování si a využívání vlastních zkušeností a získaných poznatků při vnímání a interpretaci uměleckých děl a výsledků vlastní tvorby

Národní ústav pro vzdělávání,
Školní poradenské zařízení
a zařízení pro další vzdělávání
pedagogických pracovníků

Pracoviště divize VOP:
Sennébřezní náměstí 1508/4
P. O. Box 3, 110 00 Praha 1
tel: +420 243 901 400, www.muppraha.cz

Aktuální otázky - standardy

Indikátor: žák rozpozná charakteristické prvky uměleckého díla, architektury, jednotlivých předmětů a utřídí je do skupin podle uměleckého směru a historické epochy

Ilustrační úloha: Pozorně si prohlédni detaily obrazů a seřaď je podle historické posloupnosti.

Národní ústav pro vzdělávání,
 Diagnostické poradenství zařízení
 a zařízení pro další vzdělávání
 pedagogických pracovníků

Pracoviště divize VOP:
 Senovážná náměstí 1588/4
 P. O. Box 3, 110 06 Praha 1
 tel.: +420 243 901 400, www.muppraha.cz

Aktuální otázky – vizuální gramotnost

S pojetím standardů pro výtvarnou výchovu úzce souvisí otázka vizuální gramotnosti.

„Soubor kompetencí, které pomáhají interpretovat viditelné události, objekty a symboly, které nás obklopují a to jak přírodní, tak vytvořené člověkem. Prostřednictvím kreativního využití těchto kompetencí je jedinec schopen komunikovat s ostatními; pochopit a „těšit se“ z mistrovských děl vizuálního umění“. (John Jack Debes, 1969)

Definic je možné uvést více, neboť koncepce vizuální gramotnosti vychází ze „soužití“ mnoha disciplín.

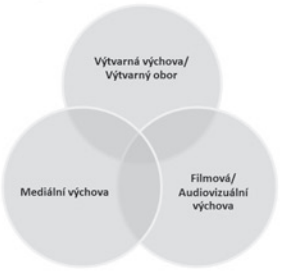
*Anne Bamford, "Vizuální gramotnost Bílá kniha "2003
 International Visual Literacy Asociation
http://www.ivla.org/org_what_vis_lit.htm#definition*

Vizuální gramotnost v 21. století - trendy, požadavky, kapacity
 (Mezinárodní konference, Kypr, 29. 9. – 3. 10. 2010)

Národní ústav pro vzdělávání,
 Diagnostické poradenství zařízení
 a zařízení pro další vzdělávání
 pedagogických pracovníků

Pracoviště divize VOP:
 Senovážná náměstí 1588/4
 P. O. Box 3, 110 06 Praha 1
 tel.: +420 243 901 400, www.muppraha.cz

Aktuální témata - mezioborové přesahy - vizuální gramotnost

Mediální gramotnost – osvojení si základních poznatků o fungování médií a společenské roli současných médií a získání dovedností podporující poučené, aktivní a nezávislé zapojení jednotlivce do mediální komunikace.

Národní ústav pro vzdělávání,
Státní pedagogické zařízení
a zařízení pro další vzdělávání
pedagogických pracovníků

Pracoviště divize VOP:
Sennocká nádraží 1588/4
P. O. Box 3, 110 06 Praha 1
tel.: +420 243 901 400, www.uvppraha.cz

Aktuální otázky - výchovné a vzdělávací strategie výtvarného oboru

Výtvarná výchova využívá specifické metody, postupy, a formy práce, které žákům umožní získat a rozvíjet nejen oborové, ale i nadoborové dovednosti označované pojmem klíčové kompetence.

- Učitel podporuje žáky při snaze vysvětlit průběh a výsledek vlastní tvorby, upozorňuje na možnost využití při argumentaci různé zdroje, včetně zpětné vazby od diváků, která může být i negativní.
- Učitel navazuje na prožitky žáků z návštěv různorodých expozic či výstav proto, aby žáci získané poznatky využili pro inspiraci k vlastní tvorbě.
- Další příklady výchovných a vzdělávacích strategií jsou uvedeny

Klíčové kompetence ve výuce na základní škole a gymnáziu

Národní ústav pro vzdělávání,
Státní pedagogické zařízení
a zařízení pro další vzdělávání
pedagogických pracovníků

Pracoviště divize VOP:
Sennocká nádraží 1588/4
P. O. Box 3, 110 06 Praha 1
tel.: +420 243 901 400, www.uvppraha.cz

Aktuální otázky - edukačních programy muzeí a galerií

- V r. 1996 byl zahájen program Brána muzea otevřená (Brabcová 2003), který v návaznosti na světové trendy etabloval v českém prostředí nové pojetí galerií a muzeí jako vzdělávacího prostředí spolupracujícího se školami
- Muzeum a vzdělávací systém v České republice, Brno, 11.- 12.- 11. 2008 (V. Celorepublikové kolokvium na aktuální téma Českého muzejnictví)
- Konference „Muzeum a škola“ – pořádá od roku 2003 každým druhým rokem Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně

Komunikace mezi muzei a galeriemi a školou by měla vést k pochopení možností a poslání obou institucí a v důsledku toho zkvalitnění vzdělávací nabídky.

Národní ústav pro vzdělávání,
Ústřední poradenské zařízení
a zařízení pro další vzdělávání
pedagogických pracovníků

Pracoviště divize VOP:
Sennockého náměstí 1588/4
P. O. Box 3, 110 06 Praha 1
tel.: +420 243 901 400, www.uvppraha.cz

Metodická podpora pro výuku výtvarné výchovy

Výtvarná výchova inspirativní

DVD demo verze metodické podpory pro učitele, informační bulletin

Virtuální hospitace

Expresivita a racionalita v malířství postimpresionismu

Edukační činnost muzeí a galerií

Přehled programů muzeí a galerií Středočeského kraje

E-learningový kurz

ICT jako nástroj pro tvůrčí činnost, aplikace ICT do výuky výtvarné výchovy

Národní ústav pro vzdělávání,
Ústřední poradenské zařízení
a zařízení pro další vzdělávání
pedagogických pracovníků

Pracoviště divize VOP:
Sennockého náměstí 1588/4
P. O. Box 3, 110 06 Praha 1
tel.: +420 243 901 400, www.uvppraha.cz

Shrnutí

Výtvarný obor přináší žákům poznání a učí je „myslet obrazem“, učí je vizuálními prostředky vyjadřovat to, co se o světě dovidají, jak o něm přemýšlejí a co prožívají. Umožňuje žákovi reflektovat sebe sama ve světě vizuální kultury a aktivně vstupovat do světa výtvarného umění.

Zuzana Hrubošová VÝTVARNÉ OBORY NA ZUŠ

Nejprve si dovolím malý vhled do poměrně krátké historie existence výtvarného vzdělávání: počínaje rokem 1959 začaly vznikat vedle základních hudebních škol i základní výtvarné školy, které vyplnily mezeru ve vzdělávání dětí a mládeže v oblasti estetické výchovy – první z nich se objevily v Plzni, Praze, Olomouci, Opavě a v Brně, na Slovensku v Bratislavě, Košicích, Martině, Prešově a Žilině. V roce 1961 byly přejmenovány na lidové školy umění, mnohé z nich byly sloučeny do víceoborových škol, některé z nich pokračovaly v rozvoji samostatných výtvarných oborů.

V šedesátých letech se díky nadšení tehdejších ředitelů i učitelů formovaly první základní dokumenty, tvořila se koncepce výtvarných oborů. Již tehdy bylo jasné, že se výuka bude vyvíjet dvojím směrem – jednak jako studium pro ty, kteří chtějí výtvarně tvořit, jednak pro ty, kteří se chtějí výtvarné činnosti věnovat v budoucnu profesně a potřebují se připravit ke studiu na odborných středních a vysokých uměleckých školách. Léta života výtvarných oborů ukázala, že tato struktura výuky je optimální a i nadále aktuální. Co se ovšem vyvíjelo, byl přístup učitele k výuce. Od samého počátku měli učitelé velkou svobodu ve volbě tématu, v určení výchovného a vzdělávacího obsahu. Postupně učitelé přicházeli k tomu, jak je výhodné řadit témata v určitých souvislostech. Pomalu, ale jistě vznikala projektová výuka, kterou metodicky uspořádala, mnohými publikacemi i vlastní pedagogickou činností

propagovala a uvedla v život ak. soch. Věra Roeselová. Řetězení témat vedoucích v rozkrývání otázek a hledání odpovědí, podporujících rozvoj tvůrčího ducha i osobnostně sociálních vlastností žáka upozaďují řemeslnou dovednost. Ta se stává jen prostředkem umožňujícím žákovi využívat všech možných forem výtvarného jazyka k vyjádření jeho pocitů a postojů.

Tím, jak se liší podmínky na jednotlivých školách, se samozřejmě liší i koncepce výuky. Výtvarné obory s velkým množstvím žáků i vyučujících umožňují využívat osobitosti a uměleckého zaměření konkrétních učitelů – především starší žáci tak mají možnost volbou učitele volit i směřování svého rozvoje, škola jim nabízí vzdělávání ve specializovaných ateliérech. Tam, kde jsou podmínky skromnější, samozřejmě záleží na schopnosti učitele, jak z těchto podmínek vytěžit pro obor co nejvíc. Pro všechny jsou však společné cíle – v žácích rozvíjet jejich citlivé smyslové i výtvarné vnímání, podporovat tvořivé myšlení, kultivovat jejich výtvarný projev a budovat v nich aktivní vztah ke světu. Postupné rozvíjení osobnosti žáků ve všech těchto oblastech přináší žádané výsledky, a tím i nemalý respekt ve světě vůči našemu výtvarné uměleckému školství.

Ve vymezeném časovém prostoru nelze demonstrovat všechny hlavní směry, kterými se současná výuka ve výtvarném oboru ZUŠ odvíjí. Témat přináší doslova nekonečné množství, z těch nejčastěji objevovaných jmenujme inspiraci re-

PaedDr. Zuzana Hrubošová je učitelka výtvarné výchovy na ZUŠ Miloslava Stibora v Olomouci a od roku 2003 ředitelka této školy. Absolvovala výtvarnou výchovu na PdF UP Olomouc. Je členkou Unie výtvarných umělců Olomoucka, ve své vlastní výtvarné tvorbě se věnuje především grafickému designu, smaltovanému šperku a tapiseriím. Od roku 2003 působí ve výtvarné sekci Ústřední umělecké rady jako zástupce Olomouckého kraje, od roku 2007 pracuje jako její předsedkyně, je členkou kolegia předsedy Ústřední umělecké rady ZUŠ ČR. Jako ředitelka Společnosti malíře Jana Zrzavého o.p.s. organizuje vzdělávací aktivity pro učitele ZUŠ severní Moravy a podílí se na přípravách přehlídek výtvarných oborů ZUŠ v této oblasti.

gionem, jeho historií, současností i budoucností, inspiraci výtvarným dílem, přírodou, jinými kulturami, mezilidskými vztahy, prožitky, zkoumání věci všedního života, hledání možností výtvarného jazyka. Mimo plošnou tvorbu zahrnující techniky kresby, malby, grafiky a experimentu se žáci vzdělávají i v technikách prostorové tvorby, seznamují se s akční tvorbou jako specifickým fenoménem výtvarného vyjádření. Své místo si hledá i multimediální tvorba. Je teprve v začátcích, učitelé VO zkouší experimentovat s digitálními médii, s audiovizuálními a MT prostředky. Tato snaha souvisí s procesem zavádění výuky multimédií na pedagogických fakultách a uměleckých VŠ.

Převažuje animace, a to kreslená, plošková, reliéfní film (snímané posuny předmětů), počítačová animace (flash), oblíbená je plastelína. Dále se objevují pokusy o výtvarně uchopený videoklip, experimentuje se s prostředky filmu.

výběr ukázek:

- MOŘE – ZUŠ Jindřichův Hradec, animace předmětů – ponožek
- ALIVE AND WELL – ZUŠ Hradec Králové – Střezina, flash animace
- LIDOJED – ZUŠ Plzeň, Sokolovská, animovaný videoklip
- VEJCE/ECCE VEJCE – součást projektu ZUŠ V. Kaprálové, Brno, výtvarný experiment

Příklady dobré praxe:

PROJEKT „ECCE VEJCE“ – vyučující Mgr. Miroslava Brázdová, ZUŠ V. Kaprálové, Brno

Popis řady, projektu:

ECCE VEJCE - "ejhle vejce"

Projekt ze všech stran obestupuje a zkoumá jediný předmět – vejce: z hlediska tvaru, barvy, struktury, obsahu, z mnoha úhlů pohledu a v nejrůznějších souvislostech. Tento přístup přinesl žákům nejen intenzivnější prožitky, ale také možnost využití všech dostupných prostředků výtvarné tvorby v jejich vyjádření, od klasických po netradiční. Práce oddělení VO

v celém věkovém rozsahu, rozloženo do 1 školního roku.

Jednotlivé části:

1. **Líhnutí** (PVV, mladší žáci)
Kohout a slepice (keramická tvorba)
Líhnutí z vajíčka (pastel)
2. **Krabice na vejce** (starší žáci, II. stupeň)
Fragmenty krabic (keramika)
Krabice vajec (koláž)
3. **Vaječné pokrmy** (PVV, mladší žáci)
Míchaná vajíčka (malba temperou)
Vaječné pokrmy (keramika)
Kolážové vejce (drobný papírový objekt)
4. **Vejce – magický tvar** (velkoplošná kresba tužkou, II. stupeň)
Tapeta s vejci (hra s motivem vejce – pastel, mladší žáci)
Zkamenělé vejce (keramika, starší žáci, II. stupeň)
Podoby vejce (materiálová objektová tvorba, II. stupeň)
5. **Vaječné skořápky** (starší žáci, mladší žáci, starší žáci, II. stupeň)
Portréty skořápek (barevná perokresba)
Kompozice se skořápkami (lepený reliéf)
Kresba skořápkami (kresba tuží)
Ruční papír (papír se skořápkami)
Skořápky (velkoplošná malba temperou)
6. **Vejce – nová média** – téma vejce ve fotografii, PC grafice a videotvorbě (mladší žáci, starší žáci, II. stupeň)
7. **Velázquez: Stařena smažící vejce** – přepis díla slavného umělce (kresba, PVV)

VÝTVARNÁ ŘADA „INSPIRACE VÝTVARNÝM DÍLEM“ – práce se studenty II. stupně, vyučující Mgr. Jitka Tláskalová, ZUŠ Miloslava Stibora Olomouc

popis řady:

1. **Inspirace z benátského bienále 2009:** výtvarník vystavoval jednoduché papírové objekty – skladačky z kartónu. Vtip byl v tom, že se nic neodstranilo, papír byl v promyšlených, jednoduchých liniích naříznut a složen do prostoru, vznikly zajímavé a vtipné konstrukce.

2. **Cvičení – varianty prořezávaných objektů:** studenti zapojili svou fantazii a vytvořili mnoho variant, od těch nejjednodušších až po velmi složité. Někteří složili uzavřené objekty a od nich byl jen krůček ke krabičkám. V každém případě si uvědomili, jakou úzkou souvislost má racionální konstrukce pláště s výsledným objektem z něj složeným.
3. **Krabičky – krychličky:** zadání: Vyřeš a vyřež krabičku – krychličku s originálním skládáním tak, aby udržela sama svůj tvar, tj. včetně „zapínacích“ prvků. Studenti vycházeli z předchozích zkušeností, byl kladen důraz na originalitu tvaru pláště.
4. **Krabička na jeden bonbónek:** zadání: Vytvoř drobnou krabičku, bude mít libovolný tvar, ale platí stejné podmínky: spojení s podkladem a žádný odpad. Přidaná hodnota – dárkový charakter, jednoduchá zdobnost, vtipné ozvláštňení.
5. **Samostatná krychle – rozvíjení dalších možností:** zadání pro ty, které již pevně

spojení s podkladem limitovalo: vyřešte samostatný objekt, který sám bude nositelem dalších možností.

6. **Rozkládací krychle – inspirace didaktickou pomůckou:** výzva pro studenty směřující na architekturu a scénografii, zadání: Umístí objekty do krychle tak, aby při postupném rozvírání tvořily zajímavá seskupení
7. **Rozkládací krychle – využití kombinace různých materiálů:** papíry, dráty, plasty.

Někteří studenti „dotáhli“ objekt k dokonalosti i po stránce technické, na příkladu variabilní krychle umožňující posuvný pohyb jednotlivých segmentů a vytváření nekonečného množství variant

Rozložené krychle slouží studentům jako modely při kresbě perspektivy nebo jako zajímavé objekty pro fotografování. Na fotografiích vznikly iluzorní prostory s architektonickými prvky.

Zdena Synecká

VZDĚLÁVÁNÍ VÝTVARNÝCH PEDAGOGŮ NA PŘÍPRAVNÝCH SEMINÁŘÍCH K CELOSTÁTNÍM PŘEHLÍDKÁM DĚTÍ A MLÁDEŽE

Zájmové výtvarné výchově se věnují výtvarné kroužky na MŠ, ZŠ i SŠ a gymnáziích, ZUŠ, Domovy dětí a mládeže, Centra volného času, kulturní domy i soukromé výtvarné ateliéry a školy. Jsou v nich zapojeny děti a mládež od 3 do 19 let. Výtvarné kroužky vedou převážně výtvarní pedagogové, v malé míře výtvarní umělci nebo výtvarní amatéři.

Působení výtvarných aktivit NIPOS-ARTAMA se proto zaměřuje v rámci neformálního vzdělávání především na výtvarné pedagogy a vedoucí tým, že v odborných seminářích rozšiřuje jejich profesionální informovanost i nové praktické dovednosti a pomáhá jim k poznávání a chápání současné výtvarné kultury, která se neustále dramaticky mění a vyvíjí. Chci zdůraznit, že v žádném případě nechceme suplovat ani konkurovat krajským pedagogickým centrům zřizovaným MŠMT. Naši snahou je ukázat nejnovější vývoj v oblasti výtvarného umění a výtvarné pedagogiky a také dokázat, že v často velmi skromných podmínkách a možnostech zájmových výtvarných činností lze dosáhnout hodnotných výsledků. Ostatně hojná účast zájemců z celé republiky i ohlasy na semináře NIPOS-ARTAMA potvrzují potřebu takových setkání.

Svátkem a vyvrcholením naší činnosti je pořádání trienále Celostátních přehlídek dětských výtvarných prací z pověření MK. V jejich tříletém mezidobí seznamujeme výtvarné pedagogy na přípravných seminářích s tématem přehlídky, které s ohledem na společenskou potřebu doby volí odborná rada dětských výtvarných aktivit ARTAMA. Minulé dvě přehlídky, v r. 2007 v Li-

tomyšli a 2010 v Písku se zabývaly tématem KOMUNIKACE a KOMUNIKACE MEZI VÝTVARNÝM UMĚNÍM a VÝTVARNOU VÝCHOVOU. Na rok 2013 do Litoměřic připravujeme aktuální téma VIZUÁLNÍ AKTIVIZACE V PEDAGOGICKÉM PROCESU. Na přípravných seminářích vystupují k tématu přední odborníci z řad pedagogů, psychologů, sociologů i výtvarných umělců. Čas je věnován společným diskusím a výměně zkušeností, seznámením s odbornou literaturou i praktickým díláním.

Celostátní výtvarné přehlídky dětí a mládeže jsou jedinečné tím, že nemají charakter soutěže, jejich cílem není objevovat dětské „umělce“ ani vyhlašovat vítěze a oceňovat jednotlivé obrázky, ani neusilují o rostoucí množství zasílaných výtvarných prací, i když rostoucí zájem nás těší.

Naopak, na přehlídkách se oceňují metodické postupy a výtvarné novátorství pedagogů. Přehlídky dávají příležitost ke konfrontaci výsledků práce s dětmi a mládeží v zájmových útvech tím, že vystavují bez výběru všechny došlé výtvarné práce. Předkládají tak odborníkům i veřejnosti nezkráceně současnou úroveň české výtvarné pedagogiky.

Vyvrcholením každé přehlídky je pak rozborový seminář přímo na výstavě, kde jednotlivé projekty hodnotí kurátoři a o svých záměrech a metodických postupech hovoří sami autoři před všemi ostatními účastníky.

Od r. 2005 se přehlídky věnují kromě vystavených klasických disciplín (tedy kresbě, malbě, grafice,

Mgr. Zdena Synecká je odborná pracovnice NIPOS-ARTAMA pro výtvarné aktivity dětí a mládeže. Absolvovala výtvarnou výchovu na Pedagogické fakultě Ostrava, po dlouhá léta působila jako fakultní učitelka na ZŠ a gymnáziu. Autorka učebnic, obvodní a krajská metodička oboru výtvarné výchovy, členka porot přehlídek a výstav dětských výtvarných prací a mezinárodní výstavy Lidice, zakládající členka Asociace výtvarných pedagogů ČR. Věnuje se koncepční, metodické, organizační a výzkumné práci.

trojrozměrným pracem) také výsledkům využívání elektronických technologií ve výtvarné práci. Každá přehlídka tak přináší vždy něco nového a posunuje tradičně kvalitu výtvarných činností.

Celostátní přehlídky nekončí termínem výstavy: na webových stránkách www.vytvarneprehlidy.cz jsou od r. 2007 uchovány všechny vystavené projekty z 12. a 13. celostátní přehlídky s možností dalších vstupů jednotlivých pedagogů i kolektivů. Byl tak založen trvale cenný metodický materiál, dostupný všem zájemcům. Máme zkušenosti, že je využíván pedagogy na všech stupních škol, na pedagogických fakultách i při doktorandských studiích.

Tím vším celostátní přehlídky i odborné semináře významně ovlivňují také kvalitu školního vyučování výtvarné výchovy. Poslání přehlídek tak podporuje koncepci MŠMT v oblasti Umění a kultura a obsah výtvarného oboru v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání a gymnázia. Jsme tedy jakýmsi servisem pro MŠMT, ale bohužel, po zrušení ministerské meziresortní komise, neexistuje mezi námi žádné spojení ani součinnost.

Tím víc si v NIPOS-ARTAMA vážíme dlouholeté spolupráce s Národním ústavem pro vzdělávání, s českou sekci INSEA a s Asociací výtvarných pedagogů.

Jaroslav Vančát

VÝZNAM ORGANIZACE INSEA PRO DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ V OBORU VÝTVARNÁ VÝCHOVA

Organizace INSEA (International Society for Education through Art), zabývající se výchovou uměním, zejména výtvarným, byla založena v r. 1963 v rámci UNESCO sloučením FEA (zal. 1903) a pařížské INSEA (zal. 1954). V duchu optimistických prvních globálních tendencí tehdejší doby, směřující k uvolnění studené války, zavádění atomu k mírovým účelům, expanzi kosmických letů a zániku kolonialismu si vytýčila obecně humanistické cíle, které dnes můžeme považovat za poněkud příliš proklamativní a obecné, jejichž obsah je nutné konkretizovat: „Tvůrčivost v umění je základní potřebou, která je společná všem lidem a umění je jednou z nejvyšších forem vyjádření a komunikace.“ „Výchova uměním je přirozený prostředek učení na všech stupních vývoje osobnosti, který podporuje intelektuální, emocionální a sociální vývoj lidských bytostí ve společnosti.“

Československý komitét INSEA byl založen v roce 1967 jako odezva úspěšného, vskutku monumentálního celosvětového kongresu INSEA, jehož se zúčastnily stovky delegátů, uspořádaného v Praze v r. 1966. Referát při otevření kongresu měl filozof Jan Patočka. Nesl název Krize racionálních věd a úloha umění a Patočka v něm kladl důraz na váhu umění jako protiklad manipulativní, objektivizované odosobněné vědy. Český komitét INSEA sehrál v době norma-

lizace roli informátora o aktuálním zahraničním dění a byl tak zrcadlem nastupujících proudů ve výtvarné výchově ve světě, nutno však dodat, že zrcadlem velmi opatrným a také v mnoha částech slepým, když připustil vyloučení některých svých pedagogicky progresivních členů (Igor Zhoř, Bohuslav Maleček, Jaromír Brožek, Jiří David), kteří se nesmířili s okupací a obsahem normalizace.

Česká sekce INSEA, svou organizační formou občanské sdružení, byla založena v roce 1992, jako vynucená nezbytnost po rozdělení federace se Slovenskem. Od svého založení dosud zajišťuje zejména přímý kontakt na Evropskou radu INSEA a účast svých členů na jejích akcích a na akcích Světové rady INSEA. V současné době usiluje o pořádání evropského kongresu INSEA v roce 2015.

Jejími členy jsou především vysokoškolští výtvarní pedagogové, doktorandi, učitelé a studenti, kteří mají snahu přímo sledovat progresivní proudy světové výtvarné pedagogiky a aktivně se podílet na jejím výzkumu a rozvoji. Svoji organizační činnost naplňuje česká INSEA pořádáním symposií, kolokvií a diskusí k naléhavým otázkám, vydáváním odborných publikací a zprostředkováváním odborných kontaktů. Učiteli oboru je brána jako oborová teoretická autorita,

Doc. PhDr. Jaroslav Vančát, Ph.D. je pedagogicko-výzkumný pracovník na FHS UK v Praze. Přednáší v rámci kreativního modulu teorii i praktické aplikace vizuálních médií a teorii kreativity. Dále se zabývá teorií výtvarné výchovy, výtvarného umění, je i výkonným výtvarným umělcem, spoluzakladatelem českého videoartu. Od r. 1995 je předsedou České sekce INSEA (International Society for Education through Art při UNESCO), spolupracoval na přípravě Rámcového programu vzdělávání pro výtvarnou výchovu na základním stupni a na středních školách. Realizoval projekty Prague Golem v rámci Praha – Evropské město kultury 2000, který spočíval ve školení dětí a jejich učitelů v ovládání editorů animace a interaktivity v obrazové komunikaci (www.prague-golem.cz) a projekt EduArt (2006 – 2008) na podporu rozvoje tvořivosti žáků a učitelů prostřednictvím grafických metod s uplatněním IT (www.eduart.cz). Úzce spolupracuje s NIPOS-ARTAMA v oboru výtvarné výchovy. Monografie: Tvorba vizuálního zobrazení (Karolinum, Praha 2000) a Vývoj obrazivosti od objektu k interaktivitě (Karolinum, Praha 2009).

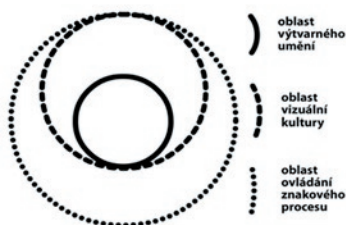
kteřá významným způsobem přispívá v udržování teoretické kontinuity oboru.

Od roku 1989 uspořádala Česká sekce INSEA následující symposia s mezinárodní účastí:

- Hradec Králové 1991, Výtvarná výchova v nové situaci
- Ústí nad Labem 1992, Filozofické aspekty výtvarné výchovy
- Ostrava 1993, Múžická kreativita jako cesta v obnově duše
- Plzeň 1994, Učitel výtvarné výchovy – umělec a pedagog
- Praha 1995, Uvidět 4. rozměr. Výtvarná výchova pro třetí tisíciletí
- Žďár nad Sázavou 1996, Emocionalita a racionalita ve výtvarné výchově
- České Budějovice 1997, Horizonty vzdělávání učitele výtvarné výchovy
- Ústí nad Labem 1998, Ke kořenům odúševnělého tvaru
- Praha 2000, Média a obraznost
- Olomouc 2002, Výtvarná výchova a mody její komunikace
- Plzeň 2004, Rámcový vzdělávací program ve výtvarné výchově
- Praha 2006, Péče o obraznost/sémiotické přístupy k výtvarnému umění a ve výtvarné výchově
- Brno 2008, Veřejnost a kouzlo vizuality. Rozvoj teoretických základů výtvarné výchovy a otázky kulturního vzdělávání
- Hradec Králové 2010, Vizualní gramotnost

Současné světové trendy ve výtvarné výchově míří k přesahování její oblasti k obecnějšímu uplatnění v sémiotickém pojetí výtvarné výchovy. To je odvozeno ze sémiotického pojetí výtvarného umění a klíčové funkce znaků v lidském sociálním založení obecně. Klíčovými slovy tohoto pojetí jsou: obrazový (vizuální) znak, vizuální vnímání, obrazivost, vizuální komunikace, interpretace, vizuální gramotnost, nová média.

Na rozdíl od předchozích sémiotických modelů – reflexivního, lineárního, který chápe skutečnost jako zdroj kauzální reflexe a modelu modernistického, který odhalením subjektivity staví mylně tuto subjektivitu do duálního protikladu v realismu a objektivitě (ať už s jejich kritikou jako abstraktní moderna, tak i s jejím přijetím oproti subjektivistickému solipsismu), je tento model založen na interaktivitě, která ze zúčastněných struktur v interakci vytváří jejich nové kvality. Tyto kvality je možné poznávat v jejich dynamice a historickém podílu na dalším vývoji takto v interakci zastoupené struktury. Takovou interakcí, které mění strukturní kvality nejen pozorujícího, ale i pozorovaného, je v tomto pojetí i prosté dívání se (Heisenberg). Oproti reflexivnímu modelu je samotné nahlížení reality vícevrstvým modelem interakce, v němž fyzikální kvality existence individua jsou v interakci s kvalitami chemickými, ty s biologickými (zahrnující také strukturu uspořádání lidských smyslů), ty s psychosomatickými, které jsou v interakci s vrstvou sociální (Gehlen, Chardin, Weisäzcker a další). Sociální vrstva jako nositel znaků jazykových i obrazových pak skrze ně rozhoduje, jaké kvality z hlouběji strukturně zprostředkovaných informací vybere a uplatní v jednání osobním i sociálním. Tento proces je zprvu nevědomý. Ovládání sémantických prostředků, z nichž vizuálně obrazné prostředky získávají stále větší váhu, jej však činí uvědoměným a aktivním.

Obř. 1 Interakční strukturní model vizuálního vnímání

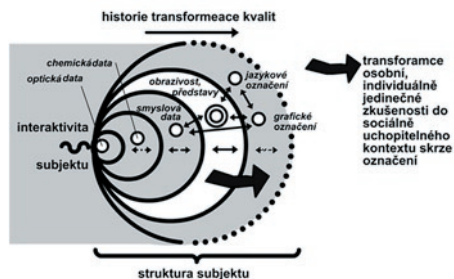
V tomto modelu se ukazuje zásadní důležitost lidské obrazivosti jako individualizované, neo-

pakovatelne kvality lidské osobnosti, která se ze své strukturní hloubky jinak nenahraditelným způsobem podílí na myšlení a pojmenování, tedy na poznávacích a komunikačních funkcích nejen výtvarného umění, ale lidské činnosti obecně. Tato obrazivost je zvýznamňována právě volbou znaků a znakových trsů – metafor, jazykových i obrazových, které jí přiřadíme (Lakoff, Johnson), je tedy základním podílem subjektivity na sociálním uspořádání a znalost její podstaty je právě základem aktivního podílu subjektu na vizuální gramotnosti.

Obr. 2 Postavení obrazivosti jako jedinečné, bez označení nepřenositelné zkušenosti v struktuře osobnosti

Z analýzy těchto pozic byl nastolen a zakotven v Rámcovém vzdělávacím programu vzdělávací obsah výtvarného oboru ve všeobecném vzdělávání. Výtvarný obor tak svým přesahem za zdroj oboru – výtvarné umění – takto aspiruje jak na kompetence v oblasti vizuální gramotnosti, tak také na kompetence porozumění práci se znakem tvořivým způsobem, kteréžto kompetence začínají být v soudobé společnosti stále nezbytnější.

Obr. 3 Vzdělávací obsah výtvarného oboru ve všeobecném vzdělávání

Téma

**KVALITA UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ
PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE**

FILM

moderátor: Roman Černík

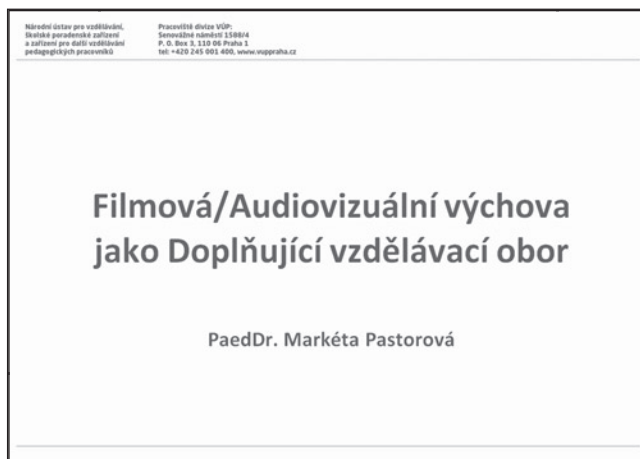
Markéta Pastorová

FILMOVÁ/AUDIOVIZUÁLNÍ VÝCHOVA JAKO DOPLŇUJÍCÍ VZDĚLÁVACÍ OBOR

Filmová/Audiovizuální výchova byla v roce 2010 schválena jako další doplňující vzdělávací obor s vazbou na oblast Umění a kultura. Její vzdělávací obsah byl zpracován na základě výsledků odborné diskuze a představuje konsenzus širokého týmu odborníků a pedagogů ohledně cílů, obsahu a začlenění Filmové/Audiovizuální výchovy do systému všeobecného vzdělávání. Příspěvek ve stručnosti shrnuje důvody, které vedly ke vzniku Filmové/Audiovizuální výchovy a seznamuje se základy metodické podpory, která je pro podporu její kvalitní výuky postupně vytvářena.

***PaedDr. Markéta Pastorová** je odborná pracovnice Výzkumného ústavu pedagogického v Praze (od 1. 7. 2011 Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků – Pracoviště divize VÚP). Vystudovala Pedagogickou fakultu UK v Praze. V letech 1987 až 1996 pracovala jako didaktik výtvarné výchovy v institucích pro další vzdělávání. Dlouhodobě se věnuje koncepci všeobecného vzdělávání v oblasti Umění a kultura a problematice průřezových témat. Je spoluautorkou kurikulárních dokumentů pro základní školy a gymnázia. V současné době vede oddělení koncepce všeobecného vzdělávání. Od roku 2006 externě vyučuje na VŠUP v Praze v rámci pedagogického modulu. Je členkou odborných rad a komisí.*

Od autorky jsme bohužel neobdrželi příspěvek v textové podobě, proto předkládáme její prezentaci v powerpointu.

Národní ústav pro vzdělávání,
Státní pedagogické zařízení
a zařízení pro další vzdělávání
pedagogických pracovníků

Pracoviště divize VOP:
Smetanův nádraží 1588/4
P. O. Box 3, 110 06 Praha 1
tel: +420 243 901 400, www.vuppraha.cz

Filmová/Audiovizuální výchova

Filmová/Audiovizuální výchova byla zpracována týmem odborníků na základě výsledků odborné diskuze, která probíhala v roce 2007 – 2009 na Metodickém portálu: www.rvp.cz

Výsledná podoba vzdělávacího obsahu představuje konsenzus odborné veřejnosti ohledně cílů, obsahu a začlenění F/AV do systému všeobecného (základního a gymnaziálního) vzdělávání.

Národní ústav pro vzdělávání,
Státní pedagogické zařízení
a zařízení pro další vzdělávání
pedagogických pracovníků

Pracoviště divize VOP:
Smetanův nádraží 1588/4
P. O. Box 3, 110 06 Praha 1
tel: +420 243 901 400, www.vuppraha.cz

Rudolf Adler

KONCEPCE VZDĚLÁVACÍHO OBSAHU PŘEDMĚTU FILMOVÁ / AUDIOVIZUÁLNÍ VÝCHOVA PRO ZÁKLADNÍ ŠKOLY A GYMNÁZIA

Problém vzdělávacího obsahu předmětu Filmová /Audiovizuální výchova pro základní školy a gymnázia „visí“ již dlouho ve vzduchu a jeho řešení se stává stále naléhavějším. S produkty filmové a audiovizuální tvorby a díly vytvořenými souborem výrazových prostředků, pro něž se vžil obecný název filmová řeč, se setkáváme stále častěji. Lze konstatovat, že jejich vliv v současném mediálním prostoru je převažující. Audiovizuální – filmové produkty a modely, jež jsou jimi prezentovány, mají na formování životních postojů, hodnot i citovost dětí a mládeže nezanedbatelný vliv. Ve všech fázích dětství a dospívání, tedy v době, kdy se zásadním způsobem formuje osobnost, působí dnes audiovize na mladého člověka velmi intenzivně, častěji než text (literatura, poezie) dramatická tvorba, hudba a výtvarné umění, a to někdy i ke škodě věci, pokud jde o žádoucí proporce, neboť audiovize je stále v jeho životě přítomna v řadě projevů a forem, od výsostně uměleckých, esteticky strukturovaných tvarů až po produkty ryze komerční, agresivně podbízející a pokleslé, s prokazatelně manipulativními záměry.

Díky iniciativě Výzkumného ústavu pedagogického v Praze (od 1. 7. 2011 Národního ústavu pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků – Pracoviště divize ÚP) a vstřícnosti odboru 22 MŠMT, se zdařil první zásadní a úspěšný krok: po odborné diskuzi byl v krátké době vytvořen a také schválen vzdělávací obsah předmětu Filmová/Audiovizuální výchova pro základní školy a gymnázia.¹ Máme tedy institucionální základ a jsem přesvědčen, že i solidní metodickou

oporu pro školy a učitele, kteří tento doplňující vzdělávací obor budou chtít uvádět v život.

Na počátku práce na projektu předložily své koncepty dva týmy. Každý, kdo by se takovým úkolem zabýval, si musí stanovit pořadí důležitosti na chronologické ose činnostního schématu spočívající v pořadí tří základních pojmů a jejich obsahů: jsou jimi receptce, reflexe, a produkce.

Na základě oponentur byl vybrán koncept předložený týmem, který jsem vedl. Vycházeli jsme z prosté úvahy, k níž nás přivedlo především studium inspirativních vzdělávacích obsahů oboru Výtvarná výchova, jemuž je náš obor nejbližší a do jisté míry se s ním dokonce prolíná. Došli jsme k přesvědčení, že náš koncept by měl být s ním a ostatními obory oblasti Umění a kultura metodicky kompatibilní. Naše uspořádání výše uvedených pojmů na ose důležitosti upřednostňuje jednoznačně osobní tvůrčí zkušenost žáka, vytváření prostoru pro svobodnou tvorbu a experiment, poznávání a osvojování si možností, jež v tomto smyslu nabízí bohatý soubor výrazových prostředků audiovize. Ona individuální zkušenost s tvorbou (produkcí) následně ovlivňuje a prohlubuje kvalitu vnímání, receptce, v tomto směru obohacuje osobnost, vytváří předpoklady pro rozpoznávání hodnot a následně posiluje formulaci osobního názoru a schopnosti jeho efektivní komunikace.

V pedagogickém procesu je vhodné respektovat chronologické propojení jednotlivých fází činnostního schématu: produkce – receptce – reflexe. Již proto, že tento logický přístup nabízí

Prof. Mgr. Rudolf Adler je pedagog katedry dokumentární tvorby FAMU v Praze. V roce 1966 absolvoval FAMU v Praze v oboru filmová a televizní režie. Působí jako filmový a televizní režisér a scénarista hraných a dokumentárních filmů, autor a režisér rozhlasových her. Je autorem teoretických studií a vysokoškolských učebnic. V letech 1990 – 1995 působil jako vedoucí katedry dokumentární tvorby na pražské FAMU.

rovněž základní fáze vývoje filmové řeči, postup, jež proběhl v historicky relativně krátké době. Postavit pedagogickou metodiku vzdělávacího oboru na kontinuitě a kauzalitě těchto základních vývojových fází se pro pochopení podstaty a možností oboru Filmové/Audiovizuální výchovy jeví jako nanejvýš efektivní a pro žáky může být poutavým dobrodružstvím za předpokladu, že výuka oboru bude od samého začátku chápána především jako individuální tvůrčí zkušenost s výrazovým aparátlem filmového jazyka.

Audiovize, film a jeho jazyk jsou „děťmi“ moderního věku, technologií a techniky, jejichž vývoj ovlivňuje podstatně jejich výrazové možnosti. Na konstrukci přístrojů se podílí mechanika, optika, elektronika, chemie. Audiovize je tak existenčně propojena s přístrojovou technikou, jež je sama o sobě pro dnešní generace mládeže velice atraktivní. Tuto motivaci je nutno kvalifikovaně využít a ukázat, že **existuje i jiný než pasivně uživatelský přístup v této technice, totiž možnost jejího kreativního a tvůrčího užití.**

Těsné propojení filmu a ostatních uměleckých oborů včetně těch, jež jsou již zařazeny do vzdělávacího procesu prostřednictvím oblasti umění a kultura, je naprosto evidentní. Ze své povahy pak tento doplňující vzdělávací obor (ve školách pak vyučovací předmět) může plnit v rámci již existujících předmětů a jejich vzdělávacího obsahu (a to nejen předmětů uměleckých) dokonce funkci propojující a tmelící.

Vzdělávací obsah pak ze své povahy může mimořádně přispět v chápání společného základu umělecké tvorby a jejího nezastupitelného místa v životě člověka. Specifikem a novým přínosem filmové řeči a jejího účinku je zcela nová, originální a dříve neuskutečnitelná syntéza výrazových prostředků, jimiž jednotlivě disponují ostatní disciplíny. Základem této jedinečnosti a originality je kinetický obraz probíhající v čase a specifické možnosti montáže kinetických znaků – záběrů. Prostřednictvím kreativního využití těchto dvou nových možností a jejich kombinací dosahuje filmový výraz k originálnímu

způsobům práce s kategoriemi času a prostoru. K vytváření nových časoprostorových vztahů a ovlivňování jejich vnímání divákem v rámci autora záměru.

Úvodní fáze seznamování s filmovou/audiovizuální výchovou by měla již na prvním stupni (3. ročník) převážně vycházet ze spontaneity žáků a její podpory koncepčně zadávanými praktickými úkoly spíše formou her, jež mají podnítit zájem o audiovizuální výraz a jeho komunikativní možnosti. Prostřednictvím společně vytvářených artefaktů při tvůrčích hrách žáci pochopí základní fyziologické a technické principy existence „pohyblivých obrázků“, jež předcházely objevu filmu. Zde je možno aplikovat některé postupy výtvarné výchovy, teorie a některých speciálních metod, například „švédování“. Žáci by měli prakticky uchopit a pochopit princip skladebného vizuálního „vyprávění“. Podstatnou fází by měly být základní informace o principu fotografie (obraz v černé komoře – laterna magika apod.).

Druhá fáze by měla seznamovat žáky s jednotlivými výrazovými prostředky, formotvornými postupy audiovize a jejich možnostmi (obsah záběru, jeho velikost, kompozice, úhel pozorování, princip montáže a jeho složitější uplatnění, čas a prostor ve filmové skladbě), naučit se užívat techniku kreativně a záměrně ovlivňovat její funkce v zájmu dosažení zamýšleného výsledku (manuální clonění a ostření, nastavení bílé ve vztahu k chromatickému pojetí výsledného obrazu). Vše je nutno bezprostředně ověřovat praktickými kroky a zadáváním kreativních úkolů, které budou vytvářet prostor pro uplatnění individuálních přístupů jednotlivců. Žáci mají být vedeni ke schopnosti formulovat vlastní záměr a názor (základy dramaturgického myšlení). V této fázi by se také měli setkat s několika hodnotnými filmy, pro jejich věk podnětnými. Žáci by měli být vedeni k rozvíjení schopnosti diskutovat o nich.

Gymnaziální vzdělávání pak směřuje k individuální tvůrčí reflexi v rozsáhlejších a náročnějších audiovizuálních tvarech a formách. Při vytváření těchto prací je rovněž nutno posilovat

vědomí důležitosti a schopnosti komunikace a práce v týmu; seznámit s jednotlivými druhy audiovize (dokument, fabulace, výtvarná animace) a se základními filmovými žánry; cíleně podporovat zájem a individuální směřování jednotlivců v tomto ohledu; vhodnými odkazy poukazovat na vzájemné vazby a průniky různých druhů umělecké tvorby a motivovat tím hlubší zájem o ně.

V soustavnějších projekcích by se žáci měli setkat s výběrem podstatných filmových děl minulosti i současnosti. Měli by rozpoznat a reflektovat jejich hodnoty. V diskuzi je analyzovat, zaujmout názor a argumenty ho obhájit (cíl: rozpoznat umělecké dílo).

Obě fáze základního stupně i stupeň střední by měly kombinovat úkoly a zadání umožňující žákům naprosto individuální přístupy a řešení s podněty posilujícími vědomí důležitosti osobního přínosu pro práci týmu.

Audiovize je dnes samozřejmou, vlivnou a nezanedbatelnou částí kulturního prostoru a umělecké tvorby. Filmová řeč je jejím komunikačním a estetickým základem. V didaktice a výchově může být využita v rozvoji smyslových schopností, kreativity, fantazie, citovosti a současně v osvojování pozorného vnímání světa, nejbližšího okolí a jeho individuální názorové reflexi v komunikaci. Neméně pak ve vytváření a upevňování hodnotového systému a etických postojů.

Vlastní tvůrčí zkušenost nabízí tři vzájemně propojené a na sebe navazující okruhy činností:

vytvoření záměru a konceptu audiovizuální realizace; základy tvůrčího „dramaturgického“ myšlení a formulace jeho závěrů umožňují uplatnit subjektivitu, vnímání, intenzitu pozorování; posiluje se potřeba jejich prohlubování a schopnost vyjadřování.

Realizace audiovizuálního materiálu rozvíjí především kreativitu, fantazii a senzibilitu.

Proces skladebné syntézy zúročuje předchozí kvality a přináší především problém komunikace a jejího účinku při utváření konečného tvaru.

Vytvořením vzdělávacího obsahu oboru Filmová/Audiovizuální výchova pro základní školy a gymnázia a jeho oficiálním včleněním do našeho výchovného a vzdělávacího systému byl učiněn první a jistě významný krok. V tomto směru jsme se dokonce zařadili ke špičce – přinejmenším v Evropě.

Klíčovým problémem reálné existence, efektivity oboru a jeho vzdělávacího obsahu je však v současné chvíli informovaný a odborně připravený učitel. Z tohoto důvodu považuji za nezbytné co nejdříve akreditovat vhodný studijní program pro pedagogické fakulty.

Poznámky:

¹ Filmová/audiovizuální výchova pro základní školy a gymnázia včetně dalších informací a podpůrných metodických textů je souborně dostupná z WWW: <http://digifolio.rvp.cz/group/view.php?id=361>

Miroslav Tuščák ŠKOLNÍ A DĚTSKÁ FILMOVÁ TVORBA V ČR

Ve svém příspěvku, který se bude zabývat školní a dětskou filmovou tvorbou v České republice v letech 2004–2011, bych chtěl navázat na předřečníky, kteří své úvahy zaměřili na teorii v oblasti vzdělávání mladé generace, konkrétně žáků, studentů a pedagogů základních a středních škol v České republice. Již deset let pracuji jako metodik pro neprofesionální film při Národním informačním a poradenském středisku pro kulturu, v oboru neprofesionálního filmu a videa. Dlouhodobě se zabývám otázkou vzdělávání dětí, mládeže, žáků a studentů obou typů škol v praxi, kterou naplňuji nejen spoluprací s pořadateli soutěží pro mladé autory v Česku, ale i pořádáním celostátní soutěže Zlaté Slunce pro školní kategorii. Soutěž se koná v rámci dospělých filmařů na Českém videosalonu v Ústí nad Orlicí již osm let. Vrcholové soutěži Zlaté Slunce předchází každoročně dvě zemská kola. V příštím roce se budou konat pro Moravu v Blansku a pro Čechy ve Dvoře Králové nad Labem.

Školní kategorii Zlaté Slunce věnuje Ministerstvo kultury a pořadatel (NIPOS) velkou pozornost. Kvalita soutěže pro mladé autory, ale i jejich tvorba se každoročně zvyšuje. Lákadlem pro mladé tvůrce je i třídní workshop/tvůrčí dílna Zlaté Slunce – Děti a kreativní videotvorba, který v r.2011 nesl název „Mladí filmaři v akci“. Zúčastnilo se jej mnoho žáků, studentů i pedagogů. Probíhal v několika rovinách: účastníci se učili základům videotechniky, natáčeli vlastní snímky, které střihali, ozvučovali, zkoušeli loutkovou i počítačovou animaci, počítačovou grafiku, after efekty a pixelaci. Workshop je každý rok obohacen osobní prezentací mladých zahraničních autorů. Letos to byli žáci základní školy ze Slovenska (obec Vyhne). Ve skupinách pracujících

v rámci workshopu Zlaté Slunce 2011 vzniklo sedm snímků včetně „Festivalových střipků“.

Vytvoření samostatné školní kategorie Zlaté Slunce přineslo po několika letech trpělivé a náročné práce úspěch. Každoročně je o tuto soutěž velký zájem z řad dětí, žáků a studentů, a to jak z Ústí nad Orlicí, tak z celé České republiky. Chtěl bych podotknout, že video jako médium je skutečně magnetem pro mladou generaci. Pokud jsou mladí tvůrci „podchyceni“ v začátcích při seznamování se s videotechnikou a vedení v prvních krůčcích tvorby zkušenými filmovými pedagogy, (nebo tvůrci), tak mohou s klidem říci, že video a videotvorba je nejvhodnějším prostředkem k zavádění filmové výchovy do všech typů škol (rámcové vzdělávací programy) a k využití téměř ve všech školních předmětech. V neposlední řadě může videotvorba navazovat na nové směry a kombinace ve výuce dětí nejen v resortu školství, ale i ve vazbách, jakými jsou například: škola – rodina, škola – charita, škola – estetika, škola – kultura, škola – film, škola – společnost a další). Není také zanedbatelné, že filmová výchova je jednou z nejschůdnějších cest ke zlepšení morálního a vědomostního profilu dnešního mladého člověka. Víme přece velice dobře, jaké jsou dnes ve společnosti problémy s využitím volného času mladé generace, s poukázáním na alkohol, drogy, kouření a další společenské nešvary. Problémem, na který bych chtěl poukázat nejen zde u řečnického pultu, ale i v mém obrazovém příspěvku, je koordinace a součinnost při zajišťování těchto vzdělávacích aktivit v oboru filmu a videa u dětí, žáků a studentů; nejen po stránce organizační, ale i finanční, nejen Ministerstvem kultury, ale i Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

Mgr. Miroslav Tuščák je odborný pracovník NIPOS-ARTAMA pro neprofesionální film a video. Absolvoval katedru dramaturgie a scenáristky FAMU Praha. Spolupracuje s TV NOE jako scenárista, je spisovatelem.

Jak vypadá situace v praxi, lze zhlédnout ve videodokumentu Školní a dětská filmová tvorba v ČR 2004–2011¹.

Poznámka:

¹ Videodokument byl součástí prezentace 22. 9. 2011, je k dispozici v NIPOS-ARTAMA

Téma

**KVALITA UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ
PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE**

TANEC

moderátor: Jan Prchal

Romana Lisnerová

TANEČNÍ A POHYBOVÁ VÝCHOVA V ZÁKLADNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

Národní kurikulum pro základní vzdělávání – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále RVP ZV) v současné době vymezuje jednak vzdělávací obsah povinný pro všechny žáky bez rozdílu, jednak vzdělávací obsah v rámci Doplnujících vzdělávacích oborů, který škola do vzdělávání může a nemusí zařazovat.

Nabídka doplňujících vzdělávacích oborů se stále rozvíjí. Od doby platnosti RVP ZV (od školního roku 2007/2008) se tato nabídka značně rozšířila, čímž byla do jisté míry podpořena i autonomie škol. Školy tak mohou svoji vzdělávací nabídku rozšiřovat a reagovat tím na měnící se podmínky v konkrétních školách a v regionech i na poptávku ze strany rodičů žáků.

Mezi doplňující vzdělávací obory patří a do RVP ZV byla zařazena i Taneční a pohybová výchova (dále TPV).

Přínos TPV je patrný pro více cílových skupin:

- **Škole** může pomoci podpořit naplňování cílů základního vzdělávání (cílů školy); podpořit realizaci průřezových témat (osobnostní a sociální výchova...).
- **Žákům** pomáhá rozvíjet a utvářet klíčové kompetence (sociální a personální, komunikativní, pracovní...).
- **Rodičům žáků** nabízí zpestření a rozšíření vzdělávací nabídky pro jejich děti.
- Pro **učitele** znamená možnost seberealizace a pomoci při utváření pozitivního klimatu ve školní třídě; umožňuje jim zažít „jiný“ pohled na jejich žáky.

Pokud se škola rozhodne zařadit TPV do své vzdělávací nabídky, je vhodné dodržovat sled jednotlivých kroků:

Provést sebereflexi

Zjistit:

- zda bude mít zařazení TPV přínos pro naplňování VIZE školy
- zda bude realizace TPV v souladu se zaměřením školy, se společnými výchovnými a vzdělávacími strategiemi a s cíli vzdělávání v dané škole
- zda naplní očekávání učitelů, vedení školy, rodičů a žáků

Provést SWOT analýzu školy

Zjistit, zda má škola pro výuku TPV vhodné podmínky, případně zda se mohou pro výuku TPV vytvořit:

- prostorové podmínky – sál, tělocvična, hygienické zázemí, šatny...
- materiální podmínky – vybavení prostor – podlahová krytina, klavír, pomůcky pro žáky...
- personální podmínky – kvalifikovaný pedagog, korepetitor...
- finanční podmínky – finanční ohodnocení učitelů TPV (pedagog, korepetitor); úprava pracovních úvazků ostatních pedagogů...

Rozhodnout o způsobu realizace TPV

- povinný předmět

PhDr. Romana Lisnerová je ředitelka ZŠ a MŠ Praha-Slivenec. Absolvovala Pedagogickou fakultu ZČU v Plzni a pětisemestrální studium taneční pedagogiky na AMU v Praze. Působila jako učitelka v mateřské škole, základní umělecké škole i v základní škole, poté jako vedoucí oddělení základního vzdělávání ve Výzkumném ústavu pedagogickém v Praze.

- volitelný předmět
- nepovinný předmět

Provést revizi školního vzdělávacího programu (dále ŠVP).

Pro úpravy ŠVP může mít zařazení TPV do výuky následující dopad:

Zásah do učebního plánu

- prodiskutovat, odkud je možné čerpat časovou dotaci pro výuku TPV
- dodržet celkovou časovou dotaci pro 1. a 2. stupeň
- dodržet rozmezí časové dotace pro jednotlivé ročníky
- dodržet minimální časovou dotaci pro vzdělávací oblasti nebo vzdělávací obory

Zásah do dalších kapitol ŠVP

- charakteristika školy – vymezení podmínek, vybavení...
- charakteristika ŠVP – zaměření školy, výchovné a vzdělávací strategie, průřezová témata...
- charakteristika pedagogického sboru – nové kvalifikace...
- učební plán – tabulace učebního plánu, poznámky k učebnímu plánu
- učební osnovy – nově vytvořené učební osnovy se všemi náležitostmi
- charakteristika vyučovacího předmětu
- výchovné a vzdělávací strategie
- vzdělávací obsah – předmětové výstupy, učivo, průřezová témata
- hodnocení žáků – způsob hodnocení
- autoevaluace školy – oblasti autoevaluace, cíle, kritéria...

Zařazení TPV do výuky v základních školách je vnímáno velmi pozitivně, a to především v oblasti osobnostního a sociálního rozvoje žáků a v oblasti pohybových dovedností a návyků.

Je však třeba zmínit i možná úskalí, s nimiž se mohou školy potýkat. Jde zejména o:

- čerpání časové dotace (úprava učebního plánu): NEČERPÁME časovou dotaci ze vzdělávací oblasti Umění a kultura, ale POUZE z disponibilní časové dotace
- způsob zpracování učebních osnov TPV: při zpracování učebních osnov postupujeme obvyklým způsobem – stejně jako v případě ostatních vyučovacích předmětů
- způsob hodnocení žáků: záleží na dohodě v rámci pedagogického sboru a domluvě s rodiči žáků (je možné hodnotit slovně i využít klasifikační stupně)
- finanční zajištění pedagogů: záleží na podmínkách školy (využít lze dohoda o provedení práce, dohoda o pracovní činnosti i založení pracovního poměru pracovní smlouvou)
- základní školy, v nichž už výuka TPV probíhá, mohou doporučit osvědčené postupy, strategie

Co se školám osvědčilo?

- Pro výuku TPV motivovat celý pedagogický sbor.
- Zavádět TPV postupně od 1. ročníku.
- Umožnit náhled ostatních vyučujících do hodin TPV (především třídnímu učiteli dané třídy).
- Informovat a nadchnout rodiče budoucích prvňáčků (cíle, přínos a zaměření „nového“ vyučovacího předmětu).
- Propagovat TPV na webových stránkách školy – pořizovat fotodokumentaci, videozáznamy.
- Realizovat ukázkové hodiny TPV pro veřejnost.

Závěrem lze doporučit či v případě zájmu kontaktovat tři základní školy v Praze, v nichž výuka TPV již probíhá. Ředitelé i učitelé těchto škol se jistě rádi podělí o další zkušenosti s výukou i s prvními výsledky.

Základní škola a mateřská škola, Praha – Slivenec, Ke Smíchovu 16

ZŠ Chmelnice, K Lučinám 18/2500, Praha 3

Základní škola, Praha 4, Školní 700

Ukázka: Žáci 2. ročníku ZŠ a MŠ Praha – Slivenec na ukázkové hodině pro ředitele a učitele základních škol z kraje Vysočina.

Eva Blažíčková VÝCHOVA TANCEM

V úvodu mého příspěvku bych ráda složila hold bezmezné dětské obrazotvornosti a tvůrčí svobodě:

Matka: „Co to děláš?“

Dítě: „Maluji Boha.“

Matka: „Vždyť přece nikdo neví, jak vypadá!“

Dítě: „Tak chvíli počkej, a budeš to vědět.“

Na naší zodpovědnosti je, abychom tento vzácný dar neničili, ale opatrovali.

Chtěla bych přiblížit více než osmdesátiletou cestu jedné větve českého tanečního umění, která se touto problematikou zabývá, seznámit s jejím myšlenkovým zázemím, současností, i s příspěvkem k dnešním snahám o výchovu a vzdělávání prostřednictvím umění. Tato cesta je tanečními teoretiky nazývána Českým Duncanismem.

„Duncanismus je v tanci jakýsi světový názor – má schopnost dát tvůrčímu umělci jistý způsob cítění a myšlení, jistý duchovní řád, v jehož okruhu lze růst a vyvíjet se po svém – tak, jak každý opravdový umělec roste; z vlastního vnitřku, vlastního znepokojení, z vlastního smyslového a duchovního poznání, z vlastní obrazivosti.“ (Jan Drda 26. 10. 1940 v dopise Jarmile Jeřábkové, choreografce, tanečnici a vůdčí představitelce české duncanovské větve, po premiéře jejich slavných Slovanských tanců).

Jarmila Jeřábková naplňovala své životní poslání navzdory nepřízní doby, ve které český výrazový tanec prakticky zmizel ze scény. Navzdory okol-

nostem naplňovala své životní poslání a vybojovala kontinuální tradici svobodomyšlného a poučeného směru, který jinde ve světě zanikl. V roce 2012 oslavíme 100. výročí jejího narození.

Současná metoda Duncan se po roce 1989 prosadila dvěma, pro vývoj českého současného tance a tanečního vzdělávání důležitými činy. Prvním je založení státní **Konzervatoře Duncan centre** v roce 1992, školy, která se stala výraznou institucí svého druhu svým zaměřením na tanec, taneční tvorbu a taneční pedagogiku. Z tohoto místa také vzešlo vytvoření konceptu, charakteristiky a obsahu předmětu **Taneční a pohybová výchova**, který se stal rozhodnutím Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy počínaje rokem 2009 jedním z vyučovacích předmětů na základních školách České republiky.

Současná metoda Duncan vnímá tanec jako tvůrčí uměleckou činnost a taneční výchovu jako výchovný a vzdělávací prostředek. Tento úhel pohledu oprošťuje tanec zásadním způsobem od vžitých myšlenkových klisé a dívá se na tanec v té nejčistší, nejryzejší podobě. Současná metoda Duncan pozoruje, zkoumá a analyzuje všechny specifické hodnoty, které tanec v sobě svou podstatou nese a které se mohou proto stát důležitým příspěvkem pro obecné vzdělávání a výchovu, ale i pro rozvoj tance jako umělecké disciplíny. To je příspěvek současné metody Duncan v rozvoji tanečního vzdělávání.

Už nelze ztráct čas debatami o tom, která taneční technika je ta pravá, která vede nejrychleji

***Eva Blažíčková** je choreografka a taneční pedagožka, zakladatelka a dlouholetá ředitelka Konzervatoře Duncan centre, zakladatelka Společnosti pro taneční a múzickou výchovu, Festivalu nové Evropy a choreografické soutěže Cena Jarmily Jeřábkové. Zakladatelka a choreografka sboru Studio komorního tance. Autorka obsahu a charakteristiky předmětu Taneční a pohybová výchova. Nositelka titulu „Rytíř řádu akademických palm“. Má za sebou bohatou uměleckou a pedagogickou činnost v Čechách i v mnoha zemích ve světě.*

k efektům, který taneční styl je právě v módě, co přináší úspěch, čím žáky pobavíme. Neučíme žáky pohybovým vazbám ani krokovým variacím, ani pohybovému tvarosloví formálním opakováním. Výsledný tvar je vždy procesem vznikajícím z obsahu a nesoucí obsah. Od samého začátku vedeme žáky k jednotě formy a obsahu.

Taneční a pohybová výchova využívá specifick tance k formování dětské osobnosti. Vytváří trvalé vztahy mezi myšlením, emocemi a fyzickou složkou dítěte, harmonizuje jeho fyzický vývoj. Rozvíjí tvořivost, citovost, citlivost a inteligenci těla. Učí vnímavosti vůči prostředí, rozvíjí sociální

inteligenci. Učí na jedné straně spontaneitě, na druhé straně sebekázi. Rozvíjí pozitivní vztah k fyzické aktivitě a ke zdraví.

Hlavním úkolem je podněcování k samostatné tvůrčí činnosti. Jsme vedeni přesvědčením, že tanec je pro každého, kdo si to přeje, a že tančit může každý. Každý má právo na to, aby poznal tak důležitou část sebe sama, jako je jeho tělo.

Tanec je jediné umění, které si všímá detailně lidské tělesnosti a jejího propojení s mentálními a spirituálními potřebami člověka. Tím nám také naznačuje rozměr svého potenciálu pro výchovu a vzdělávání.

Tanec objevuje možnost myslet a vyjadřovat se jinak než slovy, a to je poznání radostné a pro značnou část dětí osvobozující.

Proto je zásadní nutností přehodnotit pohled na tanec, oprostit se od pohledu na tanec jako na

úzce specificky zaměřenou činnost pro „disponované“ jedince a dát žákům možnost zkoumat pod odborným vedením, jakou stavbu má a jak zdravě funguje jejich tělo, aby se nepoškozovalo, ale posilovalo a otužovalo.

Je třeba pomáhat žákům prostřednictvím jejich tělesnosti objevovat jediný řád, který je neomylný – řád přírody a učit je souznít s ním. Objevovat s nimi přírodní zákonitosti v jejich vlastním těle – práci s tělesnými těžišti, osovým systémem těla, šíření pohybu a energie vlnami, rozložení síly v závislosti na svalové hmotě, řízenost a návaznost pohybu... Samozřejmou součástí taneční výchovy je pak improvizace, prostorové vnímání, vzájemné vztahy, hudební citění, koncentrace, rozvíjení obrazotvornosti... a vše prostupující pozitivní energie pedagoga spolu s jeho trpělivou náročností. Neplatí zde pravidlo kvantity, ale kvality.

Klíčovými slovy jsou upřímnost, pravdivost, přesnost, pracovitost, náročnost. Také ale radost z poznávání.

Opěrnými pilíři taneční výchovy jsou tyto čtyři domény:

- 1/ **Objevování svého místa** – činnosti, jejichž prostřednictvím žák hledá a poznává prostor svého těla, a které zprostředkují a vizualizují představu fyzického propojení jeho tělesnosti s prostorem a prostředím. Pocit poznání a uvědomění si svého těla v prostorovém kontextu vede pak v uvědomění si své jedinečnosti v rámci sounáležitosti s celkem – napojení se na řád věcí. Toto poznání doprovází úcta, pokora a svoboda. Je to zážitek sebe samého jako vyrovnané, integrované celistvosti.
- 2/ **Rozvíjení inteligence těla** – činnosti směřující k rozvíjení přirozeného používání pohybu v závislosti na individuálních anatomických, fyziologických a psychologických předpokladech žáka. Jedná se o dlouhodobý proces podmíněný vůlí, směřující ke kvalitám rozvíjeným a získávaným v závislosti na záměru, talentu a inteligenci. Činnosti směřující k tě-

lesné inteligenci nejsou cestou mechanického opakování a drilu.

3/ **Původnost /originalita** – činnosti, které rozvíjejí osobnost žáka a během dlouhodobého procesu mu pomáhají hledat jedinečný způsob jeho vyjádření světa. Smyslem skutečné původnosti /originality není upoutávat pozornost za každou cenu, ale je to cesta jedinečně uchopeného již existujícího tvarosloví. Záměrem je pomáhat vyrůst osobnostem, které budou této původnosti schopny.

4/ **Vytváření společenství** – činnosti, které evokují prožitek sounáležitosti a sdílení. Tanec může svou podstatou zprostředkovat prožitek společenství jako jednu ze základních lidských potřeb. Navozuje pocity sounáležitosti a sdílení, čímž působí proti odcizení a vykořenění a podporuje pozitivní sociální

interakci.

Na závěr mi dovoluťe citovat Sira Kena Robinsona, britského universitního profesora, který byl za zásluhy v oblasti vzdělávání povýšen do šlechtického stavu: „Myslím, že naší jedinou nadějí do budoucna je osvojit si novou koncepci ekologie lidských bytostí, ve které začneme přehodnocovat naše vnímání lidského potenciálu. Náš vzdělávací systém vytěžuje naši mysl stejným způsobem, jakým vytěžujeme naši planetu. Jedinou cestou je vnímat náš kreativní potenciál v celé jeho šíři a vidět naše děti jako naši naději. Naším úkolem je vzdělávat celou jejich osobnost, aby byly připraveny na budoucnost, protože my ji pravděpodobně neuvidíme, ale ony ano.“

Domnívám se, že v tomto citátu je zřetelně vyjádřena vize a úkol uměleckého vzdělávání.

Zuzana Smugalová OZVĚNY KUTNÉ HORY

Kutná Hora, město s nezapomenutelným geniem loci ve Středních Čechách, je ve světě dětské taneční výchovy a dětského scénického tance synonymem pro setkání tanečních pedagogů na nejvyšší úrovni. Každoročně se zde koná v květnu Celostátní přehlídka dětských skupin scénického tance, tedy toho nejlepšího, co se na poli dětského scénického za daný rok urodilo v jednotlivých krajích celé České republiky.

Tradice přehlídek se datuje od roku 1968. Tehdy ještě pod názvem Národní soutěže dětských kolektivů nefolklorních se konaly pouze jednou za dva roky. V roce 1992 se s názvem změnilo i vnímání celku jako skutečné přehlídky a ne soutěže, protože je stále více jasné, že v umělecké kategorii, která není čistě interpretační záležitostí, nelze soutěžit. Od roku 2000 se celostátní přehlídka koná každoročně.

Pro bližší přehled uvádíme tabulku účastníků za posledních 5 let:

KRAJ/ROK	Scénický tanec - děti														
	2011			2010			2009			2008			2007		
	skupin	účink.	chor.	skupin	účink.	chor.	skupin	účink.	chor.	skupin	účink.	chor.	skupin	účink.	chor.
Hl. město Praha	17	311	34	22	391	36	28	504	52	33	762	62	39	730	74
Středočeský	8	178	19	8	183	18	6	135	16						
Jihočeský	13	180	26	15	141	19	25	240	31	23	274	23	23	258	26
Plešský	7	175	19	5	120	10	5	90	10	5	91	11	5	98	10
Karlovarský	10	183	20	8	134	15	10	235	26	8	188	20	11	168	24
Liberecký	6	192	18	7	184	17	5	135	12	6	133	14	6	178	12
Ústecký	10	105	13	11	98	12	5	121	19	14	138	20	8	122	14
Královéhradecký	13	243	30	5	220	19	7	165	15	7	153	18	6	162	19
Pardubický	13	178	19	19	284	31	18	340	33	13	224	26	6	138	16
Vysočina	0	0	0	*	*	*	**	**	**				23	258	25
Jihomoravský	0	0	0	13	275	28	**	**	**	12	200	21			
Olomoucký	18	224	22	*	*	*	**	**	**				8	144	15
Moravskoslezský	13	222	23	12	261	25	16	297	32	21	413	40	17	229	33
Línský	8	172	18	2	136	16	7	167	19	5	122	13	13	238	21
CELKEM	136	2 363	261	133	2 427	246	132	2 429	265	147	2 698	268	165	2 723	289

Mga. Zuzana Smugalová je editorkou časopisu o scénickém tanci *pam pam*. Věnuje se konceptuální činnosti v oboru scénického tance a taneční výchovy. Jako taneční publicistka reflektuje současný stav profesionální i neprofesionální taneční scény v ČR. Do roku 2010 byla šéfredaktorkou prvního internetového časopisu o tanci www.tanecniaktuality.cz. Mimo to se věnuje taneční pedagogice ve vlastním tanečním studiu působícím pod Sdružením Roztoč v Roztokách u Prahy.

Výhodou této celostátní přehlídky pořádané z pověření MK je fakt, že je otevřena i souborům, které nezaštiťuje žádná ZUŠ. Zároveň je i pro TO základních uměleckých škol možností každoročně prezentovat výstupy své práce s následnou odbornou reflexí, kterou na přehlídkách zajišťuje lektorský sbor. Lze tedy mluvit nejen o pravidelnosti setkávání, systematickosti lektorské pomoci a rady, ale především i o možnosti vzájemné inspirace, která je toliko nutná pro zdárný vývoj oboru. Stalo se již pravidlem, že každý ročník přináší nové poznatky, na jejichž základě jsou dále systematicky organizovány vzdělávací semináře garantované NIPOS-ARTAMA. Rostoucí kvalifikace jednotlivých vedoucích souborů a pedagogů, zvyšuje dále nejen úroveň přehlídky samotné, ale i celkovou kvalitu výuky.

Přesto (a nebo právě proto) nám to jako organizátorům nestačilo a v roce 2008 jsme se rozhodli uspořádat celostátní sympozium zaměřené právě na taneční výchovu. Je tomu více než tři roky, kdy jsme měli možnost sejít se v Kutné Hoře na Celostátním sympoziu, které pod názvem „Taneční výchova a kulturní kapitál“ nastartovalo dění, jehož výsledky dnes již téměř hmatatelně držíme ve svých rukou. Setkání v rámci 25. Celostátní přehlídky dětských skupin scénického tance bylo koncipováno do tří hlavních bloků: Dítě v současném světě, Vzdělávání tanečních pedagogů, Významy tvořivé taneční výchovy. Program byl doplněn diskusními kluby, které řešily nejpotřebnější otázky oboru.

Téměř nečekaně se podařilo naplnit očekávání organizátorů, zahájit komunikaci mezi tanečně-vzdělávacími subjekty a institucemi a taneční veřejností z řad pedagogů, pojmenovat určité jevy, ať pozitivní či negativní, a vytyčit směry, kterými by se měl obor taneční výchovy v budoucnosti zabírat:

1. Příprava vysokoškolského studia pro budoucí i stávající pedagogy taneční výchovy.
2. Podpora tvořivé taneční výchovy jako oboru, který je dalším stupínkem přípravné taneč-

ní výchovy a jehož výsledky jsou pro celkový rozvoj osobnosti dítěte velmi přínosné.

Za tři roky můžeme vysledovat posun v obou bodech, které se staly prioritami další činnosti tanečního oboru.

Vzdělávání pedagogů

Emotivní atmosféra při průběhu diskusního klubu o vzdělávání tanečních pedagogů přinesla zahájení dialogu o vytvoření možnosti studia pro stávající pedagogy TO ZUŠ na HAMU, které citelně absentovalo i přes zákonnou nutnost mít pro výkon své profese vysokoškolské vzdělání. V tuto chvíli, po intenzivní a náročné tříleté práci a díky neutuchající snaze vedoucí katedry tance prof. Ivanky Kubicové a proděkanky fakulty prof. Doroty Gremlicové PhD., můžeme ve slově „absentovat“ používat minulý čas.

V době přípravy tohoto sborníku proběhly první přijímací zkoušky do nového studijního programu dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků s názvem Taneční propedeutika. Cílem projektu je umožnit skutečné odborné studium zájemcům s pedagogickým vzděláním či více než osmiletou dokladovanou praxí v taneční výchově prostřednictvím čtyřsemestrálního soustavné a systematické práce v rámci distančního studia na HAMU. **Pro zájemce bude možnost po absolvování vykonat rozdílovou zkoušku do 3. ročníku a následně studium uzavřít bakalářskou zkouškou.**

Tvořivá taneční výchova

„Obor, který prostřednictvím tance a pomoci syntézy dalších uměleckých disciplín celkově rozvíjí osobnost dítěte, tedy jeho vlastní múzickost a kreativitu.“

Tvořivá taneční výchova jako obor – přesto, že byl definován až na sympoziu v Kutné Hoře – ve skutečnosti už existuje snad po celou dobu konání celostátních přehlídek dětského scénického tance. Na rozdíl od jiných oborů neexistuje

v tanci systematický záznam tanečních choreografií, které by se staly základem pro interpretační repertoár žáků tanečního oboru. Každý pedagog je tedy zároveň i tvůrcem – choreografem a jeho

schopnost obstat v tomto oboru se pak odráží na celkovém dojmu z výkonu mladého interpreta. Tvořivá taneční výchova nejen že pomáhá pedagogovi více rozvíjet u dětí jejich vlastní kreativitu, ale navíc přináší skrze zmiňovanou syntézu prostředků velkou inspirativnost, kterou pedagog – choreograf nachází právě v dítěti/dětech samotných. Pravda je u dětí přirozená a přirozenost je krásná. Tvořivá taneční výchova je ozvěnou Kutné Hory s tím nejvýraznějším echem.

Na sympoziu se Tvořivou taneční výchovou se v Kutné Hoře zaobíraly tři vynikající pedagožky a zároveň choreografky, které patří mezi špičky v tomto oboru a mohou být zároveň příkladem dobré praxe:

- Ing. Lenka Švandová (ZUŠ Charbulova), brněnská pedagožka
- Ludmila Rellichová, majitelka Tanečního a pohybového studia Magdalena
- Mgr. Mirka Eliášová PhD. (ZUŠ Klapkova Praha), zároveň praktikující pedagožka oboru choreografie na Taneční katedře HAMU

Pro úplnost je nutno dodat, že Lenka Švandová a Ludmila Rellichová jsou autorkami publikací, které vydalo NIPOS-ARTAMA: Taneční výchova pro předškolní děti a Taneční tvorba pro děti a s dětmi. Obě se těší velkému zájmu pedagogické veřejnosti. V současnosti vychází již druhá publikace Lenky Švandové s názvem Tvořivé taneční hry s doprovodem.

Budoucnost taneční výchovy

Sympozium v Kutné Hoře přineslo ještě další požadavek, a to ošetření garance státní zkoušky (nejlépe dvojstupňové) tak, aby existovala legislativní podpora pro změnu živnostenského zákona; aby se výuka v oblasti umění a společenského tance stala živností vázanou, a ne volnou. Tento bod přichází na pořad dne v současné době, kdy je připraveno vzdělávání pro pedagogy, tedy je teoreticky zaštitěna možnost přípravy právě k obdobné státní zkoušce.

Pokračování taneční výchovy

V letošním roce měl své vlastní diskusní fórum o taneční tvorbě i obor, který je přirozenou cestou v pokračování rozvoje tvořivé taneční výchovy: Scénický tanec mládeže a dospělých.

Celostátní diskusní fórum Amatérský tanec v současné společnosti se konalo na konci října 2011 v Jablonci nad Nisou, opět u příležitosti jubilejní přehlídky – tentokrát 25. celostátní přehlídky scénického tance mládeže a dospělých.

Vedle oblasti scénického tance zde otevřel své problémové okruhy také obor Taneční folklor,

jehož „dětská část“ je též nedílnou součástí taneční výchovy u nás. Cílem byla opět vzájemná inspirace a rozšíření vlastních obzorů tak, aby se taneční obory mohly dále rozvíjet a držet přirozený krok s dnešní dobou, jejímž požadavkem je absolutní připravenost reakce na jakýkoliv podnět.

Téma

**KVALITA UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ
PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE**

TRADIČNÍ LIDOVÁ KULTURA

moderátor: Jan Prchal

Alena Schauerová

NÁVRATY K TRADICÍM LIDOVÉ KULTURY

Otevřít dětem a mladým lidem cestu k hodnotám patří ve výchově k zásadním úkolům, ale přitom k úkolům velmi náročným. Je tomu tak proto, že hodnotu nelze předat, k hodnotám lze jen vést. A navíc, z celé škály hodnot mravních, kulturních či sociálních, musí vychovatel vybírat ty, o nichž je přesvědčen, že jsou pro jedince i společnost potřebné a nezbytné. Proto usiluje, aby se s nimi současná generace ztotožnila, aby tyto hodnoty žily i v generacích příštích. K takovým významným hodnotám patří nepochybně tradice lidové kultury jakožto nepominutelné součásti kulturního dědictví.

I proto byla tradiční lidová kultura neodmyslitelnou součástí školních osnov i vyučování např. v období meziválečném. Platilo to bezesbýtku o školách základních a důraz byl kladen na kulturu místní a regionální. Ta se pak stala přirozeným východiskem k ostatní kultuře národní i světové. Dnes tento úkol plní především folklorní soubory, nikoliv škola. Ačkoliv po roce 1989 nenastal útlum jejich činnosti, jak se očekávalo, začaly se projevovat problémy, které se staly předmětem odborných diskusí. Etnografové a folkloristé stále důrazněji upozorňovali, že mezi členy folklorních souborů ubývá znalostí o společensko-kulturním zakotvení písní, tanců, zvyků i o jejich původním tvaru.

Tehdy vznikla myšlenka dát laickým zájemcům o folklor širší i hlubší poučení o tradiční lidové kultuře a jejich hodnotách. Hledala se cesta, jak jim poskytnout dostatek informací a dovedností, aby uměli s folklorem citlivě i poučeně

pracovat, aby jej dokázali předávat dětem a aby uměli folklor prezentovat na jevišti. Tyto snahy vyústily na konci devadesátých let k vytvoření **Školy folklorních tradic**. Pro její realizaci se spojily tři organizace, a to Národní ústav lidové kultury ve Strážnici, NIPOS-ARTAMA a Folklorní sdružení ČR.

Škola získala akreditaci Ministerstva školství ČR, tím stoupla její prestiž a učitelům se tím nabízel možnost získat novou aprobaci.

Pro ŠFT byly vytvořeny konkrétní učební programy i učební plány. Učivo je rozděleno do čtyř semestrů, tedy dvou let výuka probíhá o víkendech, zpravidla jednou za měsíc.

Obsah výuky se zaměřuje k poznatkům z oblasti folkloru, ale také pedagogiky a psychologie, uvádí i do problematiky choreografie, dramaturgie a režie. V rovnováze jsou předměty teoretické i praktické.

Frekventanti se tak např. seznamují s jednotlivými folklorními oblastmi na území ČR, hlouběji poznávají lidovou slovesnost a učí se, jak s ní pracovat při zkouškách souboru či při uvádění na jevišti. Podobně se učí lidovou píseň i o lidové písni, jak vést její nácvik, učí se konkrétní lidové tance. Důležitou součástí je práce se zdroji, což je obsahem předmětu o sbírkách a sběratelích.

V kurzu vyučují většinou vysokoškolská učitelé, případně osvědčení znalci regionálního tanečního folkloru.

PhDr. Alena Schauerová vyučuje externě na MU v Brně obory kulturní antropologie a gender studia. Ve výzkumné činnosti se zaměřuje na kontakt dětí s tradicemi lidové kultury dříve i dnes. Dětskému folkloru se věnuje také jako autorka pořadů na Mezinárodním folklorním festivalu ve Strážnici, je nositelkou titulu Laureát festivalu i Hlavní ceny MFF. Zásadně se podílela na obsahu učiva Školy folklorních tradic, je pedagogickou vedoucí této instituce. Je autorkou i vedoucí projektu NÚLK ve Strážnici Tady jsme doma – Regionální folklor do škol.

Na závěr studia vykonávají frekventanti zkoušky z praktických i teoretických předmětů a součástí je i obhajoba práce, v níž prokazují schopnost vyhledávat folklorní materiál a zpracovat dané téma pro jeviště. Práce jsou uloženy v archivu NÚLK ve Strážnici. Na základě zkoušek získávají frekventanti vysvědčení a závěrečné osvědčení o absolvování kurzu.

Škola folklorních tradic má za sebou již jedenáct let činnosti a vychovala téměř dvě stovky folkloristů – laiků. Frekventanty, kteří si kurz sami hradí, jsou většinou vedoucí a členové folklorních souborů, v menší míře také učitelé, a to především ti, kteří byli nebo jsou členy folklorních souborů. Ale právě jejich prostřednictvím se folklor vrací i do škol, a to nejen základních.

Proto bych chtěla na závěr přiblížit práci některých učitelů, absolventů školy folklorních tradic, kteří se přihlásili k realizaci projektu Tady jsme doma – Regionální folklor do škol.

Projekt vznikl na půdě NÚLK ve Strážnici a jeho cílem je, jak vyplývá z názvu, vrátit do škol folklor. Projekt vychází z přesvědčení, že tak jako dítě potřebuje pro svůj další optimální rozvoj vyrůstat v prostředí rodiny, tedy s blízkými lidmi, tak stejně potřebuje zakotvení v kultuře, která je mu blízká, tedy v kultuře místní a regionální. Optimálním východiskem pro ni je tradiční lidová kultura.

Učitelé, kteří se na základě výzvy k realizaci Projektu přihlásí, vypracují ve spolupráci s vedoucími Projektu celoroční plán. Prochází napříč vyučovacími předměty i vzdělávacími oblastmi. Počítá se zásadní aktivitou dětí, které pod vedením učitele vyhledávají informace o životě a práci svých předků. Osvojují si konkrétní místní pověsti, písně, hry, tance atd. Děti si o své práci vedou kroniku. Na konci školního roku se za odměnu zúčastní Mezinárodního folklorního festivalu ve Strážnici. Vystoupí ve vybraném dětském pořadu, při němž nejen předvedou, čemu se naučily, ale také některou píseň či hru ze svého kraje naučí ostatní spoluúčinkující, což jsou ovšem děti z folklorních souborů.

Projekt probíhá zatím tři roky. Účastní se ho pět škol, přitom v některých školách je to i několik tříd. Ve všech školách stojí v čele učitel, absolvent Školy folklorních tradic.

Dosavadní zkušenosti ukazují, že téma zaujalo nejen učitele, ale i děti. Díky tomu jejich práce na Projektu nekončí po jednom roce činnosti. Mezi učiteli i mezi dětmi z různých míst vzniká přátelská spolupráce, výměna dopisů, společná setkání.

A tak se naplňuje jednak záměr uvedeného projektu, ale také poslání Školy folklorních tradic, aby absolventi chápali hodnoty tradic lidové kultury v širších souvislostech a uměli je předávat mladé generaci. V obou případech jde tedy o návraty k tradicím lidové kultury.

Markéta Lukešová

ÚLOHA NÁRODNÍHO ÚSTAVU LIDOVÉ KULTURY V PROCESU VYTVÁŘENÍ POZITIVNÍHO VZTAHU DĚTÍ K LIDOVÉ KULTUŘE

Národní ústav lidové kultury je výzkumnou organizací, jejímž hlavním účelem je provádět základní výzkum, aplikovaný výzkum nebo experimentální vývoj a šířit jejich výsledky prostřednictvím výuky, publikování nebo převodu technologií. Národní ústav lidové kultury (NÚLK) je státní příspěvkovou organizací, která je přímo řízena Ministerstvem kultury České republiky. Byl pověřen funkcí národního odborného pracoviště a zabývá se tedy tradiční a lidovou kulturou a péčí o ni na území celého našeho státu. Ve své činnosti věnuje velkou pozornost také dětem. Jedná se o nejrůznější programy a aktivity, které přispívají k vytváření pozitivního vztahu dětí k tradiční lidové kultuře.

Na půdě NÚLK (dříve ÚLK) vznikl výzkumný projekt Mentální reprezentace domova jako výraz kulturního vědomí dětí z folklorních souborů. Výzkum se stal součástí komponovaného projektu s názvem Děti – folklor – vlast, který probíhal v letech 1995–1997 a později v letech 1998–1999 na něj navázal projekt Rodina – škola – folklor. Výsledkem těchto projektů byly publikace autorky A. Schauerové: Kde jsme doma. Mentální reprezentace domova jako výraz kulturního vědomí dětí z folklorních souborů (1997) a Ke kořenům domova (1999). V rámci výzkumného úkolu s názvem „Proměny funkcí dětského folkloru“, realizovaného v letech 2004–2007 byl vydán metodologický materiál autorek Vlasty Ondrušové a Lucie Uhlíkové Na pomoc dětským folklorním souborům a muzikám I a II (2006, 2007). Publikace jsou doplněny také DVD s praktickými ukázkami práce s dětmi.

Tématice vzdělávání a výchově dětí v procesu vytváření pozitivního vztahu k lidové kultuře bylo věnováno i několik strážnických sympozií.

Především 5. strážnické sympozium s názvem Dítě a tradice lidové kultury (1980), 13. strážnické sympozium Společenství dětí a kultura (1997), 15. strážnické sympozium Lidová kultura v kulturním vývoji České republiky v letech 1918–1998 (1999), 16. strážnické sympozium Folklor pro děti a děti pro folklor (konference středoevropského sektoru CIOFF, 2000) a 23. strážnické sympozium Dětský folklor dnes. Proměny funkcí (2007). Tématika dětského folkloru a vztahu dětí k tradiční lidové kultuře nebyla opomenuta ani u ostatních konferencí. Příspěvky z těchto sympozií byly publikovány ve sbornících v tištěné podobě.

K pořádání interaktivních programů využívá NÚLK prostory Muzea vesnice jihovýchodní Moravy (MVJVM) ve Strážnici. Zapojuje se tím tak do konkrétních Rámcově vzdělávacích programů předškolních a školních zařízení ČR a nabízí mateřským, základním i středním školám spolupráci. Rozmanitost podnětů, které návštěvy muzea poskytují a celková filozofie zachovávání původních hodnot s tím spojená, vede i k rozvoji ochoty chránit životní prostředí, zachovávat kulturní hodnoty a tradice a takto přispívat v ochraně kulturního a přírodního dědictví. Muzea v přírodě mají prvotřídní výchovně-vzdělávací potenciál, snaží se navodit autentické prostředí původního vesnického prostředí, poskytují dětem možnost nahlédnout do minulosti a více je tak vtáhnout do centra dění všech prováděných činností.

Interaktivní programy pro školy, které zde během roku probíhají, jsou koncipovány jako doplněk výuky o kultuře a způsobu života našich předků z období přelomu 19. a 20. století a jsou vždy vázány na dané roční období. Jednotlivé

Mgr. Markéta Lukešová pracuje od roku 2008 jako zaměstnankyně NÚLK na pozici výzkumného a vývojového pracovníka v oboru etnografie.

třídy se do muzea objednávají na přesně daný termín. Na každém ze stanovišť, která jsou připravena, čeká na děti nějaká činnost, odborný výklad či tradiční řemeslo. V programech se je snažíme naučit nejen základním dovednostem z oblasti hmotné i duchovní kultury, jako např. tradiční řemesla, seznámení s lidovou stravou, nejrůznější polní práce, ale také zpěvy, tance i dětské hry. V našem muzeu zprostředkováváme setkání s pamětníky a staršími obyvateli Slovácka, kteří dětem předávají svoje zkušenosti formou vyprávění nejrůznějších příběhů a vzpomínek na svoje dětství. Na každý program zvlášť připravujeme také tematický pracovní list. Pracovní listy poskytují možnost učení, hry, ale také zábavy. Motivují je k dalšímu zkoumání, objevování nových věcí, podporují jejich představivost a tvořivé myšlení. S těmito listy máme veskrze velmi pozitivní zkušenosti a získáváme díky nim také zpětnou vazbu. O víkendu jsou pak programy zaměřeny především na rodiny s dětmi, pro které také připravujeme pracovní listy, které přimějí všechny na jejich vyplňování spolupracovat. Každý z pořadů je také obohacen o rukodělnou dílnu, odkud si každý dětský návštěvník může odnést vlastnoručně zhotovený výrobek s tradiční tematikou.

Každoročně realizujeme pět pořadů, které se zpravidla váží k danému ročnímu období či nejbližšímu výročnímu obyčejí. Na jaře se jedná o pořad „Fašanky, fašanky, Velká noc ide...“, který představuje návštěvníkům, a zvláště dětem masopustní a velikonoční období. Dalším pořadem, který se pravidelně koná měsíc před koncem školního roku, je „Abeceda řemesel“. Zde každoročně vybíráme dvě tradiční řemesla a snažíme se tak přiblížit dětem veškeré výrobní postupy, které se daného řemesla týkají. V polovině srpna jsou pro děti a jejich rodiče připraveny Dožínky s ukázkou žňových a sklizňových prací a slavnostním průvodem. Koncem září je zařazován již tradiční program „Podzim na dědině“, zde se děti seznamují s obdobím zemědělské sklizně a slavnostním hodovým obdobím. V předvánočním čase je pravidelně připravován pořad „Radujme se, veselme se...“, který bývá

završením celé sezóny. Program zahrnuje do svého obsahu celou dobu předvánoční – advent, spojenou s celou řadou zvyků a tradičních praktik. Všechny tyto akce se setkávají s neobyčejným zájmem škol, neboť praktické ukázky technologií hotovení předmětů, zvyků a obyčejů nahradí jakýkoliv slovní výklad.

Od roku 2007 je v areálu MVJVM realizován speciální prohlídkový okruh pro školy, který probíhá v areálu moravských Kopanic a luhačovického Zálesí. Prohlídkový okruh je možno navštívit na objednávku kdykoliv během návštěvnícké sezóny a je primárně zaměřen na užší kontakt s dětmi, rozšířené vjemové poznávání, hry, poznávací prvky a interaktivní dílnu. Děti si zde v podstatě hrají na život v době jejich prababiček, přičemž si mohou vyzkoušet různé druhy prací a her, kterými se děti v minulosti zaměstnávaly.

NÚLK ve spolupráci s NIPOS a s Folklořním sdružením ČR organizuje dvouletý rekvalifikační kurz Škola folklorních tradic. Projekt podporuje vzdělávání v uměleckých a kulturních oborech vycházejících z tradiční a lidové kultury včetně neprofesionálního umění s cílem podpořit obecnou vzdělanost, uchovat a prohloubit doklad vlastní identity a současně pomoci vytvořit atraktivní programy charakterizující život v regionu, podporující zvýšení návštěvnosti a turistický ruch.

V roce 2011 se uskutečnil již 29. ročník festivalu Dětská Strážnice, který v posledních letech probíhá současně s Mezinárodním folklorním festivalem Strážnice. Jedním z realizovaných projektů pořádaným NÚLK je výchovně vzdělávací projekt Tady jsme doma – regionální folklor do škol. Součástí festivalu Dětská Strážnice a MFF Strážnice jsou i další pořady, ve kterých účinkují výhradně dětské kolektivy, v roce 2010 se jednalo především o pořady Kdo dřív, kdo výš... a Muzičky. Ustálený kolektiv autorů také připravuje pro děti v rámci MFF Strážnice a Dětská Strážnice program s názvem Dětský dvůr, který se uskutečňuje pravidelně v areálu MVJVM a poskytuje dětem možnost zábavy

v nejrůznějších interaktivních hrách a dílnách. Mimo uvedené pořady navázal NÚLK spolupráci s Domem dědů a mládeže ve Strážnici, který jako součást festivalu Dětská Strážnice připravuje pro dětské návštěvníky zábavný večer „Písnička srdce potěší“ a tvůrčí dílny a soutěže „Ukaž, co umíš“.

Od letošního roku je také realizován projekt Způsoby prezentace tradiční lidové kultury v muzeích v přírodě. Projekt si klade za cíl věnovat se především průvodcovské službě a prostřednictvím návštěv ostatních muzeí v přírodě v České republice rozšířit znalosti o tradiční lidové kultuře, hledat nové obzory v rámci provázení a typů prohlídek a také se nechat poučit o práci s dětským návštěvníkem v programech určených pro školy. Cílem projektu je dokumentace a analýza způsobů prezentace tradiční lidové kultury v muzeích v přírodě za účelem získání podkladů pro vytvoření metodiky. V letošním roce jsme zatím realizovali dvě studijní cesty do muzeí

v Rožnově pod Radhoštěm a na Veselý Kopec. V měsíci září proběhl také dvoudenní pracovní seminář Setkání s tradicí I., kde se průvodci setkali s kvalifikovanými řemeslníky i pamětníky a snažili se o osvojení si jejich dovedností, aby je pak mohli při programech zaměřených na dětského návštěvníka předávat dále. Další seminář, který proběhne 7. října v prostorách Muzea vesnice jihovýchodní Moravy, nese název Setkání s tradicí II. Zde se setkají průvodkyně s vybranými školními třídami, přičemž bude jedna z vesnice a jedna z města. Právě v období mladšího školního věku (do 12 let dítěte) je neideálnější podchytit zájem dítěte o určitou oblast reality. Cílem semináře je především podtrhnout zážitkový potenciál dětí - tedy předat dětem naučená řemesla a dovednosti, přiblížit tradiční lidovou kulturu a přimět děti k samostatnému objevování a zkoumání této problematiky. Ale také motivovat práci průvodcovské služby k práci s dětským návštěvníkem a k jeho lepšímu porozumění.

Živana Vajсарová

CESTIČKA K DOMOVU – Udržení a rozvíjení tradičního tanečního umění a příklad dlouholeté práce s tanečním souborem „Jaro“

Nejprve pojednám o hodnotách a základních charakteristických rysech lidového tanečního umění. Samozřejmě, v rámci stručně koncipovaného a časově omezeného referátu nelze v plném rozsahu uvést všechny základní myšlenky a názory – poznatky, které uvedu, vycházejí z mé dlouholeté vzdělávací a výchovné praxe na ZUŠ a z umělecké činnosti souboru „Jaro“, který jsem před 30 lety založila. Tento soubor působí dodnes na ZUŠ Štefánikova v Praze 5 a je vlastně pokračováním souboru „Jaro“, který začátkem 60. let 20. století založil můj otec, prof. František Bonuš.

Pohybové stavební kameny lidového evropského tanečního umění mají bohatou a pestrú pohybovou škálu. Vytvářejí základ pro přirozené rozvíjení tělesné zdatnosti, obratnosti a vytvářejí předpoklady pro harmonické a kultivované taneční pohyby.

Hudba je – obrazně řečeno – vtělena do všech stránek a složek tanečního výraziva. Významné hodnoty vnáší do úzkého spojení hudby a tance také zpěv. K těmto nezastupitelným hodnotám náleží rovněž osobitý slovesný podklad tanečních písní, který je v některých případech ještě obohacen rozmanitými průpovídkami, říkadly a kratšími dramatickými výjevy.

Soubor „Jaro“ má v současné době asi 50 tanečníků, dvě dětské skupiny „Pramínek“, „Studánka“ a dospělou skupinu „Kalina“. Děti přicházejí do souboru z přípravného oddělení v sedmi letech a taneční výuka obsahuje všechny základní druhy tanečního umění. Tanec lidový, techniku klasického tance, moderního tance – zde využívám významného dědictví tanečního směru Isadory Duncanové; do naší země jej přinesla a osobi-

tým českým způsobem rozvinula paní Jarmila Jeřábková.

Tanečníci procházejí také speciální výchovou, která umožňuje jak technické, tak stylové a výrazové zvládnutí vybraných lidových tanců.

Široký prostor pro zintenzivnění tanečního učiva nám přináší rozmanitá vystoupení. V našem tanečním oddělení je výběr učební látky v oboru lidového tance zaměřen na Čechy, Moravu (především Lašsko) a v menší míře i Slovensko.

Kromě školních vystoupení nebo vystoupení na různých festivalech pořádá soubor dvě velká představení v Pražských divadlech, v posledních dvou letech soubor vystupoval také na Nové scéně Národního divadla. Největší zájem bývá o naše vánoční vystoupení, ve kterém představujeme různé vánoční zvyky, tance, vánoční písně a kolečky. Nedílnou součástí těchto vystoupení je spolupůsobení lidové hudby Karla Mezery „Jara“.

Na tvorbě programů a choreografií jsem se podílela se svým otcem, v současné době čerpám materiály a náměty především z jeho zápisů a publikací.

Prostřednictvím lidových tanců poznávají tanečníci charakteristické rysy a významné umělecké tradice různých krajů své vlasti a poznávají i zajímavé druhy práce a řemesel, z nichž některé v současné době už zanikají, např. kovářství, mlynářství, ruční tkalcovství atd.

Poznáním těchto reálií, které vyvěrají z etnografického zázemí lidových tanců a jak uvádí prof. František Bonuš: „Jsou nejen podnětným

MgA. Živana Vajсарová je taneční pedagožka ZUŠ. Působila jako pedagožka na Konzervatoři Duncan centre, je lektorkou řady domácích i zahraničních seminářů, v současné době pracuje jako vedoucí tanečního souboru JARO.

a zajímavým obohacením jejich kulturních znalostí, rozšířením jejich kulturního obzoru, ale jsou – obrazně řečeno – zlatým klíčem pro nalezení cestičky v domovu“.

Zajímavým počinem souboru „Jaro“ byla spolupráce s prof. Františkem Bonušem na projektu „Golden Gate is Open“ (Zlatá brána otevřená), který byl určen pro americké pedagogy. Na projektu jsme pracovali v letech 1995–1996 a během této doby jsme natočili 31 tanců pro děti, mládež a dospělé z různých regionů České republiky. K tomuto projektu se podařilo zaznamenat i hudbu a byla vydána i publikace.

Jak jsem již uvedla, soubor „Jaro“ se účastnil mnoha festivalů v ČR i zahraničí. Snad nejzajímavější byly festivaly, kde soubor nejen účinkoval, ale také ty, kde jsme mohli vyučovat naše lidové tance. V Japonsku jsme hostovali několikrát a zájem o naši lidovou taneční kulturu byl obrovský.

Účastníky seminářů zajímalo nejen naučit se dobře taneční formu jednotlivých tanců, ale

také proniknout do stylu tance a porozumět textu lidových písní. Např. v Hong Kongu jsem tvořila pro místní taneční soubory i choreografie, a je skutečně velice dojemné, s jakou chutí a láskou tančí a také zpívají mladí hongkongští tanečníci třeba typický český tanec „Furiant“.

Po dlouhých letech své pedagogické a tvůrčí práce se souborem „Jaro“ jsem přesvědčena o tom, že lidový taneční žánr představuje velice důležitou disciplínu. Přesvědčila jsem se, že i děti a mládež z velkého města si mohou zamilovat lidové písně, hudbu a tance.

Na závěr budu citovat úryvek z francouzských novin, který vyšel po vystoupení souboru „Jaro“ v městě Moussey: „Celé představení souboru Jaro zůstane na dlouhou dobu v myslech, a především v srdcích obyvatel Moussey. Škoda, že v našem kraji nemáme podobné umělecké školy, které poskytují mladým lidem tak esteticky ucelené a na základě osobitých rysů domácího folkloru koncipované vzdělání.“

Téma

**KVALITA UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ
PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE**

EDUKAČNÍ PROJEKTY KULTURNÍCH INSTITUCÍ

moderátor: Jan Prchal

David Mareček

HUDEBNÍ VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ V PROGRAMU SYMFONICKÉHO ORCHESTRU

Jak může symfonický orchestr doplnit kulturní vzdělání, které dětem poskytuje základní škola nebo ZUŠ? Jak by měl vypadat ideální koncert pro děti? Jakými formami může profesionální symfonický orchestr ve svých programech podporovat a rozvíjet hudební aktivity dětí? Jak si můžeme vychovat budoucí posluchače a jak pomoci budoucímu hudebníkovi v cestě k profesionalitě? Jak může otevřený a přitažlivý program pomoci vzbudit v dětech přirozenou muzikalitu a zájem o hudbu?

MgA. David Mareček, Ph.D. je ředitel České filharmonie. Po absolvování brněnské konzervatoře (obory dirigování a klavír) a Janáčkovy akademie múzických umění v oboru interpretace a teorie interpretace působil jako dramaturg Filharmonie Brno, od roku 2007 jako její ředitel. Po svém příchodu se snažil přivést do koncertních síní nové publikum a nekonvenčním způsobem nalákat na koncerty také mladé lidi. Výsledkem práce s nejmladšími posluchači se před dvěma lety stal projekt Mozartovy děti, který poprvé v České republice úzce propojil práci základních uměleckých škol, pedagogů hudební akademie a hudebních profesionálů.

Od autora jsme bohužel neobdrželi příspěvek v textové podobě, proto předkládáme jeho prezentaci v powerpointu.

Aktivita zaměřená na děti

- Mozartovy děti
- Rodinné abonmá
- Výchovné koncerty
- koncerty Kantilény
- Dětský klub

B | R | N | O

Jihomoravský kraj

Filharmonie
Brno Philharmonic

První a druhý ročník Mozartových dětí

- záštitu poskytli
 - Michal Hašek – hejtman Jihomoravského kraje
 - Roman Onderka – primátor města Brna
- spolupráce
 - ZUŠ Jihomoravského kraje
- součást festivalu
 - Brno – město uprostřed Evropy

B | R | N | O

Jihomoravský kraj

Filharmonie
Brno Philharmonic

Orchestrální koncerty s dětskými sólisty

Filharmonie Brno

Aleksandar Marković

31. května 2010

- **FELIX MENDELSSOHN-BARTHOLDY: Koncert e moll pro housle a orchestr op. 64**
 - Natálie Kulina housle (ZUŠ Letovice)
- **VÁCLAV TUČEK: Koncert B dur pro klarinet a smyčcový orchestr**
 - Tomáš Mosler klarinet (ZUŠ Boskovice)
- **JOSEPH HAYDN: Koncert D dur pro klavír a orchestr Hob. XVIII:11**
 - Marie Viola Mojžešová klavír (ZUŠ xxx)

Jihomoravský kraj

Filharmonie
Brno Philharmonic

Orchestrální koncerty s dětskými sólisty

Filharmonie Brno

Aleksandar Marković

31. května 2010

- **FRANZ XAVER POKORNÝ: Koncert Es dur pro klarinet a orchestr**
 - Pavel Šabacký klarinet (ZUŠ Františka Jílka)
- **BOHUMÍR KAMENÍK: Gruzínský tanec, koncert pro trubku a orchestr**
 - Vojtěch Kadaňka trubka (ZUŠ Smetanova)
- **LUDWIG van BEETHOVEN: Koncert č. 3 c moll pro klavír a orchestr op. 37**
 - Anh Hoang Pham klavír (ZUŠ Františka Jílka)

Jihomoravský kraj

Filharmonie
Brno Philharmonic

Orchestrální koncerty s dětskými sólisty

Filharmonie Brno

Stanislav Vavřínek

25. května 2011

- **FRITZ KREISLER: Variace na Corelliho téma ve stylu Tartiniho**
 - Klára Erdingerová-Staňková (ZUŠ Jaroslava Kvapila)
- **ANTONIO CASIMIR CARTELLIERI: Pastorále d moll**
 - Věra Drápelová (ZUŠ Františka Jílka)
- **FELIX MENDELSSOHN-BARTOLDY: Koncert č.2 d moll op. 40**
 - Tereza Kalábová (ZUŠ Jaroslava Kvapila)

Jihomoravský kraj

Filharmonie
Brno Philharmonic

Orchestrální koncerty s dětskými sólisty

Filharmonie Brno

Stanislav Vavřínek

25. května 2011

- **JOSEF DOMINIK ŠKROUP: Koncert B dur**
 - Hana Sapáková (ZUŠ Vítězslavy Kaprálové)
- **LOUIS SPOHR: Koncert č.2 d moll op. 2**
 - Alena Kurmayerova (ZUŠ Františka Jílka)
- **PAVEL JOSEF VEJVANOVSKÝ: Sonata Vespertina**
 - Karel Beránek a Vojtěch Kadaňka (ZUŠ Smetanova)

Jihomoravský kraj

Filharmonie
Brno Philharmonic

Hudební dílny

- otevřené během celého festivalu
- každý rok účast více než 500 dětí
- vedené zkušenými lektory
- komentovaná zkouška orchestru

B | R | N | O

Jihomoravský kraj

Filharmonie
Brno Philharmonic

Zhodnocení

- praktická ukázka spolupráce ZUŠ a symfonického orchestru
- příklad vícezdrojového financování projektu
- ideální poměr „cena–výkon“
- spojení edukace, zábavy a profesionální přípravy
- mimořádně velká cílová skupina

B | R | N | O

Jihomoravský kraj

Filharmonie
Brno Philharmonic

www.filharmonie-brno.cz

B | R | N | O

 Jihomoravský kraj

 Filharmonie
Brno Philharmonic

Jan Press

EDUKAČNÍ PROJEKTY V KONTEXTU VÝSTAVNÍ ČINNOSTI MORAVSKÉ GALERIE V BRNĚ

Moravská galerie v Brně je druhým největším muzeem umění v České republice. Vznikla v roce 1961 sloučením Uměleckoprůmyslového muzea a Obrazárny Moravského zemského muzea. Historie obrazárny sahá až do roku 1818, kdy vzniklo Františkovo muzeum v Brně. Umělecko-průmyslové muzeum bylo založeno 2. 12. 1873 a jeho zakladatelé, Moravský průmyslový spolek a Obchodní a živnostenská komora, sledovali především vzdělávací a výchovné cíle muzea.

Moravská galerie v Brně se jako jediné muzeum umění v České republice zabývá výtvarnou kulturou zcela komplexně. Pracuje jak s volným uměním, tedy malbou, kresbou, grafikou a plastikou od nejstaršího období po současnost, tak s fotografií, užitým uměním, grafickým designem a architekturou. Všechna tato témata jsou zpracovávána **oddělením pro práci s veřejností**, které má na starosti tvorbu doprovodných a edukačních programů a volnočasových aktivit ke stálým expozicím a aktuálním výstavám.

Vzdělávací nabídka je realizována ve všech pěti budovách Moravské galerie v Brně, kde jsou umístěny stálé expozice, prostory pro tematické výstavy a zázemí pro realizaci doprovodných a programů:

- **Uměleckoprůmyslové muzeum** je jedinou budovou Moravské galerie v Brně postavenou v roce 1883 jako muzeum a je zde v současné době umístěna dlouhodobá expozice užitého umění a designu od středověku po secesi. V přízemí budovy jsou výstavní sály

určené pro pořádání tematických výstav, v prvním patře další dva výstavní prostory - *Camera* pro prezentaci fotografie a *Respirium* (Kabinet Josefa Hoffmanna) pro prezentaci moderního užitého umění. V objektu je rovněž přednáškový sál pro přednášky, koncerty, konference, filmové projekce, veřejné debaty a oblíbený atelier pro dětskou tvorbu inspirovanou expozicemi či aktuálními výstavami.

- **V Pražákově paláci**, reprezentativním nájemním domě z konce 19. století přebudovaném pro potřeby Moravské galerie v Brně v první polovině 90. let minulého století, je umístěna veřejná expozice českého moderního umění, výstavní sály pro krátkodobé výstavy, uměnovědná knihovna. Sídli zde také Oddělení pro práci s veřejností, které je součástí sbírkového odboru.
- V křídle **Místodržitelského paláce** (bývalá budova prelatury augustiniánského kláštera při kostelu sv. Tomáše, později sídlo moravského místodržitele) je umístěna stálá expozice umění od gotiky do 19. století s kabinetem kresby a grafiky. V přízemí se nachází prostor pro aktuální výstavy, barokní sál a nádvoří slouží jako prostory pro živé umění.
- **V rodném domě Josefa Hoffmanna** provozuje Moravská galerie v Brně ve spolupráci s Rakouským muzeem užitého a současného umění Muzeum Josefa Hoffmanna zahrnující stálou expozici a různé expozice tematické. Nejen v expozicích uvnitř domu, ale i v prostředí zahrady a Hoffmannova altánu se

Jan Press pracuje jako projektový manažer v Moravské galerii v Brně a od roku 2010 je pověřen vedením sbírkového odboru Moravské galerie v Brně, pod které patří i oddělení pro práci s veřejností. Absolvoval FF MU v oborech dějiny umění, muzeologie. Od roku 2002 pracoval na Biskupství brněnském v Diecézním konzervátorském centru. Byl spoluautor informačního centra Petrov a Muzea sakrálního umění, kde byl pověřen vedením. Po transformaci na Diecézní muzeum přešel na pozici projektového manažera Biskupství brněnského.

konají oblíbené letní workshopy pro děti a studenty.

- Vlastní vila Dušana Jurkoviče v Brně je rodinný dům, jehož hodnota z hlediska prezentace výtvarné a vizuální kultury spočívá v jeho charakteru komplexního uměleckého díla. Objekt je od jara 2011 zpřístupněn veřejnosti a pro oblast uměleckého vzdělávání slouží jako doklad životního stylu a zrodu moderní umělecké kultury na Moravě; v objektu je umístěn ateliér pro kreativní tvorbu inspirovanou vilou. V budoucnosti by se vila a její zahrada měly stát jedním z center kulturního a společenského života místních obyvatel.

Role uměleckého vzdělávání při tvorbě tematických výstav

Důraz na vzdělávání při tvorbě výstav se neustále stupňuje. Každá výstava, než je zařazena do výstavního plánu, prochází interní oponenturou, z níž musí být zřejmý její cíl a proč ji děláme: pro koho je výstava určena, zda má význam badatelský, zda posouvá vpřed výzkum, zda je návštěvnícky atraktivní, zda má edukační potenciál, co je na ní zajímavého pro děti, studenty a pro dospělé, jaká je vazba na rámcové vzdělávací plány apod.

Tyto otázky musí být řádně zodpovězeny ještě před realizační fází. Poté oddělení pro práci s veřejností připravuje v souladu se scénářem expozice edukační a doprovodné programy. Obhacem výstav pro celé nebo vybrané spektrum návštěvníků jsou stále oblíbenější interaktivní

zóny, připravované Oddělením pro práci s veřejností ve spolupráci s autorem výstavy, grafikem a architektem výstavy. Cílem interaktivní zóny je pobídnout návštěvníky k aktivnímu vnímání a reflexi daného tématu.

Programy jsou rozděleny na edukační, doprovodné a volnočasové aktivity.

Edukační programy

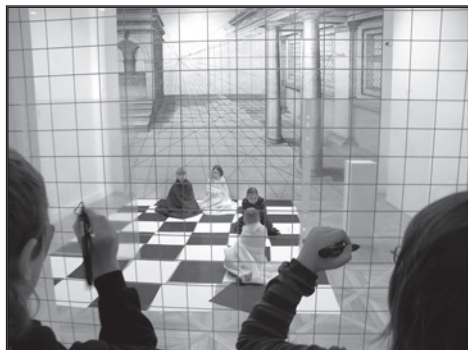
Edukační programy jsou vytvářeny s ohledem na potřeby škol a nabídka je rozdělena na programy pro základní školy (I. stupeň: pro 1.–3. ročník, 3.–5. ročník, 4.–5. Ročník; II. stupeň) a programy pro střední školy. Dále jsou programy rozděleny dle témat: historická období (středověk, baroko, 19. a 20. století apod.), umělecké techniky (malířství, sochařství, design, umělecké řemeslo apod.), náměty (biblické a mytologické motivy, zátiší, krajinomalba, portrét apod.). Programy umožňují kontakt s uměleckými originály, probouzejí a rozvíjejí kreativitu, učí žáky a studenty přemýšlet v souvislostech na daná témata. Mimo programy pro školy poskytuje Moravská galerie v Brně **formou seminářů/workshopů pedagogům** novou inspiraci a náměty do výuky, které naplňují cíle stanovené ve vzdělávacím programu a přinášejí mezipředmětové vazby v přístupu ke vzdělávání. Pedagogové na základě této zkušenosti přizpůsobují svoji výuku a zahrnují do ní i návštěvu galerie.

Příklady edukačních programů:

- Uměleckoprůmyslové muzeum: Poprvé v muzeu (užitého) umění, Vitráže středověké katedrály, Co dokáže sklo, Sedm stylových období, Thonetky pro všední den, Na prahu moderny atd.
- Pražákův palác: Surrealismus v sukni, Geometrie tvarů, Cesta k moderní soše, Strom může být červený nebo modrý..., Díváme se na obrazy, Řeč barev atd.
- Místodržitelský palác: Pohled Medúsy, Tvář v tvář, Světci a jejich atributy, Divadlo světa,

P. P. Rubens a Ovidiův Svět proměn, Bouře a vzdor, Umění šesti století atd.

- Jurkovičova vila: Mezi tradicí a modernou, Rýsování podle architekta, Pohádková vila aj.
- Rodný dům Josefa Hoffmanna: Tajemství malovaných truhlic a skříní, Nadčasová secese, Ornament všude, kam se podíváš aj.

Ukázka edukačního programu ve stálé expozici

První návštěva galerie – středověké umění

člověk a jeho svět, umění a kultura (VV) – pro 1.–2. ročník ZŠ

Poprvé v galerii: Byli jste už někdy v galerii? Může se galerie nalézat v klášteře? Jaké vzácnosti při návštěvě objevíme? Jak staré je staré umění? A je zlato na obrazech pravé?

- První návštěva galerie, kde se děti seznámí s prostory Místodržitelského paláce a vysvětlíme si také, jak vzniká sbírka a kdo se o ni stará. Nebudeme se jenom dívat a poslouchat vyprávění, ale také sami kreslit.

Výstupy – žák:

- porozumí pravidlům chování v prostoru galerie
- rozpoznává a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření
- vyjadřuje svou představivost v tvořivých činnostech i ve slovních výpovědích

Učivo:

- seznámení se s prostředím galerie, pravidly chování v pozici jejího návštěvníka
- podoby výtvarného díla a jeho umístění v galerijním prostoru
- Autoři a díla/část expozice: malířství, sochařství a umělecké řemeslo středověku

Edukační programy k aktuálním výstavám

Ukázka edukačního programu k výstavě Obrazy myslí / mysl v obrazech: umění a kultura (VV), člověk a společnost (OSZ, D), člověk a příroda (Bi)

Svět myslí – mysl světa: Co má společného krevní řečiště, neuronová síť nebo struktura stromu? Existují v přírodě obrazy, které se neustále opakují na různých úrovních? Jakou roli hrají tyto tvary v lidské kultuře? Co je určuje? Na základě čeho propůjčujeme přírodě lidské vlastnosti? V doprovodu výtvarných děl v expozici se dozvíme, jak ovlivňují přírodní formy naše vnímání a naopak.

Výstupy – student:

- nachází opakované vizuální metafory v dějinách vědy a filosofie
- objevuje shodné formy a struktury v živé i neživé přírodě
- určuje význam těchto forem vizuální komunikaci

Učivo:

- renesance a humanismus
- přírodní filosofie 19. a 20. století
- evoluce
- struktura a funkce živých i neživých systémů
- Autoři a díla: J. E. Purkyně, Leonardo da Vinci

Všechny edukační programy jsou publikovány na www.moravska-galerie.cz. Při realizaci edukačních programů spolupracujeme s externími lektory – studenty Masarykovy univerzity (Pedagogická a Filozofická fakulta).

Doprovodné programy k aktuálním výstavám

Ke každé výstavě připravuje Oddělení pro práci s veřejností bohatý doprovodný program formou odborných výkladů, přednášek, projekcí, interaktivních programů včetně setkání s umělci.

Mezi doprovodné programy patří také cyklus přednášek *Mistři secese a moderny*, *architektonické procházky* a *filmové projekce* (*Ozvěny AniFestu*, *Ozvěny MFDFJ*). Ve spolupráci s FaVU VUT se koná cyklus dialogů o současném českém umění << rewind a cyklus filmových projekcí *Videotime*. Nejoblíbenější akcí roku z pohledu návštěvníků je určitě *Brněnská muzejní noc*, také *Bienálová noc* a *Muzejní noc* v Brtnici.

Volnočasové aktivity

V rámci celoživotního vzdělávání připravujeme prohlídky výstav a výtvarné dílny pro různé věkové skupiny účastníků:

- sobotní a nedělní ateliéry pro děti i dospělé

Na volný čas dětí i dospělých se zaměřují sobotní a nedělní akce, které mají interaktivní charakter a předpokládají aktivní zapojení účastníků do poznávacího i výtvarného procesu spojeného s výstavami i stálými expozicemi, jejichž cílem je hlubší pochopení představených výtvarných děl.

- výtvarné aktivity pro nejmenší

Programy nazvané *Vymalováno* aneb *galerie pro nejmenší* jsou určeny dětem v předškolním věku od dvou do šesti let a jejich rodičům. Během setkání se děti seznamují s prostředím galerie. Jejich součástí je prohlídka vybrané části výstavy a následné hravé výtvarné aktivity, do kterých se zapojují i rodiče dětí.

- prázdninové výtvarné workshopy

Studentům i dětem jsou určeny tematické prázdninové workshopy, které se konají většinou po dobu jednoho týdne v galerii i mimo ni. Jejich součástí je poznávání a výtvarná, dramatická, literární a intermediální interpretace výtvarných děl, architektury, užitého umění a designu, filozofických témat apod. Výstupem jsou prezentace vzniklých děl v rámci galerie formou výstav, módních přehlídek, filmů a fotodokumentace, určené přátelům, rodičům účastníků i veřejnosti.

Speciální nabídka

- programy pro skupiny se zrakovým postižením

Tyto programy navazují na Kolekcii uměleckých děl *Moravské galerie v Brně* pro nevidomé a slabozraké, do níž přispělo 21 předních českých výtvarníků. Základem kolekce jsou díla, která byla poprvé v těchto souvislostech prezentována na výstavě *Možná sdělení* (2001). Kromě renomovaných autorů (Jiří Kolář, Adriana Šimotová, Václav

Cigler, Radek Kratina, Monogramista T. D., Dalibor Chatrný atd.) jsou součástí souboru také díla autorů nejmladší generace (Daniel Hanzlík, Petr Babák, Petr Nikl atd.).

- **Artdays v Moravské galerii v Brně pro veřejnost i zájmové skupiny**

Toto označení zahrnuje celodenní akce určené zájmovým skupinám, podnikům i nejširší veřejnosti, které mají vzdělávací, kreativní i zábavnou složku a respektují různé věkové kategorie návštěvníků. Pestrá nabídka aktivit umožňuje přítomným obsáhnout v daném čase více programů, všechny jsou zasazeny do příjemného společenského rámce přátelského neformálního setkání v galerii.

- **komentované prohlídky s výtvarnými aktivitami a výklady v angličtině**

Ke stálým expozicím i aktuálním výstavám je možné si objednat výklad nebo prohlídku s výtvarnou aktivitou v českém i anglickém jazyce.

- **interaktivní programy pro skupiny připravené na míru**

Pokud uvedená nabídka nepokrývá pož-

davky zájmových skupin, je možné připravit program skutečně na míru a podle představ objednavatele, který vzniká ve vzájemné spolupráci s edukačními a programovými pracovníky.

- **celodenní outdoorové programy**

Zahrnují nabídku plenéru v Jurkovičově vile, výlet do Rodného domu Josefa Hoffmanna a návštěvu tří paláců MG v centru města Brna.

- **metodické materiály ke krátkodobým výstavám i stálým expozicím**

Výraznou pomůckou a metodickým návodem jsou pracovní listy a další metodické materiály k vybraným výstavám a expozicím, které Moravská galerie nabízí školním skupinám i jednotlivcům.

Kontakt:

Moravská galerie v Brně

Oddělení pro práci s veřejností

Husova 18, 662 26 Brno

Telefon: 532 169 146, 532 169 129

e-mail: da@moravska-galerie.cz

Vladimír Fekar

VZTAH PROFESIONÁLNÍ DIVADELNÍ INSTITUCE A INSTITUCÍ VĚNUJÍCÍCH SE DIVADELNÍMU VZDĚLÁVÁNÍ

Jsem přesvědčen, že na příkladu Městského divadla Zlín lze ukázat, jak se mohou divadelní instituce aktivně a užitečně zapojovat do divadelního vzdělávání škol. Městské divadlo Zlín v posledních letech dlouhodobě spolupracuje s brněnskou Divadelní fakultou JAMU Brno, ZSVOŠU ve Zlíně, iniciovalo nový projekt pracovního setkávání studentů konzervatoří a vyšších odborných škol. Nebrání se ani dalším vizím v budoucnu.

Spolupráce s JAMU Brno se rozvinula výrazněji za uměleckého šéfa PhDr. Miroslava Plešáka v letech 2005–2006 v rámci projektu Operačního programu Rozvoje lidských zdrojů, který byl podporován z Evropských strukturálních fondů. Z pohledu studentů a školy umožnil tento aktivní kontakt s divadlem lepší přípravu studentů pro vstup do praxe a jejich seznámení s profesionálním prostředím již v průběhu studia. Pomohl také rozpoznat překážky, které brání uplatnění absolventům JAMU na trhu práce, a budovat trvalé kontakty s absolventy, popřípadě inovovat stávající studijní plány JAMU s ohledem na uplatnitelnost absolventů na trhu práce. Studenti Divadelní fakulty byli vedeni zaměstnanci divadla (vedoucími stáží) na úsecích dramaturgie, produkce a obchodního oddělení.

Na základě této dobré zkušenosti jsme pokračovali v konkrétních praktických výstupech. V sezoně 2006/2007 tak vznikl cyklus inscenovaných čtení Třetí věk současného českého a slovenského dramatu, v němž tři studenti režie realizovali tři scénická čtení ze čtyř. (Magdalena Frydry-

chová: Panenka z porcelánu, režie: Jan Bolívar Pohořelický, Barbora Vaculová: Žumpa, režie: Pavel Gejguš, Roman Olekšák: Neha, režie Daniela Cádrová). Předchůdcem tohoto projektu byl osmidílný cyklus večerů Současná evropská hra v českém překladu, který ještě bez účasti studentů proběhl v sezoně 2005/2006. Cílem projektu bylo prezentovat formou inscenovaného čtení současně mladé české a slovenské dramatiky, ale zároveň dát příležitost mladým nadějným studentům režie pracovat v profesionálním divadle s profesionálními herci. Za konkrétní plod této spolupráce v budoucnu lze považovat dvě plnohodnotné inscenace, které studenti po absolutoriu realizovali v Městském divadle ve Zlíně (Daniela Cádrová: režie hry Betlém, premiéra 16. 12. 2008, Pavel Gejguš: režie hry Jak šlo vejce na vandr, premiéra 20. 9. 2009)

Také v sezoně 2011/2012 na tyto předchozí vazby na JAMU aktivně navazujeme. Studenti režie a dramaturgie absolvují stáže u nově vznikajících inscenací v sezoně 2011/2012, studenti divadelního manažerství se zapojují do konkrétní praxe při přípravách festivalu Setkání/Stretnutie. Kromě toho připravujeme nový cyklus inscenovaných črt. V rámci cyklu Zlínské kroky do Evropy vznikají čtyři mimořádné večery v sezoně za účasti překladatele i autora. Režie jednotlivých inscenovaných črt se opět ujali studenti režie, kteří si přizvali k dramaturgické a scénografické spolupráci další kolegy z JAMU. (Velký německý večer, režie: Lukáš Kopecký, hra Ulrike Freissing: Cesta k moři, Velký francouzský večer, režie: Zuzana Patraková, hra Caya Makhelē: Čarování,

MgA. Vladimír Fekar je divadelní dramaturg a dramatik. Vystudoval obor česká literatura, její dokumentace a tvořivé využití na Slezské univerzitě Opava a divadelní dramaturgii na JAMU v Brně. Působil na české scéně Těšínského divadla Český Těšín (2000–2003), od roku 2003 až dosud je divadelním dramaturgem Městského divadla ve Zlíně. Spolupracoval s řadou dalších profesionálních divadel, ale i s amatérskými divadly (soubor Valašského národního divadla), je občasným lektorem přehlídek amatérského divadla, externě vyučoval na Slezské univerzitě Opava, Univerzitě Palackého Olomouc a ZSVOŠU Zlín.

Jsem přesvědčen, že na příkladu Městského divadla Zlín lze ukázat, jak se mohou divadelní instituce aktivně a užitečně zapojovat do divadelního vzdělávání škol. Městské divadlo Zlín v posledních letech dlouhodobě spolupracuje s brněnskou Divadelní fakultou JAMU Brno, ZSVOŠU ve Zlíně, iniciovalo nový projekt pracovního setkávání studentů konzervatoří a vyšších odborných škol. Nebrání se ani dalším vizím v budoucnu.

Spolupráce s JAMU Brno se rozvinula výrazněji za uměleckého šéfa PhDr. Miroslava Plešáka v letech 2005–2006 v rámci projektu Operačního programu Rozvoje lidských zdrojů, který byl podporován z Evropských strukturálních fondů. Z pohledu studentů a školy umožnil tento aktivní kontakt s divadlem lepší přípravu studentů pro vstup do praxe a jejich seznámení s profesionálním prostředím již v průběhu studia. Pomohl také rozpoznat překážky, které brání uplatnění absolventů JAMU na trhu práce, a budovat trvalé kontakty s absolventy, popřípadě inovovat stávající studijní plány JAMU s ohledem na uplatnitelnost absolventů na trhu práce. Studenti Divadelní fakulty byli vedeni zaměstnanci divadla (vedoucími stáží) na úsecích dramaturgie, produkce a obchodního oddělení.

Na základě této dobré zkušenosti jsme pokračovali v konkrétních praktických výstupech. V sezoně 2006/2007 tak vznikl cyklus inscenovaných čtení Třetí věk současného českého a slovenského dramatu, v němž tři studenti režie realizovali tři scénická čtení ze čtyř. (Magdalena Frydrychová: Panenka z porcelánu, režie: Jan Bolívar Pohofelický, Barbora Vaculová: Žumpa, režie: Pavel Gejguš, Roman Olekšák: Neha, režie Daniela Cádrová). Předchůdcem tohoto projektu byl osmidílný cyklus večerů Současná evropská hra v českém překladu, který ještě bez účasti studentů proběhl v sezoně 2005/2006. Cílem projektu bylo prezentovat formou inscenovaného čtení současné mladé české a slovenské dramatiky, ale zároveň dát příležitost mladým nadějným studentům režie pracovat v profesionálním divadle s profesionálními herci. Za konkrétní plod

této spolupráce v budoucnu lze považovat dvě plnohodnotné inscenace, které studenti po absolutoriu realizovali v Městském divadle ve Zlíně (Daniela Cádrová: režie hry Betlém, premiéra 16. 12. 2008, Pavel Gejguš: režie hry Jak šlo vejce na vandr, premiéra 20. 9. 2009)

Také v sezoně 2011/2012 na tyto předchozí vazby na JAMU aktivně navazujeme. Studenti režie a dramaturgie absolvují stáže u nově vznikajících inscenací v sezoně 2011/2012, studenti divadelního manažerství se zapojují do konkrétní praxe při přípravách festivalu Setkání/Stretnutie. Kromě toho připravujeme nový cyklus inscenovaných črt. V rámci cyklu Zlínské kroky do Evropy vznikají čtyři mimořádné večery v sezoně za účasti překladatele i autora. Režie jednotlivých inscenovaných črt se opět ujali studenti režie, kteří si přizvali k dramaturgické a scénografické spolupráci další kolegy z JAMU. (Velký německý večer, režie: Lukáš Kopecký, hra Ulrike Freissing: Cesta k moři, Velký francouzský večer, režie: Zuzana Patráková, hra Caya Makhelé: Čarování, Velký italský večer, režie: Juraj Augustin, hra Stefano Massini: Ohlušující pach bílé, Velký polský večer, režie: Barbara Herz, hra Andrzej Stasiuk: Noc).

Druhou školní institucí, s níž Městské divadlo Zlín spolupracuje, je Zlínská soukromá vyšší odborná škola umění ve Zlíně. Vazba na tuto školu je úzká od samotného počátku. Když byla škola v roce 1994 založena (jako jistá návaznost na prvorepublikové umělecké školství v baťovském Zlíně), vznikl dramatický ateliér z popudu tehdejšího uměleckého šéfa MDZ Josefa Morávka. Ateliér herectví pak dlouhá léta fungoval přímo v budově divadla. V současnosti vyučuje na škole 10 zaměstnanců divadla (obory jevištní pohyb, pantomima, herecká výchova, rozbor dramatu, dějiny divadla, jevištní mluva, historicko-estetický seminář a další). Mnoho vyučovacích hodin se opět odehrává v divadle (step, pantomima, jevištní pohyb a další). Inscenace studentského divadla Mandragora se od sezony 2011/2012 realizují v prostorách DÍLNY 9472 v MDZ. Součástí propojení školy a divadla je také časté a intenzivní hostování studentů v inscenacích MDZ.

Třetím způsobem zapojení do systému vzdělávání je rodící se tradice tzv. „předsetkání – stretnutie“, které je určeno pro studenty českých a slovenských konzervatoří a vyšších odborných škol, zaměřujících se na herectví. Existence takové akce přirozeně rozšiřuje spektrum již tradičního mezinárodního festivalu Setkání/Stretnutie, jehož návštěvníky je každoročně mnoho studentů z Čech, ale i Slovenska. Cílem je vytvořit novou funkční platformu setkávání, které mezi studenty konzervatoří a vyšších odborných škol chybí, ale ukazuje se jako velmi důležitá pro přemýšlení o metodice výuky herectví v Čechách i na Slovensku.

První pokus, jakýsi nultý ročník, proběhl v květnu 2010. Zúčastnili se jej zástupci tří škol (VOŠ Praha, ZSVOŠU Zlín, Súkromné konzervatórium Topolčany), kteří si v jednom večeru vzájemně předvedli prezentace své herecké práce.

Regulérní první ročník proběhl od 21. do 23. května 2011 jako jistá přehra festivalu Setkání/Stretnutie. Akce se zúčastnilo 82 studentů ze sedmi škol (VOŠ Praha, ZSVOŠU Zlín, JK Ostrava, Súkromné konzervatórium, Konzervatórium Košice, Konzervatórium Martin).

Výhodou pořádání takové akce v Městském divadle Zlín soběstačnost, která je umožněna velikostí i zázemím budovy divadla. Ubytování i stravování bylo možné zařídit přímo v prostorách divadla.

Program se oproti nultému ročníku rozšířil o odborné semináře vedené profesionálními lektory: Václav Klemens (Ostrava), Jiří Fréhar (Praha), Zuza-

na Burianová (Martin), Miriam Kičiňová (Bratislava) a Aleš Bergman (Praha). Proběhla také společná diskuse o vzdělávání v herectví na jednotlivých školách. Společné prezentace hereckých výstupů se udály ve dvou večerech.

Ukazuje se, jak důležité je rozvíjení aktivních mezinárodních kontaktů v uměleckém školství, výměna pedagogických zkušeností a konfrontace rozdílných metodik výuky, poznání odlišných přístupů v práci s hercem, nových hereckých a tanečních technik atp.

Zatímco v ročníku 2011 probíhalo vše v režii Městského divadla Zlín (samozřejmě na základě dialogu s pedagogy jednotlivých škol), rádi bychom v příštích ročnících navázali mnohem užší spolupráci se školami při přípravě celé akce a získali pravidelnou stabilní finanční podporu, zlepšili a propracovali zabezpečení akce, ubytovací i výukové podmínky...

Městské divadlo Zlín je otevřeno i spolupráci s dalšími vzdělávacími institucemi. Mezi nové vize patří například site-specific projekt v prostorách bývalého areálu Svitu, který je zamýšlen ve spolupráci s DAMU Praha a jeho prezentace by měla proběhnout v rámci festivalu Setkání/Stretnutie 2012.

Vazba na vzdělávací instituce je oboustranně velmi užitečná. Divadlu přináší nové, čerstvé a neotřelé tvůrčí impulsy, studentům umožňuje neformální aktivní praxi a kontakt s divadlem již během studia. Snahou divadla je nikdy neustrnout v tomto vzájemném propojování a obohacování.

Jarmila Šlaisová

STŘEDISKO AMATÉRSKÉ KULTURY IMPULS HRADEC KRÁLOVÉ VÁS ZVE...

Středisko amatérské kultury Impuls Hradec Králové je specializované kulturně výchovné zařízení pro potřeby místní kultury v Královéhradeckém kraji. Jeho zřizovatelem je Královéhradecký kraj. Základním posláním střediska Impuls je vytvářet podmínky pro rozvoj amatérské umělecké tvorby dětí, mládeže i dospělých a podílet se na zkvalitnění nabídky pro aktivní využívání volného času v oblasti kultury.

Každoročně pořádáme soutěže a přehlídky, které přináší přehled o stavu jednotlivých oborů. Jejich nedílnou součástí jsou rozborové semináře a pohovory s porotou. Samostatnou oblastí činnosti střediska je organizace vzdělávacích aktivit pro jednotlivé umělecké obory. Jedná se o oborové dílny, specializované semináře i dlouhodobé vzdělávací kurzy, z nichž některé mají akreditaci MŠMT.

Každoročně pořádáme 13 postupových soutěží a přehlídek pro mládež i dospělé. Okresní a krajská kola umožňují postup nejlepších jednotlivců nebo souborů do celostátních soutěží a podávají přehled o výsledcích a úrovni tvorby v regionu v jednotlivých uměleckých oborech. Další jsou přehlídky nesoutěžní, umožňující zvýšit počet repríz nastudovaných představení, výstavy fotografií a projekce amatérských filmů, které rovněž průběžně podávají zprávu o stavu oborů

v našem regionu. Je to také forma propagace a popularizace výsledků oblasti neprofesionálního umění a motivace pro další zájemce k aktivnímu zapojení v některém z oborů.

Druhou část nabídky střediska Impuls tvoří vzdělávací aktivity. Při přehlídkách a soutěžích jsou nedílnou součástí programu rozborové semináře a pohovory s porotou o předvedeném představení, taneční choreografii, pěveckém výkonu, promítnutém filmu či vystavených fotografiích. Považujeme je za důležitou součást rozvoje úrovně jednotlivých oborů. Jde vždy o bezprostřední reakci na předvedené dílo. Do porot a lektorských týmů pro rozborové semináře zveme profesionální odborníky, jejichž připomínky a doporučení mohou úroveň vystoupení souborů či výsledky individuální tvorby posunout na vyšší úroveň.

Stavíme na odbornosti a kvalitě metodické práce a individuálním přístupu lektorů. I když se výsledky této práce nedají změřit ani zvážit, přece jen počty zúčastněných souborů i jednotlivců v celostátních soutěžích, jejich výsledky a umístění jsou hmatatelným důkazem, že tento přístup je správný. Přestože jsou někdy hodnocení porotců více než kritická, hlásí se do soutěží pořádaných v našem kraji účastníci i z jiných regionů. Oceňují u nás právě výběr a odbornost

Mgr. Jarmila Šlaisová je ředitelka Střediska amatérské kultury Impuls v Hradci Králové. Vystudovala Pedagogickou fakultu v Hradci Králové, zaměření na výchovu mládeže ve volném čase a dramatickou výchovu, magisterské studium na PdF Univerzity Palackého v Olomouci se specializací na vychovatelství a pedagogiku volného času. Celoživotně se věnuje oblasti neprofesionálního umění. Nejprve pracovala na oddělení vzdělávání a kulturně výchovných aktivit, později jako odborný pracovník pro výtvarné obory foto, film a výtvarnictví v okresním kulturním středisku. V roce 1990, kdy sloučením okresního a krajského kulturního střediska vzniklo Středisko amatérské kultury Impuls zřízené nejprve okresním úřadem a v současnosti Královéhradeckým krajem, byla jmenována ředitelkou. Současně pracovala jako odborný pracovník pro výtvarné obory, po rozdělení úseku a nárůstu vzdělávacích aktivit střediska IMPULS má v péči oblast amatérského filmu a videa a vše, co s oborem souvisí. Je členkou odborné rady pro amatérský film a video NIPOS-ARTAMA.

porotců a to, že se mohou z jejich připomínek a kvalifikovaných rozborů poučit a zlepšit svoji další tvorbu.

Vzdělávací akce připravujeme a realizujeme na základě aktuálních potřeb v jednotlivých oborech a zjištěného zájmu amatérů o konkrétní formy vzdělávání. Jedná se o jednorázové semináře, víkendové oborové dílny, odborné kurzy i dlouhodobé formy vzdělávání.

V oblasti divadelních oborů nabízíme celoročně metodickou pomoc při přípravě a tvorbě inscenací. Každoročně se uskuteční kolem dvou desítek návštěv lektorů přímo v souborech. Otevřeli jsme **Loutkářskou konzervatoř**, v rámci které se uskutečnilo 10 víkendových setkání a závěrečné týdenní soustředění při celostátní přehlídce Loutkářská Chrudim. Práce frekventantů konzervatoře se završila představením, kterým se její absolventi představili na krajské postupové loutkářské přehlídce. Dalším dlouhodobým kurzem byl **Praktický kurz režijně herecké spolupráce**, prošlo jím více než čtyři desítky divadelníků a v jeho průběhu vznikly dvě inscenace, které se zařadily v následujícím roce na špičku divadelních produkcí v našem regionu. Uskutečnil se také víkendový **Kurz jevištní řeči** nebo seminář o **Problematické tvorbě divadelního kostýmu**. Za podstatnou součást vzdělávání považujeme práci s vedoucími dětských divadelních souborů: průběžně se scházejí v **Klubu dětského divadla**, který jim má pomoci řešit aktuální otázky v práci s dětmi. Vedoucí dětských souborů se tu pravidelně věnují odborné přípravě pro práci s dětským recitátorem, dramaturgii a hudebnímu plánu připravované inscenace, scénografii nebo základům loutkářské práce. Lektorsky je výuka zajištěna kvalifikovanými a zkušenými odborníky.

V oboru amatérské fotografie nabízíme každoročně **jednodenní semináře** na dané téma a **víkendové fotografické dílny**. Součástí výstav, kterých připravíme každoročně více než dvě desítky, jsou **besedy s autory** vystavených fotografií o zaměření a problematice jejich tvorby.

Vzhledem v rozšíření a dostupnosti digitálních technologií nabízíme fotografům již po několikáté kurz **Digitální fotografie**, zaměřený na úpravu a zpracování fotografií v počítačovém programu. Jednotlivé lekce zahrnují část teoretickou a praktickou.

V současné době je opět na vzestupu klasická černobílá fotografie. V tomto směru je pro fotografy velkým přínosem možnost individuálního **využívání fotokomory**, kterou jsme před několika lety v Impulsu vybavili. Pro ty nejmladší a začínající zájemce o fotografování pořádáme kurz nazvaný **Nebojte se v temné komoře**.

V amatérské fotografii dlouhodobě pracujeme nejen se začínajícími, ale i se zkušenými fotografy, kteří jsou v různých fázích své tvorby. Napomáháme mnohým k profesionálnímu zvládnutí fotografické problematiky. Těm nejlepším nabízíme možnost prezentace tvorby na společných i autorských výstavách i další stupeň **vzdělávání v akreditovaném kurzu**.

V oboru amatérského filmu se osvědčuje individuální práce s autory v **konzultačním středisku**. Formou individuálních setkání s lektorem konzultuje autor svůj film v jednotlivých fázích vzniku díla podle svých požadavků, „učí se na vlastních chybách“ a ověřuje si správnost svých postupů. Práce lektora je obdobná s prací porotců na rozborových seminářích či na soutěžích, ale je nabídnutá s předstihem ve fázi realizace filmu.

Kromě jarních a podzimních **víkendových workshopů pro mládež** nabízíme celoročně možnost

získat základy „filmové abecedy“ v **Klubu filmové tvorby JUNIOR**, kde žáci a studenti mají možnost pronikat do tajů filmování. Získávají tu základní informace o filmové tvorbě a video-technice, se kterou se učí pracovat.

Pro učitele a studenty pedagogických fakult připravujeme víkendové semináře zaměřené na **audiovizuální kulturu, komunikaci a tvorbu**. Získají v nich základní penzum znalostí a dovedností tak, aby dokázali komunikovat se svými žáky a studenty, pokud se na své škole budou zabývat natáčením filmů.

Pro žáky a studenty základních a středních škol nabízíme v rámci projektu filmové a mediální výchovy koncipované programy **Setkání s filmem**. Představujeme na nich špičkové výsledky amatérské filmové tvorby. Účastníci získají základní informace o vzniku filmu a na závěr se uskuteční beseda o zhlédnutých filmech moderovaná profesionálním filmařem.

Kurzy akreditované MŠMT

Hradecká fotografická konzervatoř

Je určena pro vyspělé fotografy, kteří ovládají základní techniku i technologii zpracování fotografií. Je organizována formou distančního studia, které trvá 20 měsíců a je zaměřena převážně na výtvarnou fotografii. Osvědčení získají posluchači, kteří splní všechna dílčí cvičení a je jim uznán závěrečný fotografický projekt pro absolventskou výstavu.

Škola audiovizuální tvorby

Je určena pro filmaře směřující do profese – pracovníky regionálních TV studií, AV center VŠ, muzeí či soukromé podnikatele. Od roku 1993, kdy jsme otevřeli první běh, je vyhledávaným

typem intenzivního a kvalitního zdroje vzdělání v oboru audiovizu. Dva běhy jsme připravili pro pracovníky celoplošných TV kanálů. Po dvou výukových semestrech zpracovávají posluchači absolventský snímek a po jeho obhajobě získají osvědčení. Škola se prezentuje nejlepšími absolventskými snímky na soutěžích a festivalech, několik jich zařadila do svého vysílání i ČT 2.

Filmová/audiovizuální tvorba a výchova

Nejnovější program, který je určen pro učitele ZŠ, SŠ a ZUŠ, pedagogy volného času, dětských TV studií i studenty pedagogických fakult. V průběhu dvanácti lekcí si osvojí „abecedu filmového řemesla“ a získají komplex znalostí a dovedností, od námětu a přípravy scénáře přes kameru, střih až k dokončení audiovizuálního díla. Každá teoretická informace bude ověřena a fixována praktickým cvičením tak, aby je učitelé sami zvládli a byli schopni všechny informace zprostředkovat svým žákům a studentům. Přijímáme přihlášky, výuku zahajujeme v lednu 2012.

Středisko amatérské kultury Impuls Hradec Králové v rámci ediční činnosti vydalo metodický materiál pro výuku filmové/audiovizuální výchovy ABCD pro všechny – film a video, v oblasti fotografie průběžně doplňujeme encyklopedii významných osobností, firem a historických událostí, v oblasti divadla jsme vydali publikace Císařova Jarmárka, Kale a kyselo a Panáči Hanky Voříškové. Celoroční činnost střediska Impuls, včetně informací o vzdělávacích akcích dokumentujeme v oborových zpravodajích Divadelní hromada, Fotoimpuls a Donašeč dobrých filmových zpráv. Kompletní informace o činnosti střediska Impuls i jednotlivých akcích lze získat na www.impulshk.cz. Akcí pořádaných Střediskem amatérské kultury Impuls Hradec Králové se mohou účastnit i zájemci z jiných regionů. Zveme k nám i vás...

Ilona Vojancová

VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY PRO VEŘEJNOST S VYUŽITÍM PRVKŮ TRADIČNÍ LIDOVÉ KULTURY

Soubor lidových staveb Vysočina, jehož zřizovatelem je Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Pardubicích, má téměř dvacetiletou zkušenost s pořádáním vzdělávacích programů pro veřejnost. Toto muzeum v přírodě vzniklo v roce 1972 a v současné době je největší expozicí lidového stavitelství v Čechách, tedy druhé největší v České republice, s průměrnou roční návštěvností 80.000 lidí. Je nejnavštěvovanější památkou v Pardubickém kraji. K jeho zvláštnostem patří, že se expoziční objekty nenacházejí na jednom místě, ale nalezneme je jednak ve městě Hlinsko (památková rezervace lidové architektury Betlém), a také o osm kilometrů dále v osadě Veselý Kopec (přenesené objekty a kopie zaniklých objektů). Jeden objekt, vodní kovací hamr, je návštěvníkům přístupný v osadě Svobodné Hamry, vzdálené od Veselého Kopce necelé dva kilometry. Soubor lidových staveb Vysočina je, v souladu s vládním usnesením č. 571 z roku 2003, pověřeným regionálním pracovištěm pro tradiční lidovou kulturu v Pardubickém kraji.

Jedním z hlavních aspektů naší činnosti je prezentace výsledků výzkumných aktivit veřejnosti. Jednou z forem této prezentace je i pořádání vzdělávacích programů pro různé cílové skupiny návštěvníků. Máme zkušenosti s pořádáním programů pro širokou veřejnost, speciálními programy pro rodiny s dětmi a také s programy určenými základním a středním školám. S ohledem na zaměření tohoto diskusního fóra se budu dále věnovat právě aktivizačním programům pro

školní děti a mládež. Cílem těchto programů je pokaždé přiblížit mladým návštěvníkům určitou oblast tradiční lidové kultury, například lidová řemesla, obyčej, stravu, společenské vztahy či život lidových vrstev v určitém období... Program se vždy skládá ze tří částí:

- přednášky připravené tak, aby byly poutavé, s přímým zapojením žáků a studentů
- dílny, kdy si žáci a studenti mají možnost něco vyrobit, vyzkoušet, ochutnat... s ohledem na téma programu
- speciální prohlídky expozičních objektů, kdy je výklad veden formou hry a aktivním zapojením účastníků, opět se zaměřením k danému tématu

Pro tyto programy připravujeme pracovní listy určené pro práci ve škole, jejichž úkolem je zájímavě a hravě připomenout téma programu. Kromě pracovních listů určených dětem zpracováváme i materiály pro pedagogy. V těchto materiálech je příslušné téma rozvinuto tak, aby je bylo možné využít při výuce ve vhodném předmětu.

Ráda bych využila této příležitosti k tomu, abych se podělila o naše několikaleté zkušenosti s pořádáním tohoto typu programu, který jsme nazvali Živá historie. Původně jsme se domnívali, že Živá historie bude primárně určená zájemcům ze škol v bezprostředním okolí našeho muzea. Chtěli jsme dát pedagogům možnost využít naše

***PhDr. Ilona Vojancová** pracuje jako vedoucí správy Souboru lidových staveb Vysočina. V roce 1980 absolvovala obor etnografie – historie na FF MU v Brně. Od ukončení studia je až do současnosti zaměstnána v Národním památkovém ústavu, územním odborném pracovišti v Pardubicích, konkrétně v Souboru lidových staveb Vysočina, v letech 1980 – 1997 jako etnografka a zástupce vedoucího. Věnuje se především studiu lidových obyčejů, stravy, oděvu, výtvarného umění a řemeslům. Zvláštní zájem věnuje možnostem uplatnění a prezentace prvků lidové kultury v muzeích v přírodě a jejich využití v edukativních programech. Kontakt: www.vesely-kopec.eu*

poznatky pro rozšíření výuky regionální historie. Ovšem zájem ze strany škol v blízkém okolí nebyl velký. Naproti tomu zájem o Živou historii škol ze vzdálenějších míst nejen Pardubického kraje nás příjemně překvapil a donutil zaměření programu přehodnotit.

Všechna zvolená témata dávají možnost rozvinout určitou oblast uměleckého vzdělání dětí a mládeže. Nejsnazší, domnívám se, je využití v oblasti výtvarné výchovy. Zde se nabízí inspirace nejen výtvarnou lidovou kulturou (například malovaný nábytek, motivy zdobení lidového oděvu, podmalby na skle, betlémy), ale i inspirace čerpající z dalších oblastí lidové kultury, například obyčeje, využití tzv. zvykoslovných předmětů provázejících kalendářní obyčeje, například Velikonoce nebo Vánoce. Zde však

vždy klademe důraz na vysvětlení toho, proč se tyto předměty zhotovovaly, tzn. na jejich primární funkci. Například představy našich předků o možnosti příznivě ovlivnit budoucnost, prostřednictvím magie. Ale také upozornit na souvislosti symboliky barev, materiálů a celkové kompozice takového předmětu (červená barva – barva života, vyfouknuté vajíčko – symbol zmaru). Snažíme se zdůraznit původní význam zvykoslovného předmětu: dekorativní funkce, která je dnes primární, nebyla pro obyvatele venkova dominantní. Například vánoční stromček, který se v prostředí českého venkova ujal na konci 19. století, nebyl vnímán jako prvek zkrášlující sváteční interiér, ale jako symbol příslibu jara, probouzející se přírody a nového života.

Taneční a hudební folklor byl a je podnětem pro výchovu dětí a mládeže snad nejvíce. Při našich programech se však snažíme o širší a aktivnější využití této oblasti lidové kultury. Upozorňujeme na skutečnost, že právě tyto oblasti využívali umělci pro svoji vlastní tvorbu. Cílem tedy není naučit určitý tanec či píseň, ale poukázat na nadčasovost těchto prvků a jejich inspirativní univerzálnost. Velmi dobré zkušenosti máme dále s pořady využívajícími prvky slovesného folkloru: pohádky, pověsti, pověrečná vyprávění a samozřejmě široká oblast lidového a pololidového divadla. Živá historie věnovaná místním pověstem a pověrečnému vyprávění, které jsme shromáždili díky vzpomínkám pamětníků, inspirovala žáky některých základních škol k vlastní tvorbě. Děti nám zasílaly pověsti, které samy vymyslely nebo zapsaly podle vyprávění pamětníků. Vedlo je to k zájmu o okolí svého bydliště, ale především k rozvíjení své fantazie a písemnému vyjádření nápadů a myšlenek. Přirozenou formou se dozvěděly nejen o tom, co chápeme pod pojmem lidová slovesnost, ale prakticky využily informace o zákonitostech slohového útvaru vyprávění, jako jsou místní pověst či pověrečná povídka. Atraktivní oblastí lidové kultury z hlediska využití programů určených mládeži je oblast lidového a pololidového divadla. V tomto směru se nejvíce rozvinula naše spolupráce s dramatickým kroužkem při Gymnáziu K. V. Raise v Hlinsku – KAVERAJS. Se studenty spolupracujeme při výběru lidových a pololidových her, dozvědí se o zákonitostech prvků lidového divadla a takto poučení pak sami pracují s danou hrou. Následně mají příležitost k vystoupení při různých programech, které naše muzeum pořádá.

Vzhledem k rozsahu tohoto příspěvku mohu pouze naznačit možné okruhy využití prvků lidové kultury v uměleckém vzdělávání mládeže. Nemám na mysli pouze činnost folklorních souborů, ale skutečně širokou oblast vzdělávání. Domnívám se, že pedagogická veřejnost by prky lidové kultury mohla využívat jako inspiraci pro kultivaci výchovy dětí a mládeže. Mladí lidé by tak mohli získat přesvědčení o tom, že tato

oblast kultury není pouze záležitostí nadšenců oblékajících kroj, něčím, co se staromilsky obrací k dávným časům, ale skutečně inspirativní zdroj v mnoha oborech. Oblast přispívající k uvědomění si vlastní i národní identity, hrdosti, uvědomění si bohatství kulturní diversity. Zároveň však i k pochopení univerzálnosti lidové kultury a propojení s ostatními národy- především evropskými.

V této činnosti mohou být pedagogům partnerem právě kulturní instituce zabývající se lidovou kulturou. Zmíněný materiál Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu, přijatý jako vládní usnesení č. 571 v roce 2003 na léta 2003–2010, má své pokračování v obdobném materiálu přijatém vládou v lednu 2011 na léta 2011–2015. Koncepce účinnější péče vyzývá Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy k přímé spolupráci především s pověřenými krajskými pracovišti pro tradiční lidovou kulturu. Myslím, že lidová kultura by měla být součástí uměleckého vzdělávání dětí a mládeže jako oblast, která je poměrně snadno interpretovatelná a dostupná. V první řadě je třeba, aby sama pedagogická veřejnost vnímala pracoviště zabývající se lidovou kulturou a vlastně historií obecně, jako partnery

pro výchovu mladé generace. Využití v oblasti uměleckého vzdělávání se přímo nabízí. Otevírají se však i další možnosti: především naučit mládež vnímat úlohu a význam kulturních institucí pro rozvoj osobnosti i společnosti.

Dovolím si zde prezentovat svůj názor pramenící ze zkušeností setkání s mnoha pedagogy: změny učebních osnov a vytvoření školních vzdělávacích programů mohou být úspěšné jen do té míry, jak kvalitní a osvědčení budou samotní pedagogové. Úroveň vzdělání dětí a mládeže začíná dle mého soudu u kvalitní přípravy pedagogů a jejich výchově k tomu, aby proces vzdělávání chápali skutečně ve všech jeho přesazích. Nejen formálně, kdy do učebních plánů napíší průřezová témata, ale i faktickým propojením souvislostí a skutečného komplexního přístupu k rozvoji osobnosti dítěte.

Vrátím se však závěrečným citátem k tématu svého příspěvku. Antoine de Saint-Exupéry ve svém díle *Citadela* na jednom místě uvádí: „...nestačí shromažďovat zrna do sýpek, ale musíme zaznamenat i to, jak se zrna seje, dělá se z něho mouka a jak se z mouky upeče chleba. Bez těchto znalostí jsou nám plné sýpky v ničem...“. Takto chápu poslání muzeí a podobných institucí: jako míst, která uchovávají důležité znalosti využitelné a potřebné v současnosti. Jako místa, která přispívají ke snadnějšímu porozumění nejen naší minulosti, ale také ke snadnější orientaci v přítomnosti. Jako místa, která nás mohou obohatit o citlivější vnímání okolního světa. Mohou přispět v neposlední řadě k tomu, aby mládež vnímala různé oblasti umění jako obohacující prvek každodenního života jedince a společnosti vůbec.

Petr Drkula

OŽIVOVÁNÍ TRADIČNÍ LIDOVÉ ZPĚVNOSTI JAKO PŘEDMĚT MUZEJNÍ ANIMACE

Zpěvnost je jedním z nejvýraznějších projevů tradiční lidové kultury, a to nejen v otázce estetického vyjádření, ale vyjádření přímo bytostného či duševního, na což poukazyval také jeden z jejích známějších sběratelů Phillips Barry.¹ Jako taková by měla zpěvnost figurovat v centru pozornosti všech iniciativ, které se obecně soustřeďují na dokumentaci, uchovávání a opětovné zpřítomňování prvků zanikajících hodnot minulosti, jak se o tom již zmiňuje například hudební vědec Otakar Hostinský². Na její akcenty však narážíme většinou jen v čistě receptivně pojatých, umělecky stylizovaných a jednostranně zaměřených produkcích sféry hudebního folklorizmu nebo ve velmi povrchním a regionálně nevyhraněném zájmu školní výchovy. Tyto ojedinělé tendence se však vzhledem v závažnosti a ceně tohoto tvůrčího dědictví jeví jako nedostatečné a nutí nás v hledání jeho pronikavějšího a plnohodnotnějšího zaopatření. Pokud bychom se chtěli vydat cestou naplnění tohoto závazku, subjektem, který by organizovaně zastával tuto funkci, by mohlo být patrně regionální muzeum, které svou pozornost orientuje na úzký krajový výsek kulturních projevů.

Na základě této možnosti je tedy potřeba hledat praktická východiska oživování tradiční lidové zpěvnosti pěstované pod křídly institucionální péče, jak například navrhuje i její veliký znalec Vladimír Úlehla³ či estetik Bedřich Václavek⁴. Zkušenosti ukazují, že doposud dominantní přístup v muzejní práci s veřej-

ností spočívající v pasivní prezentaci převážně hmotné části kulturního dědictví zaostává za aktuálními potřebami a požadavky její cílové skupiny. Je tedy namístě se ptát a zjišťovat, zda tento nedostatek nemůže účinněji kompenzovat naopak (inter)aktivní animace, a to spíše těch nehmotných stop, třeba právě onoho tradičního lidového umění. Muzeum, které je svým založením otevřeno nejširším vrstvám publika, má pak možnost snáze dosahovat výše nastíněných cílů bez jednoznačného handicapu pokrytí pouze určitého vyhraněného segmentu. Již uskutečněný a takto laděný projekt v rámci Muzea Novojičínska měl záměr oslovit rozmanité a širší spektrum zájemců o osvojování prvků tradiční lidové zpěvnosti bez jejich patrnějších uměleckých, dovednostních či profesionálních ambicí. Klíčová zde však byla výhradní orientace na geograficky úzký okruh místního zpěvního repertoáru, který by se tak symbolicky vracel zpět k dědicům jeho původních nositelů. Příznačný byl také kolektivní charakter daného konání, který je nejen bližší autentickým praktikám tohoto druhu, ale zdůrazňuje také důležitou sociální rovinu jejich někdejšího i současného působení, na což přesvědčivě poukazuje například antropolog Steven Mithen.⁵ Současné poznatky nových souvisejících vědních oblastí jakou je například i medikální etnomuzikologie zastupovaná především badatelem Benjaminem Koenem,⁶ dodává těmto snahám aktuální významy a funkce, kterých se dotýkal například již hudební vědec Carl Engel před téměř půldruhým stoletím.⁷

Mgr. Petr Drkula, Ph.D. působí v Muzeu Novojičínska, kde se zabývá mimo jiné i animačními programy koncipovanými na podkladě výrazových prvků tradičního lidového umění. Po studiu na PdF UP v Olomouci absolvoval tamtéž doktorský studijní program (hudební teorie a pedagogika), v jehož rámci absolvoval také stáž na Royal Holloway, University of London. Učil na základních školách, badatelsky se zaměřuje na problematiku hudební tvorivosti, ať již v obecném slova smyslu nebo ve vztahu k hudební pedagogice či speciálněji k oblastnímu zpěvnímu folklóru. Je autorem řady studií a statí v tuzemském odborném tisku a uměleckých realizací na poli experimentální hudební tvorby.

Stěžejním přístupem těchto aktivit byla však snaha hledat autenticky pojaté formy interpretace blízké původním způsobům tradiční zpěvnosti. V postupném plnění tohoto nesnadno dosažitelného požadavku by mělo sehrávat významnou roli studium dostupných teoretických pramenů a poznatků tohoto zaměření, které může lektor takového programu zprostředkovávat jeho účastníkům, ale především je také koordinovat v praxi. Z tohoto okruhu se nabízí například terénní výzkumy a analytické sondy etnografů, ale především to jsou postřehy samotných prvních sběratelů lidové zpěvnosti, kteří měli možnost poznávat, a tedy i popisovat ještě živý svět písňových památek přímo v jejich přirozeném prostředí. Právě tento zdroj představuje nedocenitelné vodítko v našem porozumění jejich povaze a v jejich navracení zpět do života, do jejich nynější existence. Velice dobře však mohou prokázat svou službu také první ojedinělé zvukové záznamy lidového zpěvu, a to rovněž z újeji vymezených oblastí, které jsou předmětem našeho zájmu. Na základě daného poznání bylo možné se hned v úvodních fázích našeho působení dobírat k základnímu povědomí o charakteristických prvcích tradiční lidové zpěvnosti daného místního zasazení. Samotné jejich osvojování pak probíhalo s vědomím těchto specifik a s jejich záměrným začleněním.

Zkušenosti ukazují, že vyšší míra předchozího uměleckého vzdělání u účastníků zpravidla nepředstavuje přednost v tomto poněkud odlišném způsobu práce. Ba naopak, záměrem takovéto koncepce by měla být spíše snaha oprostit se od zažitých stereotypů a navykklých schémat umělecké hudební kultury a vydávat se směrem k nehledanému zpěvnímu vyjádření určovanému jakýmsi archetypálními zákonitostmi a přirozenými intuitivními sklony. Ne tedy budovat nové dovednosti na pilířích těch stávajících, ale spíše postupně rozkrývat jejich čtené vrstvy a dopracovávat se k určitému niternému podloží, které obalují. S těmito opačně polarizovanými estetickými kritérii pak narážíme na velice přesvědčivé a zdařilé

tradičním lidovým formám se blížíci projevy účastníků, kteří sami sebe označují za jedince vokálně neobratné či vůbec hudebně negramotné. Tato jejich sebereflexe však byla patrně dlouhodobě formována právě konvenčním uměleckým vzděláváním a nekompromisními měřítky převládajícího uměleckého paradigmatu. V naznačeném přístupu a s tím související plynulé transformaci vnímání a chápání hudební krásy proto nacházíme také integrující podněty, které „nekastují“ své následovníky na základě vrozených či získaných oborových dispozic.

Je však potřeba se také okrajově zmínit o tom, jakým způsobem je možné v praxi postupovat, aby bylo dosahováno výše stanovených cílů. Prvotní počítání a nároky na veškeré začlenění aktivity bylo nutno korigovat tak, aby nebyly pro žádného ze zúčastněných jakýmkoli způsobem diskriminující a aby jejich výstupy byly pro každého bez výjimky dosažitelné; hlavní důraz a význam byl zde kladen především na samotný proces, než na jeho konečný produkt. V prvotním kontaktu s tradiční lidovou zpěvností se osvědčilo následovat a kopírovat klíčové mezníky základní hudební evoluce člověka a tímto způsobem společně dospívat k obecným principům vokálního vyjadřování. Plynulý postup od jakéhosi počátečního „primitivizmu“ k členitějším hudebním konstrukcím a frázím je zakódován již v hudebně experimentální práci, kterou provozovala pedagožka a průkopnice tvořivé výchovy Satis Colemanová již na počátku minulého století.⁸ O příbuzných principech, přestože zasazených v jiném kontextu, pohovořil již na tomto fóru také Vít Zouhar společně s Ivo Medkem.

Na těchto základech byla účastníkům tradiční lidová zpěvnost představována a vštepována ne jako cosi strnulého a provždy zakonzervovaného, ale jako cosi vitálního, pohyblivého a subjektivně pojetého. Tato východiska tvořila ideové jádro i veškeré další náplně této edukační iniciativy, jejíž charakter již časový limit pro tento referát neumožňuje hlouběji přiblížit.

Poznámky:

- ¹ PHILLIPS, B.: Some Aspects of Folk-Song. *Journal of American Folk-Lore*, 1912, č. 45, s. 274.
- ² HOSTINSKÝ, O.: o naší světské písni lidové. *Český lid*, 1892, č. 1, s. 29–30.
- ³ ÚLEHLA, V. *Živá píseň*. Praha: Fr. Borový, 1949, s. 213–214.
- ⁴ VÁCLAVEK, B.: Co jsme dlužni lidové písni. In: o lidové písni a slovesnosti. Praha: Československý spisovatel, 1963, s. 262.
- ⁵ MITHEN, S.: *The Singing Neanderthals: The Origins of Music, Language, Mind and Body*. London: Weidenfeld & Nicolson, 2005.
- ⁶ KOEN, B. D.: *Beyond the Roof of the World: Music, Prayer, and Healing in the Pamir Mountains*. New York: Oxford University Press, 2009, s. 3–4.
- ⁷ ENGEL, C.: *An Introduction to the Study of National Music: Comprising Research into Popular Songs, Traditions, and Customs*. London: Longmans, Green, Reader, and Dyer, 1866, s. 7.
- ⁸ COLEMAN, S. N.: *Creative Music for Children: a Plan of Training Based on the Natural Evolution of Music, Including the Making and Playing of Instruments, Dancing, Singing, Poetry*. New York: G. P. Putnam's sons, 1922.

Téma

**KVALITA UMĚLECKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ
PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE**

OBČANSKÁ SDRUŽENÍ

moderátor: Jan Prchal

Roman Černík

OBČANSKÉ SDRUŽENÍ JOHAN, PLZEŇSKÝ MOST MEZI UMĚNÍM A VZDĚLÁVÁNÍM

JOHAN je dnes už ojediněle používaná podoba jména Jan, řecky Ioanes, latinsky Joannus, je hebrejského původu (Jochánán- Bůh je milostivý; Bohem daný; milostivý dar Boží).

Toto jméno spojuje dvě významné osobnosti, jejichž vztah ke světu, k životu, k člověku postavený na důvěře ke vzdělávání a umění inspiroval zaměření našeho centra.

Záměrně se inspirujeme osobnostmi, jimž nebylo cizí překračovat také hranice místa, regionu, národa i kulturních tradic:

Hlásíme se k uměleckému hledačství, k propojování umělecké tvorby s poznáváním, ke vzájemně uctivým vztahům mezi člověkem a přírodním i sociálním prostředím, jak jej nabízel svou tvorbou Johan (Jan) Wolfgang Goethe.

Hlásíme se svou prací k pedagogice tvořivé hry i k výchově jako prostředku nápravy neduhů světa, jak to činil svým životem a dílem Jan (Johan) Ámos Komenský. Také jako J. A. Komenský i my vnímáme obec, spolupracující lidské (občanské) společenství jako jediné možné životní prostředí pro člověka.

Několik slov úvodem

Tento text si klade za cíl představit práci občanského sdružení JOHAN z Plzně, jež je široce rozkročeno mezi uměním a vzděláváním, mezi profesionální a amatérskou uměleckou tvorbou, mezi zahraničními i místními komunitními projekty.

Na podzim roku 1998 se v jedné plzeňské kavárně sešla kamarádská skupina pedagogů, nezávislých umělců a studentů, aby se pokusila vyřešit komplikace, které přinesl rozpad sítě kulturních středisek. V Plzeňském a Karlovarském kraji byla postupně rušena krajská a okresní kulturní střediska. Základním problémem, který se rozpadem sítě podpůrných center objevil, byla absence metodické a organizační podpory místní kultury, hrozil zánik systému regionálních festivalů v některých oblastech (dětské divadlo, umělecký přednes, loutkové divadlo atd.), přestal existovat systém zájmového uměleckého vzdělávání pro dospělé, rozpadla se databáze kontaktů na místní aktivisty, soubory, akce a projekty. V té samé době se také rodil nový systém podpory jak ve městech, tak v krajích. Pro kvalitní formulaci grantových programů však chyběly jasně formulované odborné podklady.

Mgr. et MgA. Roman Černík je odborný asistent na katedře pedagogiky Západočeské univerzity v Plzni, kde spoluzaložil Ateliér dramatické výchovy. Absolvoval učitelství češtiny a dějepisu na PdF v Českých Budějovicích a rozšiřující studium dramatické výchovy na DAMU v Praze. Na DAMU též studoval divadelní antropologii a po zrušení oboru absolvoval na katedře autorské tvorby a pedagogiky (2004). V letech 1987–1997 působil na středních školách v Aši. Přednáší a vede semináře na dalších českých i zahraničních školách a mezinárodních tvůrčích setkáních. V roce 1998 spoluzakládal občanské sdružení JOHAN, centrum pro kulturní a sociální projekty v Plzni, dnes je jeho jednatelem a uměleckým ředitelem. V letech 2005–2007 pracoval jako vedoucí odboru kultury Magistrátu města Plzně. Je autorem a spolutvůrcem řady divadelních projektů, působí jako dramaturg festivalového programu Velké inventury v Plzni a site specific sekce Mezinárodního festivalu Divadlo v Plzni. Publikuje v odborných časopisech, je autorem publikace *Moving Station – 5 let alternativy na nádraží Plzeň – Jižní předměstí*. Je též členem poradních orgánů Ministerstva kultury ČR. V současné době se podílí na přípravě a realizaci projektu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015.

Ze všech tehdejších indicií bylo jasné, že původní, předlistopadový systém v mnohém poplatný centralizovanému ideologickému státu, musí nahradit nový podpůrný prostor, který však bude vyrůstat ze skutečných potřeb formulovaných místní občanskou společností. Příkladem takové občanské organizace se stalo v západních Čechách občanské sdružení Johan.

Od svého založení rozvíjí plzeňské centrum JOHAN své aktivity soustavně v Plzni, Plzeňském i Karlovarském kraji ve třech základních liniích: umělecké projekty (původní umělecká tvorba v oblasti performing arts a výtvarného umění, festivaly, divadelní a paradivadelní projekty, výstavní projekty, produkční práce, konzultace), vzdělávací projekty (tvůrčí dílny, umělecká sympozia, projekty zaměřené na postupy vycházející z výchovy uměním, estetické výchovy, dramatické výchovy a osobnostního a sociálního rozvoje) a komunitně orientované sociální práce (resocializační projekty pro mladé nezaměstnané, projekty komunitního dialogu a komunitního rozvoje a práce s dobrovolníky).

Za 13 let činnosti se proměnila situace v oblasti poptávky a potřeb cílové skupiny organizace, rozrostly se projekty směrem k mezinárodním projektům. Centrum pro kulturní a sociální projekty JOHAN, o. s. postupně vyrostlo v ojedinělou organizaci, která se věnuje podpoře mladého umění a prezentaci profesionální alternativní scény a zároveň je i centrem pro programy vzdělávání prostřednictvím umění (dramatická výchova, divadlo ve výchově, galerijní, muzejní animační programy), ale také zprostředkovatelem programů rozvoje umělecké tvořivosti (inspirativní umělecké workshopy, sympozia). Důležitou rolí centra JOHAN je také organizování regionálních festivalů amatérské a studentské umělecké tvorby.

Základní programy a projekty centra JOHAN

Projekt budování centra Johan vychází z idejí aktivního a alternativního pohledu na svět, z potřeby aktivně reagovat na jeho problémy a ze zájmu o je-

jich možné řešení. Zdrojem idejí, jež vedly ke vzniku centra, je podpora nezávislé umělecké tvorby především v oblasti performing arts a výtvarného umění (F.A.G. – Fresh Art Gallery, ArtBuffe).

Cílem našeho snažení je přispívat k takovému společenskému a komunitnímu klimatu, které umožňuje sebevyjádření, prostor pro nezávislý tvůrčí čin i plnou odpovědnost za jeho realizaci i dopady. Pro realizaci všech našich záměrů jsme se rozhodli soustředit naše síly na vybudování Otevřeného komunikačního prostoru Moving Station / Hemžící se zastávka v prázdné budově nádraží Plzeň Jižní předměstí.

Naše projekty jsou adresovány především umělcům, osobitým tvůrcům, mladým lidem, ale také žákům, studentům a jejich učitelům či vychovatelům a místním kulturním aktivistům. Systémově připravujeme pro školy a školní třídy také vzdělávací projekty využívající postupy výchovy uměním a postupy osobnostního a sociálního rozvoje (Projekt K3).

Cíleně budujeme regionální metodické a organizační centrum inspirující a koordinující vznik a prezentaci nezávislých uměleckých projektů a aktivit (projekt ME*DOK*IN). Smysl své práce vidíme ve vytváření otevřeného prostoru pro setkávání různých názorů a pohledů na tvorbu i každodenní životní praxi, v nabízení multidisciplinárního pojetí nejen umělecké či vzdělávací práce, ale i obecně lidské aktivity, zajímá nás setkávání generací i kultur.

Podívejme se v detailnějším pohledu na naši dosavadní činnost a naše klíčové projekty:

JOHAN ORGANIZUJE:

- festivaly performing arts (regionální sekce mezinárodních festivalů Velká inventura či Tanec Praha, alternativní část mezinárodního festivalu Divadlo), představení a výstavy profesionálního umění (např. projekt Art Buffe)
- tvůrčí dílny s inspirativními tvůrci v oblas-

tech: divadlo, performance, site specific projekty, visual arts (v projektech Johanu lektorovali umělci z Japonska, Polska, Brazílie i Islandu)

- mezinárodní umělecké projekty (příklady uvedeny níže)
- přehlídky amatérského divadla
- semináře pro učitele a další výchovné pracovníky
- krátkodobé semináře a dílny, semináře moderních pedagogických postupů, kurzy rétoriky, kurzy zaměřené na efektivitu týmové práce
- semináře, přednášky a kurzy primární protidrogové prevence pro žáky základních a středních škol
- osvětové přednášky a vzdělávací workshopy na téma rizikových sociálních jevů

PROJEKTY CENTRA JOHAN SE VĚNUJÍ:

- revitalizaci opuštěné budovy nádraží Plzeň Jižní předměstí (Moving Station/ Hemžící se zastávka)
- podpoře tvůrčí práce v oblasti mladého alternativního umění: nezávislé divadlo Tyan, divadelní skupina Evrybáby, divadelní soubory Víc než chleba (dříve Pozor! Padají!), Teatr Sredny Vaštar a Kühlschranke, pravidelné divadelní projekty studentů Ateliéru výchovné dramatiky FPE ZČU, projektu kontinuální divadelní dílny - Dramastudio JOHAN
- nezávislým výstavním projektům, festivalu výtvarného umění Art Buffé
- vytváření prostoru: pro zkoušení hudebních skupin (punková skupina Hagugag, punková sestava Rights of Idiots) a pro projekty žonglérů (Estela de Fuego)
- organizaci festivalů a prezentaci plzeňské alternativní scény (divadelní, výtvarné i hudební)
- pokusu o otevřenou galerii ve veřejném prostoru – v podchodu pro pěší Resselově ulici F.A.G. (Fresh Air Gallery)
- budování národních a mezinárodních kontaktů mezi obdobně zaměřenými centry; jsme zakládajícím členem společenství pro

podporu nového divadla Nová síť, od listopadu 2009 jsme řádným členem Trans Europe Halles (první v České republice)

CENTRUM JOHAN NABÍZÍ:

- kvalifikovanou spolupráci při přípravě a realizaci divadelních a výstavních projektů pro obec a občanská sdružení
- konzultace či spolupráci při dramaturgii, scénografii, režii i produkci a propagaci.
- umělecké workshopy: loutky, pantomima, nonverbální divadlo, site specific, atd.
- letní školy a tvůrčí kurzy (Klášteření, Moving Station)
- zprostředkování kontaktů na zajímavé soubory i jednotlivce v regionu, republice i zahraničí
- produkci našich rezidenčních souborů a skupin

Vzdělávání prostřednictvím umění, vzdělávání pro rozvoj osobnosti

Od počátku své existence pracuje JOHAN na propojování umělecké tvorby se vzděláváním. Cíleně připravujeme projekty, které rozvíjí vztahy uměleckou výchovou a výchovou prostřednictvím umění. V naší nabídce jsou kurzy a workshopy pro děti, studenty i umělce. Jako lektory zveme zajímavé osobnosti z oblasti umění i pedagogiky z domova i ze zahraničí.

Naším původním vzdělávacím projektem je „PROJEKT K3“ (Komunikace – kooperace – kreativita). Projekt vznikl v roce 2006 z iniciativy skupiny studentek Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni a absolventek certifikovaného programu Ateliéru dramatické výchovy. Hlavním cílem projektu je poskytnout základním a středním školám nabídku ucelených výchovně-vzdělávacích programů, které se svou náplní snaží podporovat u žáků rozvíjení sociálních, personálních a komunikačních kompetencí, a předcházet tak výskytu sociálně patologických jevů ve škole. Lektory projektu učí žáky a studenty asertivnímu chování prostřednictvím

diskuze, tréninku jednání, hry v roli či rozehrávání životních situací ve fikční rovině. Projekt tak vychovává pomocí práce ve skupinách k toleranci a pokouší se nabourávat předsudky a stereotypy v mezilidských vztazích a komunikaci. Náš projekt poskytuje také pedagogům příležitost k začlenění průřezových témat do výuky a nabídnout ozvláštnění výuky. Projekt K3 je vystavěn na metodách konstruktivistické pedagogiky, dramatické výchovy a divadla ve výchově. Od svého vzniku je projekt pravidelně realizován na základních a středních školách v Plzeňském kraji. Projekt i nadále spolupracuje s Ateliérem dramatické výchovy Západočeské univerzity a řadou dalších, podobně zaměřených neziskových organizací v Plzeňském kraji a celé České republice.

Významné mezinárodní projekty centra Johan

Projekt centra Johan vznikl s výraznou inspirací podobných center v zahraničí, od zahraničních kolegů jsme také získali v prvních letech významnou podporu a to jak finanční tak metodickou. Od kolegů z partnerských center jsme se učili sestavovat první projekty, v diskusích jsme proměňovali strukturu centra. Hlavními inspirativními příklady byla německá divadelně pedagogická centra (TPZ – Theaterpädagogisches Zentrum) a kulturně sociální centra pro nezávislou a alternativní kulturu, jejichž síť Trans Europe Halles nás posléze v roce 2009 přijala za prvního řádného českého člena.

Pro ilustraci uvedme naše nejvýznamnější mezinárodní projekty:

- V letech 2003–2004 jsme realizovali rozsáhlý mezinárodní divadelní projekt pod původním názvem Kafkovy proměny určený pro středoškolské studenty, na němž jsme spolupracovali s partnerskými centry v Německu (Theaterpädagogisches Zentrum Hannover) a Rakousku (Theater am Ortweinplatz – Theaterzentrum Graz). Cílem projektu bylo nabídnout možnost vzájemného setkávání a poznání prostřednictvím společného po-

bytu studentů v jednotlivých partnerských zemích při tvůrčí práci na divadelním představení. Projekt vyvrcholil společným představením PROSÍM, BERTE MĚ JENOM JAKO SEN / BITTE BETRACHTEN SIE MICH ALS EINEN TRAUM a jeho prezentací ve třech zúčastněných městech. Projekt Kafkovy proměny podpořila Česká agentura programu EU Youth / Mládež a Česko-německý fond budoucnosti.

- 2004: vzájemná blízkost českých a německých partnerů je pro nás trvale inspirující. Proto jsme s novým německým partnerem, Junges Landestheater Theater Bayern z Mnichova, zahájili česko-německou čtyřtýdenní tvůrčí dílnu. V srpnu a září roku 2004 jsme uskutečnili na Jižním předměstí rozsáhlý projekt HIN UND ZURÜCK / TAM A ZPÁTKY vycházející z principů site specific. Dílna určená mladým zájemcům o divadlo ve věku 16 až 20 let nabídla pod vedením zkušeného tvůrčího týmu práci zaměřenou na multimediální možnosti v performing arts. Výsledkem byla inscenace Kdo učil kameny mlčet. V pěti veřejných představeních vidělo osobitou uměleckou akci na čtyři stovky plzeňských i zahraničních diváků. Projekt byl podpořen Česko-německým fondem budoucnosti a příhraničním fondem Interreg.
- 2009: z našeho pohledu na uměleckou tvorbu dlouhodobě vyplývá potřeba upozorňovat na palčivé společenské otázky prostřednictvím umění, prosto jsme připravili projekt Afganistán, dokumentační a vzdělávací projekt s putovní výstavou fotografií (podpořeno grantem Ministerstva zahraničí ČR)
- 2010–2013: dosud náš největší projekt Parkinprogress (podpořen evropským Programem Kultura). Je to kočovný program umělců a odborníků z tvůrčího a kulturního světa, kteří rozvíjí své mezioborové zkušenosti. Parkinprogress bude putovat po 6 různých místech v 6 různých zemích. Při každé zastávce na trase se umělci a mladí profesionálové z kreativního světa pokusí zachytit uměleckými prostředky genia loci parku či zalesněné městské zóny. Parkinprogress přichází

- s nejrůznějšími uměleckými otázkami, které chce sdílet se širokou veřejností. Projekt spolupodepsaly na tříleté období (1. 5. 2010 – 31. 12. 2013) tyto organizace: Arts Council England East-Midland Nottingham (Velká Británie), Transcultures (Mons, Belgie), NO-ASS(Riga, Lotyšsko), JOHAN, centrum pro kulturní a sociální projekty (Plzeň, Česká republika), Mozgo Haz Alapítvány Florian Műhely (Budapešť, Maďarsko) a Pépinières européennes pour jeunes artistes (Saint-Cloud, Francie – nositel projektu).
- 2011–2012: nejnovějším projektem postaveným na neformálním uměleckém vzdělávání je Five in one – mezinárodní projekt mezioborové tvůrčí dílny na téma Technologie a živé organismy. Vzniká mezinárodní představení ve spolupráci organizací Bakelit Budapešť (nositel projektu), Stanica Żilina a Łaznia Nowa Krakow. Projekt je financován z Víšegradského fondu.

Animace kultury jako prostředek rozvoje komunitního dialogu

Ve svém zamyšlení bych rád uvedl nové termíny nové vymezení pro prostor projektů, na nichž se spolu s kolegy a kolegyněmi z plzeňského občanského sdružení JOHAN již téměř deset let podílíme. Pokoušíme se naše kulturní a umělecké aktivity orientovat primárně na rozvoj komunitního života a zvyšování jeho kvality právě specifickými uměleckými aktivitami. To je charakteristika, již se do širšího povědomí českého kulturního prostředí dostává problematika animace kultury. Jde tak o možné formulování specifického prostoru pro pojmenování nových, často velmi přesahových a mezioborových forem kulturních aktivit, jež se mnohdy nevejdou do sféry tradičních uměleckých a kulturních institucí. Problematika animace kultury z našeho pohledu souvisí velmi úzce s potřebou reagovat na hluboké společenské proměny, v nichž dnes žijeme.

Proměna stylu života, permanentní střídání, přesouvání, odcházení, vznikání, stěhování, slučování

stylů, podnětů, vzorů, ale také oslabování našich vztahů k místům, k tradičním organizacím, je charakteristikou dnešního života. Cestou, jak neztratit ve všech proměnách a nových kontaktech lidský rozměr, udržet si přijatelné a životu pomáhající sociální aspekty, je bezesporu koncept participace. Tento fenomén zřetelně prokvétá v mnoha odvětvích: například Alvin Toffler ve svých textech často mluví o participativní demokracii, u Carla Rogerse se objevuje na klienta orientovaná psychoterapie, filozofie M. Bubera bývá označována jako filozofie dialogu (filozofie vztahu já – ty). Ale i třeba mnohé počítačové technologie o sobě tvrdí, že jsou technologiemi vlídnými k uživateli. Participativní dialog, u nás v podobě komunitního plánování, také představuje možnost, jak se vyrovnat s centralizovanou a oddištěnou byrokracií. Produktem různých cest participace je otevřená a funkční kooperující a vzájemně se podporující komunita, tedy prostředí, jež člověku vrací v technologizovaném a byrokratizovaném světě rozměr lidskosti, sociální opory, sociálního přijetí. Tento sociálně-kulturní aspekt dává také výrazný impuls novým způsobům a formám umělecké práce. Takto vymezený prostor ještě s posílenou rolí vlastní umělecké tvorby jsme začali s JOHANem od roku 1998 intuitivně vyplňovat našimi projekty.

Centrum JOHAN pracuje cíleně, jak jsem se pokusil vymezit výše, v rozkročení mezi vlastní uměleckou tvorbou (vytváříme zázemí pro práci divadelních, tanečních, výtvarných žonglérských skupin, iniciujeme původní site specific projekty, performance, happeningy) a uměleckou produkcí (v Plzni i plzeňském regionu produkujeme prezentaci umělců z jiných českých měst i ze zahraničí, organizujeme festivaly). Vedle toho integrálně organizujeme vzdělávací projekty (workshopy, umělecká sympozia). Od počátku jsme se pokoušeli vybudovat prostor pro společné setkávání profesionálů a neprofesionálů (studentů, amatérů i lidí „z ulice“), což bylo a je motivováno snahou rozšířit škálu vyjadřovacích prostředků neprofesionálních nebo studentských tvůrců o zkušenost s nejaktuálnějšími uměleckými tendencemi, a zároveň umožnit

profesionálním umělcům setkávání s jejich potenciálními vnímáči. Významnou částí našich původních projektů představují projekty zaměřené na rozvoj konkrétní komunity a na podporu komunitního dialogu. Klíčovým projektem je budování Otevřeného komunikačního prostoru Moving Station (kulturně-sociální revitalizace bývalého nádraží Plzeň Jižní předměstí).

Budeme-li nahlížet naše výše uvedené aktivity z pohledu tradičního slovníku, jsme tak trochu kulturními manažery (píšeme projekty, shromažďujeme a investujeme peníze do uměleckých projektů, propagujeme, produkčně je zajišťujeme), zároveň jsme kulturními producenty (finančně i logisticky podporujeme jednotlivé projekty připravované jinými tvůrci), ale také pracujeme jako pedagogové umělecké tvorby a kulturních aktivit (vedeme a organizujeme workshopy, semináře, sympozia). Protože také shromažďujeme informace o kulturním dění ve městě, v regionu a dokumentujeme otázky kulturního života, podílíme se na diskusích o kulturním životě, mapujeme různé otázky kulturního života, organizujeme diskuse o kulturním dění a kulturní politice (např. grantový systém). Jsme částečně i kulturními a sociálními antropology nebo kulturními aktivisty. Postupně se také pokoušíme prostřednictvím uměleckých komunitních projektů otevírat problémy v životě místa (site specific projekty Jatka v Aši, Klášter Chotěšov, Poezie pro kolemjdoucí apod.), pokoušíme zapojit místní lidi, aby se vyjádřili k aktuálním otázkám. Nabízíme společnou tvorbu, a tedy posílení komunitního života; jsme tedy v našem pojetí také animátory kultury.

Jak tedy rozumíme v JOHANu pojmu kulturní animace, kdo je pro nás animátor kultury, případně animátor místních kulturních aktivit a jak se podle nás liší od tradičního ředitele nebo referenta místního kulturního střediska nebo odborářského „roztancovávače“? Naše vlastní zkušenost umožňuje animaci kultury vymezit blíže oboru označovanému v zahraniční literatuře i praxi jako „devising art“ nebo „community art“ apod. Jde tedy o uměleckou aktivitu, která

se stává prostředkem cesty k participativnímu pojetí veřejného dialogu o problémech života komunity, a umělecká akce (představení, výstava, performance) nebo kulturní projekt (vybudování zázemí pro výstavu, vznik festivalu) vznikají právě z artikulované potřeby této komunity. Záměrně mluvíme o umělecké akci a ke spolupráci zveme profesionální tvůrce, protože považujeme případný výstup s nezbytnou estetickou hodnotou a uměleckou opravdovostí jako klíčový prostředek společného zážitku i následného dialogu při jeho reflektování. Samozřejmě dnes už víme, že příprava takového projektu (v současné době chystáme projekt v zapomenuté technické památce první vodárenské filtrace v Plzni) vyžaduje zkušenost a zvládnutí technik, jak oslovit komunitu, odborníky i laiky. Jde také o poznání souvislostí života v místě a společenství (kulturní a sociální antropologie) a zároveň pedagogické dovednosti – pro projekt je třeba vybavit místní účastníky dovednostmi uměleckého oboru, uměleckých postupů (zde je výrazné zaměření na osobní rozvoj kompetencí účastníků). Následně přichází produkční stránka realizace. Specifickým úkolem projektů vzniklých v našem pojetí animace kultury je jejich dokumentace a reflektování celého procesu v dotčené komunitě. Tento postup, jak jsme si ověřili, umožňuje nejen vznik jedinečných artefaktů, ale také rozšíření škály uměleckého vyjadřování samotných tvůrců. Mnohem podstatnější je pak dopad do samotné komunity, kterou už samotný proces zpravidla aktivizuje, startuje v ní dialog často mezi jedinci a skupinami, které se málo setkávají. Projekt vytváří i prostor pro toto setkávání. Ono animování se zúročuje velmi často v tom, jak aktivity v místě pokračují (vzniknou skupiny, které pokračují, vznikne tradice festivalů, výstav, akcí). Zpravidla lze také zaznamenat růst významu kulturního dění pro samotnou komunitu (obecní rozpočet zpravidla zvýší podíl na kulturní aktivitu). Na tomto místě je třeba konstatovat, že naše podmínky v regionu s rozrušenými kulturními tradicemi (Sudety) jsou v mnohém odlišné a celá práce má i jiné výstupové parametry. Role vzniku společného prostoru pro dialog a jeho existence v souvislos-

ti s realizovanými projekty se umocňuje rozvíjením dialogu a jeho ověřených forem i v dalším rozvoji místa (komunitní plánování).

Z uvedeného je patrné, že vlastní praxí centra JOHAN můžeme dokumentovat existenci animace kultury jako specifického druhu umělecké a kulturně sociální aktivity. Jak už bylo uvedeno v úvodu, vycházeli jsme často z intuice a konkrétních potřeb konkrétního projektu, mnohé jsme se učili až díky svým chybám. Oporou se nám postupně stala i zkušenost s literaturou, v níž jsme mohli naše postupy porovnávat s praxí v jiných částech Evropy i světa. Z hlediska práce centra si uvědomujeme, že vybavený kulturní animátor má v současnosti prostor pro realizaci nejen v našem kraji. Zároveň je třeba říci, že svůj konkrétní prostor (financování, postavení) si takový člověk nebo organizace jako je JOHAN musí spoluvytvářet mezi stávajícími „kamennými“ institucemi (stálé scény, muzea, galerie, ale nejčastěji zavedené kulturní domy a kulturní zařízení) a „postavit si“ svou vlastní instituci (nejlépe neziskovou).

A jaké je budoucnost centra JOHAN?

V Plzni je JOHAN ojedinělou organizací, která se věnuje podpoře mladého umění a prezentaci profesionální alternativní scény. Za 13 let činnosti se proměnila situace v oblasti poptávky a potřeb cílové skupiny organizace, rozrostly se projekty směrem k zahraniční úrovni, systém financování a struktura organizace však zůstává téměř nezměněná. Problematický je zejména počet stabilních zaměstnanců a výše jejich odměn v poměru k rozsahu činností centra. V této situaci je téměř nemožné udržet kvalitu stávající činnosti. Pokusit se zároveň o restrukturalizaci

a profesionalizaci organizace je z časových i finančních důvodů v této situaci nereálné. Vlivem nedostatečného systému podpory (nestabilní grantové prostředí, absence privátních zdrojů) jsme na hranici vyhoření. Proto jsme se rozhodli zahájit projekt Rekonvalescence – strategické plánování organizace, včetně workshopů a veřejného projednání pro zástupce NNO z plzeňského regionu, který poslouží ke sdílení zkušeností a výměně know-how v oblasti řízení kulturně-sociálních NNO. Výstupem bude strategický plán organizace, který bude sloužit k rekonstrukci organizační struktury centra JOHAN a jeho finanční stabilizaci. Tento plán a zkušenosti z jeho formulování budou dokumentovány a následně prezentovány tak, aby zkušenost z projektu Rekonvalescence byla sdílena a pomohla i dalším organizacím, jež existují v podobných podmínkách.

Přímým dopadem projektu bude nastavení reálných cílů a pravidel fungování občanského sdružení JOHAN za předpokládaného vývoje finanční situace v kulturně-sociální oblasti v ČR. Věříme, že proces vypracování strategického plánu přispěje ke stabilizaci a profesionalizaci organizace. Nepřímo budou podpořeny i další neziskové organizace v regionu účastníci se workshopů v průběhu projektu a veřejného představení strategického plánu Johan o.s. Realizace projektu je žádoucí i z hlediska priorit projektu Plzeň 2015: JOHAN je jedním z významných navrhovatelů projektů programu Evropského hlavního města kultury, včetně realizace mezinárodních projektů (Park in Progress) a výroční konference sítě Trans Europe Halles v roce 2014.

Práce je před námi stále dost, inu pracujeme ...

ZÁVĚRY Z PANELOVÝCH DISKUSÍ

Dne 23. září se plénum rozdělilo do dvou diskusních skupin, které byly složeny z účastníků a zástupců obou oblastí, formálního i neformálního vzdělávání. Obě diskuse probíhaly paralelně a zabývaly se velmi širokým spektrem otázek, které se vázaly k tématu diskusního fóra.

Výstupy z diskuse 23. 9. 2011, MK ČR, Maltézské nám. 1, Praha 1

Moderátor: Roman Černík

1. Bylo by vhodné zachovat stávající systém financování základních uměleckých škol (ZUŠ). Chystané změny by mohly způsobit nedostupnost tohoto vzdělávacího segmentu, který funguje jako nezastupitelná platforma pro umělecké vzdělávání v ČR. Systém ZUŠ je obdivován ve světě, vychoval řadu osobností uměleckého i kulturního života. Předmětem diskuse byla otázka konkrétních forem financování ZUŠ (kapacita, školné aj.).
2. Podporovat instituce, které se věnují uměleckému vzdělávání obecně; podporovat výzkum na poli uměleckého vzdělávání (formálního i neformálního).
3. Podporovat vznik odborných pracovišť pro další vzdělávání pedagogů (např. dramacentra aj.); realizace uměleckého vzdělávání v praxi závisí především na jejich práci.
4. Zlepšit specializované vzdělávání pro výchovu uměním v rámci odborné přípravy pedagogů. Vytvořit motivační systém pro pedagogy (v gesci jednotlivých škol), kteří se dále vzdělávají (semináře, školení).
5. Přehodnotit koeficient uměleckých předmětů na vysokých školách (umělecké obory mají nízké koeficienty na rozdíl od např. přírodovědných, které mají koeficient mnohem vyšší, což se projevuje na celkové skladbě výuky/hodinové dotaci).
6. Iniciovat vznik meziresortní skupiny složené z kompetentních zástupců Ministerstva kultury, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, samosprávy, odborníků a zástupců NNO působících v oblasti uměleckého vzdělávání.
7. Plénum diskutovalo akreditace pro VŠ i další instituce zajišťující systém vzdělávání a dalšího vzdělávání pedagogů.
8. Podpořilo vznik dalších odborných pracovišť na pedagogických fakultách v oborech estetické výchovy, které zatím nejsou zastoupeny (audiovizuální výchova, taneční výchova).

Výstupy z diskuse 23. 9. 2011, MŠMT, Karmelitská 7, Praha 1

Moderátor: Jan Prchal

1. Zainteresovaná veřejnost volá po potřebě užší a cílené spolupráce mezi MK a MŠMT.
2. Plénium vzneslo dotaz týkající se výhledu ZUŠ v systému vzdělávání ČR. Odpověď MŠMT: „Odbor 22 si je vědom toho, že systém ZUŠ je důležitým článkem uměleckého vzdělávání v ČR a snaží se, aby byl zachován jeho dosavadní způsob financování.“
Z pléna zazněly dotazy, zda pedagogové ZUŠ budou povinni mít VŠ vzdělání, dokdy a jakým způsobem jej budou moci získat. Odpověď MŠMT: „Tento krok se připravuje, ovšem ani v příštím roce (2012) VŠ vzdělání nebude pro pedagogy ZUŠ povinné.“
3. V ČR chybí povědomí významu uměleckého vzdělávání pro společnost. Je třeba, aby tuto linii podpořily mediálně známé osobnosti (ideálně prostřednictvím médií) a vytvořily tak tlak na společenskou objednávku po uměleckém vzdělávání.
4. Předseda předsednictva Evropské hudební rady Timo Klemettinen apeloval na nezbytnou spolupráci jednotlivých uměleckých oborů a vytvoření jednotné české platformy v této oblasti. V takovém případě najde ČR oficiálně deklarovanou podporu mezinárodních nevládních organizací.
5. Adaptovat podmínky systému školství pro flexibilní spolupráci s uměleckými a kulturními institucemi tak, jak funguje v jiných zemích (např. rakouská iniciativa p[ART]¹).
6. Podpora pilotních projektů kulturních organizací v neformálním uměleckém vzdělávání (Ministerstvo kultury i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy).
7. Vypracovat návrh systému kofinancování (z různých resortů), např. jako Fond pro kreativitu (Německo).²
8. Fórum diskutovalo absenci institucionalizované systémové podpory umění a uměleckých institucí, obdobně jako je tomu v oblasti vědy, výzkumu a inovací.³
9. Plénium doporučuje se do budoucna systematicky zabývat implementováním závěrů významných světových a evropských dokumentů, které se vztahují k uměleckému vzdělávání a kultuře.
10. Při revizích rámcových vzdělávacích programů (RVP) pro základní a gymnaziální vzdělávání je nezbytné zachovat oblast Umění a kultura jako svébytnou vzdělávací oblast včetně stávajících Doplnujících vzdělávacích oborů. Doporučení: doplnit stávající klíčové kompetence o Kompetenci kulturní povědomí a vyjádření v návaznosti na kompetenci Cultural awareness and expression Evropského referenčního rámce.⁴

Poznámky:

¹ p[ART] – Partnerships between Schools and Cultural Institutions (Partnerství mezi školami a kulturními institucemi) je program organizace KulturKontakt Austria, jehož cílem je podporovat dlouhodobou spolupráci mezi školami a kulturními institucemi (vždy jedna škola s jednou kulturní institucí po dobu 3 let). Více v <http://www.kulturkontakt.or.at/de/part>.

² <http://www.culturalpolicies.net/web/germany.php?aid=812>).

³ Viz Národní politika výzkumu, vývoje a inovací <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=532844>).

⁴ Key Competences for Lifelong Learning – A European Framework (2007), viz http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_en.pdf.

ZÁVĚRY Z DISKUSNÍHO FÓRA

Závěry diskusního fóra přednesl Ivo Medek, zá-
věrečnou diskusi moderoval Roman Černík.

Diskusní fórum bylo otevřením celospolečenské diskuse o roli a podpoře uměleckého vzdělávání v ČR. Cílem bylo prezentovat různé podoby formálního a neformálního uměleckého vzdělávání a nabídnout některé možnosti jejich propojení. Diskuse reflektovala závěry celosvětové konference UNESCO v Soulu a v Bonnu v souladu s Výmarskou deklarací a tzv. Zelenou knihou EU, dokumentů, k nimž se Česká republika zavázala. Zdůraznila celospolečenský význam uměleckého vzdělávání, které pozitivně ovlivňuje celou řadu společenských faktorů, zejména rozvoj kreativity pro vyšší konkurenceschopnost a uplatnění i v jiných oborech, a také prevenci rizik. To zaznělo rovněž v příspěvcích zahraničních hostů. V ČR funguje vícestupňový systém formálního uměleckého vzdělávání, který je rozvíjen a podporován neformálním vzděláváním. To vše představuje dobrou základnu pro umělecké vzdělávání. Na druhé straně to neznamená, že nejsou žádné problémy:

1. chybí koncepčně nastavená spolupráce mezi MŠMT a MK v oblasti uměleckého vzdělávání,
2. chybí provázanost systému vzdělávání pedagogů pro oblast formálního i neformálního vzdělávání zejména s ohledem na skutečné potřeby praxe a specifika jednotlivých oborů,
3. není podporován kontinuální dialog mezi jednotlivými druhy umění, jak je zakotven ve výše zmíněných Evropských dokumentech,

4. chybí institucionalizovaná systémová podpora umění a uměleckých institucí obdobně, jako je tomu v oblasti vědy, výzkumu a inovací (která je dotovaná přímo ze zdrojů vlády),
5. není dostatečně respektováno postavení ZUŠ jako vzdělávacích institucí (z toho plynoucí rizika případných změn způsobu financování, která ohrozí dostupnost i existenci těchto škol)

Fórum doporučuje realizovat následující opatření v oblasti uměleckého vzdělávání:

- ustavit expertní komisi pro umělecké vzdělávání ve společné gesci MŠMT – MK a oborové komise pro hudbu, divadlo, tanec, film, výtvarné umění pod gescí MŠMT – MK
- implementovat závěry Evropského programu pro kulturu 2010 a Soulské deklarace
- stanovit témata a organizačně a ekonomicky podpořit pravidelná diskusní fóra k aktuálním otázkám uměleckého vzdělávání
- podporovat výzkum obou forem uměleckého vzdělávání (formální, neformální) a dlouhodobý výzkum kreativity z pozice obou ministerstev
- institucionálně podporovat umění (viz závěr 4)
- vytvořit koncepci mezirezortního financování (MK, MŠMT, MPO, MZ, MPSV), např. Fondu pro kreativitu (pro podporu vytváření sítí, pro financování rezidenčních pobytů umělců s jasně definovanými výstupy pro oblast vzdělávání, na podporu inovativních projektů v oblasti rozvoje kreativity)

PŘÍLOHY

EVROPSKÝ PROGRAM PRO KULTURU

Pracovní skupina pro součinnost ve vzdělávání, zejména uměleckém Závěrečná zpráva, červen 2010

SHRNUTÍ

Dopad kvalitního uměleckého a kulturního vzdělávání na úplný rozvoj jednotlivce, na zlepšování motivace a učebních dovedností, jakož i na tvůrčí a inovativní potenciál je oficiálně uznáván členskými státy, Evropskou Komisí, Evropským Parlamentem a Radou Evropy v několika již vydaných zprávách a doporučeních. Posilování synergií mezi vzděláváním a kulturou je proto považováno za klíčový cíl na národní i mezinárodní úrovni, otevírá cestu pro začleňování (tzv. mainstreaming) uměleckého a kulturního vzdělávání po celé Evropě.

Synergie mezi vzděláváním a kulturou mají mnoho podob, zahrnují několik různých přístupů a metodik v různých kontextech, přičemž každá se zaměřuje na konkrétní cíle, které se vzájemně doplňují a obohacují. Ať už je cílem výuky výslovně zlepšit akademické výsledky v neuměleckých předmětech nebo seznámit studenty s kulturními poznatky a uměleckými postupy, v pozadí je vždy úmysl umožnit dětem, mládeži i dospělým, aby pro sebe objevovali rozmanitost pohledů umělců na svět, porovnávali jejich odlišné imaginativní přístupy, osvojovali si dovednost estetického úsudku a konečně aby je podrobili kritickému hodnocení s cílem vytvořit kontinuitu mezi estetickým zážitkem a ostatními vjemy ze světa, v němž žijeme.

Vzdělávání v oblasti kultury a umění je organizováno z hlediska tří vzájemně se doplňujících a vzájemně na sobě závislých přístupů:

- Přímý vztah s uměleckými díly (prostřednictvím představení, koncertů, výstav, předčítání apod.), se soudobými mistrovskými díly i s těmi, které již patří ke kulturnímu dědictví;
- Analytický, kognitivní přístup k uměleckým dílům (např. studium dějin umění nebo chápání uměleckých děl v souvislosti s ostatními obory znalostí); to tvoří kontextovou kulturní dimenzi;
- úvod do uměleckých postupů v odpovídajících kontextech.

Dosažení synergií mezi vzděláváním a kulturou závisí na posílení statutu uměleckého a kulturního vzdělávání ve formálním, informálním a neformálním vzdělávání a na uznání práva na celoživotní umělecké a kulturní vzdělávání.

Cílem následujících doporučení je uskutečnit výše uvedené.

OBSAH UMĚLECKÉHO A KULTURNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Doporučení č.1: Podporovat transdisciplinaritu

Členskými státům:

- Integrovat transdisciplinaritu do školních kurikulů;
- Prosazovat projektové vyučování jako výsledek školního kurikula založeného na transdisciplinaritě ;
- Podporovat práci v pluridisciplinárních týmech, ve školách i kulturních institucích;

- Prosazovat partnerství mezi školami, kulturními institucemi a dále s místními tvůrci politiky v oblasti vzdělávání a kultury;
- Uznávat koordinační funkce v rámci administrativních, vzdělávacích a kulturních struktur na evropské, národní a místní úrovni;
- Poskytovat učitelům následné doplňující vzdělávání;

Evropské unii:

- Začlenit umělecké a kulturní vzdělávání průřezově do všech programů a iniciativ, zejména do těch určených mládeži, pro kterou je kulturní nabídka méně dostupná.

Doporučení č.2: Podporovat a posilovat vzdělávání v oblasti kulturního dědictví, vycházející z filozofie založené na širokém přístupu ke vzdělávání v oblasti kulturního dědictví.

Členským státům:

- Posílit smysl sdílené evropské identity mezi evropskými občany;
- Realizovat cíle vzdělávání v oblasti kulturního dědictví v partnerství mezi zainteresovanými kulturními, vzdělávacími orgány a orgány životního prostředí;
- Zavést znalost kulturního dědictví do školních kurikulů;
- Ustavit povinnost zřízení odboru vzdělávání pro pamětihodnosti, které jsou součástí kulturního dědictví, financovaného z veřejných fondů, za účelem podpory tohoto vzdělávání;
- Uplatňovat transdisciplinární přístup ke vzdělávání v oblasti kulturního dědictví;
- Podněcovat partnerství mezi školami a institucemi kulturního dědictví;
- Prosazovat vzdělávání učitelů a rozvoj odpovídajících pedagogických nástrojů;
- Podporovat místní iniciativy organizováním a budováním sítí těchto organizací;
- Podněcovat přítomnost soudobých umělců v pamětihodnostech, které jsou součástí kulturního dědictví.

Evropské unii:

Rovněž je velice žádoucí, aby Evropská unie podpořila začlenění podpůrných mechanismů do Programu Kultura a označení Evropské dědictví, jehož cílem je navázání kontaktů mezi mladými Evropany v nejvýznamnějších ikonických pamětihodnostech řadících se mezi kulturní dědictví, vývoj výukových nástrojů s multilaterální dimenzí a budování sítí nejruznějších aktérů v rámci vzdělávání v oblasti kulturního dědictví.

Mediaální gramotnost

Média poskytují nové příležitosti a nové způsoby podporování kreativity mládeže, přístupu ke kultuře a schopnosti inovace. Hlavním úkolem je zajistit vysoce kvalitní nabídky v rámci médií, budovat mediaální gramotnost – obzvláště u mladé generace – a posilovat přeshraniční přístupy, zejména mezi médií a kulturními politikami na poli kulturního a uměleckého vzdělávání.

Doporučení č.3: Studovat a prosazovat v každé zemi nové strategie a služby k zajištění přístupu k médiím a jejich úplného využívání v oblasti kultury a vzdělávání.

Členským státům:

- Prosazovat partnerství mezi veřejnými orgány a odvětvími IKT;
- Podporovat kulturní instituce, zejména veřejné, v tom, aby posilovaly svou viditelnost a přístupnost na internetu prostřednictvím sociálních sítí;
- Podporovat kulturní instituce v tom, aby rozšiřovaly své využívání médií, zejména online médií, poskytnutím přístupu do doplňkových kulturních a vzdělávacích zdrojů;
- Využívat programy financování k financování tohoto rozvoje a k výměně nejlepších postupů.

Doporučení č.4: V každé zemi uskutečňovat a posilovat iniciativy mediální gramotnosti, zejména vzdělávání v oblasti tvůrčího využívání médií, včetně posuzování takových dovedností.

Členským státům:

- Brát na vědomí rozdíl mezi technickými dovednostmi a komunikačními dovednostmi;
- Podporovat mediální gramotnost ve všech stádiích školního kurikula;
- Zajistit, aby iniciativy mediální gramotnosti zahrnovaly schopnost přistupovat k mediálním obsahům a porozumět a kriticky hodnotit mediální obsahy;
- Podporovat využívání médií transdisciplinárním způsobem.
- Zajistit, aby školní zařízení byla vybavena IKT přístupnými všem školákům;
- Zajistit pomoc učitelům při využívání technických pomůcek a při řešení problémů spojených s internetem a mediálním vzděláváním obecně;
- Podněcovat rozvoj online služeb poskytovaných školní populací a pro školní populaci;

Doporučení č.5: Provádět a zdokonalovat politiku podpory tvůrčího využívání médií (členským státům).

Doporučení č.6: Vyzdvihnout, podporovat a hodnotit tvůrčí talent a dovednosti získané dětmi a mládeží (členským státům).

Doporučení č.7: Zapojit všechny partnery ve vzdělávání a kulturní aktivity do výše uvedených cílů (průřezová doporučení).

Úloha kulturních institucí („partnerství“)

Kulturní a umělecké vzdělávání znamená společnou odpovědnost světa vzdělávání a kultury.

Doporučení č.8: Pevně zakotvit spolupráci mezi školami a kulturními organizacemi do dlouhodobé politické strategie a struktury, které se aktivně účastní obě strany a která je sledována a pravidelně hodnocena. Tím se spolupráce stane udržitelnější a nebude probíhat pouze na základě projektů.

Členským státům:

- Vypracovat si na národní úrovni soupis předpokladů, možností a překážek spolupráce;
- Vytvořit síť mezi školami a kulturními institucemi;
- Zdokonalit vzdělávání umělců a kulturních agentů s cílem poskytnout jim pedagogické a organizační nástroje k práci se školami a v rámci škol;
- Mít školy k tomu, aby si prohlubovaly zkušenosti a odborné znalosti prací s umělci a kulturními organizacemi, za podpory učitelů, kteří jsou otevřeni transdisciplinaritě, a jmenovat kulturních koordinátory na školách;
- Využívat neformální vzdělávání jako velmi důležité složky formálního vzdělávání. Hlubší vztah mezi formálním a neformálním vzděláváním může přispět k rozvoji obou systémů;
- Pamatujte na financování: v úvahu přicházejí různé modely financování, je však jasné, že nedostatek dobročinnosti či prostý nedostatek finančních prostředků zmaří spolupráci, ještě než začne;

Doporučení č.9: Podporovat další výměnu informací a znalostí mezi členskými státy o spolupráci mezi sektory vzdělávání a kultury vytvářením sítí v rámci EU a realizace celoevropského glosáře a portálu kulturního vzdělávání.

Evropské unii:

- Podporovat partnerství členských států EU pro mapování jejich respektivních politik kulturního vzdělávání.

Doporučení č.10: Prosazovat spolupráci mezi partnerstvími škol a kulturními organizacemi z různých zemí v rámci celé EU (Evropské unii).

Doporučení č.11: Investovat do partnerství pro kvalitu vytvářením zprostředkovacích týmů a zajištěním jejich dovedností (členským státům a Evropské unii).

Členové zprostředkovacích týmů musí být vybaveni kompetencemi na strategické i operační úrovni a solidními znalostmi správných postupů pro budování partnerství:

- Identifikace motivace a cílů partnerů;
- Sdílení odpovědnosti mezi partnery;
- Investování do kontinuity partnerství;
- Zvyšování pružnosti a její integrace do zlepšování partnerství;
- Podpora partnerství pro kulturní vzdělávání na všech úrovních a upevňování vztahů mezi jednotlivými úrovněmi;
- Systematické hodnocení aktivit partnerství.

Vzdělávání učitelů, umělců a odborníků v oblasti kultury je zásadní pro dosažení vysoké kvality umělecké výuky.

Doporučení č.12: Poskytovat dostatečnou podporu počátečnímu vzdělávání učitelů, umělců a jiných odborníků v oblasti kultury a jejich dalšímu profesnímu rozvoji.

Členským státům:

Zajistit, aby:

- Profesionální učitelé a umělci byli dostatečně dobře vybaveni k tomu, aby prováděli kulturní aktivity nejvyšší kvality v prostředí vzdělávání;
- Profesionální umělci byli aktivně zapojeni do kulturních projektů na školách, nad rámec běžných kurikulů umělecké výuky;
- Profesionální umělci se účastnili projektů spolupráce s učiteli umění v rámci vzdělávacích programů pro umělce/učitele a v rámci vývoje nových metodik výuka/učení pro formální a neformální vzdělávání;
- Kultura, kreativita a umění byly považovány za udržitelné součásti vzdělávání všech učitelů.

Rovněž by bylo důležité zaměřit se na potřebu:

- Vypracovat kvalitní kurikula pro umělecké a kulturní vzdělávání na školách jako předpoklad pro strukturální zdokonalení kurikula všeobecného vzdělávání;
- Zdokonalit komunikaci a spolupráci mezi ministerstvy kultury a školství v těch členských státech, kde jsou tyto kompetence rozděleny, a iniciovat společné projekty a strukturovanou spolupráci s jinými ministerstvy.

Doporučení č.13: Zvýšit statut, financování a viditelnost uměleckého vzdělávání a jeho prospěšných účinků na mládež a občany v naší společnosti obecně.

Evropské Komisi a Radě ministrů:

- Zadat mezinárodní srovnávací studii, která na evropské úrovni shromáždí a analyzuje závěry mnoha výzkumných studií ohledně stávajících projektů kulturního vzdělávání již prováděných na národní úrovni a šířit její závěry;
- Prosazovat, na evropské úrovni, výměnu znalostí a zkušeností v oblasti rozvoje kompetencí umělců a učitelů v uměleckém a kulturním vzdělávání, s ohledem na následující

PŘEHLED DOPORUČENÍ

- Doporučení č.1** Podporovat transdisciplinaritu
- Doporučení č.2** Podporovat a posilovat vzdělávání v oblasti kulturního dědictví, vycházející z filozofie založené na širokém přístupu ke vzdělávání v oblasti kulturního dědictví
- Doporučení č.3** Studovat a prosazovat v každé zemi nové strategie a služby k zajištění přístupu k médiím a jejich úplného využívání v oblasti kultury a vzdělávání
- Doporučení č.4** V každé zemi uskutečňovat a posilovat iniciativy mediální gramotnosti
- Doporučení č.5** Provádět a zdokonalovat politiku podpory tvůrčího využívání médií
- Doporučení č.6** Vyzdvihnout, podporovat a hodnotit tvůrčí talent a dovednosti získané dětmi a mládeží zapojených do těchto činností
- Doporučení č.7** Zapojit všechny partnery ve vzdělávání a kulturní aktivity do výše uvedených cílů
- Doporučení č.8** Pevně zakotvit spolupráci mezi školami a kulturními organizacemi do dlouhodobé politické strategie a struktury, které se aktivně účastní obě strany a která je sledována a pravidelně hodnocena. Tím se spolupráce stane udržitelnější a nebude probíhat pouze na základě projektů
- Doporučení č.9** Podporovat další výměnu informací a znalostí mezi členskými státy o spolupráci mezi sektory vzdělávání a kultury vytvářením sítí v rámci EU a realizace celoevropského glosáře a portálu kulturního vzdělávání.
- Doporučení č.10** Prosazovat spolupráci mezi partnerstvími škol a kulturními organizacemi z různých zemí v rámci celé EU
- Doporučení č.11** Investovat do partnerství pro kvalitu vytvářením zprostředkovacích týmů a zajištěním jejich dovedností
- Doporučení č.12** Poskytovat dostatečnou podporu počátečnímu vzdělávání učitelů, umělců a jiných odborníků v oblasti kultury a jejich dalšímu profesnímu rozvoji
- Doporučení č.13** Zvýšit statut, financování a viditelnost uměleckého vzdělávání a jeho prospěšných účinků na mládež a občany v naší společnosti obecně
- Doporučení č.14** Zahrnout programy hodnocení do národních politik
- Doporučení č.15** Přispívat k podpoře vzdělávání učitelů a kulturních pracovníků v oblasti metod hodnocení, poskytnout jim nástroje pro provádění těchto hodnocení
- Doporučení č.16** Zřídit observatoř (či alespoň pracovní prostor pro sdílení informací mezi výzkumnými pracovníky v oblasti hodnocení) na evropské úrovni. Toto by mělo zajistit možnost shromažďovat dobrá hodnocení od členských států a poskytnout je ostatním a zadávat srovnávací analytické studie a jiné studie v oblasti umění a vzdělávání s cílem zvýšit kvalitu informací dostupných členským státům

DRUHÁ SVĚTOVÁ KONFERENCE O UMĚLECKÉ VÝCHOVĚ

SOULSKÝ PROGRAM: CÍLE PRO ROZVOJ UMĚLECKÉ VÝCHOVY

Soulský program: Cíle pro rozvoj umělecké výchovy – „Seoul Agenda: Goals for the Development of Arts Education” – je hlavním výsledkem Druhé světové konference UNESCO o umělecké výchově konané v Soulu, v Korejské republice ve dnech 25.–28. května 2010. Konference, pořádané z iniciativy UNESCO, v úzké spolupráci s Ministerstvem kultury, sportu a cestovního ruchu vlády Korejské republiky, se zúčastnilo více než 650 vedoucích představitelů a odborníků na uměleckou výchovu z 95 zemí. Na programu konference byl ministerský kulatý stůl, hlavní příspěvky, panelové diskuse, paralelní semináře, regionální diskusní skupiny a setkání s nevládními neziskovými organizacemi a nadacemi a speciální zasedání o umělecké výchově a sblížování kultur.

Práce na Soulském programu započala rok před konáním konference během zasedání Mezinárodního poradního výboru (IAC) v červenci 2009 v ústředí UNESCO a vyvrcholila předložením dokumentu účastníkům v průběhu závěrečného zasedání konference. Při přípravě konference Mezinárodní poradní výbor nadále doladoval tyto cíle prostřednictvím výměny e-mailů v průběhu měsíců následujících po zasedání v roce 2009.

Upravená verze, v níž jsou zapracovány připomínky a návrhy podané členy Mezinárodního poradního výboru, byla připravena během zasedání, které proběhlo těsně před konferencí. Tato verze Soulského programu byla odborníkům doručena během konference. Prezentace a debaty byly v průběhu konference sledovány zpravodajem a v dokumentu byly provedeny revize odrážející priority a odborné názory účastníků konference. Revize redakční povahy byly následně provedeny zpravodajem tak, aby odrážely reakce účastníků po předložení Soulského programu v závěru konference.

PREAMBULE

Soulský program: Cíle rozvoje umělecké výchovy odrážejí přesvědčení členů Mezinárodního poradního výboru (IAC) a odborníků účastnících se konference, že umělecká výchova hraje důležitou úlohu v konstruktivní transformaci vzdělávacích systémů, které usilují o plnění potřeb studentů v rychle se měnícím světě charakterizovaným obdivuhodným technologickým pokrokem na straně jedné a nepřekonatelnými sociálními a kulturními nespravedlnostmi na straně druhé. Otázky, jimiž se zabýval IAC, se neomezovaly pouze na mír, kulturní rozmanitost a mezikulturní porozumění, ale i na potřebu tvůrčí a přizpůsobivé pracovní síly v kontextu postindustriálních ekonomik. Podobně se účastníci shodli na tom, že umělecká výchova může přímo přispět k řešení sociálních a kulturních výzev, jimž v dnešní době čelí celý svět. Zásadní význam pro úspěch umělecké výchovy při plnění těchto výzev je nutnost dosáhnout vysoké úrovně koncepce a realizace programů. Tyto tři otázky představují rámcové zásady Soulského programu.

Soulský program jako výsledek Druhé světové konference UNESCO o umělecké výchově by měl vycházet z Hlavních směrů pro uměleckou výchovu UNESCO (“UNESCO Road Map for Arts Education”), které byly hlavním výsledkem První světové konference konané v Lisabonu

v Portugalsku v roce 2006. Hlavní směry zajistily významný teoretický a praktický rámec, jenž poskytl návod pro podporu kvalitativního rozvoje a růstu umělecké výchovy. Ústředním cílem Soul-ské konference bylo, znovu posoudit a podnítit další provádění těchto Hlavních směrů. Soulský program bude sloužit jako konkrétní akční plán začleňující podstatu Hlavních směrů do struktury tří obecných cílů, z nichž každý je doplněn řadou praktických strategií a konkrétních opatření.

Soulský program vyzývá členské státy UNESCO, občanskou společnost, profesní organizace a komunity, aby uznaly jeho hlavní cíle, uplatňovaly navrhované strategie a uskutečňovaly opatření ve společném úsilí v plné míře využít potenciál vysoce kvalitní umělecké výchovy s cílem pozitivně obnovit vzdělávací systémy, dosáhnout klíčových sociálních a kulturních cílů a konečně přinést prospěch dětem, mládeži a celoživotním studentům všech věkových kategorií.

CÍLE ROZVOJE UMĚLECKÉ VÝCHOVY

Cíl č. 1:

Zajistit, aby umělecká výchova byla dostupná jako základní a udržitelná součást vysoce kvalitní obnovy vzdělávání

Strategie

1.a Potvrdit uměleckou výchovu jako základ pro vyvážený kreativní, kognitivní, emocionální, estetický a sociální rozvoj dětí, mládeže a celoživotních studentů

Opatření

- I.a (i) Vypracovat koncepce a využít zdroje k zajištění udržitelného přístupu:
 - k uceleným studiím ve všech oblastech umění pro studenty na všech úrovních vzdělávání jako součásti všeobecného a holistického vzdělávání,
 - k mimoškolním zážitkům ve všech oblastech umění pro různorodé skupiny v komunitách,
 - k interdisciplinárním uměleckým zážitkům, včetně digitálních a jiných vznikajících uměleckých forem jak v rámci školy, tak mimo školu;
- I.a (ii) Posílit synergii mezi rozličnými aspekty rozvoje (kreativními, kognitivními, emocionálními, estetickými a sociálními);
- I.a (iii) Zavést vysoce kvalitní systémy hodnocení s cílem zajistit všestranný rozvoj studentů v oblasti umělecké výchovy.

1.b Podporovat konstruktivní transformaci vzdělávacích systémů a struktur prostřednictvím umělecké výchovy

Opatření

- I.b (i) Použít umění jako vzdělávací model zavádějící umělecké a kulturní dimenze do jiných akademických oborů;
- I.b (ii) Podporovat kreativní kulturu u učitelů a vedení škol prostřednictvím umělecké výchovy;
- I.b (iii) Využívat uměleckou výchovu k zavádění inovativních pedagogických a kreativních přístupů ke kurikulům s účastí rozmanitých skupin studentů.

1.c Zavést systémy celoživotního a mezigeneračního učení v rámci umělecké výchovy, o umělecké výchově a jejím prostřednictvím

Opatření

- I.c (i) Zajistit, aby studenti ze všech sociálních prostředí měli celoživotní přístup k umělecké výchově v mnoha různých komunitních a institučních prostředích;
- I.c (ii) Zajistit nejrozličnějším věkovým skupinám příležitosti k zážitkům v rámci umělecké výchovy;
- I.c (iii) Umožnit mezigenerační učení s cílem zabezpečit znalost tradičních umění a posílit mezigenerační porozumění.

1.d Budovat schopnosti pro vedení, prosazování a rozvoj koncepce umělecké výchovy

Opatření

- I .d (i) Budovat schopnosti odborných a výzkumných pracovníků pro reformu koncepce umělecké výchovy, včetně účasti marginalizovaných a znevýhodněných skupin obyvatelstva v procesech plánování koncepce umělecké výchovy;
- I .d (ii) Zdokonalit komunikaci a prosazování posilováním vztahů s informačními médii, ustavením vhodného jazyka pro komunikaci a využíváním informačních technologií a systémů virtuálních sítí k propojení stávajících národních a regionálních iniciativ;
- I .d (iii) Sdělovat individuální a sociální dopad umělecké výchovy s cílem zvýšit povědomí veřejnosti o hodnotách umělecké výchovy a podněcovat podporu umělecké výchovy ve veřejných a soukromých sektorech.

Cíl č. 2:

Zajistit vysokou kvalitu koncepce a realizace aktivit a programů umělecké výchovy

Strategie

1.b Vypracovat dohodnutá náročná kritéria pro uměleckou výchovu, která reagují na místní potřeby, infrastrukturu a kulturní kontexty

Opatření

- 2.a (i) Zavést náročná kritéria pro realizaci programů umělecké výchovy ve škole a v komunitě;
- 2.a (ii) Zavést formálně uznávané kvalifikace pro učitele a komunitní facilitátory umělecké výchovy;
- 2.a (iii) Poskytovat nezbytné a vhodné prostředky a zdroje pro uměleckou výchovu.

2.b Zajistit pedagogickým pracovníkům, umělcům a komunitám udržitelné vzdělávání v oblasti umělecké výchovy

Opatření

- 2.b (i) Poskytovat nezbytné dovednosti a znalosti pro učitele (všeobecných a uměleckých předmětů) a umělce pracující v oblasti vzdělávání prostřednictvím udržitelných mechanismů odborného vzdělávání;
- 2.b (ii) Začlenit umělecké zásady a praktiky do přípravy budoucích učitelů a odborného rozvoje praktikujících učitelů;
- 2.b (iii) Zajistit vzdělávání v oblasti umělecké výchovy prostřednictvím rozvoje kvalitních monitorovacích postupů jako je např. dohled a mentoring.

2.c V rámci umělecké výchovy stimulovat výměnu zkušeností mezi výzkumem a praxí

Opatření

- 2.c (i) Globálně podporovat teorii a výzkum umělecké výchovy a propojit teorii, výzkum a praxi;
- 2.c (ii) Podněcovat spolupráci při rozvoji výzkumu umělecké výchovy a šířit výzkum jakož i příkladné praktiky umělecké výchovy prostřednictvím mezinárodních struktur jako jsou např. clearing houses nebo observatoře;

- 2.c (iii) Shromažďovat velice kvalitní důkazy o dopadu umělecké výchovy a zajistit jejich dostatečné šíření.

2.d Umožnit spolupráci mezi pedagogy a umělci ve školách a v mimoškolních programech

Opatření

- 2.d (i) Podněcovat školy k tomu, aby iniciovaly partnerství mezi umělci a učiteli při realizaci kurikulů;
 2.d (ii) Podněcovat komunitní organizace ke spolu práci s učiteli při zajišťování programů umělecké výchovy v řadě různých výukových prostředích;
 2.d (iii) Zpracovat kulturní projekty v rámci nejrůznějších výukových prostředí s aktivní účastí rodičů, rodinných příslušníků a členů komunity.

2.e Iniciovat partnerství v oblasti umělecké výchovy mezi zainteresovanými osobami a sektory

Opatření

- 2.e (i) Budovat partnerství v rámci správy a mimo její působnost s cílem posílit úlohu umělecké výchovy ve společnosti, zejména napříč vzdělávacími, kulturními, sociálními, zdravotními, průmyslovými a komunikačními sektory;
 2.e (ii) Koordinovat úsilí správy, organizací občanské společnosti, vysokoškolských institucí a profesních sdružení za účelem posílení zásad, koncepcí a praktik umělecké výchovy;
 2.e (iii) Zapojit subjekty soukromého sektoru včetně nadací a dobročinných agentur jako partnery do rozvoje programů umělecké výchovy.

Cíl č. 3:

Využít zásady a praktiky umělecké výchovy s cílem přispět k řešení sociálních a kulturních výzev, jímž čelí současný svět

Strategie

3.a Využít uměleckou výchovu k podpoře kreativních a inovativních schopností společnosti

Opatření

- 3.a (i) Využít uměleckou výchovu v rámci škol a komunit k posílení kreativní a inovativní schopnosti jednotlivců a k výchově nové generace kreativních občanů;
 3.a (ii) Využít uměleckou výchovu k prosazování kreativních a inovativních praktik ve prospěch holistického sociálního, kulturního a ekonomického rozvoje společnosti;
 3.a (iii) Využít vznikající inovace v komunikačních technologiích jako zdroj kritického a kreativního myšlení.
 3.b Uznávat a rozvíjet pozitivní sociální a kulturní dimenze umělecké výchovy

Opatření

3. b (i) Podporovat uznávání pozitivních sociálních a kulturních dimenzí umělecké výchovy včetně:
 - hodnoty široké škály zážitků tradičního a současného umění,
 - terapeutické a zdravotní dimenze umělecké výchovy,
 - potenciál u umělecké výchovy rozvíjet a zachovat identitu a dědictví, jakož i podporovat rozmanitost a mezikulturní dialog,

- obnovující dimenze umělecké výchovy v situacích následujících po konfliktech a katastrofách;
- 3.b (ii) Předkládat poznatky o pozitivních sociálních a kulturních přínosech ve vzdělávacích programech pro odborníky v oblasti umělecké výchovy;
- 3.b (iii) Využívat uměleckou výchovu jako motivační proces k posílení zapojení studenta a ke snížení počtu studentů, kteří zanechají studií.

3.c Podporovat a zdokonalovat úlohu umělecké výchovy při prosazování sociální odpovědnosti, sociální soudržnosti, kulturní rozmanitosti a mezikulturního dialogu

Opatření

- 3.c (i) Upřednostňovat respektování specifického kontextu studenta a podporovat vzdělávací praktiky přizpůsobené místním poměrům studentů, včetně menšin a přistěhovalců;
- 3.c (ii) Upevňovat a zdokonalovat znalosti a porozumění rozmanitým kulturním a uměleckým projevům;
- 3.c (iii) Zavádět dovednosti mezikulturního dialogu, pedagogiku, vybavení a výukové materiály na podporu výukových programů v umělecké výchově.
- 3.d Prostřednictvím umělecké výchovy podporovat schopnost reagovat na závažné globální výzvy, od míru až po udržitelnost

Opatření

- 3.d (i) Zaměřit aktivity umělecké výchovy na širokou škálu současných společenských a kulturních otázek jako je např. životní prostředí, globální migrace, udržitelný rozvoj;
- 3.d (ii) Rozšířit multikulturní dimenze v praxi umělecké výchovy a zvýšit mezikulturní mobilitu studentů a učitelů k posílení globálního občanství;
- 3.d (iii) Využít uměleckou výchovu k upevnění demokracie a míru v komunitách a k podpoře rekonstrukce v postkonfliktních společnostech.

Diskusní fórum

Umělecké vzdělávání a role kulturních institucí

Praha 22.–23. září 2011

Sborník příspěvků

Redakce: Kateřina Doležalová

Grafická úprava a sazba: Štěpán Filcík

Vydal NIPOS

Blanická 4, 120 21 Praha 2

www.nipos-mk.cz

Tisk Calamarus, s.r.o.

Pod Táborem 54/10, 190 00 Praha 9

www.calamarus.cz

Náklad 300 ks

Neprodejné

ISBN 978-80-7068-012-4

© NIPOS, Praha 2011

Diskusní fórum

Umělecké vzdělávání a role kulturních institucí

Praha 22.–23. září 2011

Sborník příspěvků

ISBN 978-80-7068-012-4

© NIPOS, Praha 2011